

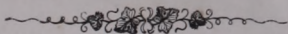
ÖRANGYAL.
VALLÁSI ALMANACH,
HONUNK
GYÖNGÉD HÖLGYEINEK
SZENTELVE.

1848.

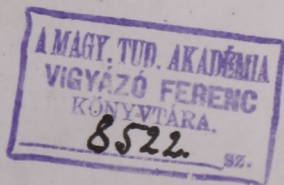
SZERKESZTI :

SUJÁNSZKY ANTAL.

PESTEN,
KIADJA EMICH GUSZTÁV.

311. 372

Nyomatik a magy. kir. egyetem betűivel.

ÖRANGYAL.

AZ ÖRANGYALHOZ.

Láthatlanúl, de híven örködőleg
Állsz oldalunkhoz, Égnek angyala,
Midőn az élet első hajnala,
Arcának ékes fényivel köszönt meg;

S midőn kilépvén a baj- s vészözönnek
Nagy tengerére, bűnnek általa
Kisértve szívünk, s majd megfagylala
Hit- és erényben átka rút közönynek:

Te állsz paizsként mellettünk a vészben,
Hogy el ne bukjunk vétkes csüggedésben,
De küzdni merjünk egy jobb életért;

S szent lángra gyújtva meghülő szívünket,
Akként vezérled vándor életünket,
Hogy tiszta lelkünk nyerjen égi bért!

Császár Ferencz.

VÉGZETÜNK.

Nyugott a táj, a tél hófátyolával

Rég elborítá messze téreit,

A csermely áll, s csörgő hullámzatával

Nem mossa többé sárga partjait;

Nem suttog lomb a görcsös barna ágon,

S melly rajta énekelt a víg madár

Rég hallgat, s a kiholt hideg világon

Virágtalan de nyúgott a határ.

Nyúgott — míg a tavasz első fuvalma

A csillógó mezőn végig futott,

Egy délszaka, a nap meleg katalma

A déli tájon győzve áthatott:

S ím újra felzajog ezer szavával

A nagy természet álmai után,

A csermely felzúg, olvadt havával

Patak rohan a hegynek oldalán.

A jég-lebelt egy napnak olvadása

Elvonta, s színlelt nyugalom helyett

Feltűnt az elmúlt ősznek hervadása

S a pusztaság a barna föld felett.

S a nyár ha jön , virágos köntösében
Mi bájoló a mesze láthatár ,
A föld világosabb , zöld rejtekében
Gyönyörrel énekel minden madár ,
Az ágak nyögve föld felé hajolnak
Nem birva többé édes terhüket,
A csermely zúg , virágok illatoznak
S örömjaj tölti a természetet.

Örömjaj — — míg az ősz első ködével
Homályt borít a színes táj felett,
S téli halált hirdetve jég szelével
Egyszerre elront annyi életet.
Sárgán lehull a lomb setét tövéről
Eltűnt az illat , a virágzás ,
A fecske messze száll e bú helyéről ,
S csak csend marad , csak őszi hervadás:

Lám kedvesem , ez keblünk nyúgodalma ,
Ez a szerencse , mellyről álmodál ,
Azt feldulá egy nyájasb nap hatalma ,
Egy jég-fuvalm , — s ez elhervadtan áll,
Biztos csak egy : sorsodnak változása .
Vész ha pihensz , ha éldelsz veszteség ;
Minden tavasznak meg volt hervadása ,
Minden nyugalmat vész felváltá még !

B. Eötvös József.

KÉT ANYA,

BESZÉLY LEVELEKBEN.

THE ANYA

BRASSLEY, J. H. (1871-1901)

ELSŐ LEVÉL.

HEDVIG SERENÁNAK.

Tavasztó 10. 1845.

Évek multak, mióta elszakadtunk egymástól, kedvesem! s tán még újabb évek tűnendnek le, mig ismét ölelkezhetünk a baratság édes viszonzlásával. Mint két boldog virág, mellyet naponként az ég harmata füröszt, úgy csüngénk egymáson, úgy hajolánk egymás felé szünetlenül, ha csak perczekre is távozáink. O szépek az első fiatalság évei, szépek és tűnékenyek! Vajha visszaidézhetném a lealkonyúlt napok szende költészetét, füszerül a jelen rideg valójának. Az álmak, mellyek karjain ringattatunk, olly csalókák, s az emberek, kiknek karjaiba simulunk, olly csalárdok! — De nem. Te nem lehetsz hasonló azon fajhoz, mellytől már gyermekéveidben is annyira elütöttél. Benned bizom; szivedbe vetem reményim horgonyát; te neked meg kell még engem értened! — Bármí szélesnek látszássék is azon időköz, melly elválaszta bennünket, elválaszta némán és viszonytala-

nul: még sem lehet az olly nagy, hogy a szárnyra kelt sziv át ne röpülhetné. Igen, kedvesem; én meg akarom ujitni veled a szellemi és szivbeli viszony édes kötelékeit. Küldöm ime a fonál egyik végét; másikat keblem melegében fürösztöm. Tőlünk függend azt olly szoros csomóvá összehúzni, hogy feloldozhatlan legyen siriglan. S ez nem lesz nehéz. A fonal most is tiszta arany; nem árt-hata neki az idők viszontagsága; hisz aranyon nem fog a rozsdá. S ha eddig olly nyugodtan elzárkozott, ez csak azért volt, hogy ujjabb fényével, dicsőbben tanusítsa megvesztegethetlen nemessége becsét.

Tizenöt év, szép idő; tizenöt évig férjnél lenni még szebb, — ezt tartja a világ. De ah, a kebel rejtett soháját nem hallja, s ha hallaná, nem érti a csilárok között repkedő pillangó. A villám, mig hangtalanúl csatáz távol fellegekben, ki gondol vele? vagy ha kit figyelemre ébreszt is, csak fénye kábit, tüze nem sérteget. S a mikor lecsap, csak azokat remegteti, kiket nem érdekel, s épen azért csak pillanatnyira, — de kit lesujtott, már örök álmát aluszsza. Így szenvedünk saját keblünk viharinak dulongásai alatt, s ha elér a végcsapás, már kiszenvedtünk. Addig is kinos rángatózásinkat negélyzett görcsöknek tulajdonítja a kába, s keserű könnyünket örömgöngyöknek gúnyolja a tudatlan tömeg. O, én sokat, igen sokat szenvedtem e tizenöt év óta, de szenvedéseimet csak az igazságos Isten mérlegezi kellőleg. — Csak ennyit most, s ezt is csak azért, hogy értsd, mennyire van szükségem jótékony részvétedre. Te vissza nem

taszítod , ki kebledre borul 15 évi távollét után , — s ha szinte jéggel vértelnéd is magad ölelésem heve felolvasztandja azt. — Isten veled Serenám , válaszd legyen vigasztaló angyalom ! —

MÁSODIK LEVÉL.

SERENA HEDVIGNEK.

Tavasztó 21.

Minden meglepetés megrázza az idegzetet kedves Hedvigem , s annál inkább minél váratlanabb , minél hihetlenebbnek gondolók. S ha kedves , ha édes illy meglepetés , az érzelmek érzékinkbe olvadnak. Leveled olvasván , kicsordulának könnyűim ; s ha jelen vagy , bizony-nyal lemosnák vala bánatod minden nyomait. Ki sem fejezhetem , mennyire érdekel sorsod , szegény szenvedő. — Lásd ilyen az engesztelő sziv , mert nekem volt volna okom neheztelni rád. Mintegy tíz levelemet válasz és üzenet nélkül hagyád , még 15 évvel ezelőtt. De legyen feledve minden. S ha valamikor , bizonyára most érzem egész becsét az engesztelő isteni adományának. Ép ezért sorsoddal is kiengesztelni szeretnék minden áron. De hogy illőleg tudjam intézni gyógyszeremet , tárd ki előttem szived minden sérveit , kedves jó Hedvigem !

Vajjon mi is érhető téged olly irtózatossá, hogy 15 évi szenvedéseket emlegetsz? én elgondolni sem tudom. Mikor még mint ártatlan gyermekcsék együtt játszogatánk, gyakran említéd: „ha egyszer sok, de sok pénzem lesz, veszek neked szép drága emléket.“ Te ugyan ott hagyád nálam az emléket — a feledést —, melyet igen drágán, a barátságban helyezett hitem megrendülésén vásároltam meg, — de ohajod is teljesült, mert dúsgazdag vőlegény kérére meg kezedet. De nem akarom saját keserűségeim föllevenitni, mert hiszen mondtam, hogy engesztelve vagyok, — azért maradjunk nálad, hol több kellemesség kínálkozik. — Igen, dús vőlegényed karjain jövelel ki esketés után a szentegyházból, s annyi pompa, annyi fény özönlött téged körül, olly mennyei derű mosolygott le arczaidról, hogy lehetlen vala a gondolatnak csak egy sejtelmével is gyanítani; miképen mind e boldogság tán balra is fordulhatandna. — S távozási férjeddal, ki akkor alispán vala, messze földre, ismeretlen vidékre, kiragadád magad szülőid, barátid köréből nem minden megindulás nélkül, de nem is a bánkodás mély nyilatkozatával. Hogyan is lehetett volna ez másképp? hiszen kebledet csak egy érzelem hulláma, csak egy foglalat el: a boldogság érzete. — Szülőidet újabb megújabb boldog hírek örvendezteték időnként; s a férjed gazdagsága, szép jóságairól, a fény- s pompáról, melyben folyvást úszol, s egyáltalán kimagyarázhatlan jó dolgokról beszédeknek nem lön hossza vége. Meghallók, hogy szerencsésen anyává lettél, s családod valódi diadalokat ünnepelt. Ki

merte volna itt csak álmodni is, hogy te tán nem vagy igazán boldog?

E közben én még hajadon maradtam, s előbbi csendes egyszerűségemben töltém napjaim. Csak négy évvel férjhezmented után adám én is sorsomat egy férfiu kezébe, és szinte idegen vidékre szakadtam. Ezóta már neszt sem hallottam soha mintlétednek. Mi volt tehát természetesb, mint azt hinni, hogy ki olly boldogul kezdé pályáját, azt azonképen folytatja szünetlenül. E hitemben két körülmény erősíte meg különösebben. Egyik: hogy magam is derék férjem oldala mellett bensőleg megelégtült, olly angyalian boldog viszonyba léptem, miszerint házias életet ettől különbözőnek, vagy tán épen boldogtalannak nem is képzelheték. Másik: hogy mátkaságom napjaiban ujlag is irt levelemre sem válaszoltál, s én avval szeretém magamat nyugtatni, mikép csak a boldogok feledkeznek meg könnyen a távollévőkről. Épen nem akarám tehát azontúl háborgatni szerencsédnek az enyminél kétségtelenül zajosabb folyamát, s feléd röpitém barátságom utósó áldó soháját, kívánván: hogy legyenek éliveid olly zavartalanok, minőket magamnak reménylék. Mert hidd meg, ha csak megszszünnen bántotta volna nyugalmamat balságaid lehetősége, én bármikép itélendettél is, kész voltam volna akár rád erőszakolni is öszinte, s tán vigasztalható részvétemet. De én irányodban teljes nyugodt valék.

S most, most felzaklatod részvevő keblem édes csendét, most felriasztod boldog hitemet, s felrázod azon

benső meggyőződésemet, melyet rólad olly szívesen ápoltam mindekkorig. Most felköltöd a régi olly szendén szunyadó barátság minden édes titkait azon szivrázó vallomással; hogy boldogtalan vagy, hogy szenvedsz, sőt hogy régóta szenvedél. S én szemrehányást teszek magamnak, miért hogy már előbb nem kerestelek meg bánatos magányodban, és vétkül rovom fel magamnak, miért hogy bánkodásba süllyedni engedék, egy hajdan annyira rokon lelket, kit idején felszólalva tán még megmentheték a fenyegető veszélytől. O miért tevéd ezt nekem, — miért taszítád el magadtól a bizodalom balzsamát! — De nem; nincs még veszve minden. Ha szóm, tanácsom valamit segíthet, készen találsz. Bizzunk Istenben. Ő nem gyönyörködik teremtményei kinain, s bizonynyal nyujtandja 'az üdvhozó írt. Tán közelebb is van az hozzád, mint képzeled; s lehet, csak a fájdalomban elfogódott szem nem veszi észre azt. — Isten veled, o kedves Hedvigem. Legközelbi leveled sorait, reménylem, nem mosandják el áradó könnyüid.

HARMADIK LEVÉL.

TÁTRASZÉKI VÁLYOGOSNAK.

Tavasztó 25.

Hallod-e öreg barátom, én téged meg akarlak lepni. Már sokszor, s a múlt nyáron is, mikor nálam vol-

tál, kedvet mutattál erdőfenéki jószágomra; én tehát bérbe adom azt neked. A határ finom, hisz ismered; olly pompás juhaim legelnek most is, hogy csupa tiszta electoral. Aztán a szántóföldek, tudod, majd egytől egyig tiszta fekete föld; a hol van is egy kis homok, részint agyag, részint márga mérsékeli s mind bőven fizet. Husz ezret testvérem is megadhatna bérül, — még mindig marad két három percent tiszta hasznod. Szó a mi szó, de a kamatszámolás nem az utósó dolog, s azért figyelmeztetek, mert becsületesen akarok veled végezni, hogy te se csalódjál meg. Ha én sem csalódtam volna meg soha számításaimban, most nem kellene bérbe adnom jószágomat.

De hogy ne hidd, mintha, a szükség vagy rendetlenség kényszerítne, édes Miskám, hát csak megmondom, hogy szertelenül meguntam ezt a falusi életet; városba akarok menni, s tudod hová? Pestre, — egyenesen Pestre. Ott legalább még az illy magamféle embernek is akad mulatsága. Eddig csak megvoltagek valahogy; hol megyei urak, hol katonatisztek jártak a házhoz. De mióta a megyét annyi csapás érte, teljességgel meg nem élhetni. A katonaságot elparancsolták vidékünkéről, hogy a szegény emberen könnyítve legyen; a katonákkal természetesen a tiszték is eltűntek, s azóta udvarom csupa pusztaság. A megyebélieket még egyre a politika zavarja, már egy becsületes whist partiet sem lehet velök játszani; minduntalan felzajognak, el elkiáltják magokat, ki legyen az alispán. Aztán a jámborok azt hiszik, mivel hogy még

ezelőtt 10 évvel magam is alispánkodtam, tehát most szükségképpen nekem is valamelly párthoz kell szegődnöm. Soha bizony. Én kiszolgáltam időmet becsülettel, — nem bánom már most, akármit csinálnak ezek a gőzölgős fejű fiatalok. Meg is szököm előlük hogy ne is halljak rólok egész a jövő tisztujításig. Azért kérlek édes barátom, jöjj el minél előbb, hogy kössük meg a szerződést.

Még egyet meg kell említenem; talán az is indít rajtad. Mert ismerlek, te ha neki kapsz, néha vasfejű legény vagy. Utójára jószágom csak azért sem kellene mert kínálom. Tudd meg tehát, édes Miskám, hogy nekem saját kényelmem kívül még egy más — mint a fiatalok mondják — szellemibb okom is van az elköltözésre. Neked hiszen megmondhatom; fiatalabb éveinkben sem igen volt titkunk egy más előtt. — Darab idő óta az én kedves feleségem mód nélkül kedvetlen, szinte félek, hogy szerencsétlennek érzi magát — pedig bizonyosan csak mulatság hiányból. Ő máskor mindig olly vig, jókedvű volt, s most úgy látszik gondolkodni kezd. Pedig hidd meg barátom, — az rossz jel, mikor az aszonyok gondolkodni kezdenek. Azért hát azt szeretném, ha minél előbb bevihetném Pestre. Már említettem neki; vonakodik ugyan, de egészben véve még is úgy látszik jó hatást tett rá. Kétszerte boldog leszek, ha a költözés szerencsés ötletével rajta is, magamon is segíték. Bizonyosan ő is elunta már magát szegény. Hogy is ne. No de erről szóval többet. — Jöjj csak hamar; készíttetem a leltárt. Ne hagyd soká várakozni hü barátodat, Gábort.

NEGYEDIK LEVÉL.

HEDVIG SERENÁNAK.

Nyárelő 6.

Vettem kedves válaszodat, édes barátném, s az mondhatlanul jól esett lelkemnek, s pedig kétszeresen. Már maga a bocsánat édes balzsama is képes volna eloltani gyötrelmeimnek fél lángzatát; de te ezenfelül még részvéttel is vagy irántam, s ez édent teremt számomra e kopár élet határain. Nagy szót mondék szeretett Serenám? Édent, nekem! Édent, e kebelben, honnan kihalt minden magasabb érdek! Oh, magam sem hihetem teljesen a mit mondék; . . . de még sem vonom vissza szavamat. A békákban kinzottnak bilincsei tágulása is mennyei öröm. Lesz tehát egy részvevő, egy őszintén meleg kebel, mellybe kiönthetem tartózkodatlanul panaszaim egész keserveit, — s ez olly jótétemény, minőt hosszú tizenöt év óta nem élvezék. S hogy lásd mennyire áhitozom e boldogságra, ezennel megis kezdem vallomásaim szomorú lajstromát. Szomjazom, mint fonnyadó növény, vigasztos szózatid harmatát, s lelkem védangyalúl üdvözlendi tanácsaid minden legkisebb parányát.

Kies multba ringatád vissza emlékezetemet mátkaságom érintésével. O akkor rózsafényben uszott köröttem minden, s e rózsafénynek örömcstillaga én magam valék. Mi hamar szétfoszloott az ámulat! Tizenöt éves valék,

midőn férjhez kötöttek. Eszméletem akkor még csak a külsillámok felületén uszkált. A férjben nem a férfit, csak a rangot láttam; a házasságban nem a szivviszonyt, csak a kényelem és szabadabb életmód igényeit hallám felszólalni. Tetszett a fényes hintó, a czifra hámu négy ló, tetszett a multságok százféle neme, mellyek özönében majdnem elfulasztottak —: de a nőiség rendeltetéséről nem volt felfogásom. A fővárosban töltött néhány hét, színház, tánczene, vendégeskedés elkényeztetének; csak élvek pillangóit látám röpkedni köröttem, csak jogok hizelgéseit csengének füleimben: csendesebb élet-, kötelességről nem is álmodám. Mámorban andalogtam. — Hogy is lehete másképp? Gyermekek valék. Ötven éves férjem kincse-, gyöngye-, angyalának nevezgetett; s pár hét múlva észrevevém, hogy bábuja valék. — Csak hamar megfordult a szerep. Előbb ő játszott önmegadásommal, — most én játszám hódolataival. Részemről szeszély, részéről komoly uri hang, kezdenek szemközt állani. Érzelmeket költött fel bennem, miknek nem akart már tömjénezni, de a tömjén elfogta agyvelőmet, s én a kezdetbeni kábulatot örökre ohajtam. Előbb királyné valék, most szolgálóvá akart aljasítani. Egyenlőségről hallani sem akart. Ha nincs egyenlőség, gondolám magamban, jó — ám legyen függés és uralom, de az uralom enyim legyen. Ő zsarnokoskodott a megye véleményén: de házköri véleményének én levék zsarnoka. Alig mult el év, kezembe kerítém a kormány-pálczát. S most hiszed tán, boldogabb valék? Koránsem. Férjem, csendes kedélyénél fogva si-

mult befolyásom hatalma alá, — s most minden veszve volt. Szerelem soha sem élt keblemben iránta: most tisztelni sem tudám; pedig éppen most, midőn a tiszteletnek becsét érezni kezdém. Keblem hideg maradt, — s arczom márványvonásain az érzelem tele busongott. Vidámulni, mosolyogni nem látott soha senki, s férjem e fölötti kétségbeesése majdnem utálttá tévé őt előttem. A gyáva férj irtózatosan ellenkezett regényes eszményimmal.

Összetörődtünk. Másfél év múlva anyává is lettem. Másnak úgy mondják és írják, földi menny nyílik az anyaiság érzelmében. Nekem kénytelen örömmé lön. De mégis megszoktam állapotom, s szeretni kezdém magzatom. Föltevém, hogy ennek nevelésével töltöm falusi magányom óráit, s tán nyugodtabb leszek. S úgy látszik, nem csalódtam! Minden gondolatom leánykám felé kezde irányulni, ki olly szépen kezde virulni, nőni, fejledezni; s fő törekvésem lön, őt boldogabbá nevelni, mint én valék. — Ah de mihamar megszakadt ebbeli reményeim fonala. Isten megvonta tőlem malasztját, — s én — — bünbe süllyedék. — Kimondtam ime a súlyos szót, ki kelle mondanom. Nem látod pirongásom, nem hallod nehéz fohászimat. S csak így birtam kimondani. Szemtől szembe nem volt volna erőm. O ne ítélj meg, édes barátném, ne ved rám a kárhoztatás kövét. Hallgasd meg szerencsétlenségem egész szövedéket. De nem, most nincs erőm. Érzelmim fellázadtak ellenem, futnom kell, enyhülést keresnem. —

Éjfélikor,

Nyugodtabb vagyok. Gyermekeim alszanak. Ők a boldogok alhatnak : engem az öntudat ostoroz. De nem , erősnek kell lennem. Most vagy soha. Mit e lapra bizok édes jó Serenám , szenteld a tűznek azonnal. Szégyen lángja kíséri e szavakat ; — láng legyen haláluk. — S most segíts Isten ! hogy hű legyen vallomásom.

Öt évet töltöttem már férjemmel. Eddigelé egy világi varázshatalom állá őrt , legalább külsőleg , magamviselte fölött — az illedék. Nem gyánítám , milly ingatag gyöngé gát ez , ha véletlen hullámok kezdik ostromolni. A hullámok megjövének , s — elsodrák a gyöngé gátot. Életem legsiralmasb időszaka most következett. — —

Dsidás ezred fekvék környékünkön , s ennek egyik kapitánya — Jaroslaw — leggyakrabban látogató meg házunkat. Eleinte azt hívé , csak a jó asztal és kártya vonzá őt ; de csakhamar észrevevé , hogy pillantásimat sovárgva s lopva keresik szemei , hogy gyakrabban elmereng vonásimon. S megvallom , megrettenék e felfödözésre. O vajha e rettegésből soha még nem szabadultam volna ! De a kísértés csábjai vajmi lélekgyilkolók. Lassanként szokni kezdtem azon gondolathoz , hogy tán még én is lehetnék valaki előtt érdekes , — s izgatni kezde a hiuság gonosz szelleme. Majd azon csábkép kezde játszadozni körültem , ébren s álmaimban , munka közben s gyermekem oldalánál egyiránt : — hogy tán még találkoznék is , ki engem szeressen — s az önámítás üdvtelen

szózata rémesen kiálta le szívem mélyeibe, s ah, e vonalon én meg nem állapodám. Tovább s tovább füzögeté átkos hizelgésit a bűn ördöge, s végre azon ötlet villant fel nyugtalan agyamban: hogy tán én is képes volnék szeretni; — s e gondolatra rémes tánczban kezde kerengeni velem a világ. Elvesztém eszméletem, elvesztém enmagam: — az ur angyala távozott tőlem! Felocsudva a kábulat tusájából, méregetni kezdém előnyimet és viszonyaim sanyaru oldalait, s méregetni kezdém más fiatal nők helyzetét és saját mostoha sorsomat. A megvesztegetett agyvelő lelövellé mérges nyilait az őrizetlen szívbe, s tökéletes lön az indulatok pártütése. Mint lángtenger hullámai, úgy csaptak össze fölöttem fiatal vérem vétkes vágyai; bármerre fordulék, mindenütt egy iszonyú rém üldözé lépteimet, melly elől menekülnöm lehetetlen vala. S e rém folyvást azon lázító szózatot orditozá: hogy én még nem szerettem soha, s hogy nekem szeretnem kell! Igen, én még nem tudám ekkorig, mi legyen a szerelem; s most, midőn megismerésének küszöbén állék, épen borzalmival kelle megismerkednem. Hetekig folyt a küzdelem, s hetekig nem voltam képes tiszta öntudatra vergődni. A még ekkorig teljesen uj önismeret tükrébe néztem végre, s visszajedtem magamtól. Mesés lényt véltem magam előtt látni, mellynek minden arczvonalán egy vágy tükröződött, mellynek szemeiben csak egy vágy csilogott, s minden érében ugyanazon vágy tüzelgett, — hogy szeressen és szerettessek. De e lény nem volt a mesék birtoka, e lény én magam valék. S midőn mind ezen önkin-

zásokon keresztül estem, mintegy kárpotlásul a kiállott szenvedésekért egész nyugalommal mondtam magamnak: Jaroslaw lesz e szerelem hőse! — Fáztam s hevültem, reszkettem és zsibbadoztam ez önvallomásra; — de már ki volt mondva a szörnyű szó, s csak az ítélet pallosa tudott volna elvonni szerencsétlen elhatározásomtól. O hinnéd-e, ha a töredelmes bűnös nő nem vallana, hinnéd-e Serenám, hogy én e percz óta el voltam tökéelve olly viszonyba lépni, melyet hit s világ gyalázattal bélyegez. S itt rám szakadt az ég!

De nem olly könnyű a bűn első lépése, minőnek képzelém. Pillantásink bármint érték egymást, kézzsorításink bármint bátorítának közeledésre, — csak hosszú és nagy küzdelmek után csattant el az első csók. S itt megtelt vétkességem mértéke. A kapitány, kit én eszményies és szellemi szerelemnek tündér sugárzatában képzelék magamnak, merész, sőt vakmerő lön; visszavonulásomra követelő, sőt parancsolóvá fajult. Csak most vevők észre, hogy mi nem értjük egymást. Végkisérletül szökést ajánlott, — s most visszaborzadtam tőle, s megutáltam őt. Felriadt lelkemben magzatom érdeke, — és széttörém a lánczot, melly vészbe ragadt. De késő; — női hűségem szeplősítve, tiszta öntudatom fertőztetve volt. Én megcsalám férjemet, meg gyermekemet is, mert a szeretetet, mellyel neki tartozom, megloptam tőle. Oh e kínos öntudat üldöz mai napiglan is komolyabb óráimban.

S most tudod egész szerencsétlenségem alapokat, s tudod azt is, hogy nyugodt nem lehetek többé soha,

— noha külsőleg takarni igyekszem bánatos érzeményim a közönyösség palástjával. Most itélhetsz fölöttem, s ha pálczát törsz, ám legyen: — úgy a végső horgony is feneketlen mélységbe merült. — Isten veled, kedves jó Serenám; jó éjszakát. Még egyszer Isten veled.

ÖTÖDIK LEVÉL.

GERŐFY SZAMOSYNAK.

Nyárelő 20.

Nagyon elhallgattál kedves Ákosom; több két havánál nem kaptam választ tőled. Tán fölöttébb elmerültél természettudományi buvárlásaidba, — mert ha jól emlékszem, e nyarat a budai hegységben szándékozád tölteni. Gyönyörű is az anyatermészet gazdag ölen kéjelegni, s annál dicsőbb, minél távolabb áll illy kéj a világi ledérkedés szappanbuborékítól. Magam is felkarolám a természetrajz egyik ágát, kevdtelésből részint, részint mellékfoglalkozásul — a lepkeszetet. Szinte gyermekes vagyok néha, annyira futosok réten erdőn keresztül egy-egy pille elfogása miatt. Összecsoportosul köröttem a falu gyermekserge, midőn növendékemmel kiindulok lepkehálóval s dobozzal fölfegyverkezve a kellemes táborozásra. Ritka nap, hogy szép fogással ne térnénk haza; egy-egy Ata-

lanta , Hermione , vagy Apollo után negyedorányira is elszaladok , míg hálóba kerítem. De a pörgyermekeket is megtanítám már a kártékony káposzta pillék összefogdozása- s kiirtására , s mind ennél még hasznosabb foglalkozásra is szoktatám — a selyemhernyó tenyésztésre, mi itt , hol bővében vagyunk az eperfáknak , igen jól sikerül. Valóban , én itt nemcsak 9 éves Aladáromnak , hanem némileg a falu összes — apróbb nagyobb — fiatalságának is vagyok nevelője. S ez teszi , hogy olly jól érzem megam jelen helyzetemben , hogy tétova nélkül boldognak vallhatom magam. Elősegíti ezen közhasznu fáradozásimat lelkes főnökném részvéte is , kit valóban a nőnem egyik gyöngyéül tisztelek.

De épen ő róla akarok ez alkalommal kissé bővebben szólni. Valami rendkívülinek kelle vele történni. Olly meghatottnak , elérzékenyültnek még eddig nem tapasztálám. Gyanitom , hogy egy levél, melyet pár nap előtt kapott tehette e változást , s ezt megvallom , nem szeretem most , mert félek, hogy megfosztatom viszonzlátásod s baráti érintkezésed reménylett örömétől. Eddig t. i. abban látszék megállapodni főnököm és az asszonyság , hogy jövő télre bemegyünk Pestre. Hát ha valami kellemetlen hír — mert sokfélét beszélnek most leendő drágaságról , inségről — megakasztja e szándokot? — Ez ugyan igen keserű volna rám nézve , — mert három évi folytonos faluzás után kissé jól is esnék a városi szellemibb körök érintkezése ; — azonban már maga a szándék is dicsően bélyegzi az asszonyság szívét , s nevelési nézeteit.

Redőczy a jó birtoku nemesek közé tartozik ugyan, de dúsnak épen nem mondható. Ennélfogva mindent ugy szeret rendezni e ritka egyetértésű házaspár, hogy fölösleges költségeket kerüljön, azonban minden árnyalata nélkül a fukarságnak. Jótékony czélokra, intézetekre, társulatokra nincs készebb aláíró a megyében, mint Redőczy Kálmán és Serena. De mi különösen gyermekeik nevelését érdekli, majd a fényűzésig bőkezűek. Tanuló szobánk annyira fel van szerelve a legczélszerűbb tan- és segédeszközökkel, hogy bármi nyilvános intézetnek mintájául szolgálhat. S azon szellem, melly itt a külső szerekre nézve nyilatkozik, a 'nevelés benső lelkében is dicsően tanusítja diadalát. Józan emberszerető, szigoruan erényi elveknek olly tárháza e két ember kebele, mellyből egy egész haza ifjúságának boldog nevelését ki lehetne állítani. S épen ezen elveknek kisugárzása az is, mit most elmondandó vagyok.

Tudod, kedves barátom, milly szomorú helyzetben van hazánk eddigelé a nevelőnők dolgában. Czélszerű intézet hiányában, melly nevelő hölgyeket képezne, hazai nevelőnőink nincsenek. A külföldről ide szakadt hölgyecskék vagy vén anyókák csak silány pótlékai lehetnek annak, mit mi viszonyaink, helyzetünk és hiányaink ismeretében főleg hon- és népérzelmi, nemzetségi és nemzet szereteti tekintetben követelünk. E külföldi némberek — tisztelet, becsület a kivételeknek — nagyobb részt vagy üres fejű és üres keblű, — az egy nyelven kívül, melylyet fitogtatnak, keveset tudó szerencse-vadásznők, kik

dajkáknak csak megjárják, de kiknek kezeire olly szent ügyet, minő a nevelés bizni valóságos családmétely, — vagy pedig, mi még gyakoribb eset, elbizott, hiu, pöffeszkedő, követelő, s a hazát, mellynek leányokat nevelni akarnának, lenéző vagy épen gúnyoló divat-bálványzók, kikre a zsenge nemzedék szellemi üdvét bizni valódi honárulás. Egyik esetben ugy mint a másikban, képtelenség arról álmodozni, hogy a családi körök ezen syrenái vagy sybillái lelkes honleányokat, házias nőket, lelkismeretes anyákat neveljenek. S ha mégis egyik vagy másik a hazai nyelv állapotok iránt rokonszenvet mutogat, s azok szeretetére netán növendékét buztítja is: téli napfény az hóvirág fölött, vagy épen távulban csillogó szivárvány, mellyben csak széttöredezve játszadoz ámitó színekkel azon sugár, mellynek egyesült tüzerővel melegíteni, hevíteni kellene a zsenge kebleket. Sőt nem ritkán megtörténik, hogy illy heréi hazánk mézkinsének, a lehető legmagasb *férfiás* műveltséget negélyezvén, a francia forradalmon s egyéb hasonló rémjeleneteken levén legfőbb gyönyörüket, de a férfiatlan elme meg nem bírván a férfiásnak látszani akaró tudományosság causticus bölcseletét, terhe alatt ingadozni, tétovázni, s bukduc olni kezdenek az önhitt hősnők, minek eredményeül aztán vallás iránti közönösség vagy épen hidegséget látunk fölmerülni. Illy kezekre bizni a nőnevelést, égbe kiáltó bűn! —

Jól tudja mind ezen szomorító igazságokat Redőczy asszonyosság, s ennek derék férje, — miért is a legszen-

tebb lelkesmeretességgel akarják intézni gyermekeik nevelését. Illy említettem némbert házukba fogadni — pedig ki áll jót, hogy ilyen nem lenne — szerintök annyi volna, mint magzatjok földi s tulvilági üdve ellen vétkezni. De nevelő intézetbe, például Pestre, szinte nem mérészik adni a kedves kis Arankát, minthogy ezek néha nem legdicsőbb példányait mutatják fel a honleányi s erkölcsi nevelésnek. Pedig ki akarna azon örökös kétségben élni, hogy tán épen saját gyermekét éri illy kárhazatos, néha épen borzadalmas vész? Azért jónak találták abban megállapodni, hogy a leányka nevelésének azon részét, melly bizonyos ügyesség-szerzés szempontjából falun — nevelőnő nélkül — nem könnyen eszközölhető, Pesten intézik, — de saját szemeik örködése alatt, s e végből Pesten szándékoznak telelni, bár némi áldozatba kerüljön is. De van-e áldozat, így gondolkozik főnökném, — melyet gyermeke üdveért sokallni lehetne? — S e remek gondolkozásnak még csak most fogod hallani legdicsőbb kisugárzását.

Aranka most 10 éves. Lelki fejlesztését, melyre mulhatlan szüksége van, én vezetem ekkorig, némelly mellékes tanulmányokat is ide értve, minők franczia nyelv és rajzolás. Zongorára saját édes anyja tanítja, s az eddigi gyakorlatokra ez is elégséges. Az idő tehát, hogy okvetlenül Pesten kellene folytatni a leányka nevelését, még nem olly sürgető. De van Redőczynénak egy testvére — Irene, kinek nevelését már be kell végezni, s illetőleg kiegészíteni, mert ez némileg elhanyagoltatott. Atyja t. i.

mintegy 6 évig özvegyen maradván, nem igen értett ahhoz, mikép kelljen leányt, a műveltebb világ igényei szerint nevelni. Nem rég ő is meghalálozván, Irene eljött Serena testvéréhez, s ennek gondviselése alatt éli boldog napjait. S ime ezen testvér nevelésének érdeke fő indoka a már most is intézendő Pestre költözésnek. Nemde angyali szívet tanusít illy gyöngéd gondoskodás? — Irene már nem gyermek, — a 15. évet majd nem meghaladta, de gyönyörű s áldott lelkű teremtmény. Eddig tölem nyert szükséges utmutatásokat némelly tanulmányi tárgyakban. De jól teszi nővére, ha Pestre viszi, s ott mások kezeire bizza taníttatását; — mert félni kezdek, hogy szende báju kék szemeinek sugárai sokkal mélyebben lövellnek szívembe, mint kellene; — o mert e szemek kifejezésében egy élet boldogíthatásának föltételei szendergenek. A világtól eddig távol levén e leány, benne az erénynek legtisztább szelleme él és ártatlan szívjósága minden képzeletet felülhalad. — De nem, nem szólok róla többet, hiszen majd leend alkalmad őt megláthatni. Addig is csak azt akarám tudtadra adni: hogy alkalmasint Pestre megyünk télire, s hogy viszonzlátásod örömét közvetlenül ugyan a derék Redőczy-párnak, de részben, s közvetve — Irénnek köszönhetendem. S hogy e miatt iránta némi hála-ra képzelem magam kötelezve, — te bizonyosan nem fogod vétkül róni gyöngeségemnek, — te, kinek kedvéért e hálaérzetre ébredek. Isten velünk.

HATODIK LEVÉL.

SERENA HEDVIGNEK.

Nyárhó 1.

Későn jó válaszom, nemde, kedves Hedvigem? De nem birtam magamat hamarébb feleletre határozni. Sokat tépelődtem; de most tisztában vagyok. S gondolnád-e, min tépelődtem? — Őszinteség volt mindig egyik fővonása lelkemnek; én tehát nem fogom előtted eltitkolni nyugtalanságaim okát, — ha szinte neheztelésednek teném ki is magam. De te nem fogsz neheztelni; hiszen mit egymásnak elmondunk, az lelkeinkben temetve marad. Halld tehát viszonti vallomásom.

Volt már alkalmam, fájdalom, néhány nőt megismerni, kik hitestársi kötelességeiket, hűségi erényöket nem a legszigorubban őrizék, s megvallom, mindannyitól utálattal fordultam el; mert mindegyiknél ledérséget, könnyelműséget, vagy épen vallástalanságot láttam e bűn alapjának. S legbensőbb hitem szerint nő, főleg anya, nem követhet el nagyobb bántalmat az erény szent anygálán, mint a hűtlenség, — s ime lásd, ezért nyugtalankodám miattad ennyit, — ezért tépelődtem: vajjon vétkesnek tartsalak-e téged is olly mértékben, mint az eddig megismert erénysértő hölgyeket. S rettegtem ez eredményre jutni okoskodásaimban; — mert ez esetben az

alig újra kezdett barátkozás fonalát ismét, s pedig örökre el kellene tépnem, nem lévén annyi erőm, jó szívet mutatni az iránt, kit menthetlen bűnnek látok martalékul vetve. S ez fájna lelkemnek, s kétszerte most, miután régibb vonzalmam egész erőteljében föléledett. De hála az égnek, hogy szelidebb alakot ölte tusakodásaim végeredménye.

Hibás valál, tagadhatlanul. Vétkezél az eskü szentsége ellen, megfertőztetéd a hűséget, ellökéd az égi kegy malasztját, melly csak a hű nők lelkét szokta körül sugározni. Kijátszád a bizodalmat, mellynek bája egyedül képes nyugalmat adni a családélet viszonyainak. De enyhíti némileg hibádat a körülmények özöne, melly mintegy elfulasztásodra látszék körülhullámozni. Ám csak enyhíti némileg: — egészen kimenteni azt nem képes. Mert fő alapigazságul áll előttem: hogy minden embernek éreznie kell kötelességei egész jelentőségét, s azok szerint intéznie minden lépteit. Lehetnek egynek terhesebb kötelességei, mint másoknak, de az őt föl nem menti a teljesítés súlyától, föl nem jogosítja ellenszegülésre. Mert mi lenne belőlünk, ha mindenki háborut üzenne azonnal kötelességeinek, mihelyt azok kissé terhesebbekül látszanának? Ha kit keményebb tartozások érnek — ez az ő sorsa, melyet eltűrnie kell; — de ellenlázadást örökké tilt az erkölcsiség fő törvénye. Vagy mit tartanál arról, ha valamelly szegény, mivel egy-két dúst pompázni, dözsölni lát, azonnal annyira elviselhetlenné képzelné helyzetét, hogy bármi tilalmas módoni vagyon keresésről,

vagy kétségbeesett öngyilkolásról gondolkoznék? Volna-e ennek hite, vallása, erénye? Vagy ha a hivatalnok, az alárendelt sorsu, mivel főnöke vagy magasabb polczu egyén, tán kevesebb munka mellett is könnyebben, sőt fényesebben éli napjait, irigységből boszúra gyulasztatván, az előljáróknak s jobb helyzetűeknek orgyilkolására vagy megrontására vetemülne — mondanád-e azt embernek nemesb értelemben? birna-e ez emberi lélekkel? Így a nő, látván más nőtársakat a viszonszerelem karjain édelegni, — legott azon törje-e fejét, mikép szerezzen magának — bármi úton, bármi áron — hasonló boldogságot, ha csak — ámulatilag is? Megérdemelné-e illy aszszony a nő nevet? volna-e neki csak fogalma is a női erényekről? Hát ha sanyar, inség, nyomor éri a férjet, — azonnal elhagyja-e őt a nő, magának élvet keresve más kedvezőbb viszonyokban? A lelkismeretes nő ezt soha nem teendi. S miért? — mert leköti becsülete, kötély-érzete és tett ígérete. Vagy ha betegség, s egyéb balság sinlődővé, öntehetlenné nyomoritná a férjet, melly nő az, ki mondaná: hadd veszszen a férj bajai özönében, — nekem élet kell, s pedig víg, gyönyörteljes élet — ? Ki így tehetne, nem de méltán bélyegeznők nőtigrisnek, hyénának? S mi ad erőt olly balságok elviselésére, — nemde erkölcsi érzelem, s kötély hatalma? — De azt mondjátok: könnyü eltűnni bármi vészt és sanyart, ha szeretet lelkesíti a lankadni akaró erőt. Igaz, a szeretetben mondhatlan báj s varázs erő rejlik, melly egyáltalán pótolhatlan. Azonban, ha szinte csekélyebb erőben léteznék is a

szeretet, nem egyértékűvé teszi-e végre e hiány a helyzetet a főnebb említettem sanyar és bajok eseteivel? Türes itt mint ott, önmegadás, önáldozás itt mint amott. — S tulajdonkép mi szeret bennünk, — az érzék-e vagy a lélek, a vér-e vagy a szív? S mit kell voltakép szeretnünk, az élyet-e vagy az erényt, a külszint-e vagy a szellemet? Olly nyomorú papnői volnánk-e a kábult māmornak, hogy magasabb, tisztább, szentebb körökbe emelkedni képtelenek legyünk? Ki férjét igazán szereti, vajjon pusztán csak az embert szereti-e benne, nem szereti-e vele s általa minden jó tulajdonait, tehetségeit, reményeit, vágyait? nem szereti-e benne a haza polgárát, gyermekei atyját? nem szereti-e vele egyszersmind a helyzetet, a viszonyt, mellybe őt hozá? O nem, nem; — pusztán csak a személyben öszpontosuló szeretet nem egyéb mámor gyarlóságánál. E gyarlóság nélkül, minden egyebeket összevetve lehetséges házassági tiszta, nyugodt szeretet személyi szenvedély mellőztével is.

Ah de még egy nehéz fokozata lehetséges a házi boldogtalanságnak; mikor mások kezében önkénytelen, öntudatlan eszközök vagyunk, s általok olly viszonyba kényszerítettünk vagy csempéztetünk, mellynek jelentőségét nem értjük, mellynek terheit nem is sejdítjük. Növeli ennek iszonyatosságát, ha a személy, kihez köttetünk, soha de soha sem birt vonzalmat, rokonszenvet költeni szívünkben maga iránt. Teljes eszméletre ébred végre a lélek, körültekint, és sivatagot lát maga körül, végtelemt, megmérhetlent, hol csak tövis, de semmi virág

nem terem. Ez szörnyű állapot, tagadhatlan; de azért az alapkapcsok ereje meg nem változik. Szánthatjuk a szerencsétlent, kit illy örvénybe sodort végzete; sőt örvendhetünk is rajta, ha törvényes úton orvoslást keresve menekülésre rést talál; de önhatalmu, alattomos, csalárd széttörésére a lelket fogva tartó bilincsnek becsületes ember soha nem bátorithatja; s ha még is tenné, — becsületes nő soha meg nem tapsolhatja cselekvését. Mert fennmarad ekkor is a tett ígéret ereje, az eskü sérthetlensége. — De előáll ilyenkor az álokoskodások, a csába önámítások táborá, s részint nyugtatólag, részint ingerlőleg ostromolja az önmagával meghasonlott elégtelen lelket, míg végre feltüzi zászlóját a bűn a szűz nőiség gyászoló romjai fölé. Ez kinos, mondhatatlanul kinos állapot, de annál lehetségesb, mivel a teljesen szeretet-üres kebelbe szikrányi erőt sem önt ellenállásra, sem becsület, sem kötélyérzet, sem erkölcsi érzelem. Valószínűbb, lehetségesb még azért is, mert a kába pártütő önbizakodve számol sok ezreknek — s fájdalom hogy így van — helyeslő üdvözlésére. Mi tarthatja fen ilyenkor a küzdelmekbe süllyedt nő hősi erejét, mi biztosíthatja az erény diadalmát, miután maga az erény gyarlóvá, ingadozóvá lön — ? Egyedül a vallásosság malasztja! Ez azon isteni hatalom, mellyel hiába daczol a földi csábok hizelékeny hada; bár mi erőszakos legyen is ezek támadása, mind mulékony ez: holott a vallás fegyverei az örökkévalóságtól nyerik csudás erejüket.

S ez az épen, mit a te esetedben kedves Hedvigem

sokkal kisebb mértékben látok működni, mint szeretném, s ez épen oka hogy vétkesnek kell téged tartanom. Igen, a vallás angyala meg nem őrizé szivedet a vétkes gerjelemtől, nem agyadat a bűnös gondolattól. Mihelyt csak gondolád, csak hogy ugymondjam álmodád a hűtlenséget, már hűtlen valál. S ezért a vallás és erény szigorú követelései szerint hibátlanoknak, de még csak menthetőnek sem tarthatlak. De ezerszer boldog vagy mégis, hogy gyarlóságod olly gátba ütközött, melly akadályozza hanyatthomlok vészbe rohanni. Hű vallomásod nyomán legalább hinne szabad és kell azt, mit hinni olly igen szeretek. S ime ez az, miért téged kevesebbé tartalak vétkesnek, mint némelly más önfeledkezett hölgyeket; — ez az a miért engesztelődve látom fölötted lebegni az erény angyalát, s a miért barátságom ezentúl is egész szokott hevével loboghat feléd.

Azonban, mielőtt rekeszteném mai soraimat, még egyre kell hogy figyelmeztesselek, szeretett barátném. A vétket csak a bánat tiszta forrása moshatja le kellőleg, s ha igaz és mély, lemossa annak még emlékezetét is. De e forrásnak azon irányban kell csörgedezni, a mellyben a vétek nyomai hagyák hátra a fertőztetés foltjait. Az anyának női hűtlensége nem csak a férjen, de egyszersmind a magzaton elkövetett bántalom; mert nem csak a férjnek tartozó szeretet lángol el egy idegen bálvány oltárán, hanem e láng gyakran azon szeretetét is elemésztí az anyai szívnak, mellyet a magzat boldogítására oltott Isten a kebelbe. S a bűn ez oldala még borzasztóbb amannál. Ha

amaz család , ez árulás , ha amaz bűn , ez förtelem , ha amaz erkölcsi szörnyeteg , ez lélek ölő rém. Ezt magad is érezni látszol vallomásod némelly érintéseiben. Azért bánatodnak erre is ki kell terjeszkedni. Tizszeres szeretettel kell csügnöd magzatodon , hogy kiköszörüld a csorbát , melyet természeti jogain ejtettél. De a pusztá érzélgés , valamint egyébben , ugy itt is ködpára , nyom nélkül enyésző vagy épen fojtogató gőz. Tettleg kell e szeretetet bizonyítani , — tettekben , s pedig minél hatályosabban kell élni az anyai szeretetnek. S tudod-e , melly tettlegességet hiszem én a szeretet legjobb és legszentebb tanujának ? — a nevelést ; de józan , gondos , üdvre vezető nevelést. Hinni akarom , hogy e tekintetben semmit el nem mulasztál hibád kiigazítására. S ha úgy tevél , tizszeresen lebegend fölötted az Isten áldása , — ki szinte tiszta szeretet , s ki véghetlen irgalmában megbocsátja a töredelmes bánkodónak ballépéseit. Azért nyugodt lehetsz , s épen nem kell töprengésekben emészkednek. Magzatod vizonszeretetében Isten kegyelmének jelképe mosolyg feléd , s tiszta ártatlan szemének sugárai őrangyalod nyájasságát hirdetik.

Ha tehettem valamit e soraimmal lelki megnyugtatósodra , újabb okom lesz örvendeni , hogy barátnédnak nevezed hű Serenádat.

HETEDIK LEVÉL.

IRÉN MALVINÁNAK.

Nyárhó s.

Megigértém kedvesem, hogy irok; ne neheztelj hogy illy sokára teljesitem ígéretem. De mióta itt vagyok kedves nénémmel, alig múlik nap, hogy valami újat, hasznosat ne tanuljak, s így annyira el van foglalva időm, hogy a szó teljes értelmében rá nem értem ekkorig írni. Nemde mosolyogsz? Leány az én koromban nem ér rá levelet írni, — — furcsán hangzik ugy-e? De tréfán kívül ez így van, ha szinte hihetlennek látszik is előtted. Volt ugyan még egy más oka is eddigi hallgatásomnak, s az — hogy félttem, miszerint kineveted írásmódomat. Te pár évvel idősebb vagy nálamnál kedves Malvinám, s már sokféle regényt is olvastál Jósikától, Eötvöstől, meg számtalan beszélt, novellát, verset meg ujságot; hát tartottam, hogy könnyen kifognál rajtam. De most, mióta a jó Gerőfi úr megismertetett az írásmód főbb szabályaival, már mégis csak ki merek állani csekély firkámmal — nem épen versenyre veled, de legalább ítéleted alá. Hogy mindazáltal valami jeleset épen nem képzelek magamról, leginkább mutatják jelen soraim is; azonban azt hiszem, magamféle leánynak ez is elég, mert Serena és Gerőfi úr mindig csak az egyszerűséget ajánlják leánynak, mind

stylben és beszédben, mind öltözetben s magaviseletben. S én érzem, hogy nekik igazuk van.

Igen ennek igazságáról napról napra inkább meggyőződöm, ha összevetem mostani helyzetemet a multtal. Olly helyen, mint Rákpaták igazán csak külső mázával az életnek ismerkedik meg az ember, s még ez is gyakran mételyes. Arról, mi az életet bensőkép becsessé teszi, fogalmuk sincs ott az embereknek. Ne bántódjál kedvesem, hogy lakhelyedről illy őszinte ítéletet mondok; hiszen az én lakhelyem is volt az, s oh vajha még soká az maradhatott volna! Valahányszor rá gondolok, mindig könnybe lábadnak szemeim, mert kedves jó atyámat látom mindannyiszor magam előtt; — látom őt szenvedéseiben, haldokolva, — látom őt gyászpadon, — a sirban! O Malvinám, az rettenetes kin szívemnek! Vajha az Isten szent kegyelme tovább engedett volna neki életet, örömökre s boldogságomra! De megtörtént, — — ugy akará az úr — s ki fog hadat üzeni az ő szent akaratának? Az én szeretetem s hálam örök a jó atya iránt, s az ég nem fogja engedni, hogy valaha megfeledkezzem róla. — S lásd ilyenkor, midőn róla emlékezem, a drága elhúnytról, emlékszem a helyről is, hol ő táplált, ápolt, hol ő szeretett; a hála, melyet irányában érezek, némileg átszivárg szülőhelyemre is, s a szeretet, melly lelkemben az ő nevét dicsőíti, részben a városkának is lobbadoz, mellyben az ő intéseit, az ő jóságát, az ő vezérletét élvezém. S ilyenkor ellebeg hozzám jó anyám árnya is, kit ugyan még sokkal korábban veszték el, de

kinek szívjósága egészen felujúl számomra Serena testvéremben. Tehetek-e róla, ha illy pillanatokban ellágyulok, s boldog felhevülésemben a szent emlékek kedveért minden fát, minden követ, s az egész lakosság öregét, apraját szívemhez szeretném ölelni?! Ah de ha elmulik a visszaemlékezés, a gyermeki kegyelet e buzdulata, mi hideg mi fanyar ott minden? Kivéve néhány hű lelket, mint teszem téged Malvinám, csak gondolni sem akarok az ottani népre, az ott uralkodó szellemre.

S vajjon tehetek-e másképp? Csak nézz magad körül, és saját tapasztalásid, ha higgadt vérrel, elfogulatlanul akarsz itélni, bizonyosan igazolandják idegenkedésemet. — Rákpatak félig falu, félig városfalu lakosai nagyobb részének foglalkozása s műveltsége szerint — város a fenhéjazó külsőségek majmolásánál fogva. Minő élet az ott! Az urak pipáznak, isznak, kártyáznak, — a hölgyek öltözködnek, sugdosnak és szinte kártyáznak; — a leányok pedig olly haszontalanságot fecsegnek össze, hogy most utólag csudálkozom, mikép érezhettem magam csak némileg is jól az ő néhai társaságokban. Most kezdem érteni bold. atyám jó szándékát, hogy annyira ótt, őrzött a gyakoribb társalkodástól. S minek ama pipere, öltözködési düh, s boldogtalan fényüzés? Valóban azt hiszik, hogy az emberérdem egy-két silány rongyban rejlik, ott létezik magam is azt hívém, hogy ennek úgy kell lenni, s szinte sirásra állt néha kedvem, ha szegény atyám nem engedé meg mint afféle gyermeknek az üdvtelen ruhaveresenygést. Mert hibáitok egyik legfőbbike, hogy a gyer-

meket , sőt a kisdedet is már ugy fölczifrázzátok , föslazagozzátok , mintha sodronybábuk közt akarnátok pénzért mutogatni. Minek a nehéz selyem ruha az ügyésznének , tisztartónének , a külföldi drága csipke a mérnöknének s gyógyszerésznének , s több efféle ? Hiszen mint testvérem mondja , illy öltözékekben , minőkben ti ott páváskodtok , főrangu hölgy is megjelenhetnék bármi fényes társaságban. De az utca porát sepreni velök valódi gúny minden izlés s jobbérzés ellen. S hallani-e ott nemesb társalgásról , szellemibb czélokról ? Soha , de soha. Kérjen ez vagy amaz urtól valaki pár forintot jótékony czélú intézetre , hazafiui vállalatra , — mindjárt szegénységével , rossz idővel mentegetődzik — : de feleségének Bécsből hozatja az 50 pgő forintos ruhákat ! Hidd el , elszomorodom mind ezek elgondolására , szánlak , sajnállak titeket , s különösen téged , hogy illy mérges leheletü levegőben kell tölteni napjaidat ! —

Mi egészen más élet van itt egyszerű falunkon ! A természetet is csak itt kezdem megszeretni , tisztelni egész pompájában. Rákpatakon a mező illatait , a liget árnyait , a hegy látkörét sem élvezhetni zavartalanul , főleg vasárnapokon. A nagy városias zaj mindenütt befészkei magát , hol csak egy kissé kiesb szabad természet van , — nyers zene , evés , ivás , táncz mindenütt üzi mételyes hatalmát. Itt Isten derült ege , s a virány bája olly mondhatlanul jól esik az ember lelkének , hogy ezer vigalmot sem cserélne érte. — Bámulsz nemde , hogy illy tüzes okoskodóvá lettem rövid nyolczhónapi ittlétem alatt. De lehet-e ez

másképp? Illy társaságban, minő a mi házunké, s illy vezérllet mellett, minőben Serena és Gerőfi úr részesítnek, lehetlen föl nem lelkesülni a jó s egyedül dicső iránt, ha szinte ellenkező érzemények foglalták volna el keblemet.

Kérded talán, ki hát ez az annyiszor emlegetett Gerőfi? Oh az igen derék ember, Aladár nevelője, s Aran-ka ideiglenes tanítója, ki velem is igen szivesen közli gazdag ismereteit. Naponkint olvas, beszél, fejteget valami szépet, jót, hasznosat; az estéket mindnyájan együtt töltjük családilag, s itt is gyakran czélszerű felolvasások történnek. Melegebb emberbarátot, buzgóbb tisztelőjét az erény- és vallásnak képzelni sem lehet nálánál. Szóval, igenigen derék ember. Én nagyon szeretem. Nem is tudom, hogyan kellene eltölteni egy napot az ő lélekemelő oktatásainak hallgatása nélkül.

Még egyet. Télire Pestre megyünk. Meglátom tehát a rég ohajtott szép várost. Ha ott az emberek mind olly jók és műveltek, mint Gerőfi, valódi boldogság lehet ott lakni. Mert tudnod kell, hogy azon ti — vidéketek — be-li ifjakhoz mérve, kik vagy esetlenül feszesek, vagy faragatlanul nyersek, Gerőfi úr valódi példányképe a könynyű, természetes, egyeneslelkű, s mégis olly finom és gyöngéd társalgásnak. No de majd sokat is beszélek róla, — máskorra mi sem marad. — E hosszú, bár kissé unalmas levelem szolgáljon pótlékul az elmulasztott szellemi közlekedésért, — mellynek minél sürűbb folytatására kér őszinte lélekkel Irén.

NYOLCZADIK LEVÉL.

TÁTRASZÉKI VÁLYOGOSNAK.

Nyárutó 3.

Soha úgy meg nem voltam akadva, öreg barátom, mint most. A jó Isten tudja, mi lesz még belőlünk. Örök-ké szomoru feleségemnek az orvosok levegőváltozást, fürdőket tanácsolnak. Elvittem hát Ránkra, — de ez nem ért semmit; — elhoztam ide Bartfára, de ez sem ér semmit. — Ő most még szomorubb mint előbb, s mi több, ollynemű nyugtalanságot veszek észre benne, mintha valami nagy czélt akarna egy vágással elérni. — Az előtt mindig idegenkedett a Pestre meneteltől; mikor jószágom kibérlése jött szóba, szinte csetepatéra került a dolog; s most szüntelen csak Pestet emlegeti, be sem akarja várni a Sz. Mihály napot; csak űz, sürget folyvást, hogy menjünk haza, szedődjünk össze, és siessünk Pestre. Nem tudom mi lelte. Ki is tudná az asszonyok szeszélyeinek titkait? Megvallom, sokkal jobban szerettem, a míg ollyan pattogós természetű volt; — mióta illyen nagyon is szelid, ollyan remete-csendességű, szinte kifordultam szerepemből.

Valami természetbuvár forma ember járt Ránkon, Szamosynak hijják. Az ember megtetszett nekem, s megfogadtam fiam mellé nevelőnek. Hedvig is nagyon szólt

mellette. No de igaz is, hogy már kell is neki egy jóra való vezető; már 8 éves a gyermek, s eddig ugyszólván csak parlagon nőtt fel, mint a pusztá kórója. Szamosy csak Pesten jó házukhoz, s meglehet, hogy ezért siet ugy feleségem.

Mindezeknek rövid foglalatra oda megy ki édes Mikám, hogy a félévi jószágbért mindenestre küld el Sz. Mihály napra, sőt ha lehetne valamivel korábban is; mert pénzre mulhatlan szükségem lesz, s ha elkésnél vele, én nagyon megakadnék. Egyébiránt föl se vedd ezt az emlékeztetésemet. Olly pontos ember irányában, mint te, az ugy is fölösleges. Inkább csak ujabb körülményeimmel akartalak megismertetni híven ragaszkodó barátságomnál fogva, melly minden jót és sok áldást kíván uj vállalatodra. Tarts szives emlékezetedben.

KILENCZEDIK LEVÉL.

SZAMOSY GERŐFINEK.

Nyárutó 10.

Kedves Árpádom! Te engem a budai hegyek közt gyanítál, midőn leveledet írad, melly 'csak Selmeczen ért utól. Töltöttem néhány hetet a zugligetben, mikép szándékom vala; de csak hamar szűknek érzém a tért, s messzebbre vágytam ki Isten szép természetébe, hazám

szép földére. Voltak élvezetes óráim a budai hegyek közt is: de az élvezet nem volt tiszta, nem volt zavartalan. Rajongni láttam itt a testvérvárosból kitóduló ezreket, zajongni, futkosni, játszani, s ez fölverte keblem kegyelet-es csöndét. A természetet akarám meglesni munkáinak csudálatos rejteményiben, alkotó erejének titkaiban, s benne bámulni, imádni, tanulni a Mindenható nagy kezét, — s ezen közben a természet remekét, Isten kegyencz teremtményét — az embert ki kelle törlenem a dicső lajstrom rovataiból! Ők a városiak, eljövének szinte élvezni, — de nem a természetet, hanem az érzékiség gyarló műveit, ők eljövének enni, inni, zajogni, ledérül mulatni. S csak egy sem volt közöttök, de egy sem, ki ennyi pompa és kegyelem közepett megemlékeznék mind ezek adójáról, egy sem volt, kinek magaviselete elárulta volna keble titkainak szentebb emelkedését. Megutálám őket. És fölmenék János hegyére s üdvözlém a fölkelő napot. Térdre omolva imádtam itt a nagy alkotó hatalmát, s gondolám: még mennyivel nagyobb szerű, dicsőbb, égiebb lehet e pompát látni még magasb látpontról! És felohajtottam magam mellé a hangya módra sürgölődő ezreket, kiknek egész munkásságok — mert anyagiak körül forog — nem több egy hangyaboly művénél, — felohajtottam őket, hogy lássanak s arczra boruljanak a lángcsuda teremtményének hatalma előtt. De ők nem jövének. S mint remélhessem, hogy elkísérjenek zarándok utamban? Bepillanték a messzeségbe, ez ország távolába, melly olly szép; e haza szent ölébe, melly annyi áldást ringat Isten kegyelméből,

bepillanték, s mivel senki nem jöve, elindulék magam nagy utamra.

Bejártam hazánk legszebb, legdúsabb, de egyszersmind legzordabb, legszegényebb vidékeinek főbb pontjait. Megismerkedtem kincseivel, de nyomorával is; — megismerkedtem áldásaival, s lelkem ünnepet ült, látván: mi jó, mi kegyes, az Isten ez ország iránt; — de megismerkedtem anyagi és szellemi inségével, s elszomorodva kiálték fel: mennyi tért hagyott még az Ur munkásságra az embernek, — s ah a rövidlátó ember nem akarja használni e tért, nem akarja érteni az intést, melly földi és lelki üdvét czélozza!

Nevelőnek készültem, s pedig elvből, előszeretettel, elhatározott szándékkal. Mind ezeket tudnom, ismer-nem mással semmikép sem pótolható nyereség. Ha valakinek, a nevelőnek kell ismerni a népet, annak helyzetét, nyomorát, hibáit, hiányait, — erényeit, vétkeit, — mert hiszen épen a nép, s az emberiség érdekében kell munkálnia nagy feladatu pályáján. Tapasztalást nem pótol könyv soha; s mit az ember helyszinén érez, azt siriglan vizshangoztatja keblében az öntudat; — s mit roszalni vagy helyeselni kell, annak szózatát meg nem vesztegetheti semmi érdek, semmi melléktekintet, mert örködik fölötte a lelkismeret.

Igy indulék ki, így folytatom még most is utamat Mehádia csudálatos bércefalai között; s majd visszatérve Pestre kikötőbe érek én is, — igen, mert nevelést vállaltam egy fiu mellett, kivel ugyan sok és nehéz lesz a

munka , de annál dicsőbb a pálya ; s a czél mindig a legmagasztosb : egy embert adni a világnak , egy polgárt a hazának. — Addig is tehát , míg Pesten személyesen találkozhatnánk , Isten veled.

TIZEDIK LEVÉL.

HEDVIG SERENÁNAK.

Nyárutó 15.

O kimélj , kimélj sujtoló hatalmaddal , kiméld a vétkest , a gyarlót ! Minden szód egy tör szivembe , minden intésed egy pallos árva fejemre. Én vétkesebb vagyok mint gondolám. Isten legyen kegyelmes a tévedett anyának !

Azt mondod kedvesem : a bánat arányos legyen a bánatalommal , s a gondatlan anya , ki szeretete megvonásával sérté magzatát , iparkodjék azt helyre pótolni tizszeres iparkodással , s különösen tettleg , a nevelés mezején törekedjék bebizonyítani ragaszkodását s anyai kötelességeinek teljesítését. O mi bűnös vagyok szerencsétlen elfogultságomban. Csak most érzem , hogy első vallomásom nem volt eléggé hű , nem volt egész. Légy tehát kegyes türelemmel végig hallgatni további rajzát szerencsétlenségemnek.

Mondám , hogy magzatom iránt ébredő érdekem rántott vissza az örvény széléről. S e percz óta majdnem

szenvedélyesen ragaszkodám kis Jolanthámhoz. De a szenvedély nem volt tiszta; az anyai lángzatnak egyik tápszerűül a még egészen ki nem irtott gyarló hajlam szolgált. Ha csókolám, ölelgetém gyermekemet, mellékesen mindig eszembe jutott, mint csókolá kegyelése a kedves leánykát ama boldogtalan csábító. Sirtam, bántódtam, imádkoztam, — mind hasztalan — : e szörnyű kép nem akart távozni oldalom mellől. O én rettentően synylém az emlékezet ostorát!

Korábbi föltételelem, hogy e magzatot nálamnál boldogabbnak neveljem, egész erejében felujúlt; de hogy csak kizárólag benne pontosítam össze minden szeretetem, ebben — most kezdem érezni — újabb s tán menthetlenebb hibába estem. Hogy ez oldalról annál inkább biztosítva legyek, vig, szeszélyes kedvre erőszakoltam magam, s gyakran szinte kiméletlen észrevételeimmal megközelíthetlenné tettem magam mindenkinek. Férjem leggyöngédebben simult hozzám, s én szinte üldözésnek néztem szeretetének gyakori nyilatkozatait. Pattogó, parancsoló, visszataszító levék, s még sokkal keményebb szerepet ölték, miut házasságom első évében. Mit sem használt; meg nem törhetém őt; hajlandósága kimerithetlenné látszék. — S gondolám, tán inkább megnyerem férjemet czéljaimra, hogy t. i. mintegy egyezésileg eltávolítsam őt tőlem s leányom nevelésétől, — ha iránta gyöngédnek, bensőnek mutakozom. Csalódtam. Közeledésemre ő még forróbb, még szeretetteljesb lön, s láttam, hogy boldognak érzi magát. Ez engem boszantott, mert nem akarám, hogy ő

boldog legyen , midőn bennem a kinok vulkanja ég , s pedig miatta egyedül. E közben másodszor anyává levék. A gyermek fiu volt. S képzeled-e elveteműlségemet, o Serenám , — képzelheted-e az aljasságot, melybe süllyedék? Én e gyermeket boszúm eszközéül szemeltem ki. O irtózat! De nem kimélhetem magam ; — hadd szakadjon rám a vádak egész súlya.

Láttam , mint gyönyörködék férjem e gyermekeken , s én nem bántam volna , akár szemeim előtt lássam elveszni. Tudám , milly beeset tulajdonit férjem annak , hogy fiúval ajándékozám meg őt , — s én e gyermeket épen e miatt gyűlöltem. A férfinemhez tartozik , gondolám , azon fajhoz , melynek egyike boldogtalanná tön , másika megcsalt eszményiesb reményimben. Megvontam tőle minden gondoskodást , minden gyöngédebb ápolást , — mert így gondolám , hamarébb sirba száll férjem uram büszke öröme. — Oh, a hóhér pallosa alatt elvérző gonosztévő nem olly gonosz , nem olly bűnös , mint én ekkor valék ! — S a gyermek mégis megélt , daczára elhanyagolásomnak , daczára szivtelenségemnek. Atyja gyakran védelmezé őt kemény kitöréseim ellen , s kezdém észrevenni , hogy a melly mértékben növekszik Imrétőli idegenkedésem nyilvánítása , azonkép fordul el az öreg úr Jolantól. — Harcz legyen tehát? kérdém gonosz szellememtől. Jó , legyen harcz ! majd megmutatom , mit bírok én leányomból nevelni , s mit ő a fiúból — így biztatám magam vétkes önhietségemben. — S egész szeretetem egyedüli tárgya ezentúl is Jolán lön ; de a fiu iránti gyűlöletet ügyesen kez-

dém palástolgatni, s férjem áldani kezdé a gyermekhez viseltető indulatom megfordulását. Oh pedig álnokság kigyója sziszegett keblemben, hogy annál inkább kiterjeszt-hessem a fiura gátló befolyásomat, míg a leánynyal diadalmasan közeledem a büszke célhoz. — Illy gonosznak nem képzelél, ugy-e Serena? De minél mélyebbre süllyedt a bünös, annál nagyobb szüksége van a szabadító kegyes kezére.

Jolánka szemlátomást nőtt, szépült, s gyarapult értelmileg. Az öröm majd kiragada enmagamból, midőn kis csuda-gyermekül dicsőítgeték mindenfelől. Gyakran elvivém őt Pestre, hogy részesítsem boldogító élvekben; elvivém színházakba, képgyűjteményekbe, hangversenyekbe, hogy korán a lelkébe oltsam a műveltség és művészet iránti fogékonyságot. Házamnál télente gyakrabban kis bálokat, szindarabokat, ünnepélyeket adék, mellyeknek egyik fő szereplője, egyik kis királynéja, kis angyla — mint vendégeim mondák — mindig Jolánka volt. Éledeztem, büszkélkedtem, vendégeim egész figyelmét kizárólag kis leánykámon látván csüggni, mialatt Imre egészen kifeledve lön, ki leginkább az inasok- és kocsisokkal mulatgata, a pórfiukat korbácsolgatá, s legfőlebb a vendégeket zavará csörtető pajkosságaival. Férjem gyakran emlegeté ugyan, hogy már kellene valaki kezeire bizni a fiut, de azon ürügy alatt, hogy még nagyon korán van, mindig el tudám tartóztatni a terveimet fenyegető vést. — Oh nem lehet undokabb teremtménye Istennek, mint olly rosz anya, minő én valék!

Ám nem valék rossz anya leányom irányában. Jolánkámért mindent megtevék; mit szeme szája kívánt, mindent megadék; ő vala szemfénye, bálványa lelkemnek. És mégis attól félek, csalódnom kell várakozásaimban. — Tizenharmadik évét multa most, mintegy fél év óta tetemes változásokat veszek észre rajta. Türelmetlen, macak, önfejű, tiszteletlen kezd lenni, s vágyai olly célok felé röpkednek, miket elérni alig lehetséges. Félek, sok keserű napot hozand reám, s ebben az Isten büntetését sejtem, s ah én megérdemlem e bűnhődést; jöjön bár fejemre a legiszonyúbb, nekem zúgolódnom nem szabad; mert nagyok voltak bűneim, rútak tévedéseim!

S most, midőn ez aggalom minden gyötrelmeivel kezd ostromolni, most kedves Serenám hathatós szavaiddal egy más tárgyra is fordítod figyelmemet, mellytől azt eddig erőszakosan elfordítám, egy más lény érdekében költöd fel lelkismeretem szózatát, mellyet eddig mindenkép elcsitítani törekedtem. Fiam ez, szinte magzatom, szinte vérem szülötte, — ő az, kitől a nevelést, az őszinte bűnbánat egyedüli tetteges bizonyosságát, az anyaszeretet egyedüli józan jelképét zsarnokul megvontam ekkorig. Oh, hová leszek, hol keressek enyhülést a marczanglás elől? Egész undokságában áll előttem alávaló tettem, — most érzem, hogy az ég kegyelme elhagyott! Ah irgalmaz nagy Isten, mutass utat a jobbulásra, lövelj fényt elcsábult lelkembe!

Tettem már lépést a szegény Imre megmentésére kit olly galádul romlásnak szántam. Fogadtam melléje ne-
Órangyal.

veiót, derék, tudományos, lelkes embert. De vajjon nem késő-e már, vajjon remélhetem-e még az ur abbeli kegyelmét, hogy jóvá tenni engedi vétkeimet? E bizonytalanság éjjelnappal gyötör, — ez az, mi majdnem kétségbe ejt. Oh adj vigaszt, ha adhatsz, Serenám! mert megöl e kín. Oh méltasd nyájas szódra az ennyire süllyedettet, — mert nélküled, részvéted nélkül el kell vesznem menthetlenül! — Szegény gyermek, milly jótéteménytől fosztám meg őt! Ha már magam nem szerethetém őt, miért tiltám mégis tőle mások szeretetét? miért akarám, hogy romlottságával a világ gyűlöletét, megvetését arassa? Ez vad, ez embertelen tett vala. Oh iszonyatos a vakság éje, melybe fokonkint merülünk, — s a bűn szörnyű következtetés. Oh, ismételve kérlek, szólj nyiltan, mit gondolsz, mit remélsz e rettenetes bonyodalomban, — szólj, mit merjek én még remélni? Ah mert én már remélni sem merek. Csak vádolni, sujtolni, gyötreni tudom magam, de envigasztálásra képtelen vagyok. Isten világítsa elmédet, hogy üdvös legyen tanácsod. Siess, siess válasszoddal: egy élet nyugalma függ soraid jósszavától! —

TIZENEGYEDIK LEVÉL.

SERENA HEDVIGNEK.

Nyárutó 2.

Te vigaszt kérsz szegény bánkodó, gyorsat, hathatóst, — s hogy ezt erőm szerint minél gyorsabban nyújt-

hassam , rövid leszek. — Nagy igazságtalanságot követnél el Imréden , s ezt menteni nem akarom ; de itt még lehető s fényes jövővel biztat a helyrepótlás reménye. Kétségkívül igen sok kártékony benyomás tapadhatott a gyermek zsege lelkébe , számtalan hiba magvait hintheték el szívében a boldogtalan körülmények ; de a benyomások még elsimithatók , a magvak még kiirthatók : csak okos , lelkiismeretes ember vegye át nevelésének gondját. S azért noha a magad iránti szigor nagyon helyén van , kétségbeeséstől mégis óvakodnod kell. Az üdvezítő , ki meghallgatá a bűnbánó Magdolna imáját , nem vetendi meg őszinté bánkodásod. Mindenek fölött bizzál Isten irgalmában , s az ő malasztjától ihletve vedd munkába szent szándéko-dat. Ez illik keresztényhez , ez különösebben női kebelhez , nem pedig reménytelen csüggedés s gyáva öntiprása saját jobb erőinknek. — Bizzál , szeress és remélj — : ez világot öntend utadra.

Sokkal nyugtalanítóbb leányod jövője , leányodé , ki már azon küszöbön áll , mellyen nem sokára átlépendő a világ zajosabb köreibe. Ha jóslatot kellene adnom , megvallom , szomorú tisztet teljesítnék: De jóslatok nincsenek ember hatalmában : Isten kezében a jövő. De a mennyire sejteni , vagyis inkább a meglevő jelenségekből , sőt a szerencsétlen előzményekből következtetni lehet , nem a legjobb készületekkel lépend szegény Jolánkád a világba. Te javát ohajtád a leánynak , nem kétlem , de szereteted annyira elvakított , hogy épen a legrosszabb , legüdvteleb-
nebb eszközöket választád célod elérésére. Mindenben a

gyermek kedvét követni, — hozhat-e ez boldogító gyümölcsöket? Így téve rabszolgájává léssz az ő kényének, — s kegyelemnek vedd, ha néha neked is enged egy kis szabad akaratot. Színházzal, tánczczal művelőleg hatni akarni gyermek lelkére, — teszi-e ezt józan elmű ember, tisztább irányu anya? O Hedvig, jól mondád, hogy Isten büntetését látod leányod elpártolásában. Igen Isten keze az, melly ha nem sietsz javítani, nem késend fejedre mérni az érdemlett súlyt. — De egyet végy különösb figyelmedbe, mi nélkül minden törekvésed haszontalan. Bármilyen módon törekedjél hatni a leány kedélyére, az mind süketelen marad, mert kezeid közül kisiklott már a varázs, mellyel zsenge sziveket idomithatni. Te vagy az ő hatalmában, — nem ő a tiédben. Az anyai pusztá név nem ad tekintélyt, ha erkölcsi súly nem támogatja azt. Ezernyi gyöngeségeid az ő kezébe csusztaták a kormányrudat, s most már hiába feszited vitorládat, — ő evez, s a hajó az ő parancsát követi. — Új helyzet, új körülmények, új emberek segíthetnének csak gyökeresen a romlásnak indult jellemre, s legbiztosabban olly esemény idézhetne elő gyógyulási forduló pontot, melly alapjaiban megrendítné gyermekded szívéletét. De bármilyen történjék, bármint intézd az orvoslást, mindenesetre hathatós csak úgy lenni, ha minél tétlenebb távolságban maradsz te magad az átalakító befolyások mezejétől. Hogy pedig ezek minél bizonyosabban sikerüljenek, olly alapra kell fektetni az egész működést, minőt megvallom egész nevelési eljárásodban igen sajnosan nélkülözök, olly annyira, hogy még

csak említést sem tevé róla. — Vagy azt hiszed-e, hogy erkölcsi s vallásos elvek meggyökereztetése nélkül lehet vagy csak szabad is nevelési sükert remélni? Nem akarom mondani, hogy te azokat egészen mellőzéd, de azon erélylyel, melly egyedül kölcsönözhet nekik szivmelegítő, lélekmagasító, életszellemítő sugárkört, bizonyynyal nem oltogatád azokat gyermeked keblébe. S pedig egyedül ezek menthetik meg a végképeni elbukástól.

Vedd szivedre, mit ez uttal mondék, kedves Hedvigem, s gondolkozzál módról, mellyen legkönnyebben válósithasd az egyedül célra vezethető eszközöket. De mindenek fölött lelki nyugalomra van szükséged, nehogy ismét, midőn legjobbat tenni akarnál, elfogultságodban a régiebbekre uj hibákat halmozz. Ha hit bizalma vezérli lépteidet, bizton remélheted Isten áldását anyai szereteted átszellemült művére. —

TIZENKETTEDIK LEVÉL.

GERŐFY SZAMOSYNAK.

Őszelő 12.

Eddig talán már Pesten találnak soraim szeretett barátom, s ha még nem találnának is, mit sem tesz, — megtalálnak utóbb; de én nem halaszthatom továbbra az

írást, — nekem most kell megszabadulnom a lelkemre nehézkedő tehertől.

El van határozva a család részéről, hogy Pesten telenek, de csak később, — tán télelőben — szándékoznak oda költözni, mert a lehető inség eltávolítására előbb még czélszerű és hathatós intézkedéseket teendnek jobbágyaik irányában. Én azonban tán előbb is viszonzlátlak édes barátom, s meglehet szinte Pesten töltöm a telet, meglehet, kiindulok a nagy világba tapasztalások gyűjtésére. Nemde meglepett rögtöni határozásom. De nagy okom van rá, — el nem állok tőle. Helyzetem elviselhetlenné kezd lenni. — Tudatván velem főnökeim a Pestre költözés bizonyosságát, megkértek egyszersmind: hogy folytassam a városban is a két leány szellemi művelését, mennyibe az én körömbe vág, egyéb mestereket s tanítókat csak azon szakokra szándékozván a házhoz járatni, mellyekre az mulhatlan lenne. Megdöbbentet a felszólítás, még inkább a fényes ajánlat, mellyel fáradozásimat jutalmazni ígérkezének. Nem birtam magamat rögtön elhatározni. De most már tisztában vagyok: — nekem távozni kell e házból, e család köréből, hol nekem csak kínok maszlaga teremne. S rövid nap kinyilatkoztatandom ez eltökélsemet. —

Ne ítélj meg, kedves Ákosom; sőt azt hiszem, hallván indokaimat, helyeselni fogod szándokom. Ne nevezd gyöngeségnek, a miről vallomást teendek: szívünknek nem lehetünk mindig urai, de annak igen, hogy vissza ne éljen a szív birodalma terjesztésében. Az érzelem támad-

hat, szabadon, észrevétlenül; — ki fogja ezt gátolni? de hogy szenvedélylyé ne fajuljon, mely zsarnokunkká lesz, arról tenni kell a jellemerőnek, örködni az észnek. — Hogy vonzalom lopódzott szivembe, Irénhezi vonzalom, ki fog azért hibásnak mondani? De ha meggondolatlanul ápolnám e vonzalmat, bűnné szörnyülhetne. Vagy csak akkor gondoskodjam-e orvoslásról, midőn már legyőzhetlenné vált a szenvedély? Becsületes ember dolga elejét venni a rosznak, kiirtani a gyomot míg irtható. Igen, becsület és erény parancsa, és férfiaság érzete egyiránt kívánják tőlem e lépést, ez áldozatot. Inkább most keseregjen kissé szivem, mint utóbb szörnyet kelljen halnia, vagy épen tán mást is vészbe bonyolitson. Elmetszem fonalát az érintkezési alkalomnak, s feledni fogom, felednem kell az andalító bájta. Vallás és neveltség elvei helyeslik e lépésem; s ítéljen bár balul a sanda világ: én távozni fogok.

Csak ezt akarám veled tudatni kedves barátom, hogy meg ne lepjen érkezésem. Ha kit tudnál, ki utitársat keres külföldre, szívesen értekezném vele. Isten veled.

TIZENHARMADIK LEVÉL.

HEDVIG SERENÁNAK.

Őszelő 30.

Új világot nyitottál előttem barátném, ujat, dicsőt, szentet. Leszáll szivembe a malaszt sugára, a hit, remény

és szeretet csodatévő hatalmával. Új életnek állok küszöbén, s van reményem: hogy még én is bepillantathatok a lelki megnyugvás fényhonába, mert mosttól fogva hinni kezdek teljes megtérülésemben. Ugy van szeretett Sere-nám; s e fordulatot csak neked köszönhetem. Ha jelen volnál, leborulnék előtted, s térdeidet ölelném hálam je-jéül. De nem, csak Isten előtt illik leborúlni az imába me-rült halandónak. Én is leborulok előtte semmiségem érze-tében, s imádom jóságát, áldom kegyelmét. Csak ő ké-pes a porbul fölemelni. S ő föl is emelend. Azért küldi vigasztaló angyalát segélyemre; benned küldé azt, ke-gyelmének hírnökét, — mert meghatá lelkemet lelkednek szózata, s csudás erőt érzék ennek nyomán gerjengeni szivemben. Igen, erő tölté el egész valómat, s oly lé-pésre bátorodtam, melyre az előtt csak eszmélni sem merék.

Három héttel ez előtt költöznék ide Pestre, s két hete, hogy Szamosy ur átvevé Imre nevelését. Első föllé-pése mindjárt oly bizalmat ébresztő vala, hogy sejteni kezdém benne az embert, ki szegény Jolankám átalakítá-sát is — legalább megkezdhetné. O mert megdönthetle-nül lön bennem a meggyőződés: hogy a leány nem ma-radhat ilyen, nem szabad maradnia. Szamosy nem vala-mi fiatalka egyén, tapasztalt, világlátott, mivel, tudomá-nyos férfiú ő, ki már több évig ügyvédkedvén, elvből, ügyszeretetből határzá magát a nevelői pályára, s e vég-ből saját előkészületekkel töltött néhány évet. Illy ember valódi kincs oly elhagyatott családban, minőnek, fájda-

lom, a magamét kell vallanom. Megkértem tehát őt Jolán nevelésére is, megkértem saját anyai nyugalmam, s leányom üdvének nevében, megkértem őt, hogy főleg vallás erkölcsi irányban szentelje fáradozásait a szegény szerencsétlen teremtmény képezésére, — ah mert nagyon is igazak gyanításaid, szeretett barátném, hogy a nevelés e fő tekintését majd egészen mellőzém, — legalább olly buzgósággal nem intézém ebbeli oktatásimat, hogy általok magasztosabb czélok szeretetére lelkesítem gyermekem. Simaság, illem, izlés, ügyesség s egyéb mázas külsőségek valának fő tengelyei törekvéseimnek; értelmi csillogásban akarám feltüzni diadalmaim egyik zászlaját, — de szivbensőség, erényi magasztaltság csekély érdekű volt előttem. És miért? Oh ne vegyéték szentségtörő bántalomnak, ti szegény jó szüleim sirban szunnyadó porai — de egyik alapokául azt kell elismernem: mivelhogy magam sem tanulám eléggé becsülni gyermekkoromban azoknak boldogító fontosságát. Így győződöm meg saját kínos tapasztalásommal, mint származik el nemzedékről nemzedékre az üdvtelen szokások mérge. — Mind ez világosan áll most előttem, valamint azt is érzem, hogy elvesztém, mint mondád, erkölcsi hatalmamát leányomra nézve. Távol kívánok tehát maradni a nevelés munkájától, s Jolánt Szamosynak úgy adám át e tekintetben, hogy gondoskodik róla mint gyermekéről, — atyai tekintélylyel ruházám fel őt.

S hogy ez nem sikerült némelly erőszakos küzdelmek nélkül, nem tagadhatom. De hátra volt még a sokkal

irtózatossá tusa, — és hála égnek, erre is nyertem elég-séges erőt lelkemben. — Nem birtam egészen kiengesztelődni magammal, míg bántalmaim egyik főtárgyát, férjemet, meg nem ismertetem bánkodásommal. Mikép várjak teljes bocsánatot Istentől, ha előbb ő nem bocsát meg? vagy örökké szinleljem-e előtte az erényes nőt? örökké azon ámulatban hagyjam-e, hogy én őt soha meg nem csálám? Ah, borzadni kezdék e szünteleni folytatásától a csalásnak, nem volt nyugtom sem éjjel sem nappal. Mióta az anya szent hivatása visszanyeré szivemben egész jelentőségét, azóta a nőkötelesség körével is ki akartam békülni minden áron. Egy égi sugallat azt adá tudomra: hogy Isten sem fogadja addig kegyelmébe az anyát, míg a nő nem áll az erény mocsoktalan fényében. — És elhatározám magam a cselekvésre. Pár nappal ez előtt — meghitt órában — kivallék férjemnek mindent, mindent, s térdre omolva esdeklém bocsánatát. S a példás jó ember megbocsáta mindent, — de szörnyen megrázkodott szégyén. S azóta mindig gyengül, mindinkább fogy erőiben. Félek, hogy gyilkosává lettem.. Ah, ennél iszonyubb bűnhesztést nem mérhetne rám az ur!

Azonban én mégis sokkal nyugodtabb vagyok. Levált a teher szivemről, s én most bátran merek szemébe nézni annak, kinek tekintetét előbb nemével a borzadásnak kerülém, üdvtelen büntudatom üldözése miatt. Csak most kezdek éledezni igazán, mert reménylenem szabad sorsom jobbra fordulását. Csak azon egy kegyelmet adja meg az ég, hogy férjem iránt még soká bizonyithassam tisztelete-

met , mellyet most annál foróbban akarok nyilvánítani , minél pótolhatlanabbak eddigi mulasztásaim. — O Serenám, új élet nyiladoz előttem, — mint gyermek , ki még nem ismeri a világ aljasságait , úgy akarom élvezni a virulni indult erénytavaszt S majd ha férjem egészen meggyőződik jobbraváltozásomról , ha gyermekeim erényben , neveltségben gyarapodva diszével növekszenek az ifjúságnak : akkor majd boldogságom páratlan érzetében felkiállok : ez , Isten kegyelmén kívül , a te műved , Serenám !

TIZENNEGYEDIK LEVÉL.

SZAMOSY GERŐFYNEK.

Őszhó 15.

Leveled meglepett , kedves Árpádom , az t. i. , hogy így fordult a körülmény ; de nem lepett meg elhatározásod , mert jellemed- s becsületességedtől illy esetben mást nem is várhaték. Azért fölösleges helyeslésemet nyilvánítani. De halld viszont az én helyzetem különösségeit.

Alig belépve e család körébe , mellyben most élek , már a legfontosb változásokon látom azt keresztül menni. Nem csak a 8 éves fiu , de a 13 éves leány gondja is rám bízott , s bizony van szüksége egyiknek úgy mint a másiknak. A fiu elhanyagolva , a leány már romló félben. Képzelheted , milly terhes a feladat. S megvallom , egye-

lőre több fáradságot igényel Jolánka , mint Imre ; mert amannál nagyobb a helyrepótolhatlan elkésés veszélye. Roppant tömege a dacznak lakik e 13 éves kis hölgyecskében , s egyedüli reményem csak az , hogy némi érzékenységet veszek észre benne , mellyet nagy ügyesen ki kellend bányásznom , ha nagy munkámban boldogulni akarok. De épen ezért kétszerte érdekes helyzetem. Olly körülmény közé jutottam , hol igazán lehet valami hasznot tenni , hol cselekvő emberre kiválólag szükség van , s ezt én szeretem. Olly mindennapias vállalat , hol csak a közfolyammal úszni kell , ugy sem való nekem. De itt edződik erőm , akaratom , lelkességem ; minden talpalatnyi tért egyegy diadallal kell elfoglalni , minden nap uj erkölcsi hódításokra szólit. Folytonos izgalomban tartatik az idegzet , folytonos munkásságban az ész. Illy pályán babér teremhet , mellyet , ha elnyerni szerencsés lennék , a haza , az erény , az emberiség oltárára raknék le hála áldozatul. De kétes a süker ; illy önmagával eltelt kebelt , illy megközelithetlen szívet , illy fiatal személyben képzelni sem tudék . . . .

Öszhó 16.

Tegnap szörnyű esemény rázta meg házi csendünket. Öreg urunk meghalt. Beteges volt különben is ; de a körülmények különössége rendkívülivé , meghatóvá teszi halálát. — Épen mikor tegnapi soraimat írák , riasztott fel a cselédség rémülése. Egy katonatiszt , valami Jaros-

law nevű alezredes, a családnak régi ösmerőse, meghallván Tátraszékiek Pesten tartózkodását, látogatásukra jött. Csendesen ült együtt déleesti órában az egész család, midőn véletlenül beköszönt a tiszt. Az asszonyság, mondják, megrémült ez ember megpillantásán, — az öreg ur pedig annyira felhevült, oly szenvedélyesen elragadtatott, hogy legkeményebb szidalmakkal illetve e férfiut, teljes kimerültségében ájulásba esett. Jaroslaw magán kívül volt mérgében e gyalázó fogadtatásra, s önfeledkezve kárdjához kapott, de az asszony sikoltására a cselédség betódulván, kirohant az ajtón. — Valami mély titoknak kell lappangani ez emberek viszonyaiban.

Gyászpadon fekszik a jószívű családapa, ki pár óra múlva e szörnyű esemény után megszűnt élni. Zavar és siránkozás környez mindünnen, s engem is megkapott a köz balság érzete. — De hinnéd-e, hogy e gyászesetből nekem remény virágzik fel? Igen, remény legszentebb célaimra. Most lehetségesbnek látom Jolán szívére hatni, mert atyjának elvesztése szörnyen felrázta egész valóját, s vigasztalásaimat oly simulással, oly kegyeletes bizodalommal fogadta, miszerint remélhetni, hogy ez nyitand utat szívébe, minden egyéb oktatások s intések könnyebb becsepegtetésére. Részvétem, meleg ragaszkodásom, úgy látszik, jól esik lelkének, — kezdi szükségét érezni közelgésemenek, miután anyja maga is vigasztalhatlan s majd kétségbeeséssel küzd. Imre kevésbbé érzi a gyász hatását, azonban ő is magába vonult és csöndesebb viseletű.

Mondom, e gyász vetheti meg nevelési munkám szilárd alapjait. Harmatoztassa rá Isten legszentebb áldását. — Szóval többet. Várlak mihamarábbi ölelésre.

TIZENÖTÖDIK LEVÉL.

JAROSLAW SOMMERBERGNEK.

Télhó 18. 1846.

Kivíttam barátom — : ezredes vagyok ! Igaz, hogy sok pénzembe került ; de végre mégis csak kivíttam. A gyáva Valdheim, tudom, bámulni fog, hogy olly szépen elvesztette fogadását ; de úgy kell neki, ha ha ha ! minek tesz föl velem, kinek semmi sem lehetlen. Igen, de te talán nem is tudod az említettem fogadás mibenlétét ? — hát elmondom.

Vig czimborák közt tölténk egy éjet ez előtt mintegy három hónappal. Én épen igen kedvetlen valék bizonyos kellemetlen történet következtében. E miatt Waldheim gúnyolodni kezdett, s többek közt azt is felhozta, mikép tán azért búsulom el így magamat, hogy olly soká bírok ezredessé fölvergődni. A guny megkapott, s fogadást ajánlottam, hogy három hó múlva ezredes leszek. Ő elfogadá, s most fizetni fog, ha ha ha !

De hogy visszatérjünk a főtárgyra, mi nem egyéb mint pénz, meg kell vallanom, hogy ezen előléptetésem fölötti örömet kissé megzavarja kimerült erszényem

miatti aggodásom ; itt gyógyszer szükséges , — nagy, hatalmas gyógyszer. Egy gazdag nő legjobban segíthetne a dolgon. S ez ügyben a te segédkezeidre számolok. Azaz , hogy jól megérts : adj kölcsön pénzt , mit majd tervem sikerülendése után hálával és — kamattal visszafizetenedek. Reménylem , nem tagadod meg tőlem barátságod látható jeleit , s különösen a „k a m a t“ szót félre ne méltóztassál érteni. Mióta a katonaságból kiléptél , pár ezer forintocskából — ügyes és ildomos kezelés mellett — sok ezer forintot csináltál , s megvallom , nem rossz pályát választál magadnak. Kivánom is , hogy minél bőségesebben arass szép fáradozásaid után , csak irányomban , kérlek , tégy kivételt , s a kamat szó helyébe valahogy uzsorát ne írj szótáradba. S ezt a viszonyosság is megkívánja tőled. Mert lásd , azt is tudom , hogy magyar nemesemberré akarsz lenni , pedig erre nem elégséges a pénz : kell még érdem , pártfogás , összeköttetés s a többi. Katonai érdemeidre bizton hivatkozhatol , de az ismeretségek sorából kissé kiestél nyárspolgárságod nyolcz éve alatt. Ellenben én azóta megtizszereztem ismeretségeimet , főkép a felsőbb körökben , s most már rangomnál fogva is nagyobb súlylyal léphetek föl. Tehát azt gondolom , ha te kened az én szekerem kerekét , viszont én is tolom a tiédnek tengelyét.

Hogy pedig ne gondold , mintha csak amugy vaktában akarnék neki rugaszkodni a nőszülési tervnek , tudnod kell , mikép van egy régi viszonyom itt Pesten , melly a legszerencsésebb kimenetellel kecsegtet. Az asszonyka , igaz , még egy kissé tüskésnek mutatkozik , de lassanként

majd csak megközelíthetővé leend; hiszen özvegynek vigaszra van szüksége. Ezeket kívántam előleg tudatni, vedd, miért is arra kérlek, hadd ott minél előbb Bécset, s jőj haza Pestre, és segíts tovább füzögetni tervemnek szálait. — Jó napot. —

TIZENHATODIK LEVÉL.

IRÉN MALVINÁNAK.

Télhő 20.

Későn történt városba költözésünk, kedves Malvinám; csak tiz napja, hogy itt vagyunk Pesten. Ennek tulajdonítsd levelem késedelmét. Te most mindenekelőtt hosszú tudósítást vársz a főváros szépségeiről kétségtelenül; de ne vedd rossz néven, ha igénytelenségem szerint nem vagyok képes tökéletes leírást adni, s azért ezt meg sem kísértem. Legfőlebb arról írhatok, mi benyomást tön reám ekkorig e város; ez is csak rövid és szakadozott módon történhetik, miután az idő sokkal rövidebb, hogy sem állapotok több oldala ismerésével kérkedni merészhetnék.

Halld tehát igénytelen magánészrevételeimet. A főváros legközelebbi környékének utja nem igen kellemesen hatott rám, mert hogy az ország első városába illy rossz, és semmi mivelt haladást nem tanusító utak vezetnek, azt

legalább is nagy gondatlanságnak és hanyagságnak kell neveznem. De gondolám, ez talán csak azért van, hogy annal érdekesebbé legyen maga a város, miután rendszerint képzeletünk felmagasítja annak becsét, mihez bajok és küzdelmek közt juthatunk. Hisz azt mondják, az erény utja is tövises és göröngyös — ámbár én ezt eddig tapasztalásból nem tudom — s mégis olly édes és dicső az erény kertjében időzni. A hasonlítás kissé merész, de annyi igaz, hogy kertnek épen nem mondhatom Pestet, kivált most télen nem. Van számos nagy és szép épülete, s ezek, főkép a dunasor, megleptek; vannak fényes és czifra boltjai, van sok sürgés, forgás, mozgás és kocsizás, — de ez, a milly ellentétben áll a falusi magánnyal, épen olly kevéssé birt engem megbüvölni, mikép azt egy ismerősömtől, Lajthay Emmától, hallám emlegetni, kit mindez egészen magán kívül ragadt, midőn egy év előtt először Pestre jöve. Nehányszor már színházban is valék. Ez egy egészen új világ előtttem; de néném jól teszi, ha, mint mondá, minél ritkábban visz engem oda, mert minap mikor „Romeo és Juliát“ adák, nem tudom miért, szinte rosszul kezdém érezni magam. Ha ezt élvezetnek nevezik; úgy nem igen irigylem a fővárosi néptől az illyféle fájdalom gerjesztő mulatságokat. Szentegyházba szorgalmasan járunk, de vasárnaponként, megvallom, inkább itthon szeretnék imádkozni, ha itt mindig olly alkalmatlanok az emberek. Képzeld csak, bámész fiatal emberek ácsorogják körül az embert, s olly szemtelenül tekintgetnek reánk, hogy szinte boszantó. Bácsi mindig mondogatá, hogy

*

a fővárosi fiatalok ajtatossága inkább csak külszin és fitogtatás, de ha ez így van, valóban még annál is kevesebb. Szóval, én úgy látom eddig a dolgot, hogy Pest szép város, nagy város, sőt derék város is, ha csupán épületeit tekintjük: de az emberekkel még sehogy sem tudok megbarátkozni. Magyarul is alig beszélnek; mindenféle német szó, német czimtábla, német arcz; pedig mondják ez előtt még rosszabb volt. Uram Istenem, hát ezt nevezik magyar fővárosnak? Legjobb lesz, ha lakásunk négy fala közt vonom meg magam ezentúl, s minél kevesebbet érintkezem az emberekkel.

Legnagyobb elégedésemre az szolgál, hogy Serena és Bácsi olly bölcsen tudák választani a házba járó mestereket. Serena olly jó, olly angyali, hogy ennyi testvéri jóságot nem igen bírok meghálálni soha. Zongoratanítót, franczianyelv és rajztanítót járat hozzám, s ezek mind igen művelt, szerény és ügyes emberek; s így remélhető, — hogy jó háladást teendek, ha csak kedvem valamikép meg nem zavarul. Holnap jelesül igen súlyos napom lesz. Gerőfi ur elhagyja a házat. Olly bizalomteljesen ragaszkodtam hozzá ekkorig, hogy egyetlen egy szava sem esett sziklára keblemben. Pedig érzem, hogy még nagy szükségem volna az ő szives és tanulságos társalgására. Nem tudom, mikép van, de Gerőfi ur közelében olly vídámnak érzem magam mindig, s most hogy eltávozása el van határozva, szinte nem bírok kedvetlenségemmel. Nem is tudom, mi lelte őt? Egyszer csak kinyilatkoztatá bá-

csiék előtt , hogy ő többé nem maradhat e család körében ; kérték meg újra kérték maradásra , de ő szilárdul áll eltökélése mellett. Okát kutatták rögtöni távozásának , de semmit nem birnak belőle kivenni. Bővebb tapasztalás szükségét , utazást , s több effélét emleget , de meglátszik rajta , hogy nem szívből fakad e beszéde , ki pedig különben olly őszinte és nyíltszívü szokott lenni ; szinte kedvem volna boszankodni rá , ha mégis tudnék. Egy izben én is neki bátorodtam , s megkérdeztem , miért megy már el most , holott télen ugy sem fog utazni ; erre ő azt felelte : hogy , ha valakinek bizonyosan nekem mondaná meg okát mindenek fölött , de éppen nekem nem szabad azt tudnom. Rejtélyes ember , igen rejtélyes. Szegény Serena testvérem még inkább fogja sinyleni távozását , mint magam. Hol kap megint olly jeles embert Aladár mellé , mint Gerőfi ? Eleget is panaszkodik szegény ; mind hiába . Gerőfi ingathatlan mint a szirt. S e szilárdságáért szinte képes volnék megdicsérni őt , ha más körül forogna az , mint éppen távozása körül. Egyébiránt majd meglássuk , mint fejlődik a dolog ; annyi bizonyos , hogy én félek az elválás perczétől. — Ha sorsom érdekel , máskor is tudósítalak. Üdvözlöm jó szülőidet. Isten veled.

TIZENHETEDIK LEVÉL.

JAROSLAW HEDVIGNEK.

Télutó 5.

Nemével a félénk tartózkodásnak közeledem önhez szép asszony , midőn jelen soraimmal özvegysége csendét háborgatom. Pedig , ha Jaroslaw félénknek vallja magát , az csak nagy dolognak miatta történhetik. Honnan e félénkség , s mi indít ez önszégnyenítő vallomásra ? Tüstént elmondom.

Tíz éve , hogy ismerem önt, tíz éve , hogy szeretem önt szép Hedvigem! De ön akkor engem félreértett; félre-magyarázta leghőbb szándékaimat , eltaszított magától : s azóta a legszörnyebb kinokat szenvedem szünetlenül. Tíz évi sanyaru elszakadtság tökéletesen meggyőzött a felől . hogy csak ön egyedül azon hölgy , szeretett Hedvigem , kit az ég számomra rendelt , hogy én mással boldog nem lehetek , valamint ekkorig ön nélkül boldog nem valék. S íme maga a sors könyörülni látszik elhagyottságomon ; szabaddá tévé önt , hogy szabadon ajándékozhasssa szívét annak , kit szabad választása szerint szeret. S itt im a szirt , mellyhez félve közelg reményim csolnaka, olly szirt, melly a legbátrabb hajós szívét is megremegtetné , azon kétség t. i. , valljon én leszek-e ama boldog , kit ön szíve választottjának nevezend?

Azonban el nem csüggedek ; mert pislog még némi reménysugár a multból felém , azon édes multból , melly némi jogot ad önnek kegyét reményleni. Százszorta boldog én , ha ez így van , szeretett Hedvigem ! Az előtt csak szívet ajánlhaték : most szívemmel kezemet , s kezemmel rangomat hozom áldozatul ön szerelmi trónjának zsámo-lyához , s bár száz ellennel kelljen megküzdennem , mind levívom őket önnek birhatása boldog reményében. Tudom , hogy a rang csak csekély súlylyal birhat önnek magasabb röptü lelke előtt ; s valamint engem ki nem elégíthet az ezredesi czim és fény önnek szerelme nélkül , ugy viszont Hedviget nem boldogíthatná , jól tudom , pusztá czim a szívnek vonzalma , a személynek érdeke nélkül. De annyit mégis hizelgek magamnak , hogy olly mértékben meg nem gyűlölt engem , miszerint most , az állhatatosság tüzeiben edzett ujjabb esdésimet kegyetlenül visszautasíthatná. A- zért boldog előérzettel nézek bátorító néhány sorának elé- je , melly látogatására engedelmet adjon. Mert megvallom , ama kellemetlen találkozás óta nem igen merészeltem ön csendének szent helyébe nyomulni , miután érzem , hogy némileg tán meg is sértettem önt. Pedig nem lehet iszo- nyatosb kinja szívemnek azon tudalomnál , hogy Hedvig- nek neheztelésre adtam okot , önnek , kit annyira becsü- lök és tisztелеk.

Igen , szép delnő , szükségesnek látom , hogy jelle- mem egy vonásával megismerkedtessem önt , — olly vo- nással , melly talán azóta fejledezett. Mindenekelőtt meg kell vallanom , hogy tíz évvel ez előtt legfőkép a gondo-

latlan érzékiség hajtott ön szívének ostromára, s ha akkor teljes birtokomban ejthetem önt, meglehet, igen-igen boldogtalan multra kellene most visszatekintenünk. De azóta meghiggadt, lecsillapult lobbadozó vérem, megszilárdult, megnemesedett jellemem, s most már bátran vallhatom meg magamnak: hogy méltó vagyok olly hölgyre, mint ön, hogy megértettem a tiszteleten alapuló szeretet egész mivoltát. S ezen alapszik újabb jogaim képzelése. Akkor pusztán vonzalom, tán szenvedély, találkozott vonzalommal és szenvedélylyel: most megszilárdult szeretet ohajtja a megtisztult szeretet ölelését. Akkor a vonzalom joga szólalt fel: most a tisztelet bensősége veti ki horgonyát a szerelem reménytengerébe. O ne lökje el magától a bizalom e horgonyát; fogja fel, kedves Hedvigem, e horgony kötelét, mellyet ön keze arany horgonynyá varácsoland. O légy enyim, Hedvigem, szívvvel, lélekkel, örömben, boldogságban!

Ismétlem kérésemet szép özvegy, ne hagyjon kétségbe esnem szíve jósága fölött, s vigasztaljon meg minél előbb a viszonzlás örökzöld diadalmi borostyánával. Hódolatteljes tisztelettel maradván, önnek rabszolgája, Jaroslaw, ezredes.

TIZENNYOLCZADIK LEVÉL.

ÖZVEGY TÁTRASZÉKI HEDVIG JAROSLAW
EZREDESNEK.

Télutó s.

Ezredes úr! vettem ön levelét, s bámultam fölötte. Bámultam mindenekelőtt azon merészséget, hogy egyáltalán irni bátorkodott; bámultam hangját ezen erőszakolt levélnek; de még inkább tartalmát és célzásait. Megvalék lepve s boszongok. De válasz nélkül már csak azért sem akarám hagyni, nehogy hallgatásom nyomán egy újabb lépésre bátorodhatni gondoljon ön. Hallja tehát rövid, de szilárd nyilatkozatomat.

A viszony, melly valaha közöttünk fenállt, temetve van a múltnak sötét örvényébe; s ha a múltból rémek járnak vissza, úgy bizonyára az önneli ismeretség illy rém reám nézve. Jól tudja ön, hogy megutáltam önt, s ez utálatom eredménye vala elválásunk. Most annyival inkább gyűlölöm s utálok önt, mivel sok okom van önt szegény boldogult férjem gyilkosának tartani. Ha ön olly szemtelenül nem nyomul családi békes körünkbe, még ma is örvendhetnék jó férjem életének. Azonban nem zúgolódom a végzet ellen; Isten rám mérte e csapást, hogy annál mélyebb bánattal bánjam meg bűneimet. De azért önirányában nem enyhülhet utálatom, mert mint mondám, önt kell férjem gyilkosául hinnem.

Ezekből önkényt láthatja, hogy önnek merész s engem csak ámitni akaró ajánlatát megvetéssel utasítom vissza; azonban nem csak önnek, de bárkinek is hasonló ajánlatát hasonló módon fognám eltávolítani magamtól. Én számoltam életemmel. Ezelőtt több élvét akartam bitorolni, mint mennyi jogosan illetett: hátra lévő napjaim a magamba-vonulás és erkölcsi elmélkedés napjai leendnek. Ezelőtt csak magamnak kívántam élni; ezentúl gyermekimnek szentelem életemet. Vegye e nyilatkozatomat minden boszuság nélkül, mert ezt volnék kénytelen mondani akkor is, ha ön soha meg nem sértett volna is engem. S így fölösleges is azon kérésemet intézni ezredes urhoz: hogy ennek utána minden közeledési kísérletektől kíméljen meg engem. Egyébiránt levelem elején ejtett keményebb kifejezésimet se értse úgy mintha valamelly dühös szenvedélynek volnának kifolyásai; inkább csak enmagam edzésére s ingathatlan elhatározásom megismertetésére használom azokat; különben szívem be'sejében keresztényileg engesztelődve vagyok. Isten önnek örökre. —

TIZENKILENCZEDIK LEVÉL.

REDŐCZY SERENA GERŐFI ÁRPÁDNAK.

Télutó 20.

Reményilem nem lesz meglepő kegyedre nézve, hogy soraimmal fordulok kegyedhez, mert hiszen mindig há-

zunk őszinte barátjának ismerém. De meglepő lesz tán ez alkalommal e levelem tartalma. S azért eleve bocsánatot kérek, ha netán soraim folytában olly kérdést intézek kegyedhez, melyet más kevésbbé művelt, kevésbbé mélytányos férfit sérelmesnek nézhetne.

Mindenek előtt mint anya szólok kegyedhez. Gyermekeim sorsa, tudja kegyed, véghetetlenül érdekel. Veszített időnek tartok minden perczet, melly gyermekeim lelki fejlesztésének ügyében nyom nélkül enyészik el. Egy háva épen, hogy kegyed házunkból távozott, s már is érzem a következetes összhangzó s egyöntetű vezérlés hiányát. Kegyednél sokkal fiatalabb ember jött nevelőül házukba, s noha jó lelkű, szép készütségű fiatal embernek kell őt vallanom, még is úgy látszik nekem, hiányzik még benne tapasztalás- és önálló elmélkedés szülte magasabb áttekintése a nevelés ügyének. Nem igénylek magamnak bírálói tekintélyt, de nem fojthatom el magamban azon észrevételt hogy K . . . ur még nem tudá megválasztani vagy elérni azon magasztos polczot, mellyről egy egész élet irányzatának távolába elláthatni, nem tudott még lelkében olly elvegyiséget öszpontosítani, mellyből kiindulva minden egyes cselekvények s intézések mennyi összefüggő láncszemekként következének. Az ő nevelési eljárása még nem valóságos magfonala a selyemhernyó becses szövédékeknek, hanem csak azon fátyolselymi hálózat, mellyel majdan megszilárdulandó gubót biztos helyre ragasztani s körülfonni törekszik. S ez im az oka, hogy jelen esetben K . . . urat inkább csak tanítóul

mint nevelőül kértük meg férjemmel, magunknak tartván fen a szoros értelembeni nevelési intézkedéseket, noha nem tudunk megbarátkozni azoknak cselekvési módjával, kik a házi nevelőt egyáltalán csak tanítónak szeretik nézni vagy nem is kívánnak mást a nevelőtül, mint tanítási eredmények felmutatását.

Aladár ma éppen 10 éves. Emlék tehetségének erejét s képzelmei tüzeit ismeri kegyed. Megbecsülhetlen vala kegyednek lélektani bölcséletből folyó azon eljárása, miszerint a meglévő s fejlettebb alaperők mellett a gyöngébbeket is fejleszteni s táplálni tudá, s a gyermeket főleg öngondolkodásra, hasonlítás és következtetésre, s ítélésre vezérelte, szoktatta. Ez utóbbi lélekfejtő munkálatozat K . . . ur majd egészen mellőzni látszik; s ez nem kevésbé aggaszt minket, kivált férjemet. Ugy látszik azon elvből indul ki K . . . úr, hogy legfőképp az önkényt nyilatkozó s nyiladozó erőket kell felhasználni, s a többieknek ébredését tétlenül bevárni. Innét leginkább ismeretgyűjtés és emlékgyakorlatok foglalják el a lélekművelés előterét, alig történvén néha-néha egy egy futó pillanat a léleknek homályban derengő bensőbb s mélyebb birodalmára. Különösen a képzelődés erejét újabb meg újabb tápanyaggal neveli és szélesíti K . . . úr, a helyett, hogy mint kegyed tevé, ügyesen és ildomosan mérsekelné s lohasztaná a könnyen lobbót vethető képzelmeket. Ezzel kapcsolatosan a kedély nemesítése sem halad azon arányban, melyet saját belátásom s kegyednek is fejtegetései szerint üdvösnek tartok. Nagyszerű, s a gyermek-

életkörén kívül fekvő érzelem példányokkal ohajtja. K... úr felzaklatni Aladár sziv-világát — mit én még most korainak tartok —, mialatt a közelfekvő, s a gyermek életéből merithető érzelemkincsek majd teljes hidegséggel elhanyagoltatván ismeretlenül hevernek a gyöngéd kebelben. Hitem szerint ezeket kell előbb kiaknászni, mielőtt a nagy és életrendítő események tárházába vezetnők a növendéket. Harczi képek, csata jelenetek, hősies feladózások remek példányai, a honszeretet dicső emléktettei, férfias nagyság jellem rajzai s hasonlóak foglalják el a kedélyképzés mezejét, ezek által ohajtja K... úr nemesb munkásságra serkenteni Aladár vére lüktetéseit: s e közben a köznapi nyomor enyhítése, az inségverte koldus iránti részvét, az ügyefogyott felebarátoni segítség figyelmet is alig érdemlő tárgyakul suhannak el a mindennapi érintkezések látkörén. Mondom, a kedélyképzés szent munkájában időelőtti ugrást veszek észre, s attól tartok, hogy fiacskám a multnak szép és tiszteletes árnyait szeretni tanulja, még mielőtt a jelennek való képeit megbecsülni szokná.

Ezek s hasonló dolgok birtak engem arra, hogy kegyedtől tanácsot és segédkezet kérjek. Mostani tartózkodása helye, Esztergom, nincs olly messze, hogy néha egy kis lerándulást ne tegyen hozzánk, melly alkalommal könnyen sikerülendhet szives és tanulságos társalgásával K... urra némileg hatni, s őt némelly dolgok visszassága iránt, észrevétlenül is, felvilágosítani. Megkértem már erre Szamosy urat is; mert illy barátságos

eszmecserét nevelők közt, főleg illy országban s illy városban, hol, fájdalom, semmiféle társulat nem pótolja ezen igen érezhető hiányt, nagyon szükségesnek tartok. O vajha ne távozott volna kegyed körünkől olly hamar s olly váratlanul! Részemről csudálom, hogy kegyed, olly szilárd lelkiismeretessége mellett, a nevelés ügyén elkövetett sérelemnek nem tartja e távozást, melly sok tekintetben maig is megfoghatatlan előttünk. Röviden tehát azokra nézve kérem ki szives tanácsát, miket eddig mondték: vajjon helyesli-e kifejtett nézetimet, s gondolja-e, hogy ezek nyomán haladva inkább czélt érthetünk? —

S most egy más tárgy követeli figyelmemet. Eddig mint anya, most mint nővér szólok kegyedhez, vagy is egyszerűbben mondva: nővérem Irén érdekében. — Mi mindnyáján bánatosan láttuk kegyed elköltözését; legfájdalmasabban mégis szegény Irén sinyli azt. Mondhatom, szörnyű változáson ment azóta keresztül. Az eddig vig gyermek komoly, méléző s búslakodó hajadonná változott. Lényének szendesége, s engedelkeny hajlékonysága majdnem epedő érzékenységgé lőn, s fogékony lelkének rugalmassága szemlátomást fogy napról napra. Itt valamelly titoknak kell lappangni. Ne vegye rossz néven, tisztelt barátunk, ha azt kérdem: nem vett-e észre kegyed Irénben olly lelki jelenségeket, mikből ez állapot okát gyaníthatni, e titok kulcsát sejthetni véli? Tárja ki előttem tartózkodás nélkül észrevételeit: egy különben tán boldogtalanná leendő lény jövődjé függ önnek őszinteségétől. Hisz kegyed tudja, mennyire szeretem testvéremet,

s hogy kedveért bármit is tenni kész vagyok mi üdvére szolgálendő. Kérem, és ismét kérem kegyedet: vezessen ki, ha lehetséges, alaktalan gyanításaim sötét tömkelegéből. — Hogy némileg könnyebbitsem kegyed felfödözéseit, még egy körülményt kell megemlitenem, melly tán némi világot önthet a dologra, ha különben azt kegyed az előzményekkel is öszhangzónak találja. Midőn elbucsúzott kegyed tőlünk, egy fájdalmas, mondhatnám szivrázó jelenetnek levénk tanúi. Láttam, hogy kegyed búcsuszavai alatt már alig birt remegésével a szegény leány, s kegyed kiléptével, mintha az ég rá szakadt volna, karjaimba ájult. Felüldülvén csak annyit monda, hogy igen beteg, s azóta folyvást hervadoz. Nem kutattam, nem tudakoztam tőle semmit, s e hónap alatt egy panasz-szó sem lebbent el ajkairól. Szenvedését láni nekem elég arra hogy orvoslásáról gondoskodjam, s e tekintetben semmit el ne mulasztjak. Talán erre nézve is bölcs tanácsadó lehetend kegyed, de az istenért kérem, legyen nyiltszivű! Sőt e tárgy másodszor is azon kérést erőszakolja tollamba: ha csak lehető, látogasson meg minket minél előbb.

Mindezeket férjem irta volna meg szívesen kegyednek, de neki múlt napokban a megyébe kelle távoznia közgyűlésre. — A viszonzlás reményében Isten ótalmába ajánlom kegyedet.

TIZENKILENCZEDIK LEVÉL.

IRÉN MALVINÁNAK.

Télutó 25.

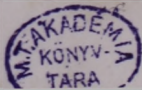
Kedves Malvinám! Te még mindig a régi pajzán kedvű leány vagy, leveled minden sora mutatja. De legutóbbi leveled kissé több is volt mint vig szeszélyű, mert abban már gúnyolódtál is. Azt mondom a többek közt, hogy szerelmes vagyok. Meglehet, Rákpatakon ti úgy nevezitek az ilyen állapotot: én részemről nem tudnám ekkép nevezni. Példákat is emlegetsz rákpataki leány társaink köréből, A . . . Marit, K . . . Juliát, W . . . Marit s többeket, kik hasonló betegségben szenvedtek s részt is ma is hasonló kelepcekből eviczkelnek; csak hogy ők, mikép te mondom, sokkal okosabbak nálamnál, s nem ragaszkodnak olly mélységes érzelemmel egyik vagy másik fiatal emberhez, hanem mint a keztyűt úgy változtatják játszalgó érzéseik tárgyait, s mindig az újabb, ügyesebb s divatszerűbb udvarló iránt mutatkoznak kiválóbb hajlandósággal viseltetni. Hol katona tiszt hol kadét, fiatal orvos képezik a szereplő személyeket mindennapi vigjátékaitokban, mikép a véletlen szeszélye intézi. Sőt saját magadat is kegyeskedel például felhozni, mint epedeznek sorra kivetett hálóidban czinkészerű leventék, de te 20 ezer forintod öntudatában sokkal büszkébb vagy, hogysem illy ficzkókhoz — mint te nevezed — csak le is ereszkednél.

Ehhez még egy szép intést vagy tanítást is függesztesz, azt t. i. mikép ha már férjet akarunk választani, soha sem kell arra nézni, ki minő derék embernek mutatkozik, hanem arra, ki által lehetni nagyobb rangu asszonysággá; s ez az oka, mint irod, hogy nálatok a gazdasági tisztet s ha szinte tisztartó volna is, semmibe se veszik, meg nem férvén nemesi büszkeségtekkel egy „szolga“ feleségévé lenni. Jó tanácsaidat azzal rekeszted: hogy verjem ki fejből ezt a Gerőfit, ezt a „nevelőt, vagy instructort, vagy micșodaféle embert“ — s fordítsam oda ügyességemet és bájaimat: hogy a s s z o n y legyen belőlem.

Engedj meg kedves Malvinám, ha jó tanácsaidat reám nézve vesztett fáradságnak nevezem. Ha rájok szorultam volna, szépen megköszönném azokat; most, hogy hasznukat nem vehetem, szinte szépen megköszönöm. Viszont azt kívánom, hogy ti mindnyájan alispánné lehessetek, s kedvetekért a jövő országgyűlés minden járásban legalább két alispáni hivatalt alkosson. Mi engem illet, megmaradok régi egyszerűségemben, s nem holmi játszalgo czelszövényekre, hanem Isten kezére bízom sorsomat. Egyébiránt nem is hihetem, hogy komoly értelmű vala minapi leveled, különben szánakozó megvetéssel kellene arra tekintenem. — Veszem tehát azt olyannak, minőnek talán magad is vétetni akarod: vig kedved kissé túláradozó s korlátot haladó kiömlésének. S mint ilyenre azt felelem, hogy a férjhezmenés vagy szerinted „asszonyá levés“ elméletét illetőleg nagyon korán érkeztek ta-

nácsaid, feledéd, hogy te néhány évvel idősebb vagy nálamnál, miszerint azok nálad sokkal inkább helyökön lehetnek.

Mind a mellett nagyon mélyen fájlalom, hogy pajzánságod által ennyire el hagyád magad ragadtatni, miszerint már komoly szót sem lehet váltani veled. Pedig ha valaha, most főleg komoly társnőre volna szükségem, kinek részvevő keblébe kiönthetném bensőm érzetét. Ez így nem történhetvén, csak annyit mondok, hogy néhány hét óta folyvást betegeskedem, s nem is tudom, mi vége lesz szemlátomási gyöngülésemnek. Ha jelen soraimon túl több levelet nem kapnál tőlem, ne csudáld; ha netán halálom hírét hallanád; áldozz egy részvevő könyüt mindaddig hű, de félreértett barátnédnak. Egyebként ha életben maradok is, hasonlólag megtörténhetik, hogy megszakasztom, legalább darab időre, levelezésem sorát, miután olly igen eltérő elvekkel birunk, hogy gyakoribb találkozásunk vajmi könnyen összeütközésre vezethetne. Annyit mindazáltal kénytelen vagyok kijelenteni, nehogy különczködő- vagy kötekedőnek higgy, miszerint Gerőfi urra nézve némileg sértettnek érzem magam, valamint ezt már levelem elején érintém. A szerelmesség vádját önérzettel utasítom vissza, de azért gúnyfulánkaid sem riasztanak el az ő védelmétől. Olly jellemileg nemes, s tudományilag kitünő, minden tekintetben derék és jeles férfiura nézve soha és senki előtt sem fogom szégyenleni a vallomást, hogy én őt kimondhatlanul becsülöm és tisztetem, s mély fájlalással vettem távozását. Ha mindezt

összevéve szeretetnek nevezi a világ; ám legyen, úgy szeretem is őt. — Ha még végkép el nem szenderült iránytami baráti vonzalmad, s ha netán, mint leveled gyantatja, meggondolatlan tréfát üztél belőlem társnőid körében is, fogd fel, kérlek ezen most említettem szempontból a dolgot, s ne engedj mocskot ragasztani nevemre. Ezzel bizonyíthatod legőszintebben régi meg nem változott jószívűségedet. Mert ismerem a rákpataki pletykafészket, s noha az nekem mit sem árthat, mégis restelném, ha nyelvére venne a gunyolódó sokaság. — Ezzel én magamnak, jóhirem- s becsületemnek tartoztam. S most Isten veled.

HUSZADIK LEVÉL.

GERŐFI ÁRPÁD REDŐCZY SERENA ASSZONYSÁGNAK.

Télutó 28.

Nagyon megtiszteltetve érzem magam azon nemes bizodalom által, melyet Nagysád irányomban tanusít. Ennek kellőleg megfelelni akarván azon egyeneslelkűséggel adandom nyilatkozatimat, melyet Nagysád eddig is tapasztalt, s mellytől elpártolni gyáva jellemtelenségnek tartanék.

Mindenek előtt — hogy sorján menjünk — a kedves kis Aladár ügyében szólok. Igen helyesen jegyzi meg

Nagysád, hogy e fiúnak sok tekintetben inkább mérsékelő mint izgató befolyásra van szüksége, s teljesen meg vagyok győződve: mikép a kifejtett elvek mellett Nagysádnak sikerülend az új nevelőre a szükséges hatást gyakorolni, hogy az annyira kívánatos öszhang előálljon. A Szamosy barátommali társalgás is megteendi a magáét, mert egyelőre nevelésileg alaposabb társalgót nem is tudnék ajánlani ismerőseim köréből. Mi engem illet, meg nem ígérhetem az olly kegyesen ohajtott látogatást; mire alább még visszatérek. Egyébiránt igen igen sajnálom, hogy körülményeim sürgető természeténél fogva be nem várhatván az új nevelő érkezését, nem lehetne szerencsém a kedves Aladárt K . . . urnak annak rende szerint átadni, mi minden nevelő-változásnál fölöttébb kívánatos, mert alkalmam volt volna a gyermek tehetségeit és lelkületét illetőleg több olly észrevételt közölni, miknek K . . . ur bizonyosan hasznát veendheté. Azonban így sem kételkedem a jó sükerről, mert olly kezek alatt, mint Nagysádé s tisztelt férjeé, a nevelés szent munkája csak üdvgyümölcsöket teremhet. Nincs, nem is lehet gyermek nevelésnek szerencsésb intézője, mint gondos anyai szív és józan apai értelem, ha az elvtisztaság szövétneke világítja be haladásuk pályáját. Illy tiszteletre méltó házaspárt volt szerencsém önökben megismerni, miért is nyugodt bizalommal nézek a nekem olly kedvessé lett növendék fejledezésének eléje.

E reményemben megerősít az is, hogy mint Nagysád mondja, a nevelő szép készséggel s jó lelkülettel

bir. S meggyőződéseem szerint ez utóbbi a főtengely, melly körül a nevelő tulajdoninak kell forogniok. Hol jellemtisztaság jó indulattal párosul, ott minden jót várhatni a nevelő hatásától, mert azon ikerpárnak legbizonyosb magzata a jó példa, melly mind vallásos erkölcsiségre nézve általában, mind egyes üdvös megszokásokra nézve különösen a leghathatós eszköz. Inkább kevesebb ismeretet s több jellemerőt, kevesebb tudományosságot s több kedélybensőséget, kevesebb szakügyességet s több kegyeleti alapot tartok üdvösnek nevelőben, mint megfordítva. Pusztán tanítóra nézve máskép állana véleményem. A legjobb nevelő mindig az, ki aránylag legtisztább s legszilárdabb jellemmel bir; holott bármi ismeretek gazdagságával fénykedő, de erkölcstelen jellemmel biró ember lehet ugyan fényes sükerű tanító, de jó nevelő soha de soha nem leend. Az illyennek lelki vetései csak burjánt és maszlagos növényeket sarjadoztatnak, a növendék értelmére mint egy rátapasztott kincscsillámok vakithatják ugyan darab időig a külsőségeket bálványozó világot: de Isten országában soha sem növesztendi fel az örök dicsőség pálmáját, az emberiség közkertjében soha nem aratandhatni az ő keze után egy üdvmunkáló kalászt sem. S itt rejlik korunk egyik főbb rákbaja, hogy ez alapelveket kellőleg méltányolni nem tudják, nem akarják. Országunk nagyjai s főbb emberei is nem ritkán hódolnak az ámitás művének. Olly emberekbe, hogy úgy mondjam, szeretnek bele, kik pörge nyelv, édes ajak s hangos torok segélyével legügyeseb-

ben tudják fitogtatni szótárilag összehalmozott ismereteiket; e szónokló nemzet természete szerint a nevelőben is szónokot s nem nevelőt keresnek. Némellyek olly nevelőt ajándékoznak meg kiváló bizodalmukkal, ki legmézesebben hizelg, s mellesleg netán más nevelőt, s vele növendékét is legszenvedélyesebben tudja rágalmazni, azt gondolván, hogy ki másnak hibáit olly remekül ki bírja kutatni s bírálni, önmaga bizonyosan hibanélküli csudalény. Boldogtalan tévedés! Mit adhat illy nevelő a hazának, a nemzetnek, az emberiségnek? Legfőlebb elkorcsosított, elmételyzett, erkölcsileg beteges lényeket. Mit ér a magán nevelőnek önmagasztaló dicsekvése, a nyilvános nevelő intézet vezérlőjének sokat ígérő czifra programja, ha üres a sziv, kegyelet nélküli a kedély, s igaz keresztény szeretet nem honol a kebelben? Mit ér a tudalékos kotyvadékkal elárasztott agy, a csillogó ügyességek rongydarabjaival körül aggatott külső, ha az élet tanusága fellázad nevelő uram ellen, s minden lépten egy egy erkölcstelenség egy egy bűn riad fel az ő meggyalázására? Mikép merészel erkölcsiségről s nevelésről is általában vakítólag szavalgatni olly ember, kinek élete folytonos lánczolata a mindennemű erkölcstelenségnek; — csúszómászó alávalóság, elvtelenség, játék, csalás, családi fürtelem, bukás, s szökés, s hasonlók fordulnak elő gyakran mai nevelőink életében, s mégis sikerül nekik darab időre úgy nevezett szerencsét csinálni. Van-e ezeknek vallásuk? él-e az ő lelkökben az emberiség magasz-

tos eszméje? Ez most divat, ez napi rendén van. Mert, hiába, az emberek többsége áruvá aljasítja ez anyagi században a lelket is, s jó szemmel nézi, ha a lélekképezés munkáját is áruba bocsátják. Ki minél többet ígér, s minél kevesebb jutalmat kíván, annál kedvesebb. De csuda-e, ha illy előzményeken végre nevelőintézeteink hitele mind inkább csökken, s a magán vagy is házi nevelés sikeressége ellen hatalmas szózatok kezdenek emelkedni? Ismételve kérdem, mit nyerhet illy neveléssel a haza, az emberiség? Illy kezekre bizzuk-e a leendő honatyák, az ország erkölcsi oszlopainak nevelését! Mindazáltal száz meg száz azt kiabálja: „mennyit tud, milly olvasottságu, milly jeles eszű ember ez vagy amaz!” s a vizsgálatok, főleg nevelő-intézetekben, mire czéloznak? Szini mutatványok ezek, hol ismeret-mutogatás, emlékező fitogtatása játszák a főszerepet; de mennyire fejlett, s mint haladt elő a növendék józan öngondolkodása? ezt sehol de sehol nem látjuk; milly fokon áll benső erkölcsisége, azt még csak nem is sejthetni. Látjuk hogy betanitatott s be is tanult sok mindenfélét: neveltett-e magasabb emberi értelemben? azt a titkok fátyola leplezi.

De hagyjuk e szomorító részleteket, mellyek különben is túlhaladnák e levél körét. Csak annyit kell még megjegyeznem; mikép én Isten ujjának intését látom a mai nevelés kinövéseiben. Isten csak azért engedi mind e nyomoruságot halomra torlódni, hogy kudarczot érven

végre a nemzet azon igazságra eszméljen : mikép ez nem maradhat így , nem szabad így maradnia. S valóban , ha nem élne bennünk erős hit , mikép mindezen tévelygések csak edzési fokozatokul szolgálnak , melyeken keresztül végre el kell jutnunk a jobbhoz , ha e hit nem élne bennünk , kétségbe kellene esni az emberiség jövője fölött.

S most immár áttérek Nagysád levelének másik sarkpontjára , Irén kisasszonyt illetőleg. Bármilyen gyöngéd és kényes pont ez : én igaz és őszinte leendek. — He-lyesen sejti Nagysád , hogy Irén szívéletébe egy gyöngéd érzelem lopódzott , mely mostani változásainak alapoka ; ezt mintegy öt hónappal távozásom előtt kezdém észre-venni ; de hogy illy mély illy hatalmas lehessen ez érze-mény , nem is gyanítám. Ha ezt csak messzünnen is sejt-hetém , nem öt hónapot . de öt napot sem késtem volna távozásommal. Igen , mert e vonzalom tárgya én magam valék. Átalában helytelennek tartom ki nem térni , midőn észrevesszük , hogy egy szende szüz szivnyugalma hábo-rodásának okai vagyunk s azon bizonyosság áll lelkünk előtt , hogy viszonyainknál fogva becsület útján soha sem csillapíthatjuk a szüz gerjelem tüzeit. De nevelőben , ki az ember erkölcsi képzésével foglalkozik , éppen rút és meg-bocsáthatlan bűnnek tartom olly vonzalmat meggondolat-lanul ápolni vagy éppen szenvedélylyé magasítani , melynek diadalmi lobogója az erkölcsi elérhetlenség távolában len-gedez , úgy hogy csak tiltott utakon , vakmerő ugrásokkal , s az erőszak örületében ragadhatni el azt. Ezen ön-tudat birt a távozási határozatra , miután meggyőződtem ,

hogy teljesen szenvedőleges s elvonuló magamtartása, sőt ellenirányu munkálkodásim által sem szoríthatom vissza egészen partjai közé az eleinte olly igénytelenül csörgedező, csak gyermekded bizalom gyöngyeit hempelygető de észrevétlenül hullámzatosan áradozó patakot. S így tennem a becsület intett.

Igaz, az én helyemben más tán sikeresebben tudott volna föllépni a fejledező vonzalom visszariasztására. Kemény, szigorú hang, komor bánásmód, daczos tekintet, száraz pedant tanmód, gög, gúny, nőnem ocsárlása, uralgó vágy sejtetése, hideg szívtelenség s több efféle tán hatást gyakorolhattak volna. De én mindezekből egyet sem birtam gyógyeszközüil választani. Minden a mit teheték, komoly szilárd elsánczolt állás, kitérengő, észrevenni mit sem akaró egykedvűség, a legcsekélyebbnek látszó magaviseleti apróságnak is az erény legfőbb törvényéhez visszavezetése, a jelen s jövő összhangzásának latolgatása s fejtegetése, a társadalmi állapotok s viszonyok hü de ovatos rajzolása, s hasonlók valának. Ha talán hiányzott ezek alkalmazásában a nyomatékosabb erély, ezt már enmagam hibájául kell felrónom, mert — s ebben áll saját vétkem vallomása — magam is édes hévvel, nyájias vonzalommal vonzatám Irénhez. S épen ez vala az indok, melly minél gyorsabb távozásomat kérlelhetlenül mulhatlaunná tevén.

Ugy van Nagysád; érzém, hogy azon indulat, melylyet földileg legszentebbnek nevez a világ, támadt szívemben — én Irént szeretem. De soha egy őrizetlen pillan-

tás, egy gondolatlan szó, egy lágyabb hang sem árulá el titkomat, soha olly vélemény-nyilvánítás, vagy elvpengetés nem szabadult le ajkaimról, soha olly, bármi parányi, cselekvésre nem ragadtatám el magam, mi bátorítás, előzékeny lépés, vagy éppen viszonzási sejtelem színét viselhette volna. A lehető legférfiasabb harczot küzdém enmagamban, s hősileg kivittam azt, mert jót állok, hogy Irén még mai napig sem álmodja ezt leggyöngébb árnyvonalmaiban sem. S így tennem kétszerezsen intett a becsület s az erény szentsége. Nem mintha a világi érdekek által felállított rangi közfalak birnának előttem olly visszariasztó erővel. Ember ember előttem, bármi köntösben, bármi czimmel, a gunyhóban úgy mint a diszpalotában. S más körülmények közt s hasonló érzeménnyel nyiltan is fölmernék lépni boldogságom kivívására, ha szinte elutasítatással kellene is lakolnom: de az én helyzetemben, mint a ház gyermekének nevelője, kit a szülők páratlan bizodalmukkal megajándékoztak, mint tanítója a tőlem szeretett hölgynek, kinek képzését kezemre bizoni még nagyobb bizalom jele volt, illy helyzetben e bizalmat megcsalni, a reám bizott-szívet mintegy meglopni fensőbb körü nézetimmal teljesen egybeférhetlennek tartottam. Mert utálok és kárhoztatom olly nevelők eljárását — mire van nem egy példa — kik hasonló helyzettel vissza élve magoknak inkább anyagi jólétet, mint benső életboldogságot biztosítani törekszenek. Pulyák az illyenek, kik a bár csak előitéleteken, de közszokásilag elfogadott előitéleteken feneklő, s csak illy alak-

ban fenállható családi békét szemtelenül aláásni vakmerősködni. Pedig illy ítéletet mért volna rám a világszellem engesztelhetlen pallosa, mit sem törődve azzal, hogy bennem nem az érdekszámítás, hanem a szív legyőzhetlen szava szólalt fel. Igen, a kiméletlen világ hajlandó leendett tán gaznak is hinni engem, s ez nevelési munkámra is szennyet háritandott. Pedig ennek tisztán kell állani a világ szeme előtt, ha e mezőn — sokkal nagyobb-szerű irányzattal, a nemzet összes nevelésére czélzó törekvéseimmel — egész jövőmet koczkáztatni nem akarom.

Ez ime hű rajza állapotomnak. Ebből kétszeresen átláthatja Nagysád, hogy tisztelt családjá látogatására mennem nem szabad. Vessünk fátyolt a multra. Irén feledni fog. — Nagysád nyiltszívűséget kívánt: én őszinte valék. S ezzel magamat további kegyeibe ajánlom. —

HUSZONEGYEDIK LEVÉL.

JAROSLAW EZREDES ÖZVEGY TÁTRASZÉKI
HEDVIGNEK.

Tavaszelő1.

Kegyed levelének vétele óta ezredemhez kelle távoznom. De nem sokára ismét Pestre jövök személyesen tisztelkedendő. Rövid és szilárd nyilatkozatára én is röviden de szilárdul, határozottan és változhatlanul nyilatkozom.

Kegyed dengem visszarezzenteni gondolt, de ez nem sikerült. Furcsa is az, mikor olly szép asszony mint kegyed, s még pedig fiatal özvegy létére olly zárdai hangon beszél. Szinte nevetséges! Abbeli föltételét, hogy gyermekeinek szenteli életét, egy erőteljes férj segítségével, sokszorta jobban teljesithetendi, mint özvegyisége megörzésével. Ebből láthatja szép kegyed, hogy ez irányu kifogását el nem fogadhatom s el nem fogadom soha.

Már a mi személyem ellen lövelt nyilait illeti, azok épen nem sértegetnek, mert meg nem sérthetnek. Van egy hatalmas pajzsom, mellyről mind s egyenként visszapattannak azok. Gyűlölet, megvetés, utálat . . . hatalmas szavak, ha a magok helyén alkalmaztatnak; de szótári lajstromba sorozva épen olly hideg, hatástalan s érdektelen szók, mint például: szerelem, becsület, hirnév, női hűség, meggyaláztatás s több efféle. De viszont ezek is vajmi erőre kapnak, ha olly viszonyok és személyekkel, események- s cselekvényekkel hozatnak kapcsolatba, hogy irtózat, halálos rémülés s a világ szeme előtti megsemmisítés lehetnek következményeik. Pedig aligha nem épen ezek képezik ama pajzsot kezemben, mellyről imént emlékezém.

Röviden asszonyom, én jogot tartok kegyed szerelmére, s ezzel kezére is. Ha szorosan fürkészszerű a dolgot, talán még Imre fiának irányában is némi jogot alaphatnak. S ebből nagyon különös bonyodalom kerekedhetik, mit én alkalmasint kevesbbé fogok szégyenleni és megbánni, mint kegyed. Ha jó szerével nem akar kegyed

engedni s kíváratimra hajolni , ám legyen ! Sorsát önmaga választotta. Mert — ezt figyelmébe ajánlom — én mindenre kész vagyok ; kényszerítés eszközeihez is nyulok , ha kell. S ha még így sem érnék czélt , kedves művem lesz legalább — a boszuállás. Pelengérre állítom ki kegyedet a világ előtt , köztudomásra juttatom minden magas erényü lépéseit , s ha aztán ez rám is némi árnyat vagy kártékonyságot találna háritni , akkor — Isten legyen irgalmas kegyednek. — Ennyit előleges értesítésül — hogy tudja magát mihez tartani — a viszonzlátásig. Gondolkozzék kegyed , lehetlen , hogy olly szép és okos asszony azt ne válaszsza , mi helyzete és körülményeinél fogva leginkább érdekében fekszik. — Egyébiránt különös tisztelettel vagyok kegyed hódolója , Jaroslaw.

TIZENKETTEDIK LEVÉL.

SZAMOSY ÁKOS GERŐFI ÁRPÁDNAK.

Tavaszelő 7.

Szeretett barátom! Lehetlen kifejeznem a kedves érzeteket , mellyek keblemen most előzőnlenek. Annyi mindenféle tárgy igényli tollamat , hogy kellő rendezést tenni köztök alig bírok ; s mégis lehető rövid foglalatra kell szorítkoznom , mert szűk az idő , mellyet bokros elfoglaltságom levélírássra enged. A mit tehát netán csak vonalzatossan érinthetek , azt kiegészítendi a te belátásod.

Először is rólad szólok kedves Árpádom ; s minde-
nekelőtt vedd őszinte örömöm kifejezését a fölött , hogy
boldognak vallhatlak. Igen , te boldog vagy és boldog lé-
szesz , s pedig azon uton jutottál e nagy kincs birtokába ,
mellyen az valódián egyedül elérhető : a becsület és férfi-
as erény útján. Szeretsz és szeretettel , s olly nőnek ju-
tandsz birásához , ki a hölgyi erények semmi által meg
nem szeplősített , semmi által meg nem fonyasztott egész
és teljes koszorúját hozandja jegyajándokul. — Meg ne
leljenek szavaim , lelkem barátja te , legott kifejtem a ta-
lány csomóját.

Tegnapelőtt magához kéretett Redőczy asszonyság ,
s tudtomra adá , hogy neki falura kell utaznia beteg fér-
jéhez. Épen csak azon órában kapta a szomorító hirt , s
azonnal kész vala elhatározása , hogy férjét nem hagyja
idegen ápolásra. Kifogyván ekként az időből , mit maga
tenni akart , rám bizá annak elvégzését. Közlötte velem le-
veledet , melly engem ugyan meg nem lepett ; de annál-
inkább lepett meg az asszonyság nyilatkozása. Ő ohajtja ,
sőt kívánja az ismerettség folytatását , melly közted és
Irén közt olly érdekesen szövődött ; mert ohajtja testvérét
boldognak tudni. Erre nézve kéret általam téged , hogy
ne sajnálj legalább Pestre rándulni , s távollétének ideje
alatt látogatásoddal megvigasztalni Irént , kire ez időre a
kis háztartás gondjait bizá. Ez annál kívánatosb , sőt erre
magam is kérlek , mivel Aladár s Aránka nevelésének fel-
ügyelésére engem kért meg , mig te azt elvállalni szives-
kednél ; én pedig annyira el vagyok árasztva Imre s Jo-

lánka képezésével , hogy alig marad perczem egyebekre. Az asszonyiség elutazott már , s én várva várlak téged. Egyesített kérésünknek reménylem , nem fogsz ellenállhatni. Eljövendésed esetében a háznak kedves vendége leendesz. Redőczy ur szobája számodra van elkészítve , s minden kényelem kínálkozik kedved megnyerésére. Az említettem felügyelést — melly rám nézve valóban nyomasztó s kissé távoli lakásomnál fogva is alkalmatlan — annál szükségesebb , hogy elvállald , minél inkább bizonyult , hogy K . . . . . ur még nem képesült felsőbb irányu nevelés kormányzatára. Képzeld csak , minap viaszbálványok bódéjába vezette a fiut , hol csupa tolvajok, zsványok , gyilkosok és egyéb gonosztevők képszoibrai vannak kiállitva. Ennek következtében Aladár három éjjel nem tudott alunni , annyira felzaklatta képzelődését a szerencsétlen látvány. E közvetlen s rögtöni kártékonyságon kívül tudja Isten még mi boldogtalan maradványok fészkelhetik magokat a gyermek agyába , tán csak nagy bajjal kiirthatók. Azzal mentegeté ugyan K . . . . . ur e balfogást , hogy a fiunak szörnyü nagy kedve támadt a bódé belsejének megtekintésére. De hiába , illy eset világosan mutatja , hogy felsőbb vezérlésre , ellenörködésre nagy szükség van. Az mégis jó K . . . . . urban , hogy szivesen fogadja tapasztaltabbak jószándéku és kiméletes figyelmzettetését , mi mindenesetre könnyitendi állásodat , annál is inkább , mivel különösen irántad , nevelésköri irataid nyomán különben is tisztelettel viseltetik. Illy engedékenység jó összhangzásra vezethet ; mert nincs szerencsétle-

nebb helyzet, mint mikor minden nevelő legbölcsebbnek hiszi magát, s kivétel nélkül mit sem akar elfogadni másnak tanácsából. Már is rábirtam őt, hogy Aladárt különféle mesteremberek műhelyeinek megtekintésére vezeti, így nagyon fogván előmozdítani a gyermek felfogási s ítélő tehetsége.

A másik tárgy, melyről röviden tudositni akarlak — többet majd élő szóval elmondandó levén — hogy nem csalódtam sejtéseimben nevelési működésimet illetőleg. Valódi örömmel veszem észre, hogy Jolánka már is tetemesen simul és javul, Imre pedig legbensőbb szeretettel ragaszkodik hozzám, s így van reményem belőle kedvem szerinti növendéket alkothatni. Csak egy körülmény zavarja némileg nevelői megnyugvásom édes csendét, az, hogy az asszonyiség főleg pár hónap óta kevésbé szigoruan tartja meg ígéretét a nevelési avatkozatlanságra nézve mint ezelőtt. Gyakrabban szólogat bele intézkedésim szellemébe, s néha olly ovakodatlanul, hogy művem hatályát szinte semlegesíteni fenyegetődzik. Bármennyire becsülöm is benne, hogy a nevelés józan irányára nézve szívesen fogad, sőt kér értesítést, felvilágosítást: még sem szeretem azon módot, mellyen néha szinte makacs vitában keresni, vagy épen erőszakolni látszik magasabb okaim általi meggyőztetését. Mert ilyenkor, t. i. a meggyőztetés bekövetkeztével, majdnem tulságos dicsérésre ragadtatik, annyira elhalmoz dicsőítésével, annyiféle szépséget mond szemeimbe, hogy szinte pirulnom kell. Ilyenkor aztán rendkívüli kedvezésekkel áraszt el, mintha el-

követett sértést akarna engesztelni, s mintha én általában sérthető volnék okok és elvek harczában. Ittlétem rövid ideje alatt, főleg az öreg ur halála óta már annyi szép és értékes ajándékot juttata, hogy rendes évdijamat már is felülmulják. Ez, megvallom, ellenemre van; — mert noha igen fonákul tesznek azok, kik gőg, vagy fukarság, vagy bármi oknál fogva épen soha sem akarnak méltánylatot mutatni a gyermekeik körül tán rendkívülieg is tett fáradozásokért, — más részt nem tudom helyeselni azon eljárást, melly majd minden sükeres lépést külön akar jutalmazni. A kötelesség teljesítése nem türhet illy — minden szivesség mellett is — némileg lealázó ajándékozgatást. Rendszerint is olly kitüntetésekben részesít az aszszonyság, minők a világ gonosz nyelvének könnyen ferde magyarázásra szolgáltathatnak anyagot. Ezt leginkább restelem, sőt ez kissé aggaszt is. Mert ámbár szánakozásnál vagy épen megvetésnél egyebet nem érdemlenek azon dölyfösök, kik a nevelőt szolgának akarják tekinteni s tekintetni, mégis van határa a méltányos viszonynak is. Egyedüli helyes, de egyszersmind legfőbb viszonyfok az, hogy a nevelő családtagnak tekintessék; minden mi innen vagy túl van e határon, nem szolgálhat helyes mértékül a nevelő becsülésében. Sajnálám, ha nekem is hasonló okból, mint neked, de egészen más viszonylati helyzet miatt, e házból meg kellene szöknöm, miután Jolán és Imrére nézve a nevelő változtatása most valóságos szerencsétlenség volna. Nem becsülöm túl magamat; de most a legcsekélyebb elvi vagy módszери eltérés könnyen kizök-

kenthetné a két növendéket a megkezdett ut kerékvágásából. Hála Isten, sükerült megtennem az olly nehéz megkezdést, most csak folytatnom kell, de e folytatás annyi ezerféle apró szála-cskák által függ össze az előzményekkel, mellyek csak az én öntudatomban s emlékezetemben fenéklenek, hogy azokat mással közleni, vagy leírni vagy kimagyarázni teljes lehetetlen. Az imént említett aggodalom pedig nem egészen alaptalan. Te ismersz engem barátom; hiu vagy képzelgő nem vagyok; megszilárdult korom is tul van már az ifjonczi kapkodásokon, de annyi bizonyos, hogy az asszonyság egész magaviselete a legszigorubb önfelügyelést, minden szavam és tettem hidegen fontoló önellenőrködést követel. Megerősit e véleményemben, mondhatom e félelmemben az, hogy pár nappal ezelőtt életének egy titkával ismerkedtetett meg engem, olly bizalmas, bánatos és oda engedő hangon, hogy azóta nincs nyugtom e háznál. Minek nekem e titkot tudnom? mi czélja ama rejtélyes kérelemnek, hogy én védjem őt, én! az ő szivtelen és jellemtelen üldözője ellen. — Röviden, én nem jót sejtek e bonyodalmak czélzásai-ban. Tudja ég, mire fakadhat még ez asszony, kit most már mostoha sorsánál fogva sajnálnom és szánnom is kell.

Szóval, majd bővebben értekezendünk, kedves barátom, a miért is siettesd jövedeled óráját. Isten velünk.

HUSZONHARMADIK LEVÉL.

ÖZVEGY TÁTRASZÉKI HEDVIG REDÖCZY SERENÁNAK.

Tavaszelő 20.

Mióta beteg férjedhez távozálsz, o szeretett Serenám! azóta iszonyu napok torlódtak rám, s tegnap óta a legborzasztóbb kinokat szenvedem. Hozzád folyamodom tanácsért. O ne neheztelj, hogy most, midőn magad is bajok küzdelmében töltöd napjaidat, még én is terhellek bánatommal. De tehetek-e másképp? Nincs meghitt kebel az én számomra e földön a tieden kívül, s tán nem is lesz többé soha; nincs egy rokon érzetű szív is, melly megértse gyötrelmeim izzó súlyát. Hisz te boldog vagy bajaid közepett is, mert ápolhatod férjedet, ápolhatod azt, kit szived szerelme választott, kit az ég áldása életed társául szentelt. O mennyire tudnám én meghálálni Istennek a kegyelmet, ha e szép és édes kötelességet teljesítenem engedte volna! de ah, a bűnös nő nem részesülhetett ez áldásban! bűnöm súlya üldöz, s üldözend siromig. O én boldogtalan valék teljes életemben: de most legszörnyebb fokra hágott megutált életem borzalmassága.

Megkísértem kis rendet tartani előadásomban, ha fellázadt idegzetem engedi.

Tudod és meggyőződteél kedves Serenám, mily igaz és mély bánatot hagyott szívemben férjem véletlen halála.

Örangyal.

Ismered a kin fulánkját, mely napról napra mélyebben furódott keblembé. Tudod, hogy egyáltalán nem tudtam szabadulni az önvádolás legszörnyebbikétől, a kinzó öntudat folytonos üldözésétől: miszerint magamat tartám szegény férjem gyilkosának. Ha nem vallottam volna meg előtte bűnömet, ő mit sem tudván a dolog folyamáról nyugodtan, békében élhetett volna, s büntársam, csábítóm megpillantása nem ingerelhetendé olly lázas, gyilkoló indulatra. És mégis, nekem meg kelle vallanom bűnömet, elkerülhetlenül; ezt sugja lelkiismeretem. Egyfelől a helyes cselekvés öntudata nyugtat, másfelől e cselekvény előre nem látott borzasztó következménye sujtogat. O kínos állapot! Szivesem szenvedtem volna a legkegyetlenebb halált; ohajtám, kívántam, kértem a halált, — mind hiába! az Ur nem hallgatá meg imámat. Nekem túrnöm, szenvednem, inségeskednem kell bűnömért, — s ez méltó büntetés fejemre. Mikép is torolná meg a bünt a halál rövid fájdalma? Évekre nyuló gyötrelmem engesztelheti csak méltólag a megsértett erény szentségét. Én érzem ezt, s keresztény önmegadással adom fejemet az Isten szent ítéllete alá. S ezért hálát is adok az Urnak, hálát e kegyelemért. Mert ha már ez életben leszenvedem bűnhődésem mértékét, tán inkább szabadand részesülnöm a tulvilági szent örömök malasztjaiban.

Ez volt kedélyem eddigi állapota; e hangulat tartá fenn az egyensúlyt háborgó szívem s csendet parancsoló elmém között. E hitben, e reményben csendes megadással néztem napjaim alkonyának eléje. O mi boldog vala ez

állapot mostani kin-életemhez képest. Most rögtön fel van zaklatva érzelmeim egész tengere, — feldulva egész jövőm. Ő, az utált csábító, a gonosz szellem gyűlölt szövetségese irni merészlett, s olly ajánlatot tenni, melyről visszaborzadok, s olly módon, mely epét s undort önt minden ereimbe. Szívét és kezét ajánlja, ő, kit szívem megutált, kit kezem, ha újabb bűn nélkül történhetnék, örömdiadallal irtana el a föld színéről. Nem elég, hogy megmérgezés multamat, elkeserítés jelenem s jövőmet: még lelkem szabadságától is megfosztani törekszik. Bilincsre akarja verni gondolatim s érzesimet, s bakóként örködni minden leheletem fölött. — Képzelhétél-e, o Serenám, ennyi aljasságot, ennyi elvetemültséget? Ő fenyeget, s kényszeríteni akar bűnöm tudatával; fenyeget nyilvános megszégyenítés s meggyalázással, — sőt — oh undok lator! — még Imre fiam irányában is némi jogigénynyel akar föllépni, s e kötelék által lebékozni ellenmondásom lehetőségét. Pedig, Isten előtt tárva lelkem, e tekintetben bűnös nem vagyok, fiam lételehez a szennynek árnya sem tapad. De ah, mire nem képes a szemtelen vakmerőség! Sokat és sokáig tűnődtem, tépelődtem enmagamban, s a tusa minden gondolata egy tördöfés volt roskadozó életem ellen. Mit tegyek? mit cselekedjem? Ellenszegüljek az ostromló kívátnak? Nyílt meggyalázás cseppel sem tetézendí belsőm óriási gyötrelmeit. Ez elfáult kebel érzéketlen lőn minden iránt; jöjjen minék jöni kell. E gyalázatban is csak Isten kemény, de megérdemlett büntetésének egyik ostorát látom. Én ellenállok . . .

De ah! gyermekim! Mit vétettek ők, hogy őket is a gyalázat kinpadára hurczoljam? Bűnömért ők lakoljanak? Vétkemért ők is a gyalázat fertőibe sülyedjenek? Ah nem lehet, nem lehet! Még nem olly érzéketlen e kebel, nem olly fásult e sziv, hogy gyermekim sorsát hidegen feledjem. Kin nekem az élet így és amugy. Meggyaláztatva, vagy szeretetlenül egy gyűlölt zsarnokhoz bilincsezve, — mindegy! A szenvedés egy; az utált lebilincseltség hajszálnyival sem öregbitendi létem fulasztó gyötrelmeit. Isten kezében a hatalom, övé a büntetés pallosa. Akár a számüzést, akár rabszijat mér reám, akár földönfutóvá leszek, akár börtönben nyögöm le napjaimat, az egyre megy. A gyalázat hontalanná tesz, a házasság ez emberrel börtönbe taszit — : nem mernék a világ szemébe nézni sem így sem amugy. Jó tehát, én engedek, s neki nyujtom kezem. — De ah, mi szörnyü gondolat . . . . . Házasság . . . . . ! oltárhoz lépni ez emberrel! Én mondjam, hogy szeretem? Hazudjam Isten szine előtt? Én esküdjem hűséget, ápolást, holtomiglan, holtaiglan? Esküszegő legyek az esküvés szent pillanatában? Vagy teljesithetem-e valaha, mit ígérek, teljesithetem-e eskümet? O szentséges isteni irgalom? segits e rémitő kétségben! — És mégis, — oh most érzem, milly gyöngye vagyok, most érzem, mennyire tapadok még a föld külszinéhez; nincs erő, nincs szilárdság lelkemben: legiszonyubb rémül a gyalázat merült fel mindenütt, s már már elhatározám a lépést.

Ekkor jelent meg személyesen Jaroslaw, éppen teg-

nap. Igen, tegnap volt életem legszörnyebb napja, méltó testvére férjem halála napjának. — Megrezzentem belép-
tekor, de nyugodtságra erőszakolám magam. Némelly ér-
dektelen előzmények után ő egyenesen a tárgyra vágatott.
Már már ajkamon lebegett az annyi küzdés közt lelkem-
ből kicsikart egyezési szó, midőn rögtön más térre ve-
zeté az ezredes a beszédet. Nem személyem, nem szívem
az ő vágyai tárgya: vagyonom iránt kezde vallatni. E vo-
nás az egész embert jellemzi. — Nyiltan adám tudtára.
hogy saját értékem igen csekély levén a jószág férjem
után a gyermekeket illeti. Ennek hallatára közönyös egy-
kedvűséggel válaszolá: „Jó; e szerint tehát nem ostrom-
lom többé kegyed szívét. Kegyed szabad, s tehet tetszése
szerint.“ Ennyi aljasság tapasztalása mellett is öröm vil-
lányozá át szívemet, s hálát adék gondolatban Istennek a
kegyelemért, hogy megszabadított e szörnyü ellenségtől.
De örömöm hiu volt. Csak előfénye volt ez a rettentő vil-
lámcsapásnak, melly legközelebbi perczben rám szakadt.
Jaroslaw minden előkészítő szertartás nélkül, s mintegy
parancsoló hangon leányom Jolánka kezét kérte tőlem,
egyesen kijelentvén, mikép neki nemcsak nőre, de
pénzre is van szüksége. Szörnyü elvetemültség! — Fegy-
verei ismét meggyalázásom, becsületem legázolása, sőt
Imre fiamnak az atyai örökből kitiltatása, s több efféle.
Iszonyu harcz támadt közöttünk. Ő követelt s fenyegetett,
én megtagadva utasítám őt. Hogyan, leányomat adjam nő-
ül ez embernek . . . ? ah! megölne az öntudat! szakad-
jon rám inkább a világ minden gyalázata, — de e lépés-

ben meg nem egyezem soha! Ezentul mi történt, nem tudom. Jolánka s cselédim ájultan találtak. Első volt leányom, ki segélyemül megjelent; mire a cselédség bejőne, az ezredes már megcsókolá fertőzött ajkival a szegény gyermeket; ezt maga vallá nekem. De azóta, — oh szörnyű gondolat, nem bírja feledni az ezredes mézes szavait. Mély benyomást tön reá az ember, mellyet megsemmisitni harczba kerülend. De történjék bármi: én el vagyok határozva. E vakmerőség adta vissza egész erőmet. Inkább meghalok, hogy sem gyermekemet feláldozzam.

Ezeket akarám tudtadra adni kedves barátném, szólj, vigasztalj, tanácsolj; o kérlek: mikép meneküljek e szörnyeteg körmeiből; mikép mentsem meg gyermekeim hirnevét, kikre az anya bűne szinte szennyet hárítand? O Serenám, csak ez egyszer még ne tagadd meg baráti tanácsodat! Én imádkozom Istenhez, hogy világosítsa fel elmédet üdvös gondolatok sugarával. Küldd mielőbb válaszod. Legyen veled az Ur angyla. —

HUSZONNEGYEDIK LEVÉL.

SZAMOSY JENŐ BÁTYJÁNAK SZAMOSY ÁKOSNAK.

Tavaszelő 28.

Kedves bátyám! Régóta tartozom neked válaszszal, de ne neheztelj, hogy leginkább csak súlyos körülménye-

imben szoktalak megkeresni; hiába, katona embernek kezében könnyebben forog a kard mint a toll. Most azonban egészen rendkívüli szerencsétlenség ért, mellyre nézve nem csak tudósítani téged, de egyszersmind tanácsodat, segélyedet kikérni szándékom. O kedves bátyám! a fondorlat és gonoszság ördögei körülvettek engem, s ha csak Isten s jó emberek nem segítenek rajtam, megsemmisítve vagyok. Helyzetem annál szörnyebb, mivel panaszsom elhangzik mint az éhenhalóé a pusztá viharában. Ó szánj engem, édes Ákosom, szánj mindenek fölött; de ha jó tanácscsal segíthetsz, tedd kettőztetett sietséggel, ha nem akarod veszni látni öcsédet . . .

Emlékezel, hogy ezelőtt mintegy másfél évvel nyilvánítám először ohajtásomat előtted s Feri bátyánk előtt, mikép egy becsületes de szegény, szép és erényes polgárleányt, ki szívem egész szerelmét lebilincselé, nőül akarnék venni. Mint hadnagynak özvegybiztosítéki pénzt kellende lefizetnem az engedelem megnyerhetése végett. Nemesszivü bátyánk akkor mindjárt azon ajánlatot tévé, hogy az atyánkról maradt csekély jószág azon része, melly őt illeti, javamra eladassék, miután ő mint pap, s különben is már plebánus, arról végkép lemondani nyilatkozott. A hőkeblü testvér ajánlata meglepett, de egyesült unszolástokra végre elfogadám. Azóta az eladás már megtörtént, s a kellő összeg kikerülvén az árából, azt az illető helyre benyújtani siettem.

Volt ezredünknel egy főtiszt, ki engem különösen kedvelni látszott, s több rendkívüli kedvezésekkel elárasz-

tott számos alkalommal, elannyira, hogy szívemben nagy és rendithetlen bizalom vert gyökeret iránta, s olly szeretettel ragaszkodám hozzá, minővel csak fiu tud atyjához viseltetni. Ezen főtiszt ezredessé emeltetvén más sor ezredhez tétetett át, s alig egy hónapi távolléte után, fölkéretlenül s tudtomon kívül kieszközlé főhadnagygyá előléptetésemet, összekötve az ő ezredéhez való áttétetésemmel. Örömmel vettem e fordulatot, s ő engem nem is annyira főnökként mint barátként üdvözle s melléhez szorita. Nem sokára ezután önkényt főlemlité házassági szándékomot, s ajánlkozék a biztosítási pénz átvételére, s az engedelem mihamarébbi kieszközlésére. Mikép ne fogadtam volna szívesen e kínálkozást főnökömtől, ki iránt már többszörös hálával valék lekötve! Átadám neki a pénzt és folyamodásomat. Sűrű és igen érdekes beszélgetés közben eltelt egy pár negyedóra, mindőn engem hirtelen elszólított egy kapitányi parancs üzenete, és sietségemben az ezredes asztalán feledém az általa megírt nyugtatványt. Dolgaim végeztével hozzá siettem, de már ekkor ő elutazott, cselédei mit sem tudván mikori visszajövendéséről. Aggodalomnak árnyéka sem fért volna hozzám; vártam tehát nyugodt lélekkel a főnök megérkezését. Hetek multak. Végre megérkezett. Tiszteletére sietek, s emlitem a nála feledet nyugtatványt. Képzeld elszörnyűlésemet, midőn ő sem pénzről sem nyugtatvánnyról mit sem akart tudni. Heves kezdék lenni, s ő elzáratással fenyegetett. Szóval, ő tökéletesen eltagadá a pénz átvételét, s engem, ha még továbbá is illy vakmerő követel-

lést mernék tenni irányában , teljes megsemmisítéssel — cassatioval — fenyegetett ! Ez álávaló ember neve Jaroslaw.

Mit tegyek ? hová forduljak ? Becsületem , rangom , jövőm kockára tévék. Olly ember hatalmában vagyok , ki engem megcsalt , meglopott , kit én utálok s megvetek , ki az utonálló tolvajnál is aljasabb előttem. De hozzá nem férhetek sehogy. Tanu és bizonyosság nélkül mit kezdjek ? — Te több évig ügyvédkettél , talán jut eszedbe valamely fogás , mely által e gázság hálójából kimene küljek. O kérlek , bátyám , ne vondd meg tőlem jó tanácsodat !

De ezzel még nem telt be szerencsétlenségem mértéke. A leány , kit nőül akarék venni , Rozina , eltűnt , épen most írják nekem ; s mi több , engem tartanak elszöktetőjének. E gyanu alól , az igaz , könnyen fogom magam kitisztíthatni : de hirem s becsületem mégis szenved , s meglehet , hogy vétlenségem bebizonyítása mellett is szenny marad nevemen a gyanusításra hajlandó és szín után ítélő tömeg előtt. Azt mondják sokan : a katona csak csata előtt szeret imádkozni ; — de ha valaha , bizonyára most bensőleg és őszintén imádkozom Istenhez , hogy szabadítson ki e meg nem érdemlett kelepceből ! Uram Istenem , mi lesz belőlem ? A szerelem kinjai , a sértett becsület gyötrelmei egyiránt csigáznak , s nincs eszköz , nincs fegyver kezemben , mellyel megvédjem hirnevem , s jövőt biztosítsak magamnak. Ha lelépek is katonai pá-

lyámról, mit kezdjek? hol talállok pártfogót illy körülmények közt? O bátyám, bátyám! ne hagyjatok el engem e szörnyű helyzetemben!

HUSZONÖTÖDIK LEVÉL.

REDŐCZY SERENA ÖZVEGY TÁTRASZÉKI HEDVIGNEK.

Tavaszhó 2.

Vettem panaszos leveled Barátném, s minthogy férjem, Istennek hála, már üdülő félben van, tüstént válaszolok is.

Sulyosan nyugszik rajtad az Ur keze, o Hedvigem! de ez, valamint magad is elismered, nem egyéb, mint ballépésed természetes következménye. Illy következetes a bűn, hogy belőle meg annyi összefüződő láncszemként, fonódnak ki a legboldogtalanabb események. S épen nálad rettenetes példáját látom a családi bűn és bűnhődés szövedékének. Ha pogány időkben élnénk, azt kellene mondani, hogy Torla istennő (Nemesis) érézteti veled borzasztó ostorát. De így, keresztény hitünk szent elvei szerint nem ismerhetjük egyébként, mint az igazságos Isten sujtoló keze művének. De épen, mivel nem vakon boszuló Torla vas vesszeje alatt nyögünk, s nem a Fatum egésztelhetlen kegyetlensége gyakorolja fölöttünk elzuzó hatalmát; hanem az igazságos, de egyszersmind ir-

galmas Isten birói, de egyszersmind atyai kezében vagyunk: épen azért találunk rést az engesztelődés szent útjára térhetni, s nem löketünk kikerülhetlenül a kétségbeejtő bűnhődés örvényébe. Ez utat kell választanunk minden alkalommal, félretéve félelmet, csüggedést, gyávaságot, s földi tekintetet; ez uton kell haladnunk a bűnbocsánat felé, a mennyire tőlünk függ, nem másra گردitván a vezékelés terhét, hanem önnön vállainkra rakván azt; — így hangzik az ész s a vallásbensőség parancsa.

Te gyermekeid ellen vétkezél, s most gyermeked ellen akar fordulni a büntető kéz. Akképen bonyolul helyzeted, s akképen fenyegetődzik, hogy gyermekedben kelljen szenvedned a teljes bűnhődést. Lehet-e kinosabb azon öntudatnál, hogy vétküink miatt gyermekünk szenved, hogy egyedül mi taszítottuk őt a szenvedések árába? Nemzedékről nemzedékre elszármazik, öröklik a bűnsúly következménye; ősök bűneiért onokák lakolnak. Ez olly gyakori tünemény egyesek és nemzetek életében, s annál fájdalmasb, minél gyakoribb. De szabad-e azért magunkat az elkerülhetlenség hiedelmével ámitanunk? Szabad-e visszalöknünk a kínálkozó alkalmat, hogy megmentsük maradékinkat saját bűneink rossz következtől? Engedi-e ezt a keresztény vallás magasztossága? És szabad-e ezt tennünk különösen ott, hol csak lelki erőnktől s elhatározásunktól függ elejét venni a szörnyű fejleménynek?

Illy helyzetben vagy te jelenleg Hedvigem; választanod kell meggyaláztatásod s gyermeked boldogtalanítása

közt. Csak ezen egy tekintet is határozó erővel bírhat. Remélheted-e, hogy leányod boldog lehessen olly ember mellett, ki aljas jellemét annyiféleképen bebizonyította? Nem ellened fordulnának-e a szegény áldozat jajkiáltásai? S miért mind ezt? Csak azért, hogy magadat mentsd meg egy mulékony földi bajtól, melly tisztító tűz gyanánt csak erényesebbé edzendheti lelkedet. Kockára akarnád tenni leányod lelki üdvét is, csak azért, hogy te földileg s külszinleg szerencsésbnek látszassál? Te vétkezel, s ő bűnhődjék? Nem, nem; te azt nem teheted. S lehetnél-e nyugodt csak pillanatig is azon öntudattal: hogy vőd és volt szeretőd, ugyanazon egy személy? Büntárs és vérrokon! Nincs-e valami vérlázító, velőszédítő csak e gondolatban is? S lehet-e a lelkismeret ezen folytonos és soha meg nem szünendő mardosásaihoz csak hasonlítani is a meggyaláztatásnak bármi keserves, de idővel mégis tompuló kínait? Ha más nem, csupán a rokoni kötelék tudata is megtörné, elzúzná lelkedet. — Azért igen helyesen cselekvél, midőn az önbűnhesztésre határozád el magad. Isten ujja jelölé ki ez utat — : az engesztelődés utja ez. — S csupán is csak azért mondám el mind ezen nézeti-met, hogy annál inkább megszilárdítsalak eltökélésedben; mert ennek ingatag és szenvedélyes szülemlésénél fogva tartok tőle, hogy inkább csak pillanatostorozta indulat röppenékeny kiömlése az, mint higgadt meggondolás és elverő rendithetlen megállapodása. Kivánom tehát, hogy Isten kegyelmével azon szándékokban hajszaínyit se változzál!

Már a mi Jaroslawtói menekülésedet illeti, hogy Jolantára czélzó gaz tervét megsemmisítsd, azon tekintetből épen csak az imént említettem szilárdságot ajánlhatom. Ha látja, hogy sziklára akadt, mellyen megtörnek dagályos ostromának rohamai, bizonynyal visszavonuland. De ekkor, épen ekkor rontand elő ádázatának egész vihara, ekkor áldozand ő fel boszujának téged, — nemde? Igaz, erre elkészülve kell lenned, s a legszörnyebb csapást is, legnyugotabb lélekjelenléttel bevárnod: de őszintén megvallom, én nem is hiszem, hogy ebbeli fenyegetése több legyen lélekvesztegető ijeszgetésnél. Mert, hogy önmagát is, mostani polczán, illy kétes hirnév hullámvásának tegye ki, alig hihető, — ha csak e czélra más valakit föl nem bérelne; mert hiszen mire nem vetemülhet olly jellem, mint az övé. Azonban történjék bármikép, te vagy a vétkes, törd tehát el a szégyent is keresztény türelemmel, s a bünlerovás reményteljes öntudatával. Gyermekeidet nem sujtandja e csapás. Vannak még méltányos és igazságos emberek, kik latba vetvén volt és jelen körülményeid súlyosságát annál nagyobb részvéttel ölelend k gyermekeid sorsát, minél szivtelenebbül üldözend ama lelketlennek vádja. Illy méltányos és keresztény szeretettől áthatott jobb lelküekbe vedd te, s vetem én a bizodalmat. Tábor-ként környezendnek ők téged, s ha kell, vezérül állok élökre: Hol felebarátunk hirneve méltatlanul szenved, ott szent vallásunk szelleme szerint gyógyszeről kell gondoskodni. A gonoszok ellen a jóknak harczra kell állniok, ez keresztény kötély, — s mint mondtam, ha kell, én ki-

állok a sikra. Gyermekeid becsületének csorbulnia nem szabad. Mellettök és melletted mindent elkövetek. Szükség esetén a végső fegyverhez is nyulok. Kezeimben vannak leveleid, őszinte vallomásaid, sanyargatott lelkednek meg annyi tükördarabjai. Ezekkel állok ki a csatára, s velök megnyerem azt bizonynyal. Lehetlen, hogy ennyi bánat és szenvedés, ennyi lelki küzdelem és fokozatos emelkedés meg ne nyerje részedre a jobbakat, kik megvetéssel utasítandják vissza üldöződnék aljas törzsönködéseit.

Ebben áll ime tanácsom s vigasztalásom. Merits belőle annyi jót, mennyit meritni képes vagy. Engem mindig készen találandsz keresztényi védelmedre. S főleg gyermekid miatt teljesen nyugodt lehetsz. Hadd jöjjön, minek jöni kell, mit Isten igazsága fejünkre mér. Előre csak, bátor szemmel ég felé! Áldjon meg Istenünk. —

HUSZONHATODIK LEVÉL.

IRÉN REDŐCZY SERENÁNAK.

Tavaszhó 12.

Szeretett néném! Ugy hiszem, nem szükség festenem az örömet, mellyet minapi leveled 'elkemnek okoz. Férjed, a jó bácsi már tul van minden veszedelmen, erről tudósít leveled első napja. Ez jóltevőleg felvillanyzá

levert kedélyemet, s azóta napról napra erősebbnek érzem magam. De igazat szólva, szinte igen kedves és jó-tékony vala a második lapnak foglalatja, melly olly gyöngéden s mégis világosan, olly szeretetteljesen s bátorítólag lebbenté el a függönyt saját szivem belsőjéről, hol egy régi ösmerőssel találkozám, melly mégis olly soká ismeretlen maradt előttem; titkot födözél fel előttem, melyről csak most tudom, hogy az soha nem volt titok lelkem előtt. Azon meggyőződésre jutottam, hogy Gerőfi régóta igen kedves tárgya gondolatimnak, hogy egyedül az ő távozása okozá magyarázhatlan szenvedésimet. Igen, én szeretem őt lelkem mélyében, ohajtásim minden sugárzatával, — s ez envallomásra olly boldognak érzem magam, minő még nem valék az előtt soha.

Oh de fogom-e valaha meghálálhatni szives gondoskodásodat, s gyöngéd figyelmét irtézkedésidnek? Szamosy urnak ismételt felszólítására eljött végre Gerőfi Pestre, s meglátogata bennünket. Az ajánlott szállást, férjed szobáját el nem fogadá. Hatod napja hogy itt van, s minden nap két izben meglátogat. Huzamosan értekezik K . . . . urral, kire nagy benyomást tön már eddig is az ő társalgása, de főkép ázon példátlan ragaszkodás, mellyel Aladár és Aránka most is csüggnék Gerőfin. Az egész ház boldognak érzi magát, ittléte óta, még kis gazdálkodásom is jobban foly, főleg harmad napja, mióta t. i. Gerőfi rendes asztali vendégünk.

De hadd csevegjek most már kissé kizárólag magamról; te ezt bizonyosan nem veended rossz neven. Tegnap-

előtt Gerőfi családi sétát rendezte , miben Kövesdy aszszonyság is, kit távolléted alatt örnőül kértél meg , szívesen megegyezett. A budai várfokra menénk , onnan pedig a krisztinavárosi verkápolnába. Történetesen épen esketésre sereglett össze számos uri vendég. Gróf F . . . Géza esküdt meg a szép Cz . . . Juliával. A szertartás minden szavát érthetém , s ez engem igen komolylyá tön. Kijövetelünk után Gerőfi a szent szertartásra fordítá párbeszédünket , mellynek érdekessége mindinkább növekedett. Leginkább e lépés fontossága , s a hozzá szükséges megfontoltság , kölcsönös becsülés és hűség , elvszilárdság és erényi magasztaltság, s az ezekből folyó viszonyos boldogítás körül forgott a beszélgetés. Nézetink nyilatkozásiban a legszebb öszhangzat mutatkozott. Rőgtön mintegy elragadtatva , kiálta fel Gerőfi : Ha valaha megházasodnám , illy nőt ohajtanék éltem társául. — De mintegy megbánva vagy feledtetni akarva szavát hirtelen fordulat a táj szépségének s az ébredő tavasz kellemeinek magasztalására tért át , s a séta , s az egész est igen kedves s általános jellemet öltött társalgásban folyt le.

Másnap , azaz tegnap 11 órakor ünnepélyes komolysággal lépett szobámba Gerőfi , s örnömtől egy negyedórányi magánbeszélgetésre kért engedelmet. Kövesdyné szívesen engedett kívánatának , s félrevonult. Gerőfi most egy vallomással lepott meg , melly nem engedé magamba fojtani öröömöm diadalát : karjai közé omoltam , és szívem szívéen dobogott ! Ő szeret engem , Gerőfi szeret , s pedig már hosszabb idő óta. O mennyi küzdesbe kerülhetett ez

érezményének elnémitása. Ő engem kimélt, csendemet nem akará zavarni, s készebb volt feláldozni szerelmét! Most kétszerte becsülöm őt. De itt ő meg nem állapodék. Boldog elragadtatása ismét nyájas komolysággá csilapult, s engem is hasonló hangulatra térített. Illy viszonyban, mondá: minden csalódás és ámitásnak meg kell szünni, csak így alapithatván boldog jövőt. Nyílt vallomást tön jelleméről. Elősorolá rövid foglalatban s tulságos szerénységgel jó tulajdonait, s viszont előadá s alkalmasint tulzott szigorral hosszasan rajzolgatá hibáit, fogyatkozásait. Felszólita, gondolnám meg jól: valljon boldog lehetek-e illy tulajdonokkal felruházott férj oldalán, mit ha nem remélnék, szakítsuk ketté még idején a további fejlemény fonalát. Istenem, mit válaszoljak erre? Az ő hibáival sok más ember erényekül kérkednék, s ő mégis megrovásra tartja azokat méltóknak! Most háromszorta becsülöm őt. Válaszul nem adhaték egyebet, mint saját hibáim őszinte lajstromát. — Véralkatunk, kedélyünk szép őszhanggal biztosít; elveimet tőle nyerém, szokásaimat ő nemesíté, ismeretimet neki köszönöm. Lehet-e itt bomladozástól tartani? Mindketten pedig abban egyezünk a legtökéletesebben: hogy minden cselekvénynek legfőbb vezércsillagául az erény s közerkölcsiség törvényét, minden tett megszentelőjeül a vallásos bensőséget ismerjük. Így kötve a frigy sziveink között, s remélt, sőt előre ajánlott egyezéssel kedves néném, nem sokára Gerőfi boldog nője leendek.

Kedves Serenám! tudod, hogy soha nem valék ab-

rándozó, s legujabb időben mégis gyakrabban azon kapom magam, hogy a képzelődés játszi szüleményein kedvesen elandalog gondolatom, sőt összehasonlítván ez állapotomat nem rég mult bánatos merengéseimmal sok összhangzást, de annál több eltérést is fődözök fel multam s jelenem kedvencz képeiben. A felhők mindig sajátos vonzó bájjal hatottak rám, s alakjaik kimagyarázhatlan átolvadásán majdnem költői magasztaltsággal csüggött figyelmem. S ez most is így van. De mi egészen különböző mostani vizsgálgatásaim eredménye az előbbitől. Mintha maga az ég boltozata is megváltozott volna kedvemért, s más idomokra szoritná a lebegő felleget egy jótévő szellem keze. Az előtt, ha borulat fődé a láthatárt, csüggeteg hangulatom sötét lepelnek képzelte azt, melly mögött kétes sorsomnak ijesztő rémei tanyáznak. — Most egy megnyilando éden függönyeül üdvözlöm azt, mellynek ellebbentésére még nem érkezett el a kellő percz. Az éji felleget leginkább leveré lelkemet, mert azt sugdosá a méla gyötrellem, hogy nincs csillag az én számomra a végtelenség nagy boltozatán; — most e fellegetet templom zárt ajtajaként tisztetem, melly mögött a legdicőbb csillag lobog nekem, de mellynek elnyerhetésére még érdemet kell szerezni. Az előtt a felhők tünelgő idomtömegeiben csupa szörny és rém alakokat láték, mik megannyi bal jósjelekül tüntek fel. Már egy oriási krokodil elnyeléssel, már egy borzasztó kigyó elzuzással fenyegeté ez vagy amaz apró föllegcsén nyargaló leventeszellemkét, — s ah! e szellemke az én sorsom hirnöke vala.

Sirkeresztek, gyászbarlangok, óriási romok lépék el a felhőtér nagy mezejét, gyilkos harcok, puszták orozlánai népesíték azt, s minden újabb mozgalom újabb pusztulás előjele. Illy sötét képekkel ijeszgete elmém, mi busított ugyan de egészen le nem sujthata, mert az egyet — Istenbe vetett reményem horgonyát — mellyre támaszkodám, semmi viharos képzelet sem sodorhatá el. S hála égnek, reményem nem vala hiú. Az előbb komoran tornyosuló fellegek helyét játszadozó képek foglalják el. A szörnyek helyébe csuda szép alakok, a rémek helyébe menyei szellemek lépnek; a krokodil nap felé szárnyaló sassá, a kigyó hódoló csalogány sereggé változik. Templomok, oltárok s bájlígetek tünedeznek fel egymásután az égbolt azur lapjain, áldozó csapatok, s örömszázlókat lobogtató ünnepi népek tódulnak elő minden nyomon, — még az égi háború villámain s dörgéseit is Isten joságát dicsőítő zene és fáklyaként képzelem magamnak. Így játszom enmagammal, így üzöm magános perczeimet. Nemde gyermekes vagyok? Oh, de én e gyermekességemben olly boldognak érzem magam!

Ne ítélj balul e csevegésem miatt; kedves néném; már ismét komolyabb leszek. S ennek első jeléül vedd örömöm kifejezését a fölött, hogy nem sokára viszonzatlak. Ugy örülök visszajövedelednek, mint gyermek anyja ölelésének. S lehet-e ez máskép? — Hiszen te nekem nem csak jó testvérem, hanem valódián jó anyám is valál és vagy mind eddig. Hogy a jó bácsi nem fog most el-

jöni, igen sajnálom; de tisztujítási előkészületek, s mint ired, alispánsági remények tartóztatják őt honn. Csak meg ne ártson neki e nagy betegsége után az újabb megerősítés a sokféle munkában. Hő szívvvel várlak o Serenám, hogy mielőbb tanuja lehess boldogságomnak, mellyet Isten rendelésén kívül leginkább a te szeretetteljes gondoskodásodnak köszönök. Isten veled.

U. T. Csak nem feledém, hogy Hedvig barátnéd tetemesen gyöngélkedik néhány hét óta. Alig várja a kedvező időszakot, hogy fürdőbe mehessen. Szegény nagyon szenved. Orvosa mondá, aligha aszkórba nem esik. Veled nagyon kívánna szólni. Siess az ő kedvéért is. Ölelek. —

HUSZONHETEDIK LEVÉL.

REDŐCZY SERENA FÉRJÉNEK REDŐCZY KÁLMÁNNAK.

Tavasztutó 3.

Üdvözöllek szeretett férjem, mint megyédnek alispánját! Hogy illy szerencsésen minden baj és zavar nélkül sült el a dolog, a z o n igen örvendek, de még inkább azon, hogy vesztegetés és lélekvásárlás nélkül, csupán a közbizodalom, jellemed s érdemeid elismerése emelt hivatali székedbe. Így teljes áldást remélek pályád-
ra Istentől, s csak is így lehet az nekem kedves s meg-

nyugtató. Adjon Isten erőt s kitűrést új foglalkozásaid tengerében. Nem sokára egész háznépünkkel üdvözlésedre rándulok, mert Irén menyekzójét falusi csendben akarjuk megülni.

S most egy fővárosi regényt írok meg ujdonságul, mely nem annyira mulattatni mint búsítani fog, az emberi gonoszságnak egy új példáját mutatván fel, — de még is bizonyosan érdekel, miután barátném s a megyében szállásoló ezrednek főnöke a főszereplők.

Az előzmények részint közléseimből, részint Gerőfi minapi hozzánk falura irt leveléből ismereteselek előtted, miszerint ott kezdek a regény folytatását, hol Szamosy urnak szegény öcscse azon ponton állt, hogy Jaroslaw által végképp megrontassék.

Szamosy Jenő követvén bátyjának tanácsát minden áron embert keresett, ki tanuképen léphetne föl mellette. S ezt sükerült az ezredes inasában találni, ki, miután egy izben ura szörnyen méltatlankodék rajta, megszáván Szamosy Jenő sorsát, felfödözé neki, hogy ő a kérdéses pénznek átadásakor a mellék szobában lévén mindent hallott és látott legyen. Sőt még azt is tudá az ember, hogy Jenő főhadnagy arája Rozina, bizonyos volt — katoná uzsorásnál Sommerbergnél, ki Jaroslawnak régi barátja, zár alatt tartatik. E felfödözés kedvezőbb időpontban nem jöhetne, mert az ezredes titkos fondorkodásainak nyomán már is perbe fogatott a főhadnagy mint nőrabló. A birói vizsgálatokból azonban kisült, hogy Jaroslaw

oroztatta el az igen szép leányt, s mint leendő hitvesének szobaleányát Sommerbergnél tartotta, voltaképen pedig szerelmesének akarát avatni. E galád terv most füstbe ment a meggondolatlanul megbántott inas fölléptével, ki a lefoglalt pénz iránti tudomását is esküvel bizonyítja Jaroslaw ellen, mint tolvaj és nőrabló ellen a per már megindítatott, minden esetre cassatioja s bebörtönöztetésével fogván végződni, melly utóbbi sorsban a gaz Sommerberg is osztozandik.

Eddig a történet egyik fele. Másik fele különösen Hedviget illeti. — Jaroslaw észrevévén dolgai rossz fordulatát egy kétségbe esett merénnyel akart a kelepczéből szabadulni. Pestre sietett azon erős szándékkal, hogy, miután sem Hedvig sem Jolánka kezére többé szüksége nincs, legalább pénzt csikar ki Hedvigtől ijesztéseinek fegyverével. Arra is számolt, hogy az ellene támadt vád még nagyobb körben tudva nem lévén, Hedviget könnyen jégre vezetendi, s a kicsikart tetemes összeggel sietvést elillan az országból s birodalomból egy reá nézve boldogabb hazába. Hedvig a legszörnyebb gyötrelmek közt állá ki a harczot, de midőn végre látná, hogy ez alávalót csak pénzsomj vezeti, mentve látván magát s gyermekét, könnyen rá állt a meggyaláztatás és pénzajándék közti választásra. Megigéré a követelt harmincz ezer forintot, s az ezredest más napi estére rendelé magához, mig időt nyerne a pénznek kölcsön utján előteremtésére. Nem tudom, mennyiben van Szamosy nevelő ur Hedvignek egyéb titkaiba avatva, elég az hozzá, hogy épen ő

általa akarván pénzt keríteni, bármi áron s bármi kamatra, — felfödözé egyszersmind előtte szorult helyzetét. — Esti órában megjelen az ezredes, csudálkozva tapasztalja, hogy az üres szobában nem fogadja őt senki. Kis idő múlva előlép Szamosy egyedül, s szemére lobbantván Jaroslawnak gazságait, jelesül öcscsén Szamosy Jenőn elkövetett rablását, őt hidegen és szigorun elutasítja. — A mellék szobában Hedvig remegve s ájuldozva várja a dolog kimenetelét. Jaroslaw felhevülven ennyi gyaláztatásra kardot ránt, s orgyilkosul akarja Szamosyt megrohanni. De ez el vala készülve illy jelenetre, s két pisztoly torkával tartja kellő korlátok közt a dühöngőt. Azonban még sem gátolható, berohanását a szomszéd szobába, hol is gyalázó szidalmakkal halmozá Hedviget, a gyermekeinek karjaiban ájuldozót. Látván végre, hogy már mit sem nyerhet, fogcsikorgatva távozik. Más nap reggel élettelenül találták szobájában. Egy golyó véget vetett undok életének. Tervezetei fonadékát czinkosa Sommerberg vallá be.

Igy megszabadult végre szegény Hedvig ijesztő rémétől, de félek későn jó a megnyughatás időszaka. Az ő élete alapján van megtámadva s megrendítve; a sok kín és gyötrellem főlemészté erejét; szánandó vázként sinylík a sir felé. A fürdő, meglehet, még tarthatja darab időig élete fonalát, de hogy az már hosszúra nem nyulhatik, arról bizonyos vagyok.

Ime, szeretett barátom, kedves férjem, milly szörnyű véget ér az önfeledésnek e boldogtalan hősnője. Én

bensőleg sajnálom őt, mert őszinte bánata szerint most már jobb sorsra volna érdemes. De ki tekinthet Isten végzéseinek szent titkaiba? Ő reá ugy is veszve volt az élet minden öröme; s gyermekeire nézve tán üdvösebb, ha nem ismerik meg egész mivoltukban a tévedt anyának hibáit. A Jaroslawali utósó jelenet után legalább gyermekei előtt — mert cselédség távol tartatott — fertőzötten áll, s csak ugy tisztúlhat egy anyához méltó szellemibb lénynyé az ő emlékezetökben, ha egy bünhődőhez illő szenvedései letörlik jelleméről a szennyfoltoknak emlékét is. Szegény szegény Hedvig! mitől annyira tartott, nem kerülheté el a megszégyenülést, s pedig azon oldalról érte ez őt, melly legérzékenyebb: a szülői méltóság oldaláról.

Isten veled kedves férjem; nem birom folytatni. Ezt irtomban szörnyen megrázkodám. —

HUSZONNYOLCZADIK LEVÉL.

SZAMOSY ÁKOS GERŐFI ÁRPÁDNAK.

Nyárelő 10.

Kedves Barátom! szives meghívásodat boldog menyekedződre örömmel fogadom, s ígérem is megjelenésemet, mit annál inkább fogok teljesíthetni, miután különben is szorosabb viszonyba kell lépnem volt főnökköd-

del Redőczy alispán urral. Növendékeim anyja Tátraszéki asszonyság folyóhó 7-kén szenvedni megszűnt. Tegnap szállítottuk el innen tetemeit elhunyt férje poraihoz. Füred bájteljes égalja sem vala képes többé felüditni a sokat szenvedett nőt. Béke lebegjen hamvai fölött!

E szomorú hír, leendő sógornődet is nagy mértékben érdeklí bizonyynyal; legalább a mennyire én tudom, mindig nagy részvéttel csatlakozott hozzája. S épen e barátság köteléke füzendi őt továbbra is az elhunynak gyermekeihez. Hedvig asszonyság végrendeletileg Redőczy urat kéri meg gyermekei gyámjául, nekem pedig szentül fel kelle fogadnom, hogy nem távozom, míg Imre nevelését be nem végzem, sőt hogy Jolán fölött is nevelői tekintélylyel fogok örködni. Csak így csillapithatám némileg szegényt szörnyű halál tusája közben. Nekem igen nagy értékű tárgyakat hagyományozott, s végbucsujának módja és szavai kétséget nem hagynak, hogy ő engem szeretett. Istenem, az élet végvonaglósaiban is még kapaszkodott a boldogsági álom szalmaszálához e sanyargatott szív, melyet igaz és való szerelem nem boldogított soha. Én számom őt, és mégis áldanom kell Isten bölcs intézkedését, hogy megszabadított engem a nehéz feladattól, miszerint akaratlanul is újabb gyötrőjévé legyek; mert viszonszerelmet soha nem talált volna keblemben. Én csalni s ámitni nem tudok senkit, s ha szinte ez adandotta neki a végső tördőfést, a válság pillanatában még is el kellett volna szakitnom álreményeinek tündérfonalát. Jobb így; legyen áldott a Mindenható bölcsesége.

De most még egy más veszély látszik fenyegetni. Szent ígéretemnél fogva, mellyet a haldoklónak tevék, kötve vagyok e családhoz még számos évek során. Pedig a viszony közelsége könnyen pendithet meg olly hűrt Jolánka szívében melly részemről rokon hangok viszonzását várja. A hozzám viseltető ragaszkodást, ugy látszik, anyjától öröklé e leány, s e vonzalom már is hőbbnek mutatkozik, hogysem pusztá tisztelet és becsülésnek ismerhetném. Mióta ama gonosz Jaroslaw — kinek Isten legyen irgalmas — fölébreszté a leánynak érzéki életét, meg gondolatlan, vagy csábítólag tervezett csókjával, azóta Jolánta uj világ küszöbére lépett, és nyugtalansága szemlátomást növekszik. Korlátozó bánásmódom következtében, melly folyvást ebbeli érzeményeinek lehütését czélozza, ugy látszik engem választá minden vonzalmai egyedüli központjául. S megvallom, én sem vagyok idegen e leánytól, mióta alapjában megváltozott egész valója. Olly istenfélő, jámbor, szende és erény tisztelő Jolánta, hogy ez eredmény rövid fáradozásim legmerészebb reményit is meghaladja. Ha valami megtudná hódítani eddig háborítlan szívemet, az épen csak illy hölgyi erények összege lehetne; holott a sirban nyugvó anyának megsértéseül nézném, ha bennem helyzett bizalmát illy irányban kijátsszanám. De hagyjuk ezt. Bizzunk az időben, férfiasszirládságomban, s mindenek fölött az ur kegyelmében, ki, ha szent végzéseivel ellenkezik, bizonynyal adand erőt, minden gyöngeség és kisértés legyőzésére.

Az ide mellékelt nyalábka az elhunynak lepecsételt naplóját tartalmazza, melyet barátnéjának, Redöczy Serenának kezeihez juttatni ohajtott. Én tehát ime megküldöm azt. Isten velünk a viszonzlásig.

TÖREDÉKEK HEDVIG NAPLÓJÁBÓL.

Bűnös vagyok. O Isten, légy irgalmas nekem! Bűnöm tudata vitte sirba férjemet. Mikor fogom ezt leróni bánatommal? s fogom-e valaha?

Ah még nem volt elég a sujtoló csapás; — meg újra feltámad a múltnak üldözése?! Soha nem nyugszik-e a bűnnek ördöge? Hol lesz itt vég és határ? Mi itt a cél? Megsemmisülésem! O Istenem ne engedd lelkemet martalékul a gonosznak. Hadd semmisüljön meg a vétkes porhüvely; de lelkemet halhatatlan lelkemet fogd fel szent irgalmad ölébe! . . .

Nincs remény, nincs menekvés; lesujt az élet terhe. Még nem bűnhödém eléggé — gyermekimet leszakasztám szivemről: nevelésökre minden jogtól megfosztám magam. Oh, kell-e nagyobb kin az anyai szivnek? De én vétkezém, ellenök vétkezém, — én ama szent jogra érdemetlen vagyok! Ah, ne repedj meg szivem,

még ne most! hadd szenvedjem végig büntetésemet! . . .
S most, most — ? Hajh, — végkép le akarják tépni
keblemről a kedves magzatokat. Gyalázat, megvetés fe-
nyyegeti őket. Gyalázat üldöz engem, s velem őket is.
Vagy feláldozzam egyik gyermekem boldogságát, hogy a
másik s magam ne bolygattassunk? Jolánta, Jolánta!
ah . . . . elbódulok!

A vihar csillapulni látszik . . . Tán kitombolja magát
végre az engem üldöző vész. — Igen, igen. Még pislog
a remény, még felderül az élet! . . . E férfiú, ki vissza-
adta nekem gyermekimet, ki megtanítá leányomat mikép
szeresse szülőjét, ki visszaadá leányom, s fiam szerete-
tét, — nemde jó angyalom küldé őt! . . . Ennyi kellem
és műveltség, ennyi elvszilárdság és ismeret, — . . illy
férfias jellem . . . családom öre, védnöke . . . ah, én ki-
mondhatlanul becsülöm őt. —

Szerelem . . . ! ? Mit akar e szó ajkamon, mit gon-
dolatomban? Mikép téved e káromlás tollam alá? . . . És
még is . . . ! Még felvirúl nekem az élet, még kell, hogy
felviruljon. Én nem halhatok meg így, szeretlenül! —
Meghalni? most, midőn szívem olly ifju erőben gerjedez?
Igen igen; szívem csak most kezdi fiatalsági álmait élvez-
ezni. — Szerettem-e én valaha? Férfjem? — oh, bo-
csáss meg te szegény hamvadó, — nem tudtalak szeret-
ni soha! . . . Jarosl . . . ? huh, félre e rémképpel . . . .
A bűnmámor egy gyilkos szörnyeteg! De most? igen

most érzem a soha nem érzett kéjt, — érzem, mit tesz: erény szerint szeretni; oh mert én megtanulám becsülni az erényt! S érzéketlen maradhatok-e az erénynek hőse iránt. . . . ?

Ő megvédett, megótalmazott, hősileg megküzdött érettem. Ő az én szabadítóm! Legyen áldott a te működésed o Sz. . . . ! Letiporva a gyalázat kigyója, én mentve vagyok. Oh, hála, hála neked hős szabadító! vedd életem, vedd szívem, vedd mindenemet; . . . ó Ákos . . . én szeretlek téged!

Pártütés! csalás! Megőrülök e gondolat súlya alatt. — Leányom, s vágy társnőm, — o szörnyűség! — Nincs kétség benne, Jolán szereti őt. Hah, hol vegyek erőt, hogy boszut álljak rajta! De ő valjon viszonozza-e érzelmeit? Nem, nem, az nem lehetséges. E komoly arcz, e gyöngéd de férfias bánásmód valjon csalhatna-e? — s Jolán —? hiszen csak gyermek még. — O anya, anya, hová ragad a szenvedély! Csitt, hangot se többé, te háborgó szív! —

Hasztalan. Vége mindennek. Napom hanyatlik. A föld hiúságai semmik nekem. — Gyermekeim sorsa aggaszt. De nem . . . köszönöm neked o Isten e gondolat sugárt! Serena barátném anyjok leend. Tőle tanulám az erény egész mivoltát. Férje derék köztiszteletü ember . . . Az ő kezökre bízom . . . úgy van, úgy kell lenni. Főköte-

lesség az anyáé, ezt kell teljesítenem mindenek előtt ...
O — Isten áraszd malasztodat ez elhatározásomra! És
Sz....? ő nevelendi őket, — neki kell ezt tennie. Egy
haldoklónak nem tagadandja meg kérelmét. — Így jól
van. Nyugton távozhatom. Gyermeğim boldogabbak lesz-
nek nálamnál. —

Ah, mennyek szent ura, vess véget e kinoknak.
Kétszeresen haldoklik szívem; egy felől az anyaszeretet,
más felől szerelem gyilkolja. Most, midőn örömet szed-
hetnék gyermeğim karjai közt, midőn látom sükeres fej-
ledezéseket, testben, lélekben, ismeretben, erényben —,
most kell itt hagynom e földet, — nem láthatom, nem
szabad látnom magzataim boldogulását! — Ah de én ezt
magam tevém magamnak, — a kárhozatot, melly elemész-
ti életem, enmagam idéztem fejemre. Én megérdemlem
e csapást. — S ő tőle is el kell válnom, tőle, kit elő-
ször szeretek becsülés alapján. Betekinték az erényes és
való szerelem édenébe: s kapujától üz el végzetem! Ah,
ez kin, ez rettenetes kin; a hóhérpallos utósó csapása
ez? De én ezt is megérdemlém. Ennyi bűn után még sze-
relmet élvezni — nem szabad. Az Isten igazságos
.... Nincs menekvés, nincs szabadulás, meg kell hal-
nom, — ah — !

Csendesen. Mindjárt megcsendül a lélekharang.
Csendesen, csendesen, — imádkozzatok értem oh embe-

rek , — csak egy miatyánkot legalább , de szívből , igaz részvéttel . . . Oh , imádkozzatok a bűnös nőért !

Vegyétek áldásomat , szeretett gyermekeim , — oh imádkozzatok anyátokért , — szerencsétlen bűnbánó anyátokért ! Így jól van. — Imre fiam , halld vég szavam. Jobb barátod nem lehet e földön , mint Szamosy ur , légy hive mind halálig ! — Jolán te neked már is igaz barátod Sz... ur , — ha idővel még több találna lenni mint barátod , — áldásom rajtatok , kérdezd meg szivedet. Én boldognak akarlak tudni. Czim , rang , pénz nem tesz szerencséssé. Csak erény boldogít és olly szerelem , mellyen az ur áldása lebeg. — Isten veletek !

Áh , áh . . . fuldoklom. Serena , gyermekim , barátom Isten hozzátok ! Jaj menyeyi irgalom , végem van ! Uram . . . a te kezedbe . . . ajánlom . . . lelkemet ! . . .

Ney Ferencz.

IMÁDSÁG.

Én Istenem, ne hagyj elveszni minket

Égő vágyakkal teljesítlenül!

Adj hosszú, győztes éltet annak, a ki

Helyetted a királyi székben ül.

Adj a szegénynek jó urat, s alatta

Békét és mindennapi kenyeret;

Tudod, hogy őt az ág is huzza sokszor —

S elnyomva élni valljon ki szeret?!

Töltsd meg kereszttel földét aratáskor,

Rá új megváltás képe e kereszt:

S hálául értted, mint egykor Te értte,

Fölmetszett kebeléből vért ereszt.

Adj a nagy urnak székes birodalmat,

S beléje hűséges jobbágyságot,

Kik nem lehetnek pártos angyalokká,

Ha bár inségben szívök megszakad.

Adj néki fényt, pompát s arany nyereggel
 Tajtékzó mént, melly ritka helyt terem;
 Csak azt ne engedd meg, — hogy lovagoljon
 Istenséged másán . . . az emberen.

Hallgasd meg szent imáját e nemzetnek,
 Melly önmagán dúl ellenség helyett;
 Emeld magasra országunkat, hogy csak
 Mennyeország legyen a miénk felett:

De úgy ám, hogy vallásnak és erénynek
 Emeljen legdicsőbb oltárokat,
 Mert Isten nélkül a nemzet csak olyan,
 Mint egy ragadva dülő böszfogat.

Hallgasd meg a szegény koldús imáját,
 Az éhes Lázár jajgatásait;
 Ne engedd, hogy becsukják ő előtte
 A fényes palotáknak ajtajit.

Töltsd meg tarisznyáját fehér kenyérrel,
 Mint lelke ártatlanságtól fehér:
 S melléből egy fohász, szemében egy köny . . .
 Egy millió fohásznál többet ér.

Adj kincset a sovár keblű fukarnak ,
 Halomra szórd előtte mint a gázt :
 De észt is adj melléje néki , mellyel
 A holt érczhez való becsét ragaszt.

Adj észt melléje , melly megsúgja néki , —
 Hogy pénzt a sírba vinni nem lehet ,
 S itt szárítson fel árvák s özvegyeknek
 Szeméről azzal véres könnyeket.

Add meg mindenkinek , miért sovárogo ,
 Mi vágy ég lent , szívének rejtekén :
 De ugy ám csak , ha szent a czél előtte , —
 Mert bűnös vágyakat nem értek én.

S ha végre még szabad csupán csak egyért
 Buzgó kebellem felkönyörögenem :
 Im hallgasd meg legárvább gyermekednek
 Ez egy fohászárt , édes Istenem !

Nem kérek én dicsőséget , s hatalmat ;
 Szivemben illy vágy még helyt nem talált.
 Adj nékem mindennél sokkal dicsőbbet ,
 Adj nékem , Isten ! ... szép , csendes halált !

Orangyul 1848.

SZENT REGINA.

„Hová, hová e nyájjal, virágzó hajadon?
 A merre mégysz, kopár és rémséges a vadon;
 Kigyók, tövfsek sebzik ott ékes talpadat,
 Barnára festi szellő s forró nap arczodat.”

„Hagyd fesse meg nap és szél virágzó arczomat,
 Ha keblem tisztasága fehéren megmarad;
 Kigyót, tövist keblében többet rejt a világ,
 Mint a vad rengetegben e bérczi pusztaság.”

Szólt és folytatja utját a tiszta keblü szűz,
 Kit a világ' zajától magasztos ihlet űz,
 Csendes, szelíd magányban találni menhelyét,
 Hol Istennek szentelje imában életét.

„Társad leszek, leányka, s kísérőd útadon,
 Erős karom megvédend s e kard oldalamon.”
 „Nem félek — mond a lányka — nem kell kíséreted,
 Van társam és kísérőm, — jó lelkiösmeret.

„Küzködni fogsz éj- s szomjjal, elfoszlik gyér ruhád,
A szükség elhervasztja szép arcod hajnalát;
Gazdag vagyok s hatalmas, van fényes birtokom,
Kövess, és lábaidhoz gyémántimat rakom!”

„Gazdagságot hagyék el és fényes urlakot,
Hogy itt e rengetegben őrizsem a juhot;
Dúsabb vagyok náladnál, mert mit sem veszthetek,
Nézd, fényes palotám itt e büszke rengeteg!”

De árva vagy, leányka; jer hát, testvér helyett
Öleld meg szeretettel e testvérkebelet,
„A p a m a t hagytam én el, tarts árvának tehát;
Illy árvaságban t e s t v é r kárpótolást nem ad.”

„Tehát szeretni nem tudsz, oh árva, oh szegény!
Jer, és tanuld meg tőlem, mi szent ez érzemény;
Hő karjaimba zárlak, szívért cserélj szívet,
S a csillagokba irlak szerelmes hölgyemet.”

„Szentségtörő? — kiált a leányzó — vakmerő!
Ne bántsd az ég aráját, melly nem számodra nő?
Szívem, tudd meg, kísértő! szívem már nem szabad —
A s z ü z m a g z a t j a birja eskümet, szavamat.”

„Tehát Jézus hitére pártoltál hitszegett!
 És elhagyád hazádat, apádat, mindened!
 Elér a büntető kar, retteg a vérböszút! . . .
 „Adj Isten — esd a lányka — adj martyrkoszorút!“

S térdére hull R e g i n a, buzgón imádkozik;
 Szétlegelő bárányi, mint kar, körülveszik, . . .
 „Uram! szent kezeidbe ajánlom lelkemet ,“
 S a bárd a legszebb nyakról sujt egy angyalfejet;

G a r a y J á n o s.

JÁTSZÓ GYERMEKEK.

Mig anyjuk önfeledten
Vig társaság között
Hiú szívéletébe
Kéjgyöngyöket fűzött.

Az örzetlen szobából
— Ki mondná meg neki? —
Az erdő mély ölébe
Kifutnak gyermeki.

Ott könnyü lesz mulatni
A sűrű lomb alatt ;
Kífogni a patakból
Sok csillogó halat.

Melly szirteken keresztül
Kergetve árvizét,
Elönté a lapálynak
Virágdús szőnyegét...

Hol van , ki visszatartsa
 Az áradó gyönyört ,
 Melly őrizet-hiányban
 Korlátain kitört :

Kitépik a lepének
 Aranyló szárnyait ;
 Hangos kacajjal üzik
 Egymásnak árnyait.

S leszelve mind előttük
 A rózsák bimbaja ,
 Mint egykor a töröknek
 Hazánkban rút faja.

Leülnek a pataknak
 Sikos gyepoldalán ;
 Az édes élv derűje
 Ég arcuk hajnalán.

S köröztük e vadonban
 Ezernyi vész lebeg ,
 A szív e gondolatnál
 Ijedve fölremeg . . . .

S míg anyjuk önfeledten
Vig társaság között
Hiú szív-életébe
Kéjgyöngyöket fűzött :

Miért hogy a vadonban
Bajuk nem eshetett? . . . .
Ő r a n g y a l u k virasztott
A kisdedek felett.

S u j á n s z k y A n t a l.

TAPASZTALÁS.

Tenger a szív, benn aranyhal
 A sikamló gondolat —
 Néha csendtlen, majd csatával
 Gyöngyöket hordoz magával
 S eltűnése pillanat.

Mérhetetlen tenger a szív, —
 Sajka benn az érzemény,
 Melly a szívet tetre inti,
 Örvényeit nem tekinti —
 S rajt vitorla a — remény!

Szállna ez; de merre merre?
 Biztos partot hol talál?
 Egy sötét pont áll előtte,
 Melly hajóját megkötötte
 S e sötét pont a . . . h a l á l !

S csak egy lámpa sincs körülé,
Hogy világosság legyen —
Néz a távol éjjelébe:
Tudja ég mit rejt ködébe?...
— Merre szálljon, mit tegyen?...

Tenger a szív, benn aranyhal
A sikamló gondolat —
Felszáll a viz bársonyára:
S semminek nem jó nyomára,
Mig türelme megszakad —

S látja, hogy a lét hajóján
Horgonyunk a hit maga —
S hogy: ki eztet elvetette
Nem világolhat felette
A megnyugvás csillaga!

Szelestey László.

KERESZTÉNY ÉS POGÁNY,

TÖRTÉNETI BESZÉLY.

Források: Istvánffy, Katona, Thuróczy, Schwand-
ner; Herm. Contr. ad ann. **1044**, **1045**; Hein-
rich v. Muglen Chronik; Wion, Vita S. Gerardi;
Batthyán, S. Gerardi episcopi scripta et acta; Kol-
ler, Hist. episcop. quinqueeccles.; Chronicon budense;
Virág Benedek, Magyar századok.

I. Találkozás.

Csendes volt az éj; a csillagos pikkelyű mennyboltozaton utmutató szövétnekkint ragyogott a hold, tiszta, reszketeg világát a széles Duna türemlő habjaira ömlesztvén, mintha a vitzükörből visszaverődő tűzbálványa az oltó elemmel akarna barátságosan egyesülni. Közelében a partoknak lassu szellő lengedezett, ezerredőü fodrokat hasítva a folyamon s enyhítve a nyári hő éjt, mely, a forró nap letünése daczára, fojtó léggel tölté meg körösleg a vidéket. A kisszerü város fölött zavartalan hallgatagság ásitozott, mit csupán a tágas pitvarokban holdat ugató, vagy a népetlen utczákon gazdátlan elhagyatottságban barangoló ebeknek vontatva viszhangzó csaholásai szakasztának meg olykor.

És hinnők-e, hogy elbeszélésünk színhelye a hires Pest, akkor még aránytalanul csekélyebb, hogy sem a mostaninak csak árnyékával is mérkőzhétnék. Épületeire nézve tán inkább falu, mint városhoz volt hasonlitható, mert alig emelkedék benne egy valamire való épület,

melly csak a középszerűség mértékét is megütötte volna. Pest még akkor sokkal fiatalabb volt, lakossága sokkal egyszerűbb, tán, mondhatni, durvább, hogysem e kiszerűsege megrovás tárgyául vétethetnék; maga az akkori egész ország, néhány templomot, kolostort és középületet kivéve, oly csekély jeleit mutathatá fel a műveltségi izlésnek és társasviszonyi haladásnak, hogy első pillanatra már fájdalommal kellett tapasztalni, mikép elődeink alig bontakoznak még ki eredeti zordonságukból s a kisimulás gyöngéd nemtője még nem ajándékozta meg őket a szelidülés és művelődési törekvés égi szellemével. Pest még akkor sokkal szegényebb vala külsejére, hogysem fekvése és épületei leírásával bibelődni lehetne: eleget mondánk, úgy hiszszük, ha tudatjuk, mikép elbeszélésünk szövegét I. András, a magyarok negyedik királya trónra léptének veszélyes időszakából meritették. 1046ik esztendő-t számítottuk.

Már éjfél felé volt az idő, s alig lehete ittott néhány virasztó mécsest, mint barlang homályában fénylő hiúzszermet, a sötét ablakokból kiderengve megpillantani, je-lül, hogy az álom karjai közt keres mindenki, napi foglalosságai után, edző menedéket.

Egy a többinél szembetűnőleg csinosabb házban, tágas szoba közepén, durva faragványu tölgyasztal mellett ült egy férfin, gondolatokba merülve; fejét jobb karára támasztá, s míg az előtte lobogó mécs korbarázdált arcza-in tüntete föl néhány árnyvonalt, szinte vállaiig érő szürke hajfürteiben ezüstözve tört meg a világosság. Felöltönye

egyszerű fekete bársony volt, a házi viselés miatt némileg elkopva, s pusztá nyakán fehérítő inggallérával a hőség miatt felnyitott ablakrésből belopakozó szellet üzött olykor enyelgést. De a szobának, az akkor uralkodó patriarchalis egyszerűség daczára, egészen ellenkező külseje volt, mert nem csupán a szekrények fölött, hanem a fal mellé alkalmazott állványokon is számtalan kőfaragványok, ékezetes minták, kisdud épületformák fehérlettek; s fegyverzet s pikkelyes sisakok helyett különféle építési mérőjegyek, szögletes és homorú lécvonalokkal valának a falra alkalmazva.

A koros férfiúnak magas homloka, szilárd arcvonalai őszinte lelkét tolmácsolták; egyébiránt nem csak ruházatának különös szabása, hanem egész külseje pillanatra elárulá, hogy benne nem magyart üdvözölhetünk. Ő Giovanni Sagredo, olasz építész volt, rokona Gellértnek, a csanádi püspöknek, azon Sagredo Gellértnek, kit István, a magyarok első apostoli királya, midőn a szent életü velenzei apát, mint zarándok, Magyarországon keresztül Jeruzsalembe utaznék, majdnem kénytetve marasztalta magánál, s ki elsőben Imre fiát nevelte, aztán a bakonyi völgyekben töltött hét évi remetéskedés után, a király unszolására, a csanádi püspökséget vállalta magára.

Az olasz építész jó darab ideig ült az asztalnál, aztán fölkel, többször csendes léptekkel mérte át szobája hosszát s ismét megállapodék; úgy látszott, hogy vár valakit, mert sétálása közben gyakran tekintett ki a nyitott ablakon, s az előtte tündéri fényben ragyogó Dunán jár-

tatta tekintetét, nem merül-e föl szeldelő csolnak az égő hullámokon? Minden csendes volt, csak az ollykor átborzogó szellet lobogtatta élénkebben a mécs világát, vagy hozta mozgásba a falonfüggő bársony főveg fehér tollszálait. — Giovanni Sagredo rokonára, a csanádi püspökre várakozott, ki fényes kíséretben az érkező András király üdvözlésére volt még ma, ígérete szerint, megérkezendő.

— Tán valahol beesteledtek s öregsége miatt éjjel nem akarta utját folytatni? sőt lehet, hogy már Kelenföldön is van, s illy későn társai nem engedték őt átkelni a Dunán. Veszély őt utközben semmi esetre sem érhetne, hiszen olly istenfélő, jámbor férfinak még a szellő sem volna képes ártani.

Illy és hasonló gondolatok váltogaták egymást a szerető rokon elméjében, mert azoktól, kikhez ragaszkodunk, még gondolatban is távolítjuk a veszélyt s inkább szerencsés, mint balsorsáról jövőndölget szívünk hajlama. Ez legbiztosabb jele a rokonszenvnek, vonzalomnak.

De nézzünk a ház tulsó oldalára, mik történnek ott az éj védszárnyai alatt. Még alig csendesültek le az utcák, midőn Sagredo lakának hátulsó kerti ajtaján háromszori jeladásra egy fiatal levante bocsátaték be. Az ajtót egy korban dús asszonyszemély nyitotta meg, ki a belépő ifjút e szavakkal fogadá:

— Valóban, hittem, hogy ön ma már el sem jő.

— Majdnem eltalálta, Silvia — válaszolt némi komorsággal az ifju, mig a nő ismét ajtót zárt.

— Hiába, hova a szív húz, oda mennünk kell — a-

prózta a zár körüli működése közben a nő; — de hogy önöknek mindig van valami bajok — folytatta a lombozatos fasorozatok közt menő asszonyszemély, nehezen bírván egyforma lépést tartani a siető leventével. — Na, na, jól tudom én azt, mikép megy a dolog fiatal korunkban; akkor minden csekélységen felakadunk, később pedig, előhaladott éveinkben, ha megannyi terhet küld is nyakunkra a sors, békével viseljük azt, mert már megszoktuk.

Az ifju nehezen vigyázott a nő szavaira, mert fejét félig földre szögezte, s nehéz gondolatokkal látszott elméje foglalkozni. Arczát némi kétkedés és habozás közti bizonytalanság fátyolozta be, s egész lénye majdnem kiteszően mutatta, hogy valami iránt belsejében nincs egészen eligazodva.

Két résutat kellett még a gyönyörű kert lombrácsozatu farónái közt meghaladniok, s aztán a ház fehér falazata tűnt elé. A kertből kőfaragványu kartámaszszal ellátott néhány lépcső vezetett fel a lak belsejébe; a lépcsőzet mellett, mindkét oldalról, gyeppamlagok alkalmazvák. Az érkezett levente ezeknek egyikére dobta fejről leemelt süvegét, de, gondolatai miatt, ugy látszott, öntudatlanul; Silvia ellenben, néhány biztató szó lassu elpörgetésével a lépcsőzeten felsietett. Nem sokára egy szelid, nyájas arczu leány állt fen az ajtóküszöbön; arczát mind e mellett léleknagyság és határozott jellem emelte nagyszerűvé. Egész tekintetében valami fenség, bizonyos szellemnagyság uralkodott, melly az olasz hölgyek arczu-
Örangyal.

latát olly gyakran jellemzi. A várakozó levente jelenleg nem vette őt észre ; majnem megkövesült merevségben állt az a gyeppamlag előtt , szemei mozdulatlanul fénylettek , egész valója el volt valamivel foglalva. Vannak titkos elősejtemények , mellyek , jó vagy baljövendő miatt , lelket és érzelmet le nem csillapitható nyugtalanságban tartanak. —

A gondolatokba süllyedt levente csupán akkor ocsúdott fel , midőn a lépcsőzeten lejövő hölgy ruhája suhogásban tört meg. Zavarodva mondott néhány szót figyelmetlenségeért , de e mentegetés olly összefüggetlen , olly értelem nélküli volt , hogy a hölgy első pillanatra észrevehette az ifju elfogultságát ; pedig az ifjunak e lelki állapota előtte szokatlan volt. Egyébkor ez reszketeg vidorsággal várta őt , s minden szava , minden mozdulata mutatta , hogy figyelme egészen a hölgyön csüng : mig jelenleg kifejezni akart eszméit sem tudta rendbehozni.

— Ön ma fölötté zavart , Kórogi — hallatta ezüst zenéjü hangon a hölgy — tán valami baj érte ?

Ez utolsó szavakban a részvétnek annyi kincse feködött , hogz a felszólított elérzékenyült áhitattal ragadta meg a hölgy kezét , s azt szívéhez szorítván , nyugtatólag mondá :

— Szüntesse nagylelkü aggodalmát , oh , Beáta ; vannak perczek , mellyekben magunk sem tudnánk számot adni belsőnkről.

E közben Silvia , mint mindig illy összejöveteleknél , meglehetőss lassusággal jött ki a lakból , s leülvén az egyik

gyeppamlagra, miután magát összeegyengette, a holdvilágnál csendes elméletekbe sülyedett. Ollykorollykor megszüntette e foglalkozását s úgy látszott, hogy a fiatalok beszélgetését, kik tartózkodatlanul tárták ki egymásnak a nő jelenlétében tiszta érzelmeiket, figyelemmel kíséri. Silvia valóban mindazon megbocsátható engedékenysége mellett is, mellyel kedvencze, az általa nevelt Beáta iránt néha viseltetett, szigorú nevelőné volt. E szigorúság némi részben a házi urtól, Giovanni Sagredótól ragadt rá, ki sokkal nagyobb részben látszék valaha osztakozni a lét csalódásaiban, hogysem leányának az életbe szabad kitekintést engedne. Ugy nevelte ő egyetlen gyermekét, mint ápoló kertész az üvegházi gyengéd csemetét, óva minden erősebb légtől, minden ártalmas érintkezéstől. Hogy a férfinak e szigorúsága néha tán a mértéket is túlhaladta, ezt alig szükséges emliteni, mert ritkán lehet valamiben a kellőséget mindig megtartani; egyébiránt nők irányában e tulszigorúság bizonyos évekig soha sem árt, hiszen tudjuk, hogy az angol hölgyekből, kik pedig csak férjhezmeneti korukban lépnek fel nyilvános társaságokban, a legjobb házi nők, a leghivatásosb anyák válnak.

Beáta még gyermekségében vesztve el anyját, jötevő helyettest nyert Silvia nevelőnőjében, ki valóban egyike volt a legerényesb, legőszintébb teremtményeknek. Silvia mit sem mulasztta el, hogy szeretett kedvenczét lelki és testi szépségekben kitüntesse s fáradságát dúsan látá gyümölcsözni. Beáta mind szellemi kiképzettségben, mind a természettől örökölt külső bájokban társnőit sok-

kal felülhaladta. Volt azonban valami Silvia irányában, mi őt nem kissé boszantotta, s ez azon elzárkózás, azon elvonultságban öszpontosult, mi Sagredo lakában a tulzásig üzetett. A házhoz egy férfivendégnek sem volt szabad jöni, sőt Velenczében létükkor, négy év előtt, még a család férfirokonainak is gyér látogatás volt megengedve, ámbár Beáta még akkor alig töltötte be tizennegyedik tavaszát: „Hiszen egyszer csak fejkötő alá kell jöni a leánynak; még az lenne szép, ha illy gyönyörű virág itthon magában hervadna el.“ Így mormogott gyakran magában a jószívűleg aggódó Silvia s erősen föltevé magában, hogy az első ismeretséget, melyet a leány valamely derék ifjuval teend, minden módon elősegíteni. E szempontból engedé meg Kóroginak, ki valóban dús és derék magyar levente volt, hogy Beátával néha, az ő jelenlétében, találkozassék, meg levén győződve, hogy a szigorú apa leányának e szerencsáját is, mint a nő mondani szokta, akadályozná. Nem lesz azonban lélektanilag is érdektelen lefesteni az esetet, mint jutott a leány az ifju ismeretségebe, s milly változást tőn ez utóbbinak jellemén a hölgy lelkiülete, lelkeik rokonulása.

Giovanni Sagredo előkelő családjának vagyonossága mellett is szenvedélylyel üzvé az építészetet, később, változó sorsa vizályaiban, születése helyét Olaszországot, Gellért rokona többszöri felszólítására végkép elhagyta, s két év előtt Magyarországnak vette útját, hogy itt megtelepedjék. Kelenföld felé tartván, midőn útközben Győrött megpihenne, rögtön veszélyes betegségbe esett. A leány

és nevelőnöje a beteg állapotáról aggodalmasan gondoskodván, hogy számára nyugalmas lakot biztosítsanak, a várostól néhány óranegyednyire csinos mezei lakot béreltek, mi annál üdvösebbnek mutatkozik, mert éppen fakadó tavasz lévén, az ujló lég üdítő behatást ígért gyakorolni a beteg lankadt erejére. És az apa, valóban, lassankint épülni kezdett.

1044-ik évi juliushó 5-én, éjféltájban, a mezei lak kapu melletti ablakán csendes kopogás hallatszott, melly, minthogy első ízben a kívánt sikerrel nem találkozott, ismételtetett. Beáta még ébren volt s éppen aijjának nyújtott gyógyszert, midőn a pitvar hű öre, a házi eb iszonyuan kezdett ugatni. Ez már megszokott valami volt, mert a mezei lak, országut mellett lévén, gyakran elkésett utazók vagy a városba siető munkások lábzöreje szinte hasonló jeladásra nógaták a házörző komondort. Midőn azonban a kutya ez alkalommal általában nem akart felhagyni ugatásával, a leány figyelmetesb lőn, s a félig nyitott ajtaju szomszéd szobában valami neszt vélt felfödözni. Kezdetben szive hangosabban dobogott, aztán neki bátorodván, közelebb vonult az ajtóhoz. Ugy tetszett, hogy valaki kopog a külső ablakon. Atyja a házi szolgát felkölteni parancsolá, s a szokatlan zajra nemsokára Silvia is kibontakozott pelyhes párnáiból. Az orvos, ki folytonosan a háznál lakott, s még akkor, gyertyavilág mellett, könyveiben buvárkodott, szinte odahagyta szobáját. A kapu kinyitatték, s a mécses világánál egy vérrel borított férfit lehetete megpillantani, ki Isten nevében bebocsát-

tatásért könyörgött; ellenkező esetben, segély nélkül, az országoton kellvén meghalnia. Az orvos emberszerető lelkét borzadály futotta végig a már szinte elalélt vitéznek megpillantásakor, s a házi gazda tudtával, sőt kérésére, ki a dolgg felől rögtön értesítettett, saját szobájába vitette a megsebesültet, ki nyughelyre fektetvén, csakhamar eszméletét veszté. Az orvos tüstént a sebek bekötözéséhez fogott, melyeknek egyike, a sziv táján, életveszéllyel látszott fenyegetni. Beáta azon alkalommal, midőn a sebesült férfi az orvos szobájába vezettetett, a mécs világánál csupán halvány, majdnem élettelen arcát pillantá meg, mellyen az ifjuság viruló rózsája halálsápadt fátyollal volt bevonva. Egy tizenhat éves leány tapasztalatlan kedélyére illy regényes színezetű jelenet mindig különös benyomással szokott lenni. Vélekedett, tusakodott leleményes esze, mi okból lőn a szerencsétlen vitéz ennyire összevérézve? Még akkor is, midőn a kora hajnal első sugára lepte meg őt éji nyughelyén, szüntelen csak a fiatal vitéz forgott eszében. Éjfél óta mindig előtte lebegett az ifju levente, s ámbár még történetét sem sudta, már is szálanommal volt iránta. Mondják pedig, hogy a női szálanom csak egy lépésnyire van a szeretettől.

De az orvos, ki huzamosb idő óta mutatkozó csata-készületeket, gyakori kísétálásakor láta, tüstént gyantotta, hogy a megsebesült hihetőleg a Győrhöz órányira fekvő Ménfő falunál tegnap tartott csata sikjéről menekült ide a holtaknak vélt leventék halmazzaiból. Aba Sámuel tudniillik 1044-ik évi juliushó 5-én, a németek császársa

III. Henrik ellen viselt, de fölötte szerencsétlenül, háborut. És az orvos csakugyan nem is csalatkozott. Kórogi, — mert ő volt a megsebesült — fiatal hevétől elragadtatva, a csata legmélyébe keveredett, s ámbár vitézi bátorsága, sőt merész elszántsága miatt őt bizvást a levették elsői közé lehetett sorozni, az ellenség rohanó sokától mindazáltal elnyomatván. több sebekkel terhelve alél-tan hanyatlott le lováról. Társai őt holtnek hitték, s mint illyent hagyták vissza a csatasíkon. Alkonyatkor, a vérengző csata végeztével, ájultságából magához jöven, nagynehezen felvándzorgott fekhelyéről, s mennyire erejétől kitelhetett, odahagyta a mezőséget, el levén határozva, hogy a legelső tanyánál vagy házban, legyen az barát vagy ellenségé, ápoló felvételért könyörög. Majdnem négy órai keserves gyaloglás után, csupán egy tört lándsára támaszkodva, érte el a mezei lakot, hol, mint láttuk, a legnagyobb részvét és ápolási készséggel fogadtatott. Mindezt a sebesült vitéz csak néhány nap mulva mondá el az orvosnak, midőn sebeinek legveszélyesbiké gyógyulni kezdvén, a szólas neki meg volt engedve. Beáta az öreg orvostól majdnem naponkint tudakozódott a sebesült egészségéről, s valahányszor nyugtató választ kapott, derültebb arczczal látott napi foglalkozásaihoz. Néhány nap mulva a vitéz már el is hagyhatta a szobát, s csak ekkor látá Beáta, hogy az ifju, arczának némi férfias zordonsága mellett is, sokkal szebb, mint millyennek őt képzelte. Kórogi, tiszta lég élvezésére, gyakran kísétálván a mezei lak csinos kertében: így kezdődött a fiatalok első ismeret-

sége. Az apa minderről mit sem tudott, mert még ágyban fekvő beteg volt, ámbár életveszélyen kívül. Kórogi és Beáta sziveik néhány nap múlva tökéletesen érték egymást.

Hogy Kórogi felépülése után az elválás mondhatlan fájdalmas volt, szükségtelen érinteni, vigasztalta őket mindazonáltal a remény, hogy Pesten, hol Kórogi lakott s Beáta atyjának is megtelepedni szándoka volt, nem sokára ismét találkozandának. Mi valóban félév múlva meg is történt?

Kórogi ez eset óta annyira megváltozott, hogy társai öt több ízben a csatasík sebesültjei közt kicseréltnek gúnyolták. Az azelőtt szilaj; rakonczátlaa ifju mérsékelt, magábavonult lőn. Vadászat, fegyverforgatás, lovaglás helyett szelidebb időtöltést keresett, s gyakran láták őt viruló völgyekben, falombozatok alatt a természet szépségeit csodálni. Mert varázshatalma van a sziveket gyújtó tiszta érzelemnek. Zsarnokok görbedtek már meg e nemes indulat előtt, fékteleneknek látszó szenvedélyeket utalt vissza a szerénység korlátai közé, s maga a mindent megvető büszkeség és hatalomgög szelid alázatossággal esde térdein előtte szánalomért, rokonszenvért. Illyen az isteni ujjmutatás, melly oktatva utal számtalan példákra, hogy a legférfiasabb, legszilárdabb erő és hatalom is e földön gyarló, jelentéktelen parányiságában.

És nézzétek most Kórogit, az egykor vad természetű ifjut, ki, mint hegyszeredekről rohanó ár, féktelen szenvedélyességével mindent magával sodort. Jelenleg a

kertben, hol elhagytuk őket, gyöngéd vonzódással folytatta a beszédet, ámbár félre nem lehetett ismerni, hogy homlokát aggodalom fátyolozza. Olyan volt ő, mint a megszelidített oroszlán, ki feledve királyi méltóságu büszkeségét, hunyaszkodva fekszik gazdjá lábainál.

Ekkor a messze távolban viszhangu tárogató szólalt meg. Az ifju lelkében összerázkódott; mintha szivét valami nyomta volna,

— Valóban ma képtelen vagyok ön komorságát szétosztatni — szólt enyelegve a szép leány — ugy látszik, még nem nyertem meg egészen önnek bizodalmát.

Az ifju kérő tekintettel válaszolt. A tárogató másodszor szólalt meg. Kórogi nyugtalanná lőn s bucsuzni kezdett Beátától, ki magának meg nem magyarázhatá az ifju békétlenségét.

— No, no, édeseim, legyetek nyugodtan — szólt közbe Silvia — holnap, mint Sagredo urtól fülhegygyel hallottam, bátyja, a híres csanádi püspök jó az uj király üdvözlésére. Lehet, Beáta, hogy még ő fog összeadni titeket az egyházban.

A tárogató harmad izben hallatá bús viszhangját. Kórogi arcza egészen el volt torzítva; ha Beáta rá néz, borzadva ijedt volna vissza. Az ifju iszonyu lelki harczába került, hogy indulatait elpalástolhassa, és szokása ellenére sietve vőn búcsút, ámbár belsejében valami ismételve visszainté őt a bús, szomorgó leányhoz. Gyorsan haladta meg a fasorozatokat, s a kert hátulsó ajtaján gondolatsebesen tünt el.

A leány még mozdulatlan állt, földre meredt szemekkel; mintha marasztani akarná az árnyékzatot, melyet az előtt a holdfény kedvese alakjáról képezett; aztán föltekintet: szemei éppen a hosszú fasorozat végén siető Kórogival találkoztak. Sirni kezdett, maga sem tudta miért? S a visszaérkező Silvia, ki a levante után a kertajtót becsukni ment, növendékét térdein imádkozva találta.

Silvia hitte, hogy a leány éji imádságát végzi, a belsejtelmektől nem háborított érzelemmel kísérte Beátát hálósobájába. A magányosan maradt leány itt szinte térdeire hullt, s kezével elfödve arczát, keservesen zokogott.

II. Estebéd.

Gellért, az istenfélő csanádi püspök, korának aggsága miatt az ut terheitől ellankadván, minthogy a zavargó időkben ezenfelől az éjjeli utazás tanácsosnak nem mutatkozék: a jámbor főpap éjjelre kísérőivel együtt egy faluban szállt meg, mellynek egyszerű viskói sokkal kevesebb kényelemmel látszottak kinálkozni, hogysem a bennök megszállást örömmel ragadta volna meg az útas; de a nélkülözést szigorú életmódja által megszokott Gellért, ugyszinte vele jött társai igénytelenek lévén, a falu tehetlen külseje szándékukban őket korán sem gátolák. A

falu népe ugyan , megtudva a szent életü férfit érkezését, számára és küldötteinek a legcsinosb lakot jelölte ki , de ez utalt hely is szembetűnő jeleit mutatta fel a sokoldalú nélkülözésnek.

A takarékos estebéd mellett ültek , melly sajtból , gyümölcsből és hideg husnemből állt. Gellért legfőbb ült az asztalnál : arczatában olly valami szelidség volt , melly az embert akaratlanul is lekötötte iránta ; hosszú ezüsthajának gyér szálai selyempuhán simultak le vállára , s míg fehér szakála méltóságot és tiszteletet kölcsönöz külsőjének , felhőtlen égkek szemeiből a szivnyugalom és tiszta lélek magasztos érzete szólt. Ugy ült ott, mint egyike az ígéthirdető apostoloknak , isteni sugallat , tulvilági fejvilágosultság derengvén minden vonalain. És míg e korévült jámbor alakon öntetsző megnyugvással időzött a szem , jóslói tehetségéről magasztaló igazolásokat monda a nép , mik történeti hűséggel vannak följegyezve. És midőn ő megszólalt , ajkaiból édesen folyt a beszéd , utbaigozító életigazságokat mondott évpróbált tapasztalása , igéi maga az Írás viszhangjai voltak , mellyekből épülést , vigaszt, tanulságot lehetett meríteni. — Miután társaival így darab ideig beszélgetett , a mostani zavargó , kétes időkre tértek át, s míg társai növekedő aggodalmukat fejezték ki a mindinkább lábrakapó önkény és sajáthatalmaskodás mételyei iránt. az ősz férfinak arcza jóslói ihlettségtől lángoltak s biztos szavakkal mondá :

— A szent épületeknek idővel nyoma sem maradt ; már is kezd bontakozni a romlás iszonyúsága , melly

bérczről rohanó ár erőszakával fog kitörni, s az emberek szivéből istenfélőséget és hitet, szeretetet és örömet, a földi lét megannyi emlékeit, magával ragadandja. Akkor ez ország is pártokra és felekezetekre fog oszlani, a keresztény fegyelem üdvös zabolája szét lesz szakítva, s Isten magasabb bölcsességét, mellyet mi hirdetünk és tanítunk, meg fogják vetni.

A kíséretében lévő tisztas férfiak megdöbbenve meredtek rá, s a hatalmas szavak mély benyomást hagytak vissza szorongó keblökben.

Gellért csak rövid ideig élvezte még mai társalgását, aztán törődött aggsága miatt, társainak szorgolására is, a szomszéd házosztályba távozott, hogy utban kifáradt tagjait nyugalomra bocsáthassa. Imádkozva lepte őt meg az álom, s még reggel is, midőn felocsúdott, kulcsolva voltak kezei. Így bocsátkozott éji nyugalomra a jó keresztény, s elszenderülése előtt még utolsó gondolata is Istennel foglalkozék.

Távozása után a kíséretében volt tisztas férfiak még együtt maradtak; ezek Buld az egri, Benedek a kalocsai és Bezttert, egy olasz püspök valának, ugyszinte Zomuk gróf is, szolnoki főispán, egyike a leghivebb keresztényeknek.

— Valóban, fölötte szomorú dolgokat jövendől nekünk az istenfélő öreg; — szólt Benedek a kalocsai főpap, s mély komolyság nézett le redős arczáról — ég ne adja, hogy szórul szóra beteljesedjék.

— Pedig jövendőléseiről még hazámban sok csodá-

latost hallottam ; — jegyzé meg Beztert , az olasz püspök — mondják , hogy a zsarnok Aba királynak is eleve megmondta gyászos kimultát. Nálunk legalább is beszélték.

— És teljes igazsággal — vágott közbe Zomuk gróf , elboruló kedélylyel emlékeztén az érdekllett fejedelem szomorú sorsára — én szem- és fültanu voltam a csanádi templomban.

— Illy hiteles kutföből még magam sem hallám az esetet — szólt Buld , az egri főpap , s kérést tolmácsoló arcza a szolnoki főispánra volt fordítva , mintha őt némán szólítaná fel az érdekes eset elmondására.

— E különös esetnek akkor az országban is mindenféle nagy hire volt — folytatta a gróf — ifju és öreg csak erről beszélt. A dolog folyama ez : Miután Péter királyt a békétlenkedők országlásának harmadik évében fejedelmi székeről leüzték , Aba Sámuel a nádor lőn királynak kikiáltva ; de ez is , mint tudva van , erőszakos kivégeztetések és üzött kegyetlenségei miatt a kedélyeket annyira maga ellen lázítá , hogy a nyilvános békétlenség mármár kitöréssel fenyegetőznék. Aba az ország e jelenkezései fölött felháborult elégyetlenségében 1041 ben Csanádra ment, hogy ott a husvéti ünnepek folyama alatt magát a szent hírben álló Gellért püspöktől megkoronáztassa. A királyi méltóságot jogtalanul elfoglaló Aba a sokaságtól templomba kísértetvén, itt Gellért az egyházi szónokszékre lépett ; még most is előttem van méltóságos , nyugodt külsejével. Arcza mi félelmet sem árult el s a lelki határozott-

ság, melly szelidsége mellett is magasztossá tette külsejét, eléggé mutatta, hogy igazságért életét is kész kockáztatni. Komolyan nézett a királyra, ki pillanatra sem mert a püspök feddő szemeivel találkozni. Aztán Gellért szilárd határozottsággal így szólt: „A nagyheti böjt szent napjai a bűnösök megtéréseül s az igazak érdeméül vannak rendelve; de te, o király, az üdvösségnek e napjait gyilkossággal mocskolád be s méltatlannak tevéd magadat mai örvendő gyülekezetünkre. Én Üdvözítőmért kész vagyok e perczben meghalni; ugyanazért halld az ítéletet, melly oda fen rád kimondatott. Országlásodnak harmadik évében a boszu fegyvere fog fejed fölé emelkedni, hogy ármány és erőszakkal nyert országodtól életeddel együtt megfoszszon.“ E beszéd latin nyelven volt mondva, s az ottlévő ország elsei e tolmácsolónak hallgatást parancsoltak, nehogy a király haragja kitörjék. De Gellért jóslói fenségben állt szónokszékében s nem rettegett Aba haragjától, sőt parancsolólag szólt a tolmácshoz: „Féld az Istent, s nyilvánítsd hüen atyád szavait.“ Remegve engedelmeskedett ez; s ime, csodálatos, maga a zordon király is reszkedni kezdett, holthelvány lőn, s egész valójának erőszakos megrázkodását lehetett észrevenni. A nép közt pedig halotti csend uralkodott.

— És a jövődölés? — kérde a figyelő Bezttert.

— Beteljesült — vizonozta komolyan a gróf — Aba Sámuel 1044-iki július 5-én, a Péter védencze III. Henrik német császár ellen, Győr mellett viselt utolsó

harczában megveretvén, futamlása közben Péter emberei-
től elfogatott és feje vétetett.

A társaság darab ideig megindulva hallgatott, s az
emberi lét kétes változékonysága, fénypolczainak mulan-
dósága volt későbbi anyaga épületes beszédöknek.

— És mikép jutott a szent életü férfiú ez országba
— tudakolta növekedő részvéttel Bezttert — hisz ő tu-
lajdonképen velem együtt olasz származású s családi ne-
ve, mint hallám, Sagredo.

— Őt István dicsőült királyunk marasztalta Magyar-
országban — szólt Benedek püspök — midőn, mint za-
rándok, ez országon keresztül Jéruzsaembe kívánt vándorolni. Kiképzett műveltsége a bolognai iskolákban lőn
tulajdonává, mert előkelő velencei családból származ-
ván, a szülék mit sem kiméltek gyermekök nevelésénél.
Erkölcös életmódjának fedhetlen szabályait pedig Velen-
czének Sz. Györgytől czimzett kolostorában tette sajátjai-
vá, mellyben a Sz. Benedektől alapított szerzet működött.
István: az apostoli szellemével és életmódjának szentsé-
géről híres férfiut népének oktatására, s a hitetlenek meg-
térítéseül marasztalá vissza, hogy egyszersmind felvilágo-
sítaná az Úrban hívőket s az országban szépen növekedő
hitcsemetét jótevőleg ápolná. És segédeket kívánt rendel-
ni melléje, kik nappal éjjel követnék rendeléseit, hogy
az örökélet magva a nép szívében megfogamzanék. És
rögtön kinevezte őt Marosvárosi püspöknek. Mig e főpapi
hivatal megállapíttatnék, Imre fiának nevelésével bizta
meg a tudományosan kiképzett férfiut. Imrének házassulása

után Gellért kikivánczozott az udvar zajából a természet egyszerűségébe, csendébe, hogy püspöki hivatására eleve készülne. A bakonyi erdőnek egyik legtávolabb eső völgyében, Mór nevű tanítványával, remeteséget állított fel, hol hét évig engedte át magát földtuli szemlelődéseinek s hivatása teendői fontolásának.

— S végre a csanádi püspökség elvállalásában nemde engednie kellett a király szorgolásának? — mondotta Bezttert.

— Ugy van — folytatta amaz — Gellért végre engedett s a csanádi püspöki széket elfoglalta. E megyében nem csekély feladat volt a főpapi hivatalt erélylyel folytatni. A görög szertartású szerzetesek igen csekély sikerrel működtek a térítés dolgában Csanádon; a szomszéd apátságokból kelle tehát segédpapokat híni, kik jelesen tölték be feladatukat; közöttük két született magyar volt, s ez fölötte tetszett Gellértnek. Látta, hogy e népben van akarat és tehetség, csupán okos vezetők hiányzanak, kik az Ur szőlejébeni munkások számát szaporítanák. Gellért csakhamar olly hírben jött, hogy dús és szegény, öreg és fiatal csoportonként vándorolnának Csanádra, hogy lássák, hallják az Isten emberét, tőle oktatást kapjanak s megkereszteltessenek. A közeli városok- és falukban templomok emeltettek, s midőn Gellérthez egyszerre harmincz megtért vitéz vezetné fiait, s a serdülők oktatásáért esengne: akkor a lelkes főpap Csanádon iskolát alapított; melly rövid idő alatt lengyel, cseh, német, sőt még

frankoktól is olly számosan látogattaték, hogy a fehérvári királyi tanodából kellett segédeket alkalmazni.

— Így tehát a jámbor öreg a népnek mind lelki, mind szellemi táplalékáról gondoskodék — szólt a gróf háladatos arczkifejezéssel.

Benedek püspök lelkesülve beszélt a Gellért által alapított tanintézet haszondús befolyásáról az ottani táj bárdolatlan népének kedélyére; aztán így folytatta az életrajzot:

— Gellért tapasztalásból tudván, hogy szemlélődő magányosságnak lelkesítő hatása van, püspöki lakhelyétől nem messze, a makói erdőségben remetelakot építtetett, s ollykor néhány napra kíséret és cselédség nélkül ide vount, hogy háborítlanul élvezhesse a tulvilági szemlélődés magasztos gyönyöreit. Uj felvilágosulásokkal tért vissza mindig e magányból, s isteni sugallat magasztaltsága derengett egész valóján.

— S azóta folyvást hatályosan működik — szólt Buld — áldatva a néptől, melly benne atyját, jóltevőjét tiszteli.

Az éj e közben magasra rugott, s a beszélők közül kiki éji nyughelyét kereste fel.

És kün minden csendes volt; égi szellemek látszot-tak őrzeni az igénytelen külsejü házat, hol a szent férfiú földi létének tán utolsó éjszakáját töltötte. Malasztos álomképek fogták a jámbor öreget körül, a menny kapui kitá-rultak előtte, s üdvözlő angyalsereg fogadta őt porvölgyi zarándoklása küszöbén. És lelke magasztos kéjben ringa-

tózott; úgy tetszett, hogy e földön már izlelni kezdi a tulvilág szellemtiszta gyönyöreit. Midőn álmából felocsúdott, a hajnalpir rózsás verőfénye körözte nyughelyét, s a letűnt álmokképekkel foglalkozó elméje édeni nimbusnak képzelte a pirkadó korány ragyogását.

Reggeli imája után sz. misét szolgált a kápolnában, s mire a nap egészen kiköszöntött, már utban volt kíséretével. Ma szokatlanul hallgatag volt, de szomor vagy kedvetlenség nem lepte vonásait; azok inkább égi dicsőültségben fénylettek, s az istenfélő öreg gondolatai alig foglalkoztak többé az alanti világ mulandó körülményeivel.

III. Éji gyülekezet

Éjfél körül volt az idő a főnebbi éj messzehaladt óráiban, midőn a város egyik majdnem legfélreesőbb háza előtt, honnét a tárogató háromszoros hangja szétterült, sötét alakok kezdtek gyülekezni, mintha az itéletnapi harsány trombita híná össze a sirjukból kiemelkedő halottakat. A kétes távolban, minden oldalról, több és több alakot lehetett megkülönböztetni, kik kettőztetett léptekkel iparkodtak a ház felé.

Belsejében a háznak tágas boltozat szürkül fel előttünk, durva kőalapzattal; valamikor hihetőleg műhely volt. A kormos falak ellenkező oldalaira két vérszinben

lobogó szövétnek volt tűzve, melyek felpáralgó füstjökkel már jelenleg is feketülő nyomokat hagyának a többinél kissé tisztább felső falazaton. A vérvörös világosságnál betóduló marczone kinézésű alakok megannyi kegyetlen zsarnokoknak tetszettek, hosszú kuszált szakálaik, bozontos bajuszaik s nyirott, tüskés hajukkal. Ingerült arczaikon dacz, megvetés és ádáz indulatok felváltva tükröződtek. Némellyikének sűrű, bozontos szemöldei alól szikrázó szemek villogtak s a redőkbe vont, sötét kedélyű homlokok vészt, baleseményt jósoltak.

A boltozat körül tölgyfapadok vesztegeltek, jelével azon nehézkes darabosságnak, mely azon időben még minden hasonló faragványt némileg eldísztelenített. Lassankint megtelt a boltozat; az összegyülekezett elégtelenek között mély csend, szótlan némaság uralkodott. Egyik kardjára támaszkodva, földre függeszté mogorva tekintetét, míg mások a lobogó szövétnek fényébe meredtek; voltak, kik a padokon helyet foglalva, sötét tervekkel látszottak vesződni, míg egyebek összefont karokkal támaszkodtak ide s tova. Minden csendes volt, csupán a falhoz tűzött szövétnekek perczegését lehetett olykor hallani. Gyanítható volt, hogy az összegyülekezett békétlenkedők valaki megjelenésére várakoznak.

Nem sokára a tölgyajtó sarkai csikorogva adtak híradást s két zordon tekintetű férfi lépett be. Egyiknek szürkült hajazata pogánymódon rövidre volt nyírva, csupán három hosszú fonadék csüggvén le homlokozata mellett

vállaira , és fehértarka bajusza gyöngé szöszként lengedezett álla körül ; míg a másik ifju erejének teljes diszében volt s ritka szélességű vállalai óriási erőt és szilárd , megtörhetlen testalkatot gyanitattak. Amannak egész kinézése harczias volt , s kifejezhetlen marczona jellemnek viselte ismertető vonalait , míg a fiatalabb ennek egész képmása volt ugyan , de ifjonti tekintetével nem árulta el annyira a megedzett kegyetlenséget. E két férfi közül egyik Vata , a keresztényhit halálos ellensége és üldözője , a másik fia , János volt.

Vata öntetszőleg tekintett körül a szép számmal öszszegyülekezett pártosokon : arczán a kárörömnök gúnyos mosolya villant keresztül s nem csekély meglegedését látszott a férfiak ingerült tekintetében találni. Ott volt a zord tekintetű öszbe csavarodott Viska , örökké haragos indulatával , ki a keresztény hit gyűlöletében nehezen engedett parányit is mogorva főnökének ; ott ült az ifjabb Gyulának , az Erdélyben megtelepült Tuhutum törzsökfej utodának két fia , Bua és Bukna ; börtönükből csak imént futamlottak meg , hová őket pártoskodó atyjokkal még István király záratta be , mindjárt harmadik évében ország-lásának. Atyjok akkor szinte a keresztény hit ellen ragadta meg a zendüles zászlaját , daczolva szegülvén ellen a szent kormányfő üdvös intézkedéseinek ; fiai , átkos nyomába lépendők , még szívtelenebb gyűlölői voltak a keresztényeknek , s hol csak kegyetlenségeiknek szabad pórázt engedhettek , az alkalom soha sem volt elmulasztva.

Ugy nézte Vata ezeket , mint a terhes felhőcsapato-

kat, melyek méhében nem sokára kitörendő villámok jelenek. Megállapodván a boltozat közepén, haragosan igazította helyre csörgő kardját s a körüle figyelőkhöz e szavakat intézé :

— Le a keresztény hittel, ha mondom; mi pogányok akarunk lenni, hivek apáinkhoz, háladatosak elődeinkhez. Minek nekünk az a sok czifraság? egyszerűségben neveltek, illy állapotban is akarunk meghalni. Meghittuk Andrást Oroszországból, ő már meg is érkezett, de pogány őseimre esküszöm, addig nem lép fel királyi székében, míg az egyházakat le nem ronthatjuk, a papokat meg nem ölhetjük s ismét bálványokat nem tisztelhetünk. Áldozzunk kutaknál, terebélyeknél, és forrásoknál; tartsunk áldomásokat pogány isteneink tiszteletére s meszsze folyjon a leölt paripák vére. Ha mindezt András nem engedi meg, nem fogunk mellette Péter ellen hadakozni.

A szónok hatásosan elmondott szavait helyeslő zúgás követte, ki ismét így folytatta beszédét :

— A király üdvözlétére ma akart ugyan a csanádi püspök beköszönteni, de lovas legényem elébb hozta híret, hogy csak holnap fog megérkezni püspöktársaival. Mennyire van akadályunkra e szenteskedő öreg, azt mindnyájan tudjátok; jövendőléseivel nagy hatást gyakorol a hivékeny népre, melly szerencséjének tartja, ha a buzgólkodónak lábnyomait csókdoshassa. Ha ő nem volna utunkban, tán már rég visszatért volna az elkábitott nép ősi pogányhitére. De más részről az sem ismeretlen előt-

tetek, hogy a Csanádon legközelebb tartott gyűlésen mennyire ellenszegezte magát a pula Péter letevésének. Még jogtalannak, igazságtalannak merte nyilvánosan mondani tervezett eljárásunkat, s a banga nép szájátva hallgatta feddéseit. Valóban már fejünkre nő korlátlan hatalmával, s itt az idő, hogy gondoskodjunk őt láb alól mihamarább eltenni. Kicsinált dolog, holnap az érkezendő püspököket két csapat fogja lesni, egyik Pesten, a másik, vezérletem alatt, Kelenföldön, mert előérzetem mondja, hogy egyenesen arra jönnek; hire szárnyalt ugyanis, hogy a király már több napok óta ott tanyázik, pedig az egész csak annyiból áll, mikép néha a kelenföldi vidékre vadászni megy. Egyébiránt ha utközben Pest részére kelnének is át, itt sem féltém őket, hogy derék vitézeink kezeiből kimeneküljenek. Az érkezőket megrohanjuk s kivégezván az életből, valamennyi keresztényt kardra hányunk.

Társainak dühös arczulatai vérszomjazó tűzben égtek; voltak a vérengzőbbek közül, kik kardjaik markolatához kapva, képzetben már magok előtt hitték a konczolandó áldozatokat. Vata helyeslőleg rázta fejét s ördögi káröröm vigyorgott arczulatán. Illyen a pokoli sátán midőn csábingereit terjeszti szét, hogy mennél több gyarlók essenek hálójába.

Bua és Bukna, nem hatván még be a férfias évekbe, első felhevültségökben még ez éjjel akarták megrohanni a helybeli keresztényeket, alig várhatván a pillana-

tot, mellyben szenvedélyes gyűlöletöknek vérengző jeleit adhatnák; s voltak némelyek a gyülekezetben, kik a legkészebb hajlandósággal oszták a két vitéz véleményét.

— E lelkületet szeretem bennetek — folytatta dicsőreleg Vata s hevesen rázta meg a két véleményezőnek kezeit — bizonyosága ez, mennyire buzogtok az őseitek iránti hálában. De más részről vigyáznunk kell, hogy hamarkodással mindent el ne rontsunk. Ha még ma kezdjük meg a méltó üldözést Gellért erről útjában hihetőleg tudomást vesz s bizonyosan kiszabadul, körmeinkből. Hagyjuk tehát, megfontolt tanácsom szerint, csak holnapra a kezdetet; a többit tudjátok . . . . Egyet még — szolt redős homlokkal — ellenség, mint Gellért, könnyen kisikamolhatnék kezünkből. Lehet, hogy pityergésével is valakit meginditana. Fiatalokban leggyulékonyabb az öldöklési láng; a jelenlevők három legfiatalabbika tehát huzzon lándsát. Kit a sors ér, Gellértet fogja meggyilkolni; ellenkező esetben ő adózik életével

A tanácslat általános tetszésben részesült; a három legifjabbik vitéz: Vata fia János, a zordon arcú Bukna és Kórogi volt. Ez utóbbi Beátára gondolva, csüggeteg lélekkel ment lándsát huzni, s a leghosszabb neki jutott. Így az iszonyu sors őt jelölte ki az istenfélő, jámbor csanádi püspök gyilkosául.

De mikép jutott ő e pártosek közé? hiszen tudjuk, hogy mióta, Beátát szerette, egészen levetkezé előbbi zordonságát. Kórogi atyja vak szenvedélylyel függött ősei pogány hitén s fiát is e tekintetben olly konok fejüvé ne-

velte , hogy nehezen lehetett volna a fiatal Kóroginál szilárdabb meggyőződésű pogányt a magyarok közt találni. Atyja előtt a tüzre , mint boszuálló elemre kellett megesküdnie , hogy ősei hitét soha el nem hagyja s hol csak lehet , akadályozni fogja , a keresztény hit továbbterjedését. Így az ifju már szinte anyatejével szopta magába a keresztények gyűlöletét; de boszút állt rajta a jövő , mert Istenéhez ajtatosan ragaszkodó keresztény hölgy iránt gyujtotta lángra az ifju szívét. Így gunyolja ki a hatalmas sors a gyarló emberek fogadásait. Kórogi , mint minden szerető ifju , nem gondolt a közte és Beata közt hitkülönbség miatt emelkedő válaszfalazatra; csupán utolsó együttlétöknél , midőn a keresztények iránti gyűlölet közlázadásban volt kitörendő s mellynek főnebb szemtanui valánk , emlékeztette őt szomoru előérzet Beáta hitére ; midőn pedig a vészteljes tárogató hangja háromszor megszólalt s az öreg Silvia a csanádi püspök nevét említette , szive baljóslatu szorongásban szenvedett. Tán Beáta miatt , daczára konokul követett pogány hitének , elmaradt volna a pártos gyülekezethől , mert jobb szelleme vissza látszék őt onnét tartani ; de ő , kit Vata után majdnem a legdühösebb keresztényüldözőnek tartottak , nem kerülhette el nyilvános szembetűnés nélkül a meghívást. Vakon rohant vesztébe.

Midőn a leghosszabb lándsát saját kezében látta , melly körülmény egyenesen őt tüzte ki a Beátához rokon aggastyán gyilkosául , bátorsága hanyatlani kezdett ; úgy tetszett , mintha lábai inognának. A bájós keresztény hölgy

tűnt fel előtte, szelidségével, jóságával. Ez eszményi tü-neményt azonban csakhamar elűzték társainak szerencse-kívánatai, hogy illy méltó kezekre jutott a pogányság legfőbb ellenének meggyilkolása. Kórogi arcza vérben gyúladt fel, tüzfutott szemeit iszonyuan jártatta körül, aztán magasra emelvén a lándsát, mint eszeveszett, szilaj tekintettel rohant ki a boltozatból. Így sietett haza felé vadult állapotban, félig öntudatlanul, mint kinek nyomait fényező szellemek üldözik, s léptei saját boldogságát tiporták. —

Vessünk azonban futó pillantást, kissé messzebb, túl e mogorva gyülekezet sötét tanyáján s vizsgáljuk az akkori általános állapotot. Ez időben Magyarországnak, mindjárt megalapított királysága első félszázadában, sajátára méltó állapota volt, mert belvillongások nyugtalaníták a népet: pedig nincs szerencsétlenebb nemzet, mint melly közügyeiben saját önnönei közt kezd harczra, bujtogatásokra. Ugyan mit mondanánk olyan fészekről, mellynek madarai egymást czivakodásban agyonvagdalják? — Az üdvezült fejedelem, sz. Istvántól ujjá rendezett ország még akkor sokkal gyöngébb lábon állt, hogysé megingásától félni nem lehetne; mert idő és századok állítják erős lábra és szilárdítják meg az alapítványokat. Tekintsünk azonban egyszersmind a történetkönyvi lapokba is, hogy tiszta fogalmunk lehessen az azonkori körülmények bonyolódottságáról.

Péter, III. Henrik német császárnak, Aba Samuel legyőzése után, jobbagyi hűséget és évenkénti adót ígér-

vén : ez által a szabadságukra büszke és féltékeny magyarokat annyira fölingerlé , hogy ezek Csanádon összegyülekezvén , Pétert a királyi székről letenni elhatázzák.

Kopasz Lászlónak három fiai közül András sok viszontagság után Oroszországba , Jaroszlav fejedelemhez menekülvén , ehhez küldének az elégtelenek az ország nevében követeket , kik őt a királyságra meghínák. A lázadók legnagyobb és legrakonczátlanabb osztálya őt Abaujár vidékén várta , hol az érkezővel találkoztak is. Itt tőle az egész magyar nemzet nevében , azon szabadság ünnepélyes megerősítését kívánták , hogy apáik pogány szokásai szerint élhessenek , s a kereszténységet megsemmisithessék ; csupán e föltétel alatt nyilatkoztatván készségeket , miszerint neki mint királynak hódolni fognak s őt Péter ellen védelmezendik. András sokkal inkább meg volt lepelve , hogysem a lázangóknak féktelen kívánságára egyenesen válaszolhatott volna , ide járulván még , hogy a békétlen csoportnak ellenállni csekély számú orosz fegyveres kíséretével magát elégtelennek érezte. András tehát istentelen szándokuk rögtöni orvoslását lehetetlennek látván és kedvezőbb idők késztető eszközeiben reménylván , hallgatással mellőzte kívánatukat , mit amazok megegyezésnek vévén , iszonyu dühösséggel rohantak Pest felé azon ádáz határozattal , hogy a püspököket és papokat megölik , az egyházakat lerombolják , minden németet és olaszt , kik országszerte különféle tisztségeket viseltek , halállal végeznek ki , s az egész kereszténységet , mely az országban sarjadzik , tüzzel vassal kipusztítják. Ők pe-

dig ősi szokás szerint megnyirva hajaikat , paripahussal áldomásoznak s bálványaik tiszteletéhez visszatérnek. Péter a számüzött király táborába pedig kiáltókat küldének , kik éjjel sebes vágatva harsogtatnák, hogy „Isten és András parancsolata , szava : mikép a püspökök és papok ölessenek meg ; tizedelő ölessék meg , az eltörlött pogányság hozassék vissza ; úgy veszszen el az adó a németekkel és olaszokkal egyetemben ; veszszen el Péter emlékezete örökre és azután.”

De Péter későn vette észre szerencsétlenségét , s midőn a lázadók seregének érkezése elől , saját erőtlensége érzetében Németországba sietett menekülni : a szerencsétlen király a lázadóktól utóléretett. Vitézül folyt a csata, végre amaz kénytelen volt a túlradó sokaságnak engedni. Fehérvár táján elfogattván , szemeit a dühöngők kiszurták s a fehérvári börtönbe vetették , hol bú és fájdalom nem sokára megölték őt. Isten igazságos végzeteit nem képes gyarló emberi ész megítélni. Ki tudja , nem volt-e Péter szerencsétlen esete a boszuló sors méltányos visszatörzése ? hiszen nem lesz előttünk ismeretlen , hogy anyja Gizela , Otto velencei herczeg özvegye , a magyar koronát fiának minden áron megszerezni törekedvén , Vazult , sz. István egyik nagybátyjának, Mihálynak fiát , hogy az uralkodásra alkalmatlanná tegye , a nyitrai börtönben nem csupán szemeitől fosztatá meg , hanem még füleibe forró ónt is öntetett. Ennyire vetemedhetik a gyöngéd nő is , ha önnöneit hiusága uralkodó széken ohajtja mégpil-

lantani; ezereket dönté már e szerencsétlen indulat a veszély és kétségbeesés feneketlen örvényébe.

Későn bánta meg András vétkes engedékenységet, mellynek leginkább onnét magyarázhatjuk származását, hogy a királyi hatalmat mindjárt kezdetben ki ne szalaszssa kezeiből. Félénkség és uralkodási vágy voltak tehát a lázadók irányában András hallgatagságának főrugói. András már Pesten volt, habozva, mit legyen illy kétes körülmények között teendő? némi megnyugvására szolgált azonban a gondolat, miszerint a tapasztalatdús csanádi püspök és társai e napokban üdvözlésére jöendének, kiknek gyámolító tanácsadásaiból eredményes rendelkezéseket hitt kivonhatni. E közben a dühösködő Vata, ki az abaujvári lázadóknak feje volt, úgy szinte fia János, Viska, s a legyőzött erdélyi Gyulának fiai, Bua és Bukna, telve gyűlölettel a kereszténység ellen, reszketve várták az alkalmat, mellyben keblökben forró indulatjoknak szabadkirohanást engedhessenek. Így láttuk őket az éjjel sötét terveket koholni, s gyűlhelyökről haza takarodván, kevésnek ereszkedett álom szemeire, szorongva várván a fakadó hajnalt, hogy vérengezni vágyó szenvedélyeiket mielőbb kielégíthessék. Így várja a ragadozó farkas is a kedvező alkalmat, mellyben a tehetlen juhok nyáját dúlva megrohanhassa.

Ez volt elbeszélésünk korszakában hazánk szomorú állapota. A nép meghasonlva tekinté egymást; apa fiuban, gyermek szülőben ismét pogányhitre tért istentaga-

dót gyanított ; még a legszorosabb vérrokonok közt is ki-
halt a bizalom , a viszonyos egyetértés ; pedig hol ezek
nem tanyáznak , ott nincs elégtételség s a házi boldogságot
még nevéreől sem ismerik. A nyírott fejű pogányok gúny
és káromlás közt vonultak el egyházak és kolostorok előtt,
s a mindinkább kevesbülő kereszténység félve ment imád-
kozni az Úr templomába , vagy otthon , zárt ablakoknál ,
végzé el szokott ajtatosságát. Előre jelentkezett már min-
denfelé az iszonyúan kitörendő vihar , mint dúló zivatar
előtt a bekövetkező elemcsata aggasztó előpostái mutat-
koznak ; félve repkedik ilyenkor a madársereg , óvó me-
nedéket keresve a véstjosló idő ellen , s maga a hatal-
mas természet aggódó sohajait hallatja sziklaüregek és
barlangok sötét odúiból.

Az ég ostromozva látogatta meg a hazát s büntetésé-
nek nyomait hosszú ideig sinlé a romlott nép , gyerme-
kekről unokákra szállván az ártatlanul kiszenvedett vértá-
nuk emlékezete.

IV. Vértanúk.

Az ég csillagai lassankint elhalványultak s a látha-
tár keleti oldala szürkülő pírban kezdett felmosolygani ; az
éji nyugalom némaságából repkedő madárcák örömhang-

jai bontakoztak ki, s a fák frissülő levelein életadó harmat reszketett. Az egész természet újult erővel emelkedék ki zibbadt álmából. Kelenföld terül előttünk dús terebélyeivel, sűrű bokraival, bársonyzöld pázsitjával; fölötte, mint védő óriás, emelkedék a nagy hegy, büszke tetőjét égnek emelve; mohos sziklaoldalain ismeretlen századok avultsága ül s a késő nemzedék tudakolva emeli hozzá fejét homályfödte múltja iránt. Alatta a hegynek a fejedelmi Duna hömpölygeti hullámain, mellyek felületén a közeli szigetek, mint tündérkert, mesés lebegésben látszanak uszni, a nélkül, hogy helyeikből kimozdulnának.

Nem messze a hegytől, hol sűrű facsoportozat kis erdőséget látszott képezni, fegyveres embereket látunk egybegyülekezni. A fakadó hajnal még alig mutatta első világosságát, mindamellett a kétes regszürkeletnél is nem nagy fáradságunkba kerül, a felfegyverzett alakokban Vata lázangóinak néhányát felismernünk. Számuk koronkint szaporodott, s mire a nap sugárai a legmagasb fák lombkoronáit aranyozák, az egész gyülekezetnek, melly tegnap éjjel koholta ki istentelen tervét, mintegy fele volt összecsoportozva. A lázangók főbbjei közül csupán Viska hiányzott, ki a Pesten lesbenállóknak volt vezetőjük.

Vatának első gondja volt a vidék különféle részeire öröket kiállítani, kik a püspökök közeledéséről hirt adnának; aztán gyorsaságáról ismert lovaslegényét azon falu felé küldé, hol a csanádi püspök éjjelezett. Ez elő-

készületek után a gyepre letelepedtek s kiki reggelizett. A hely, hol tanyát ütöttek, néhány száz lépésnyire volt az országtuttól; sűrű bokrozatok és fákkal elfödve; mert váratlanul kívánták az érkezőket megrohanni, hogy annál nagyobb legyen a zavar és rémülés.

A társaság kezdetbén igen néma volt, úgy tetszett, mintha a szándékolt gyilkolás előfontolása bilincselte volna le nyelveiket, midőn azonban kantákban a bor sorra járta s a lankadt kedélyek fellőnek hevitve, mindenfelé élénk szóváltás uralkodott, s az észrevételeknek nem volt hoszsa vége.

— Szinte képzelem, mint fog Kóroginak az öreg atyus rimáncodni, hogy életét meghagyja — szolt kaczagva Bukna — de meg ne szánd, pajtás, őt, illyes pityergéseknek, nemes czélunk kivitelénél, nincs helye.

Kórogi mit sem válaszolt; mogorva arczczal feküdt ő egy terebélyes fa alatt, fejét könyökére támasztva, s mig élettelen szemei meredten egy pontra voltak szögezve, zavargó agyában a gondolatok rendületlenül czikáztak fel, alá. Közepette e zagyva eszméknek olykor Beáta angyalszelid alakja tünt fel, szomorúan, siránkozva; szép arcza holthálványak voltak, s egész valóján, az elkeseredés legmélyebb kifejezésétől keletkező kétségbeesés jelei mutatkoztak. A fiatal levante tegnap óta nem volt tisztában magával; mindent, mit tőn, idegen ösztönből látszék cselekedni, s mig zavargó lelkében hasztalan iparkodott e változas nyomára jőni, saját keble önmagának oldhatlan talány volt.

— No, s te nem iszol? — kínálá meg Kórogit boros kupájával a fiatal Vata — nesze; mit tartod le fejedet, mintha orrod vére folyna?

— Nem iszom, nem vagyok szomjas — válaszolt egykedvűen a fiatal levente, s visszanyujtá a majdnem erővel kezébe tölt boros kupát.

— Dejsz, engem ugyan nem kell sokáig kínálni; — hallatta a szőrös arczu Bua; nagyot hajtván a kancsóból — csak tüzeljük magunkat, annál sűrűbben fog hullani kardunk alatt a sok keresztény.

— Az a keresztény, az a keresztény .... — kiáltott majdnem dühösen Vata, s régi szokáskint csörtetve rázta meg kardját — hej, régen utomban van már ez a faj; de most az egyszer ki nem szalasztom őket kezemből.

— Emberül szóltál, vezér — mondotta erre Bukna s haragos tekintete villámokat szórt — nekem is régóta szállák ők szememben. Egyszer már tán csak itt lesz az idő, hogy őket kedvemre aprithassam.

Ez alatt a lovaslegény azon hiradással érkezett meg, hogy a püspökök és fényes kíséretük már nem messze vannak.

— Most hát munkára, társak! — harsogta ádáz torokból a vezér, s kardot rántva, közelebb vonult az országut felé terülő bokrozatokhoz. A többiek példáját követték.

Az ősz Gellért csakugyan jött már az országuton; elgyöngült aggsága miatt kocsiban ült, püspöktársai pedig

Beztert, Buld és Benedek, ugyszinte Zomuk gróf is kísé-
rőiül mellette lovagoltak. Utánok néhány cseléd és uti
málha zarta be a kis csoportot. A dühösködő lázangók
rejtekhelyeikről nyilként előrohanva, kezdetben kövekkel
dobálták az ezüsthaju aggastyánt. Így működik az uton-
álló haramiacsoport, mellynek mindjárt bátorsága nincs
gyilkos merényhez fogni. De a közápor sértetlenül hagyta
az ártatlanul megtámadottakat, a jámbor Gellért pedig
éghez emelte kezeit s áldását osztá az esztelen dühöskö-
dőkre. „Isten — ügymond — bocsáss meg nekik, mert
nem tudják, mit cselekesznek.“ E lelki nyugalom, az év-
görbedt aggastyánnak e páratlan bátorsága csak dühöd-
tebbeké tette a lázangókat; neki rohantak aztán a kocsi-
nak, a benülőt kegyetlenül rángatták ki s a közeli hegyre
hurczolták fel. Az istenfélő férfiu ajkairól egy panaszos
szó sem hallatszott, zúgolódás nélkül szenvedte ellensé-
geinek kegyetlenségeit, s békén türte Isten igaz hiteért a
kinos vértanúságot. És a dühöngőket nem inditá meg az
aggastyán szelid arcza, nem a tiszteletre intő galambhaj,
nem a rokkant test, melly a nélkül is nem sokára sirba
lett volna szállandó. Felhurczoltatván a hegyre, innét egy
targoncán a sziklákról letaszították, s midőn a hegy tö-
vénél benne még életjel mutatkoznék, Vata parancsára
Kóroginak kellett oda menni, s a lándsával átdöfni az ár-
tatlan öreget. Kórogi reszketeg kézzel teljesíté a paran-
csot, szemeit ismeretlen homály fogta el s az egész vilá-
got keringeni hitte maga körül.

Buldot agyonkövezték; Beztert és Benedek pedig

egy hajón kerestek a Duna hullámain szabadulást ; a tulsó parton más dühöngők kezeibe kerültek. Beztert annyira meg lőn sebesítve , hogy harmadnap kiadá lelkét. Benedek püspököt az épen odaérkező András király mentette ki a lázangók kezeiből. Zomuk gróf lovával a Dunába ugratott , a folyamot átusztatni reménylven. Murtmur nevű keresztény , kit a gróf tartott keresztvizen csolnakkal segítségére sietett s őt abba bevette ; de a pogányok mindkét részről iszonyu fenyegetések közt káromolták őt. Murtmur megijedvén , a grófot még a csolnakban megölte.

Ez iszonyu kegyetlenségek után , mellyeket alig hihetnénk , ha történetileg föl nem volnának jegyezve , csoportosan tódultak át Pestre ; vérengzéseiket itt kényökre folytatandók.

Időközben a lázadók egy felekezete Viska vezetése alatt Pesten már megkezdé öldökléseit. Giovanni Sagredo annyival ismeretesebb volt , mert olasz levén , keresztény hite mindenütt tudaték : aztán , hogy lehetett volna Gellért rokonának a pogányok üldözésétől menten maradni? Majdnem övé volt az első ház , mellyet a lázangók megrohantak.

Sagredo nem volt pulya ember ; előre haladt évei daczára kardot ragadott kezébe , s azon elszántsággal állt meg háza ajtajában , hogy a dúló csorda csak holttestén fog áthatni a küszöbön. Föltételét meg is tartotta ; vitézül oltalmazta magát egyesegyedül a pogány dühöngők irányában. Többeket terített halva a földre , mint tán ellenei

gondolhaták ; végre a toluló sokaság elnyomta őt s több sebekkel terhelten élettelenül rogyott a földre.

Kórogi épen azon perczen érkezett oda , midőn az olasz halvány leánya kirohanván , zokogva atyja holttestére borult.

— Megálljatok ! — kiáltott olly dörgő hangon a levante , hogy a tömeg ijedve hátrált előre — megálljatok , gyilkosok ; ki e küszöböt át meri lépni , az a halál fia. E házat én veszem oltalmam alá , halljátok , én , Kórogi , ki nek fegyverét eléggé ismeritek.

— Hát mióta lett a pogány Kórogi illy hatalmas pártolója a keresztényeknek ? — hallatá a tömegből egy vastag hang.

Beáta e szavaknál felrázkódott atyja holtteteméről s örültéihez hasonló szemekkel nézte a leventét.

— Hagyjatok neki békét — szolt parancsoló hangon az arra vonuló Vata — ő tudja , mit csinál. Neki köszönhetitek , hogy hatalmas ellenségtetek , a csanádi püspök , nem él már ; ő szurta le a pihegő öreget.

A leány itt felsikoltott , aztán mindkét kezét szívére szorítá , mintha annak megrepedését akarná gátolni. Kevés vártatva arczatát nemes megvetés lepte el , s mig szemeit lenézve jártatta az előtte álló Kórogin , magasztalt fenséggel mondá :

— Menj előlem , csalfa hizelgő , ki mézszavakkal loptad be magadat szívembe , hogy ott búnak , fájdalomnak készits lakhelyet. Menj előlem , te , a tigrisnél is kegyetlenebb , ki nagybátyámat , az ártatlan öreget gyilko-

lád meg, s vérebe tudtad mártani öldöklő fegyveredet. Menj, én megvetlek, mint bünömet; mert tudd meg, hogy annyira sem becsüllek, mint a port, melyet lábam tipor.

— Hah, lakolj e merész mondásodért — kiáltá majdnem örülten a szégyen miatt reszkető Kórogi, s magasra emelé kardját, hogy azt a leányra suhintsa.

Beáta keblét tartá a gyilkolni vágyó elé, aztán csodálandó bátorsággal folytatta:

— Itt vagyok, ölj meg, mit késel? szúrd át e kebelt, mely egykor, fájdalom, érted dobogott; ölj meg, hisz egy pogánytól minden kitelik.

Az ott ácsorgott csoport zúgni kezdett, a leány pedig nyílt arczczal fordult feléjük:

— Mit késtek ti is, bárdolatlan nép: jertek, gyilkoljatok, itt egy keresztény hölgy áll. Vagy gondoljátok, hogy van még valami tán, mi ez élethez köt?

— Egy lélek se merjen hozzá nyulni — dörögte a lassankint magához térő Kórogi.

Valami rendítő látvány volt a halvány leányt atyjának vérborított holtteste mellett megpillantani; szemeiből égi ihlettség sugárzott, arczainak minden vonalát bátorság és elszántság bélyegezte. Midőn magas termetével, ez elszánt helyzetben ott állt, égből leszállt nemtőnek hinnétek őt, ki az elnyomott ártatlanságnak jött védelmére.

Darab ideig állt még így, aztán feszült erei lankadozni kezdének s ájultan rogyott szeretett atyja holtetére. —

E nap az igaz hitért annyi keresztény vértanuskodott, hogy számuk, mint egyik történetíró magát kifejezte, csupán az Isten és angyalai előtt van tudva.

Hetek multak, de a dühöngők kegyetlenségei szünni nem akartak! templomokat raboltak ki, oltárokat romboltak szét, monostorokat gyújtottak fel. Szerzetesek és világi papok iszonyu kínzások között végeztettek ki, s a püspökök közül, ámbár Sz. Istvántól számra tiz alapított, csak három volt még életben.

Az ingatag jellemű Andrásnak vádolva szólalt meg lelkiismerete, a sok véráldozat mázasáúlykint nyomta öntudatát: örömet szerette volna a történeteket az elkerülhetlen sorsnak tulajdonítani, pedig minden baj ernyedtsége és lelki tehetlenségéből származott. Mit tehát annakelőtte tán kislelküségből félt alkalmazni, azt jelenleg végveszélyben levén az ország, vak elszántsággal ragadta meg. Királyi hatalmának első jeleit abban nyilvánítá, hogy azokat, kik Pétert világtalanná tevék, halálra ítélte; aztán szigorun msgparancsolá, hogy a pogány hitnek minden nyoma kiirtassék, s fej- és jószágvesztés alatt senki se merjen többé visszatérni a pogány szertartásokhoz: rendelé továbbá, hogy a szétdult templomok ismét fölépítsenek, a kereszténység és dicsőült István király törvényei teljes erejükben helyreállittassanak. Ezenfölül minden helység és falunak keresztet kelle kebelében fölláltitnia, valamint minden lakó a szobában feszületjelt tartozott kitenni, minélfogva a papoknak vizkereszt-napkor kötelességök

volt e rendelet megtartása után nézni. Ez erélyes föllépésnek olly hatásteli következése volt, hogy a lázangók üldözései nagy részt megszűntek, s maga a király is csodálta azok tetemes számát, kik a jó ügy mellett fegyvert ragadtak, hogy a király parancsainak foganatos engedelmességet, a dolgok rendszeres folyamának pedig győzelmet szerezzenek.

Tapasztalván tehát András, hogy a nép legnagyobb része a keresztény hithez hű maradt, a főnebbi törvényt 1047-ik év elején a Székesfehérvárra hirdetett országgyűlésen országszerte közzé tenni rendelte, elébb magát a még életben lévő három püspöktől megkoronáztatván. Hogy a keresztények száma sokkal felülmulta a lázadó pogányokét, erre bizonyságul szolgál azon fontos körülmény, miszerint András parancsai mindenfelé szigoruan teljesítették s uralkodása alatt nem lőn többé a közcsend a lázangók által megzavarva.

E rövid korszak eseményei sokkal jelentékenyebb szerepet játszanak történetkönyveinkben, mint tán első tekintetre látszik. A még akkor csak alig szétültetett keresztény hit erőszakos vadsággal lőn megtámadva; a lázangók keblébe általános kiirtási vágy fészkelte magát; fékezhetlenné látszék kezdetben a rohanó ár, melly Isten igaz hitét a magyarok földén végveszélylyel fenyegette. Feldulva, romokban heverve barnultak a templomfalak; csarnokaik helyén bozontosan nőtt a fű, kényére sarjadzott a dudva, s hol még kevéssel ezelőtt a hívek

zsolozsmái zengtek , most denevér visitott és fényfutó baglyok huhogtak. A kolostorok részint le voltak perzselve , részint kihalt lakatlanságban vesztegeltek ; belőlök a szerzeteseket vagy messze üzte a pogány kegyetlenség , vagy csontjaik pora a leégett egyházak hamujával vegyüle. Sok ház , sok viskó ablaknyílásain szabadon futt keresztül a csipős őszi szél s némelly tágasb épületszobákban kényére kergelőzött a hózivatar. E lakok , ez épületek puszták voltak , kihalt belőlök minden élet , inkább kísértetes várhoz hasonlítanak. Ezekben mind keresztények laktak ; azok , kik menekülhettek , futamlásban kerestek szabadulást ; kiket ellenben utólért a pogány düh , könyörtelenül megölettek.

Illy körülmények közt hatalmasan kezdte fejét emelni a pogány hit ; követői , részint őseink iránti vonzalomból , részint a dühöngőktől félelem miatt mindinkább szaporodtak , mármár jelen volt a percz , melly a pogány szertartások visszahelyezését volt megállapítandó , és pedig bizonytalanul hosszú időre , mert ha ekkor a kereszténység elnyomatik , ki tudja , mi leendett nemzetünk jövője ? De felettünk örködött a gondviselés ; a végtelen bölcseségű Isten nem akarta bizonytalanságra bocsátani azon nemzet jövőjét , mellynek első királya irántai határtalan tiszteletének , hódoló szeretetének elannyi jeleit adta , s ki már választottai sorában esengett népe boldogságaért ; nem akarta a vallási felvilágosulást azon nemzet elől elzárni , melly akkor már , a keresztény hit első sar-

jaiban, annyi vértanút mutatott fel az igaz hit szentségének megerősítéseül.

És bátorságot öntö a királyba, lelkét erélyességgel ruházta fel, s istensugalta parancsainak hódolást és engedelmességet szerze mindenfelől. Így lőn ismét uralkodó a keresztény hit Magyarországon, így semmisített meg a pogány békétlenek szándoka, melly végkiirtást esküdött a kereszténységre. A meggyilkoltak ugyan nem voltak többé életbe visszahíhatók, de ezer sarjadék pótolta ezek helyét, étellel és vagyonnal áldozni készek az igaz hit szentségeért.

Évek, századok folytak le azóta, országokat, nemzetekeket temetett semmiségbe a kor önkénye, de a keresztény hit rendületlenül áll s gyarapul a magyar földön.

Mint terebélyes tölgy alá, mellynek sűrű lombzatai kellemes árnyékkal kínálják a fáradt vándort; úgy siet mindenki e boldogító vallás védszárnyai alá, tiszta meggyőződés levén utmutatója. Viszályok megrengették ugyan a fát, fenyegető villámok czikáztak körüle; de a fa érintetlen épségben növekedik s évenként mosolygóbb zöldet hajtának bokrosuló ágai. Az alatta pihenni vágyók száma pedig mindinkább szaporodik, s habár a terebély felett olykor fellegek tornyosulnak is össze; felmosolyg ismét az éltető nap, melly ujult erőt lehel rá, s az égi harmat naponként szilárdítja mélyebbre ható gyökereit.

V. Menekvés.

Midőn Beáta ájultságából fölébredt, ismeretlen szobában lelte magát; könnyebbülésére szolgált azonban, hogy öreg nevelőnőjét, Silviát, ágya mellett pillantotta meg. A jó asszony borús aggálylyal leste kedvenczének ébredését, midőn az szemeit fölvetette, a nő örömében sirni kezdett.

— Istennek hála, hogy már egyszer magához jő — gondolta Silvia — mert fél napig illy aléltásban fekünni tán a halál előkészítője is lehetett volna. Szegény leány, mennyi keserv és fájdalom vár rád!

Az ébredő beteg tudokalólag tekintett körül, aztán Silviára fordítá tekintetét, mintha tőle várna felvilágosítást; nyugodt arczáról azonban gyanitni lehetett, hogy a közelebbi történetekre már nem emlékezik.

— Légy békével, édes Beátám — mondotta hozzá az ápoló nő — te nem vagy rossz helyen; házunkban nem volt tanácsos maradni.

A leány ez utolsó szavaknál emlékezete repkedő szárait iparkodott összefonni, mindig halványabb lőn, s az atyja lakában tulélt vérengző jelenet egész iszonyúságban tünt fel lelke előtt. Kezeit lázremegve kulcsolta össze s kétségbeeső keserves hangon rebegte:

— Igen , nincs atyám többé !

E fájdalmas szavak olly szivig ható érzellemmel voltak kimondva , hegy maga Silvia is , nem tartóztathatván többé vissza magát , zokogva borult a betegre .

— Lásd , Silvia — szólt panaszlólag a leány — még Velenczében megmondták atyámnak , hogy ne jöjjön e békétlen földre , hol örökös háboruskodás és gyilkolások uralkodnak . De ő jó nagybátyám többszörös hívásainak engedve , végre rá szánta magát , hogy itt meg fog telepedni . Ime most ártatlanul , csupán azért , mert keresztény volt , életével kellett adóznia ,

— Valóban , mi is csak Isten különös kegyelméből menekülhettünk meg a bizonyos haláltól — válaszolt Silvia — én ijedtemben a kéménybe szabadultam : s ha Kórogi biztatásai le nem intenek , ki ápolásodra kiáltozta nevemet , tán éhen kellett volna kimulnom .

Kórogi nevére kezdetben jótékony hatásu érzet re-megtette a leány szivét , fegyveresen képzelte maga előtt az ifjut , s házuk védelmére sietett s bátor önfeláldozással szegezte ellen magát a dühös népcsordának . De gondolatai fonalán mint nagybátyja gyilkosa jelent meg az előtte , mint pogány , ki Isten igaz hite ellen harczolt s a keresztény hiveket üldözte , gyilkolta . Undor , megvetés foglalta el előbbi érzetének helyét , s kihez csak imént szive még hajlammal vonzá őt , attól a következő perczben már iszonyodva fordult el . Silvia gyanítá a tusát , melly a leány keblében váltakozott , hogy azért indulatait némileg lecsillapítsa , így folytatta ismét beszédét :

— Mind te, mind én csupán Kóroginak köszönhetjük életünket; ő hozatott velem együtt ide, hogy a lázangók üldözései elől biztosítson.

— Tehát lakában vagyunk? — kérdezte fölegyenesedve a piruló leány.

— Azt nem tudom; de ha úgy volna is, nincs mit félned.

— Egy pogány lakában? tudakolta ismét a haragvó hölgy.

— Igen egy pogány lakában — szólt komolyan Kórogi, ki éppen akkor lépett be az ajtón — egy pogány lakában, ki két keresztény hölgyet vett oltalma alá, hogy őket a bizonyos halál torkából kiragadja. Itéld meg, Beáta, rosszul tett-e a pogány, kiről ma reggel olly megvetőleg szólottál?

A levente szavai mély panaszt árultak el; lénye, a reggeli zordontól, egészen különbözni látszék; arczán: vad kifejezés helyett, búskomolyság ült s elszánt vákmerősége levertségén tört meg. Volt férfiaságban valami, mit tán keletkező bárgyuságnak nevezhetnénk; ő, a merényes büszke férfiú, porig alázva nézett a gyöngé, tehetlen hölgyre, ki bátorszivűségének, a halál megvetésének olly fényes tanujeleit adta. S midőn e mellett a sok keresztényre gondolt, kik félelem nélkül, Istent dicsőítve fogadák gyilkosaik kezéből a kínos halált, s Beáta magasztaltságát varázsolta maga elé: ekkor önkénytelenül is a gondolat lepte meg, hogy kell lenni a keresztény hitben valami nagyszerűnek, fenségesnek, mit fensőbb hatalmak

kölsönöznek a hívőknek. Az ifju kedélye jelenleg olly állapotban volt , mint duló vihar után a kert , mellynek fáit a dühösködött szél tépte ki , s növényein a rohanó ár gázolt keresztül .

Kórogi főnebbi szavait inkább elkeseredés , mint magasbuló érzelem szülte , s midőn a leány haragvó arcját megpillantá , lelki bátorsága őt elhagyta.

— Megvetőleg szóltam a pogányról , igen — viszonzta a főnebbi szavakra Beáta — vagy lehet-e nem megvetőleg szólni olly duló csapatról , melly házról házra rohan , hogy ártatlanokon üzze gyilkoló kedvtelését ? Oh , hatalmas Isten , miért nem küldéd rájuk büntető villámodat ? ! —

— Az ég bölcsesége végtelen ; — szolt közbe áhitattal Silvia — Isten nem sujtá le a gyilkosokat , hogy annál több választottnak tűnjék ki a hitben állhatatossága , erénye.

— Jól mondod ; Silvia — folytatta a beteg — az Ur végzetei kipuhathatlanok , s eredményei olykor csak évek hosszú során sarjadzanak ki.

— Meg akartalak tekinteni , Beáta — vágott közbe a még mindig ott álló levente — hogyan érzed magadat ?

— Ne kérdezz — viszonzta elég szeliden a hölgy — kár is volt ide hozatnod ; hagytál volna lakomban , eddig legalább már megszabadultam volna életemtől , mellynek előttem semmi becse. Vagy lehet-e ragaszkodnom az élethez , midőn atyámat meggyilkolák s istenfélő nagybá-

tyám annak kezeitől esett el, kit egykor boldogságomként szerettem?

Beáta arcát földte el s könyüi záporkint hullottak, míg Silvia panaszló fájdalommal tekintett a leventére.

— Te igen szigorú vagy Beáta — szötte tovább beszédét a férfi — te gyűlölve vetsz meg, míg én szemed minden pillantásában, mely rám esik, boldogságomat lelem fel. Tudom, hogy túlélte szenvedéseid sebei még sokkal újabbak, hogysen behegedésöknél szálnalmat reménylhetnék; de nyugalmmamat elraboltad, s bizonyos akarok lenni vagy éltemről, vagy halálomról.

A hölgy megvetőleg nézett rá.

— Szerencsétlen — mondotta aztán — annyira el tudod feledni magad, hogy az atyának még meg sem hidegült holtteste fölött akarsz leányával kezét fogni s nagybátyám vérétől gőzölgő karokkal ölelnél mátkául? Te, pogány, egy keresztény hölgyet? Nem, Istenemre, soha! Inkább tört döfök szivembe, hogysen egy pogánynak, mi több, nagybátyám gyilkosának nyujtsam kezemet.

— Beáta, haragod igazságos; de lelkemre mondom, nagybátyád halálában sokkal ártatlanabb vagyok, mint gondolnád. Dühöngő társaim erőszakosan készítették rá, s midőn a tettet véghezvivém, öntudatomnak nem voltam birtokában.

S itt elmondá körülményesen benső szorongását utolsó éji elválásukkor, mely titkos előérzetként borongott fel belsejében, az éji gyülekezet eseményeit, a vészes lándsahuzást, mely épen őt jelölte ki az iszonyu tetre.

— Hasztalan akarod szépiteni égbekiáltó vétkeket; te pogány s nagybátyám gyilkosa vagy, s mint illyet megvetlek.

— Mielőtt eldöntő ítéletedet fölöttem kimondanád; Beáta, hallgass meg néhány perczig nyugodtan. Szivedet, mint látom, nehezen lágyíthatom meg egy könnyen; ismerd meg legalább belsőmet, mellyről, ha szavaidból ítélek, nincs tiszta fogalmad. A világ rideg tánya volt előttem, csekélységnek tekintém az emberi életet, s ha volt valami miben kedvem telt, az csupán harcziás fegyverzetem vala. Örömet szaguldám be tajtékozó paripán a végtelen mezőket, medvéket és vadkanokat nyilazék le a rengetegekben, s mig kezem ügyességét nem tévesztő kardcsapásokban gyakorlám, kopjám a kiszögezett célt soha sem hibázta el, nehéz buzogányomat pedig könnyű játékszer gyanánt villogtatám fejem fölött. Ezek valának mulatságaim, ilyenekben telt vad gyönyörűségem. Mióta téged láttalak, egészen megváltoztam; a puszták szabad fiából rajongó elvonúlt lón s gyakran merengtem órákig zúgó patakok morájánál. Érzem, hogy nélküled nem élhetek; ha társaságod napjaimból hiányoznék, létem hosszú halhaldoklás volna, melly kinlódva vánszorog a sirgödörbe. Hallgass azért meg, oh Beáta, s ne tégy ez életben boldogtalanná.

— Soha, soha! — mondotta határozottan a keresztény hölgy.

— Jó — kiáltotta szikrázó szemekkel az esengő, előbbi nyugodtságán bösz indulata vevén hatalmat — mi

tehát könyörgés nem várhatott ki, erőszakkal fogom kicsikarni.

S háborgó szenvedélyességgel sietett ki a szobából.

— Oh, Isten! fohászkodott fel az erejéből kimerült hölgy s a heves jelenet következtében reszketve emelte kezeit ég felé — miért nem adtál kezembe védszert, melly az utolsó szükségben biztosítana.

— Minek az a kislelkűség? — szólt engesztelőleg Silvia — az ég sugalta tán, midőn néhány drágasággal e tört is magamhoz rejtém. Ime, Beáta, fogadd el; de elébb meg kell esküdnöd, hogy csak a legvégső szükségben fogod e mentő eszközt használni.

— Esküszöm! — rebegte ünnepélyesen a hölgy, s arczulata vigasztaló fényben derengett.

VI. Veszprémvölgy.

Sodró vihar üvöltött a tágas rónán keresztül, az ömlő záport kényére söprötte az országut melletti árokba, melly lassankint megtelvén, sár és agyagtól piszkos vizet hajta erőszakosan medrében. A sötétség, a nélkül is, már késő est levén, olly nagy volt, hogy ha a távulról ollykor felpirosuló villámok némi fényt nem terjesztenek, a netán még utban lévő vándor saját lépteinek

sem adhatott volna biztos irányt. Ollykor a messze távolból közeledő mennydörgések rázkódtaták meg a földet s a mindig növekedő szél az iszonyu elemcsata közé panaszló zenéjét vegyíté.

Közel a Veszprémvölgyhez fekvő országuton két női alak küzdött az erős viharral; egyik még győzni látszott a gyaloglást, a másik annyira el volt már fáradva, hogy amannak gyámolítása nélkül tán összerogyott volna.

— Csak néhány perczig erőltessd még magadat, Silvia, s el fogjuk érni ohajtott menhelyünket — rebegte biztatva a pihegő Beáta — a földművelő mondása szerint, kitől utolszor kérdezősködtünk, már nem messze kell lenni a kolostornak. Ha nem csalódtam, az iménti vilám fényénél úgy tetszett, mintha amott jobbról a fák között fehérülő templomfalakat pillantottam volna meg.

Többszörös villámlás következett s a közeledő mennydörgés erőszakos robajjal futotta át az ég sötét íveit.

— Igen, Silvia, én nem csalatkoztam; Istennek hála, nem csalatkoztam — monda, eddigi utveszélyeit feledve, majdnem gyermeki nevetéssel a leány, s örömében könnyük toluhtak ki szemeiből, mellyeknek nedve az arczán leszivárgó záporcseppekkel vegyültek össze — most tehát a fasorozat alatt jobbra tartsunk.

S bekanyarúltak egy mellékösvényen, mellynek szegélyein lombozatos fák levén ültetve, a fölöttük ömlő záportól némileg óva voltak; de az ut völgymenetben

ereszkedett le s a sebes víz sikamlóssá mosta az ösvényt. Csak nehezen haladhattak. Végre elérték a kolostort, mellynek templomából az apáczák éji ajtatossága hangzott ki. Énekök olly ünnepies, olly emelő volt, hogy Beáta áhitattal omolt a templom küszöbére. És valóban, valami kifejezhetlen, szent borzadálytól fogúlt el a lélek, midőn a bekövetkező éj tompa sötétében a szent éneket zenge-ni hallá, mellynek szabályos menete az erőszakos vihar panaszos üvöltésétől szakasztatott meg ollykor.

Ott térdelt a leány, ott a meghatott idős nő, kezeik imára voltak kulcsolva és szellemök egy magasabb hazában kalandozott. Beáta ápoló részvétellel segítette fel öreg nevelőnőjét, aztán csendes léptekkel a kolostor ajtajához közeledtek, hogy bebocsáttatásért könyörögjenek. Kérésök azonnal teljesítettet.

Midőn Beátát a kalauznő hosszú, kihaltaknak tetsző csarnokokon vezette át, s a menők léptei a kísértetes csendben sírilag hangzottak vissza, úgy tetszett a leálynak, hogy e némaság, ez élve eltemetkezetség, nélkülözhetlen szükségévé lőn boldogtalan szívének. És Silvia? ő egy kiegészített pislogó mécs volt, melly nem sokára ki volt alvando.

Beáta mindjárt másnap a fejedelemasszony elé kérte magát bocsáttatni, s miután szívreható sorsát röviden elmondá, a kolostorba felvételéért esedezett.

— Nem mintha e szent életről lebeszélni akarnálak, gyermeke — mondá szánakozó részvétellel a fejedele-
Orangyal.

lemasszony — de te még sokkal fiatalabb vagy, hogysem elhamarkodó léptedet kellően meg tudnád fontolni. Jöhet idő még, midőn sirva bánnád meg siető elhatározásodat, s e falak között, lelki megnyugvás helyett csak elégtelenségre ébrednél. A szerencsétlenek ugyan Istenben legnagyobb vigasztalást találnak, de azért nem következik, hogy az Úr dicsőítésére szentelt kolostorokban minden boldogtalan ismét szert tehessen vesztett szivnyugalma.

De Beáta erősen ragaszkodott kérelméhez s néhány nap múlva a kolostor növendékapáczai közé lőn sorozva. Silvia két nappal később egy boldogabb hazába költözött, a templom melletti sirkertbe lőn temetve s egykori növendéke, hálás emlékezetből, naponkint fris virággal díszíté sirkeresztjét. Néha órákig ült agg nevelőnőjének sirdomján, emlékezetébe híva a multakat, az egykori boldog időt, midőn fakadó fiatalsága annyi ártatlan örömet sarjadoztatott fel ifjui lelkében. Aztán atyjára emlékezett, kin olly gyermeki szeretettel csüngött, kinek ő üdve, mindene volt. Könyűit ilyenkor nem fojthatta el s társnői vigasztalása sem szüntethette szívének metsző fájdalmait.

De ha a szokott ajtatosságoknál templomba lépett, s ajkain ismét magasztaló ének zendült meg, melly a többiek hálazsolozsmáival ég felé emelkedett; ekkor keble tágulni kezdett, könnyebbülve érezte magát, mintha égiszellem vigasztalná.

Néha, magányos óráiban, neheztelve hitta vissza emlékezetébe a titkon elutazása előtti jeleneteket, miknek Kórogi kénytető akaratossága volt előidézője. Midőn Kórogi ingerültségében utolszor fenyegetőzve hagyta el Beatát, s a leány, szükség esetére, nevelőnőjétől tört kapott, úgy tekintette ezt a hajadon, mint drága ereklét, mely vésszel fenyegetett erényének mentőjévé fog válni.

Kórogi néhány hét múlva határozott arczczal lépett be a szobába; első pillanatra meg lehetett győződni, hogy valamelly megállapított terv kivitelét szándékolja. Külseje azonban nyugodt volt, csupán sápadtsága mutatta, hogy a végső elhatározás nem csekély megerőtetésbe került.

Beáta ekkor még mindig beteges állapotban volt, mert ájultságából felocsudván, forró lázba esett, mellynek veszélyét csak a beteg ifjui ereje volt képes elhárítani. A leány ekkor lábado félben volt s halványságát lassankint keletkező pir kezdte felváltani.

— Beáta — szólt csendes hangon a belépett Kórogi — én egészen elhatároztam magamat. Mondjanak bár mit társaim, ítéljen meg akárhogy a világ, nevezzen jellemtelen, következetlen gyávának: nem tehetek róla; határozatom, szilárdan áll, mint kőszáll, mellyet tenger közepén a hullámok sikertelen verdesnek. Én az atyámnak egykor tett fogadás ellenére elhatároztam magamat: kereszténynyé leszek.

Itt, mintha szégyelné magát, szemeit földre szögezte s nem mert Beáta tekintetével találkozni.

— Isten világositotta föl lelkedet — mondotta hozzá szeliden Beáta s részvétes szájalommal nézett rá — egykor az Ur választottai között fogsz örvedeni.

— Én kereszténynyé leszek — folytatta a levente — s te mint nőm fogod édesekké tenni napjaimat.

Már ismét ábrándozol? — hallatta neheztelve a hölgy — vagy gondolod tán, hogy ha a keresztény hitre térsz, meggyilkolt nagybátyám vére kezedet többé nem fertőzteti? Kislelkű te! hiheted-e, hogy illyesmire lenne képes egy keresztény hölgy vetemedni?

— Tehát éppen semmi reményt sem hagysz? úgy álljak széles e világon, mint gonosztevő, kit az emberek társaságából kitzitnak?

Szavaiban mély keserv és fojtott harag keveréke csatázott.

— Mi reményt adjak én, ki magam is meg vagyok fosztva mindentől? — szólt tovább a leány — s ha kerülni fogod az emberek társaságát, azt csupán magadnak köszönd, mert lelkiismereted furdalásai fognak gyötörni.

Az emberi természet olly különféle jellemekben mutatja kimerithetlen sokoldalúságát, hogy alig lehetne egyet kettőt kijelölni, melly ugyanazon s nem több rugonyok körül forog. S e jellem nem csupán az emberek szerint különböző, hanem egy s ugyanazon személyben is változó, a mint rá a kor és körülmények befolyást gya-

korolnak. Nem ingatagság ez, vagy kislelkü könnyelműség eredménye; hanem utmutató szava a hatalmas természetnek, mellynek irányában nincs daczolás, ellenszegülés. Ha Kórogi, a konok fejü pogány, jelenben egyszerre kereszténynyé akart lenni: tulajdonítsuk, ezt nem ingatagságának, hanem azon körülmények hatalmának, mellyekbe őt a boszuló sors taszítá. Ott volt most, a tenger közepén, kapkodva mindenfelé, de nem találva menekvést. Távolról mutatkozék ugyan békapart, de ez kietlen volt, mert Beátát rajt nem látta mosolygani. Így üldözi saját boldogságát a vak bünös, s mig mások fölött hiszi boszuját kiönteni, csakhamar saját üdvének romjain fogja siratni kegyetlenségét.

Illy kínos helyzetben volt Kórogi; sokáig állt némán a leány előtt, nem tudva, mit feleljen, tusakodva, mit kérjen?

— Te tehát vigasztalás helyett mindig csak korholsz? — kérdezte a főnebbi szavak után az ifju — véled tán, hogy örökké egyik napról a másikra fogsz hitegetni?

— Én mivel sem hitegettelek — szólt nyugodtan a hölgy — jelenben minden kérésem az: engedd, hogy kolostorba mehessek.

— Te kolostorba? — tudakolta megdöbbenve a levente s halványság futotta el arczatát — te, a viruló hölgy, legszebb idejében, kolostorba? Nem soha! In-

kább házam küszöbén halok meg, hogysem ezt megen-
gedjem.

— Ez egyetlen lelki nyugalomtól is meg akarsz te-
hát fosztani? mi örömdre szolgál, ha, mint idegen föld-
be erőszakolt növényt, hervadva látsz kihalni? Sokkal
nemesebbnek hittem szivedet, hogysem ez igazságos ké-
résemet is megtagadhatnád.

De Kórogi sehogy sem akart engedni, s ismételve
kijelenté, hogy inkább meghal mint a leány kíváнатát,
valaha teljesedésbe engedné menni. Dicséretére legyen
azonban mondva, hogy Beatának soha sem kellett töré-
hez folyamodnia.

Látva Beáta, hogy így czélját nem érheti, egy este
ékszereiből annyit, mennyit utiköltségül elégnek hitt,
összeszedve, Kórogi lakát a bekövetkezett éj sötét véd-
szárnjai alatt Silviával titkon odahagyá, utját Veszprém-
völgy felé irányozván, hol István a magyarok első kirá-
lya a sz. Szüz tiszteletére apáczakolostort alapított.

Több napi fáradságos gyaloglás után láttuk őket a
nagy viharban megérkezni, mert, mint gyanitni lehet,
csupán éjjel utaztak, inkább mellékösvényeken bujdokol-
va, nehogy kóboroktól megtámadtatnának. Szinte csodál-
ni lehet a két nőszemély elszántságát, kik, nemök gyön-
gesége daczára a hosszú ut terheitől vissza nem rettentek.
De a végső elszántság majdnem hihetlenezet visz véghez
s bármilly veszélyek sem riaszthatják el kiszemelt szán-
dokától.

Beáta mindent örömmel tűrt; Silvia kedvenceért, életével is készségesen áldozott volna; az egész fáradságos vándorlás alatt egy panaszló szó sem jött ki ajkaiból s minden viszontagságokat örömezt osztott meg a leánynyal. Midőn ama viharos éjen mármár a kolostorhoz voltak érendők, ruhája annyira át volt ázva, hogy teste, mint nyárfalevél, reszketett s merevségét heves lázroham váltotta fel; s mégis, Beáta, a karének hangjaitól áthatva, a templom küszöbén térdeire hullva imádkozott: zúgolódás nélkül telepedett melléje Silvia, ki maga a jóság volt s kell-e ennek nógatás embertársai segélyezésében, kimélésében?

Térjünk azonban vissza a leventéhez, s lássuk, mint hatott rá a leány távozása.

Beáta titkos elmenete után hasztalan iparkodnánk Kórogi lelki állapotát lefösteni; minthogy néha napokig sem kívánt alkalmatlankodni a betegségből épülőnek, így történt most is, hogy a leánynak távozta után csak ötöd napra tudta meg annak nevelőnőjével együtt eltűnését. A leány Kóroginak drága feszületet hagyott vissza, mintha még távoztakor is intené őt, hogy fogadását, miszerint a keresztény hitre fog áttérni, el ne feledje; végbucsujában is a levente lelki üdvéről látszott aggódni és a feszület emlékeztető jel volt, hogy valahányszor azt megpillantaná, az igaz hitre gondolna, melly bocsánatot oszt a megtérőknek s kitárult karokkal fogadja a bűnbánó eltévedteket.

Ott állt Kórogi a puszta szobában, elhagyatva, magányosan; végtelen űrt látta maga körül, mely őt minden oldalról elnyeléssel fenyegette. E perczben minden olly ridegnek tetszék előtte, hogy életét örömezt cserélte volna fel a halállal. S valóban külseje annyi belső kint és fájdalmat árult el, hogy még ellensége sem tekinthette volna őt szájalom nélkül. Merev szemeivel a helyet vélte látni, hol Beáta legutolszor időzött, s ingerült képzelődése teljes biztossággal hitte a pontot kijelölni, hol a leány, menekülése előtt, letérdelt s Istenhez imádkozott. Aztán föleszmélt, valamelly rögtön keletkezett gondolat látszék foglalkodtatni őt s derülő arczczal rohant ki a szobából.

Kün leggyorsabb paripájára dobta magát s miután a cselédeknek szigorúan meghagyta, hogy körösleg a vidék legkisebb zugaiban is Beáta nyomozására siessenek, ő maga szélsébséggel nyargalt tova. Pest körül két mértföldnyire nem volt falu, erdő vagy bokrozat, kol Kórogi a leányt ne kereste volna; dús ajándékot ígért annak, ki csak a menekült nyomára jő; azt pedig, ki a leányt házához visszavezeti, pazar bőkezűséggel fogadta megjutalmazni. Ő maga néhány hét után fátadva érkezett haza, alóla már a negyedik paripa dőlt ki! hasztalan volt minden iparkodása, a menekültek nyomára ki sem jöhetett; hollétöket, nem leheté kipuhatolni. Élnek-e még, vagy már meghaltak? a levante előtt bizonytalan volt. Kedélye a fájdalom, kétség és a nyomozás alatti virasztás

miatt annyira meg volt rázkódva, hogy nem sokára ágyba dőlt s veszélyes betegség fogta el. Vasszilárd testalkának azonban sokkal könnyebb volt előbbi egészségét helyre állítani, hogysem a betegség nagysága tulnyomólag elhatalmasodhatnék.

Betegségében ép azon szobában akart lenni, hol Beátánál, visszautasító megvetése daczára is, oly örömet időzött. Fellábolása után hetek múltak, míg végre egy ismerős utastól nem csekély szivszorulás közt hallá, hogy Beáta a Veszprémvölgyben emelkedő kolostorba menekült s már az apácza növendékek közé is soroztatott. Kórogi már másnap utban volt, hogy Beátát onnét bármilyen kihozza. —

A kolostor előszobája nyílik meg előttünk; fele a helynek, a bemeneti ajtó részén, vasrácsozattal volt elrekesztve a szoba tulsó oldalától, hol, a fejedelemasszony jelenlétében azon kolostori tagokat lehetett egyenkint megpillantani, kikkel a magokat eleve jelentő rokonok vagy idegeneknek némi szólni valójok voltak.

Kórogi lépett be; tudta, hogy Beáta az ő kérésére nem fogna megjelenni: egyik szolgáját küldötte tehát ünnepies öltözetben előre a fejedelemasszonyhoz, mintha, Beátával annak valamelyik külföldi rokona szólni kívánna. Ez okból Beáta némi örömmel lépett be a szobába, midőn azonban a rácsozaton túl Kórogi alakját pillantá meg, rögtön vissza akart vonulni.

— Ne tarts semmitől, leányom — biztatta őt az ottlevő fejedelemasszony s kezénél visszatartóztatta ez el-fátyolozottat — jelen vagyok én.

A szent életű nő olly nyomatékkal mondá ez utolsó szavakat, hogy Beáta nyugodtan állt meg mellette.

— Én eljöttem — kezdé Kórogi, a fejedele-masszony felé fordulva — hogy e leányt a kolostorból visz-szaköveteljem.

— Mi joggal? — kérdezte ünnepélyesen a tekin-télyes nő.

— Én őt a haláltól mentém meg, saját házámba rejtettem a dühöngők elől s ő tudtom nélkül halátlanul hagyta el menedékhelyét.

— Te háladatlanak mondasz? — szólt most kér-dezőleg a fiatal hölgy — mit kívánsz tehát tőlem, hogy éltetemet megmentetted? Nem elégszel-e meg azzal, hogy naponkint imádkozom Istenhez, mikép eltévedt lelkedet az igaz utra térítse?

— Én kereszténynyé fogok lenni s nőmmé vesz-lek — mondotta határozottan a vitéz.

— Az már többé nem lehet — szólt közbe a feje-delemasszony — Beáta még tegnap tette le a kolostori esküt; ő már felszentelt apácza.

Kórogi holthaltvánnyá lőn, szemeit káprázat fogta el, lábai reszkettek.

— Az óra ajtatosságához int ; most örökre Isten veled ! Tartsd meg emlékezetemre a tőlem visszahagyott fészületet s ne feledd Istentől sugalt fogadásodat , hogy kereszténynyé fogsz lenni.

Beáta e szavakat olly szeliden , olly mondhatlan bensőséggel rebegte , hogy a legérzékletlenebb ember is könyezett volna. A levente , éltében először , térdeire hullt , kezeivel arcját elfödte s mint gyermek zokogott. De maga Beáta is annyira meg volt indulva , hogy távoztakor a fejedelemasszonynak kelle őt gyámolítani. —

Kórogi megtartá fogadását , kereszténynyé lön s Gellért meggyilkolásának gyászemlékezetü helyére kápolnát emeltetett , melly még II. Lajos király idejében is fenállt.

Gellért tetemeit hét év után Mór csanádi püspök és Fülöp apát csudajelek közt emelték ki pesti sirjából. Egészen épen talált teste Csanádra vitetett s ott az általa építtetett szüz Mária templomában lön eltemetve , azon sírba , mellyet maga számára még éltében készítetett. —

Beáta csupán Istenének és atyja emlékezetének élt ; úgy tekintette ő a világot , mint előutat egy boldogabb hazába , hol a sziveken fájdalom nem rágódik s önnöneink vesztese nem dőf százszoros tört keblünkbe. Itt , e büteli földön annyi keservre virradott ; teljes biztossággal reménylte tehát , hogy túl a csillagokon kell lenni enyhítő kárpótlásnak.

A megtért levente pedig díszes hivatalokra vergődött, gyarapodva hitben, erényekben. Gyakran lehetett őt lehajtott fővel, borus ábrázattal Veszprémvölgyben megpillantani; könnyebben esett szívének, ha láthatta a falakat, melyek Beátát rejtik. Nemzetségének utolsó sarjadéka, Péter, a mohácsi szerencsétlen csatában vesztette életét.

Lakner Sándor.

A VÉGÓRA,

KÉT ELLENKÉPBN.

I.

A GONOSZ HALÁLA.

Gond nélkül vidám poharak közt ült a hitetlen,
Kedve pokol-kéjjel szárnyra eresztve csapong.
A komor éjfélt lett dele, melly hozzája hasonlók
S álnok öröm-hölgyek csábjai közt telik el.
Átok lett ajakán minden szó, ő maga mirígy,
A hova néz, int, lép, ott van a lelki halál.
Mert min a jobb lélek, mint gyermek, szent kegyelettel
Függ: azon ő hidegen ördögi gúnyra fakad. —
A mámor poharát fölemelvén égbekiáltó
Káromolásával kezde vád éljenezést:
„Hogyha van istenség; az a bor s öröm istene; éljen!
„Mert örömet s mámort alkota, istenem ő!
„Éljen az ártatlanság! e szép csába virágszál,
„Mit leszakasztani, üdv, — földre tiporni, gyönyör.

„És a barát-csuklyák bölcs rémtana, a pokol, éljen!
 „Éljen a hős sátány! éljen az ostoba hit!...“
 Szólt — nem szólt, sziszegett, mint éden csalfa kigyója,
 S ördögi társaival vad röhögesre fakadt.
 Reszket a bűn-fészek rozzant fala, melyben ez átkos
 Éljenezés hangzott, s a gonosz újra kiált:
 „Egyre köszöntsük még poharunkat: a semmisedésbe
 Átvezető agyrém, éljen a sárga halál!“ —
 „Éljen a sárga halál!“ zúgták ordítva baráti,
 S a kiürült poharat száz darabokra törik.
 Él a halál, s gyorsabb léptekkel jő a gonoszhoz
 Mint sem ez öt váró bűnei élve között.
 Jő a halál s mérget csöppent a rája köszöntött
 Bűnös italba, mi átfut vala minden erén.
 A gonosz elborzad, káromló ajkain a szó
 Fennakad, — új érzés lángja emészti szívét.
 Mint kire a poklok minden veszedelme lerontott
 Most ezen érzés öt annyira ostromolá.
 Lelke előbb a holt csendes tenger vala, ámbár
 Benne a jónak még magva sem élhete meg;
 S most mi hatalmas erő lázítá bőszi oceánná?
 Isten erős szava, a már szabad öntudat az.
 Melly a hitetlennél kedves bűn lánczai közt még
 Hallgata; ám szava most annyival isszonyatosb. —
 Ott fetreng, ott küzd a gonosz nagy szívbeli kínban,
 Társai mámornak nézik örülve baját.
 És az ölö gúnynak nyilait mind ellene szórják,
 S ez gyötrelmihez új marczone kínokat ad.

Hol vegyen írt? sebe ég szívében, kínja pokolkín,

Mint a halál-angyal sujtja le öntudata,

Visszatekint eltűnt életének gyors folyamára,

S ott keres enyhülést, ah de hiába keres.

Mert egy rémtábor jön a hív emlékezet által

Feltámasztva elő egykori napjaiból.

Ott legelől jön a gőg, mellyel gúnyt űze a hitből,

És a mi szent, mindent, rosszat akarva tiport.

A szeretetlenség követé ezt, majd a hiúság,

És ezek áldozati tűntek ijesztve elő.

Majd az igazság jött, mint Ábel vére, kiáltva,

És a gonoszra boszút kért, mivel őt gyűlölké.

Ezt a rövid kéj s röpké öröm tüskéi követték,

Lélekölő tüskék, s puszta virágtalanok!

Végre a tobzódás elszáradt rémei gúnynyal

Emlékeztették állati élveire.

Rettenetes gyász-múlt! a beteg kétségbeesetten

Elriad, elszörnyed, s most a jövőbe tekint.

Itt a kibén nem hitt, s nem hinni szeretne örökké,

Istene tűnik egész rettenetében elő.

Ő nem atyát kegyelemmel, nem pásztort szeretettel,

Ő csak igaz bírót lát gonosz élte fölött.

És mert keblében hív mását érzi — pokolnak,

Most hiszi már létét, most hiszi kárhozatát.

A kétségbeesés ismét jelenébe taszítja,

Ah de a várt enyhét; itt se találja szíve.

Társai elhagyták kaczagással, nincs a ki arcán

Kínja verejtékét róla letörlni kész.

Nincs a ki részvéttől egy csepp vizet adna kiszáradt

Ajkira , s egy jó szót szólani tudna neki.

Mint ő tőle segílyt soha nem nyert senki , — viszontag

Elhagyatottságán senki se szánakozik.

Illy keserűségben könnyörögni szeretne , de ajkán

Vad káromlássá válik az üdvös ima.

Sírni akarna , de vér-szemein már rég kiapadt a

Szívkeserűség és fájdalom enyhe — a könny.

És mikoron sír is , nem harmat , — lángözön a könny ,

Mint ama lángzápor , melly Sodomára zuhant.

Igy hova fordúljon? mint éden szörnyü kerubja

Áll a jövő — villámkardot emelve reá.

Nyomban múltjának sok bűnei kergetik , üzik ,

Tenger ez , örvény az , kárhozat ez , pokol az.

Még egyszer villan meg az irgalom isteni fénye

Melly a veszendőnek mostan is üdvet ígér.

A kegyelem-kar még egyszer nyúlik ki feléje ,

S végveszedelmében végmenedéket ajánl.

Ah de a megrögzött gonosz a fényt , és a segílykart

Megveti , semmisedés , a mit epedve ohajt.

Veszni akar , s nem bír elveszni örökre a kínban ,

Már közelít a halál , és neki élnie kell.

Már emelé a csapásra kezét , de hogy isszonyatosbá

Légyen a végső kín , másra hagyá a csapást.

Im közelít egy nő , a betegnek régen elűzött

Hitvесе ront a boszú fürgetegével elő.

Férje midőn látá , esedezve hörögte : „segítség!“

Mellyre a szörnyü nő lángszeme vérbe borúlt.

S szólt kárörvendő kaczagás közt : „Itt a segítség ,
 „Melly pokol-örvénynek lángfenekére taszít.
 „Elrablád egemet , pokol életem , ördöge voltál ,
 „Itt vagyok a bündíjt visszafizetni neked.
 „Átkom elért , átkom kísérend , és ha van egy pont ,
 „Mellyben a kín minden lángnyila összeszorúl . . .
 „Lelked légyen a pont az öröklét végtelenéig . . . .“
 Szóla veszett dühhel megcsikorítva fogát.
 „És most veszsz! . . .“ zúgá , hörgő mellére tapodván , —
 A beteg elkékvült . . . most üt az óra . . . kimúlt. —
 Im a hitetlenség szomorú példája , — okúljunk ,
 S tartsuk erény által becsben az égi hitet.

II.

A JÁMBOR KIMULÁSA.

Vége felé hajlott a komor tél , végerejével
 Tette le a földnek tájira jégkezeit.
 S rettenetes fagy lön ; — de a jó szív áhítatának
 Lángja erősebb volt s győze a tél erején.
 Im a templomhoz közelít egy tisztos öreg nő ,
 Őt a harang hívó szózata útba lelé.
 A szent házba belép , s lelkét e földi világon
 Áhítatának szent szárnyai túlemelék.

És az ímádságban lerová hálája adóját,

Megsiratá vétkét, elpanaszolta baját.

Égi malasztot kér, s a frigy szent áldozatában

Részt vesz az oltárról, s megnyeri a mit ohajt.

S újult lélekkel tér vissza családjá körébe

Mellynek igen szeretett anygala, mindene ő.

Ámde eszébe jutott útjában az árva beteg nő,

A kinek olly kegyesen küldte gyakorta segélyt.

Eltért, és a szegény özvegyhez ment be, ki látván

Gondviselő anyját sírva köszönte kegyét.

Enyhítő szer volt nagy fájdalmára a vígasz

Mellyet az áldott hölgy néki szeretve adott.

A ki sok áldás közt hazátért nagy lelki örömmel,

De feledé; hogy a test gyenge, törékeny edény.

Mert mialatt a betegnőnél szeretettel időzött,

A hideg átjárván tagjait, — ágyba szegé.

Gyászba borúlt a család, mindenki nagy aggodalommal

Járt, futosott, és sírt, kérve, keresve segélyt.

Nagy lön az aggodalom s keserűség, mint sziveikben

A szeretet nagy volt anygali anyjok iránt.

Ágya körül sirták, tisztos beteg anyjok azonban

Szende komolysággal szóla szülötteinek:

„Gyermekeim! látom sziveteknek tiszta szerelme

„Sir s kesereg most itt könnyetek árjaiban.

„Ámde a gyám hol van? hol a vígasz? melyre anyátok

„Élete folytában oktata, hol van a hit?

„Halni közös sorsunk, s feledétek jámbor apátok

„Sírja fölött mondott sokszori szózatimat?

„Éltünk múlt füst, a halál csak szender, a sír út,

„Út, hova minket a szent hit vezet, Isten a cél.

„Hát ti azért sirtok, hogy anyátok célra törekszik

„És ahhoz közelébb hitta az isteni kegy?

„Oh ne zavarjátok túlzó siralommal a válás

„Perczeit, Istennek szent akaratja legyen! . . .“

Szólt pihegések közt, lelkéből jött ki a szent szó,

És szava balzsam lön szíve szülötteinek.

Látták, hogy lelkét mi magasra emelte fel a hit,

Melly jó tetteinek ösztöne, lelke vala.

És a kitől, míg ép testben vala, élni tanultak,

Halni tanulának most betegágya fölött.

Szólani kezd ismét halk szóval, s még is erővel,

A meggyőződés nyujta szavának erőt.

Égi vonásokkal festé le az öntudat arczán

Lelki nyugalmának angyali kellemeit.

„Gyermekeim! mielőtt szólnék végrendeletemről,

„Egy van a mit lelkem mostan epedve ohajt.

„Sokszor vétkeztem, s bár sokszor sírva sirattam

„Vétkemet, Istennek még se tévék eleget.

„Ah de az ő irgalma nagyobb, mint vétkeim árja,

„Ő atya, bár bírám, s nem veti lelkemet el.

„A váltság-vér szól töredelmem csöppei mellett,

„És a malaszt-oceán esdekel irgalomért.

„Ebben ohajtok még egyszer megújulni, s az égből

„Szállt kenyeret vágnám vinni ez útra velem . . .“

Szólt és hév könnyek csordúltak e szóra szeméből,

Szív-töredelme becses gyöngyei voltak azok.

És jön az Istennek fölként szolgája azonnal

Szent kötelességét végzeni a betegen.

A beteg elmondá lelkének terheit, és a

Jézust képviselő szolga feloldja a bűnt.

Elviszi a lélek terhét ő általa Isten;

S a beteg ajkairól mennyei béke mosolyg.

Most az egeből szállt kenyeret térdhajtva kezébe

Vette a pap s közelít a beteg ágya felé.

„Ime az Istennek báránya! ki elveszi a bűnt,

Vedd ezen úteledelt! ...“ szolt s a betegnek adá.

S ő az imádásnak legforróbb áhítatával

Vette be a váltság mennyei szent kenyerét.

És miután a szent kenetet fölvette, — elalvék,

Angyali kart hallott zengeni álmaiban.

Ámde fölébreszté még egyszer övéi szerelme,

Hozzájok fordul, s áldva kinyújtja kezét:

„Gyermekim! — így szólott — sietek befejezni a végső

„Rendeletet, mert immár a nagy óra közelg.

„Csak két pont az egész, gyakran szolt róla anyátok,

„Élni is abban akart, halni is azzal ohajt.

„Higyetek Istenben, hit legyen tetteiteknek

„Lelke, vezértek az Úr szent akaratja legyen.

„Im ez az első pont; — de a hit bár égi erővel

„Bírjon is élete nincs, élete a szeretet.

„Lángoljon hát a szeretet szívetekben örökké

„A kegyes Isten iránt, s érte az ember iránt.

„Im ez a másik pont; — és itt van a lelki nyugaltság

„Tiszta öröm, s örök üdv kútfeje: hit s szeretet.

„Ugy legyen, és úgy lesz áldásom rajtatok, a mint

„Rendeletemnek e két pontja beteljesedik.

„S most Isten veletek . . . . könyörögjetek értem az Úrhoz,

„Hogy legyen irgalmas . . . . már üt az óra . . . . megyek ...“

„Nagymama, jaj hova mégy? hova mégy?“ unokája dadogva

Kérdi a haldoklót sírva szülője karán.

Felnézett a beteg, s az egekre mutatva sohajtott,

„Vedd, kezeidbe adom, lelkemet, égi Atyám!...“

És e sohajtásnak szent szárnyán lengve a jámbor

Lélek az Istenség trónja elébe röpült. —

Ime a jámborság gyönyörű példája — tanuljunk,

S tartsuk erény által becsben az égi hitet.

Tárkányi Béla.

KÉT ÁRVA.

Sirján a jó anyának
 Két árva sirdogált,
 Kesergő bánatának
 Irt, enyhet nem talált.

„A föld ölébe vitted
 Szerelmed, jó anyánk!
 Kinek lesz most helyetted,
 Kinek lesz gondja ránk?”

S a drága sírt virággal
 Körül ültetgeték,
 Könyűjök harmatával
 Naponként öntözték.

De a legszebb virágot
 Mindenkor elvivék,
 Egy sziklakőbe vágott
 Szent Szűznek szentelék.

„Oh szent Szűz, esdve kérünk,
 Tekints kegygyel reánk!
 Te légy hitünk, reményünk,
 Anyánk helyett anyánk!”

Szólván, a fris virrággal
 Behinték zsámolyát,
 Imádván az anyával,
 S anyjában szent fiát. —

Ki vitt a szűz anyának
 Drágább ajándokot?
 Ki ajkai mondának
 Buzgóbb imádatot?

A sírvirág kelyhében
 Két árva könnye ég —
 Ha illy szívek kértét nem,
 Mit hallgat meg az ég?

Garay János.

SZÜZ KATALIN.

I.

Diocletian lemondása után zajos idő nehezült a római világra. Pártoskodás volt napi renden, s a népet, melly összetartás és egyetértés által világ urává lön, most apró magán érdekek szaggaták ezerfelé. Főrendü férfiai-ból eltűnt az igaz honszeretet, melly mindig egyesíteni törekszik, mert csak egység ad erőt a közállománynak; s a közjó előmozdítása feledve lön az egyes pártok önhaszonlesései mellett . . . Hat augustus is zsarolta egyszerre a világbirodalmat, kik önmaguk közt és a nagyravágyó caesárokkal örökös villongásban éltek, magán érdekeik hajhászása mellett nem gondolván a birodalom hanyatlásával, nem a nép szenvedéseivel; egyik mint a másik alárendeltetett a pártok kicsapongásainak.

Galerius uralkodott az illy tartományok felett, a nemes Constantius Chlorus a nyugatiakon, mind ketten mint augustusok, kik Severust és Maximinus Dazat nevezék ki caesarokul. E négy névhöz még a fiatal Constant, a biborra, lemondása után is, újra vágyakodó öreg Maximiánt, ennek fiát Maxentiust, végre Liciniust kell említünk, s előttünk állnak azon férfiak, kiknek vérengző pártvillongásaik alatt, a harmadik keresztény század elején, a római birodalom nyögött.

Alexandria a keleti tartományok főhelye volt, nagy kereskedő város, melyet az idők vihara még nem forgatott ki virágzó állapotából.

Egyik nyilvános piaczn napalkonyat felé egy kevély férfit látunk, fényes kísérettel . . . Bibora mutatá, hogy fejedelmi ember; kísérete tanusította, hogy magas állásában fegyverek ereje tartja fen; s ha látjuk, milly kevés szeretet, ámbár igen mély alázatosság, milly kevés bizalom, ámbár igen sok szolgálai félelem tűnik ki mind azon egyes polgárok viseletéből, kiket utjuk közélébe vezetett, könnyen megfoghatjuk, hogy a biboros férfinak szüksége volt, a had fiait vonni legközelbi kíséretébe, mert a nép rokonszenve nem gyámolítá magas

helyzetében. — E férfit Maximin Daza volt, a keleti tartományok zsarnoka.

Egy fiatal vitéz közeledett hozzá. A szolgálai alázatosság, hangban és magaviseletben, igen rosszul illett az egykor szabad Róma fiához; de most senki sem ütközött meg rajta: a korcs ivadék már erényül kezdé tisztelni a szolgálai alázatosságot ... Bellus, az érkezett ifju, mély tisztelettel szólítá meg a kevély Maximint; úr szóval üdvözölte őt, — hallatlan megszólítás egykor, a régi köztársaság egyenlő állású polgárai közt. — A kevély caesar nyájas leereszkedéssel fogadá az érkezettet. „Légy üdvöz, Belle!“ szólott hozzá mosolyogva, s egyszersmind parancsolólag inte baljával környezőinek, kik azonnal köteles alázatossággal vonultak vissza közeléből, hogy háborítlanul hagyják folyni a két ifju közt a beszédet, nem kevéssé irigylvén az érkezettnek a bizalmas szóváltás pulya szerencsáját.

„Légy üdvöz, Belle!“ mondá ismét Maximin, s fejét kíváncsian fordítá három úrhölgy felé, kik szolgálk által zselyeszékeken a sétányra hozták magukat, s a caesar közelében léptek ki puha ühelyükből, sokkal megelőzőbb pillanatokkal üdvözölve a hatalmas fejdelmet, mint ezt a férfiak tevék, kik vele eddig találkoznak; de Maximin az előleg kíváncsian rájuk tapadt szemeket büszke gúnymosolylyal fordítá el rólok, s egy bizalmas és könnyen észrevehető intéssel adta tudtul a vele szemközt

álló ifjunak, hogy a hölgyeket már igen közlről ismeri, s túl van azon, hogy őket tovább is figyelmére méltassa.

E néma jel nem volt rejtett, sőt ellenben igen kérédő s a hölgyekre nézve szégyenítő. A távolabb álló vitézek, Maximin kiméletlen szándéka szerint, észrevehék azt, s csöndes gúnykaczajjal iparkodtak tetszést nyerni a fejdelem előtt. Csak egy volt, ki a gúnykaczajban nem osztozott; megvető dacz vonult el ajkai körül, s félreismerhetlen volt, hogy a boszu nagyobb mértékben uralkodik keblében a zsarnok iránt, mint a rokonszenv fényköréhez, vagy a félelem hatalmától. Galba, a caesar vitézeinek egyike, mélyen sértett családi viszonyok miatt, halálosan gyűlölte őt, bár gyűlöletét a hizelgés léplével gondosan elburkolta.

A hölgyek semmit észre nem véve haladtak tovább. Maximin e rövid néma jelenet után ismét Bellushoz intézte szavait, ki azokra mély tisztelettel várakozott: „Mond el tehát röviden, a mit hallani akarok: hogy mennek a dolgok Salonában? mit művel a fejedelmi kertész, s volt-e, mitől óvjanak meg, ha volna rá hatalmuk, az istenek, volt-e barátjának annyi rá beszélő ereje, hogy vele a kapát és öntöző kannát ismét uralkodói pálczával cseréltesse fel?”

„Üdv neked, isteni caesar!” felszólalt Bellus hízelegve; „az agg lelkü Diocletióntól nincs többé mit félned. . . .”

„Maximinus Daza nem ismeri a félelmet,” igazította a szólót okos beszédre haragos tekintettel a fejedelmi fér-

fi; „az istenek mind jó barátim“, folytatá kaczagva, „s egy azon kalandokat üzöm Jupiterrel Alexandria ékes városában, az emberek pedig maguk félnek engem, s így megfosztanak az oktul, hogy én féljem őket.“

„Igazat szólasz, uram Maximin!“ válaszolt töredelmes arczczal Bellus, „és semmi sem bizonyosabb, mint hogy növekvő katalmadtól, szerencsédől, bölcseségedtől és vitézségedtől remegett Diocletían, midőn Maximían minden unszolása elégtelen volt, vele a fejedelmi bibort újra elvállaltatni. Sokat beszélt az agg férfinak nagyravágyó barátja; de Diocletían végre is azon válaszsza utasítá vissza a kérlelőt: „Látnád csak — ugymond — az ékes növényeket és virágokat, melyeket kertemben ápopolok, semmit sem szólnál többé előttem a terhes kormánygondok ujonnnani elvállalásáról.“

„Jámbor felelet“, szolt Maximin megvetőleg, „beillik egy kertész szájába! Ha vén Jupiter szakálának annyi becse volna előttem, mint paripám serényének, fogadni mernék rá, hogy ez együgyü jámborságot valamelly keresztény rajongótól tanulta.“

„Igazat szólasz, isteni caesar!“ válaszolt az ifju, „mert ha fényes székvárosodnak, Alexandriának, világhírü bölcseitől vett volna leczkét, okosabban kellene gondolkoznia. Az öreg Maximían másképp érez, mert még ki sem csirázott a virágmag, mellyet Diocletían rábeszélésére elültetett, s már megunta a magányos élet csöndjét, s újra felruházta magát augustusi czimmal és hatalommal.“

„Fegyverem hírért fogja nevelni,“ mond büszkén Maximin , „mert triumphálnom kell felette , ha legkisebb szándokot mutat hatalmam csonkítására. Így történt volna Diocletiánnal is , ha jó korán magányba nem futamlik !“

„Mióta a felvilágosult nép nem ismer többé Olympban isteneket , nagy erejű férfiaknak kell az emberek fölé emelkedni , hogy legyen kiktől rettegniök ,“ hízeltgett Bellus , „s ezek közt te vagy a jelenkor legnagyobbika , oh uram , dicső caesarom !“

Bellus olly szerencsés volt , a zsarnokló caesart igen jó kedvre derülni látni ; ő maga legkevesebbé vallá ugyan meg , hogy e jó kedvének azon hallott hír volt indító oka , miszerint Diocletian , kit vetélytársul éppen nem örömet birt volna , nem fogja többé az augustusi hatalmat igényelni . . . . Szive derültségét éjezteté a kegyenczczel , s pajzán bizalommal bocsátkozott vele beszélgetésbe , mellynek folyama azonban fejedelmileg fenségesnek éppen nem volt nevezhető. Maximin a tartományoknak , mellyek kormánypálczája alatt nyögtek , valódi zsarnoka volt , egyszersmind élvsovár és kicsapongó szívtelensége szintolly kevéssé ismert vágyaiban korlátot a férfiak , valamint a nők irányában ; amazok birtoka s ezek erénye egyiránt szabad rablás tárgya volt kényuri kegyetlensége előtt. Korra vallástalanságát ő is közös vétkül birta , s Istent nem ismervén , embertársai iránt nem viseltetett kegyelettel ; szava vakmerő gúny vagy megvető daczolás volt , cselekvéseiben bűnös hajlami voltak vezéreül.

„Gondolj ki, Belle, gondolj ki valamely mulatságot isteni caesárod számára,” szolt fásult kebellet az ifjuhoz, „mert az eddigi egyhanguságot meguntam életemben. Már mindent megkisértettem; kincseket halmoztam rakásra, mellyek elpazarlására magam és élni tudó barátaim nem vagyunk elegendők; fegyvereim híret olly dicsővé tettem, hogy Mars mint együgyű himpellér áll megettem; gondold meg! legujabb napokban már a szakálos bölcsészek társaságát is fölkerestem, kiknek tanitmányai szép hírt szerzének Alexandriának, de eszelős finomságaikban szintolly kevéssé találtam mulatságot, melly lelkem unalmát elűzhetné . . . . Az asszonyok? ezek sok ideig szolgáltak időtöltésemül; de a vágy csak ott ősztönöz életemben, hol kielégítésök némi küzdelemmel jár, — a férfiak akaratom rabszolgáivá lettek, s a nők mint tövistelen virágok hajlanak meg lábaim előtt, — mi multság ez? Gondolj ki kedves időtöltést számomra, Belle, s jutalmad fejedelmi lesz; ha pedig elméd eltompult, menj, ne érezd többé kegyelmemet!”

„Az én uram szenvedne unatkozást?” mond Bellus szolgái alázattal; „ennek történni nem szabad! . . . . Ki csábított téged a bölcsészek hallgatására? az volt az első áruló, ki meglopta jó kedvedet. Vissza kell fordulnod örömeid eddigi forrásaihoz, dicsőséges caesar, s tapasztalni fogod, hogy azokból uj és mindig friss élvezek fakadoznak számodra, ha ügyes kezek fogják a serleget nyújtani szomszédjaidnak . . . . Meguntad a nőket, mondd, Alexandria híres szépségeit? . . . . Mert csak azokat ismered,

én uram, kik készséggel hajoltak meg akaratod előtt! Parancsolj, s én olyanokkal ismertetlek meg, kiknél az élvezet küzdelemmel jár, kiket, mielőtt hő karjaidba ragadhatsz, ellenállással fogják felcsigázni vágyaidat.“

„Fortély és tettetés, melyet keresztül látok és megvetek!“ válaszolt mogorván Maximin.

„Ismered-e a keresztény nőket?“ kérde. kijelentően Bellus.

„E rajongó fajt?“ válaszolt megvetőleg a fejedelmi férfi; „eddig kerültem őket, mert vak buzgólkodásuk nem érdemlé meg figyelmemet; de jaj nekik, ha e figyelmet magukra vonják!“

„Ugy hát nem láttad még Alexandria legszebb hölgyét,“ mondá Bellus örvendő hangon, bizton hívén, hogy sükerülend a kedvtöltésnek igen gazdag forrását nyitni meg ura előtt . . . . Maximin ébredő figyelemmel hallgatott szavaira.

„Ismételve mondom,“ folytató szavait Bellus, „még nem láttad Alexandria legszebb hölgyét, kinek pusztá tekintete képes új életet önteni a legelfásultabb lélekbe; kinek személye méltóságosabb, mint minőül Juno áll a buta nép hitében, s ki észre s elmésségre nézve Minervát megszégyenitné, ha még egyszer kedve jőne, földgyermekével versenyre szállani . . . „Van, dicső uram!“ folytatá beszédét, midőn látta, hogy Maximin növekvő érdekekkel figyel rája, „van egy hölgy Alexandriában, Catharina neve; a keresztények felekezete büszkeségének tartja; s gyülekezetök csillagául tekinti, s a kik Olymp isteneiben még

biznának , Venust legalább kitagadják ez istenségek közül, ha őt megláthatják. Szép , dúsgazdag , elmés , tudomány-nyal teljes , művelt , s a mellett olly erényesnek mondatik, és olly megdönhetetlenül szilárd elvekkal bírónak, hogy meghódítása dicsőséget áraszt a hódítóra , azon édes élv-ek mellett , mikkel illy hölgy bírása a férfikebelt ke-
csegteti.“

„E hölgy Alexandriában él?“ kérdé kíváncsian Ma-
ximin.

„Igen , jóságos uram!“ válaszolt Bellus , „s a miket mondtam róla , csak árnyát sem rajzolák eléd a lelki tes-
ti kellemeknek , mellyekkel bir. Tapasztalásod győzzön meg felőle , ha szolgád szemeinek és izlésének hitelt nem
adsz.“

„Meg akarok győződni,“ mond Maximin határozot-
tan. „Szépnek mondod , gazdagnak, elmésnek és erényes-
nek. Mind e tulajdont kísértet alá veszem. Ohajtanék már
egyszer nőt látni , ki elég önféjü legyen , mást akarni ,
mint a mit Maximin Daza akar , s elég szilárd , az én aka-
ratomnak ellenszegülni. Szép multság lesz látni , mint
vergődik makacsul egy gyöngé madár erős karjaim közt.
. . . . Itéletet kell mondatnom felette , mielőtt személye-
sen közeledésével szerencsételném. Szépségét barátáim
bírálják meg ; gazdasága jó zsákmány lesz katonáimnak ;
dicsért értelmességét Alexandria leghíresebb bölcsei elé
állítom. S ha mind ezek előtt diadalmasan áll meg , akkor
megismerem , hogy erénye méltó tárgy lesz , egy diada-
lokhoz szokott caesar által vétetni ostrom alá!“

Maximin most közelébe szállítá környezőit, s tudtu adta nekik; hogy fejedelmi kegyessége ritka látványos mulatságot készít holnap számukra, melyben egy hölgy felett, ki Alexandriában legszebbnek és legelmésebbnek mondatik, fognak hozni ítéletet. „Te, Galba, menj,“ szolt a vitézek egyikéhez, „s járd körül Alexandria leghíresebb bölcseit. Add tudtokul Maximin Daza caesar nevében, hogy holnap délre mindnyájokat Serapis templomába parancsolom, hol tulajdon füleimmel akarom hallani vetelkedéseket olly ellenféllel, a minő legtöbb esetben győzelmes szok lenni a legműveltebb férfiesz felett . . . . Te pedig, Tubero, holnap szolgálni fogsz öltözködésemnél, mert bár csak hallgató leszek is a holnapi mulatságnál, de én akarnék a többi közt legnyertesebb lenni . . . . Belle!“ folytatá tovább parancsosztását, „harmad magaddal a discsért szép hölgyhöz fogsz menni követségben, s tudtul adod neki akaratomat. Ha a hölgy szép és elmés, hiu is lesz bizonyára, s örömet fog megjeleni az alkalomra, hol arczát és elméjét tündököltetheti . . . . S ti többiek,“ így fejezé be rendeléseit, „gondoskodni fogtok; hogy ez uj nemü multság után fényes és gazdag lakoma várjon mindnyájunkat, melyben dalárok és viglelkü férfiak, zenészek és tánczosok ne hiányozzanak, kiknek lélekderítő társaságában felednem lehessen a sanyaru beszédek unalmait, melyekkel a bölcsességet kedvelő férfiak kétségtelesenül elkínoznak.“

A vitézek egy része kapott parancs szerint eloszlott. A többiek, Bellus társaságában, haza kísérek Maximint,

nem kevéssé örvendezvén, hogy a kényur sötét lelke még nem mutatott vidámságra derült az időtöltés új neme fellett, melyet magának a holnap napra készíte.

II.

Alexandria ékes palotasorain túl kelet felé a várost nagyszámu kertvirányok környezék, gazdag polgárok, fáradaimaiktól kipihenő kereskedők, és előkelő birtokos urak mulatóhelyei . . . . E kertnek egyikében, melynek bejárását sűrű lugasok és földig lombos fák árnya födé el a kíváncsi szem elől, gazdag külsejű palota emelkedett. Első tekintetre e hely elhagyottnak látszék, mert semmi nyoma nem volt benne s körüle azon sűrű forgalomnak, mely a többieket bélyegzé: régi ős épithette a palotát, s a mostani birtokos nem látszott fáradságra érdemesnek tartani, a régi pompát új divatu ékességek hozzáadásával nevelni; úgy látszott, hogy, vagy izlés hiánya, vagy tán másnemű szellemiebb foglalkozás miatt, lakhelye külső csinosításával nem sokat törődött, s úgy használta azt, a mint őseitől öröklé. Azonban a figyelmesebb vizsgáló beláthatá, hogy a látszatos elhagyottság mellett, egyszerű s nemes izlésű rendezettség uralkodott a kert ültetvényeiben, s a halotti csend és pusztaság, mellyel a futólagos

megtekintő e helyet vádolható, csak a birtokos magányszeretetének volt eredménye.

A palota ajtói s ablakai csukva valának. Belsejéből csöndes és megható ének hallatszott ki, mellynek vegyes hangjai számosan összegyűlt seregről tettek tanuságot, s egyszersmind könnyen felvilágosíthattak a felől; hogy a hely keresztény emberek gyűlőhelye, kiknek ez időben nem tette üldöztetés sanyara kötelességökké, teljes elrejtettségben gyakorolni ajtatosságukat.

Az ének elhangzott, s páronkint és csoportosan sereglett ki a keresztény gyülekezet a palota megnyílt szárnyajtain: fiatalok és öregek, férfiak és vének, gazdagok és szegények, barátságos és tartózkodás nélküli érintkezésben. Egy sem volt az arcok közül, melly tiszteletre méltó, s becsülést és rokonszenvet gerjesztő nem lett volna; magatartásuk szerény, de egyszersmind szilárd vala, s tanuságot tevő a felől, hogy ez emberek késedelem nélkül vonulnak vissza onnét, hol világi hiusággal jöhetnének versenyre vagy összeütközésbe, s e részben készek mindenről lemondani; míg ellenben tulemberi erővel képesek megállani, s mint hősök küzdeni ott, hol lelkek belvilága fenyegettetett ostrommal; melly tekintetben szent vallásukból eredő meggyőződésük volt az égyedüli vezér, mellyet követtek, mellyhez tántorithatlanul ragaszkodtak. A nagy rész csöndesen elszéledett. Egy kisebb csoport maradt hátra, összealakulván több egyesekből, kik a távozókat a palota küszöbénél tovább nem kísérték. A sereg legszegényebbei voltak ezek, egytől egyig vagyontalan és

munkaképtelen öregek , gyöngeségben és kórban sinlők , kiknek némellyike a járás fáradságát sem birta volna meg, ha egyik vagy másik az ép erejű felebarátok közül tette kész szeretettel nem gyámolítandá őket ingatag lépéseikben. Mindnyájan helyet foglaltak a padakon , melyek a palota előtti terjedelmes pázsitot magas gyümölcsfák árnyas lombjai alatt körülvevék. Mintha ajtatos foglalkozásokat, melyre a palotában összegyülekeztek, most is folytatnák , mély csönd uralkodott az egész seregben , alig megszakasztva, olykor egy pár szó által, mellyel a gyöngét az erősebb biztatta , a beteget az egészséges vigasztalta.

Kevés vártatva néhány fiatal hölgy jelent meg ismét a palota ajtajában. Foglalkozásuk után mindnyáját cselédnek vélnéd , ha nem volna egy köztök , sem legelől , sem leghátol , hanem elkülönödés nélkül vegyítve a többiek csoportjába , kinek személye felé fordult a letelepült aggok és gyöngék összes tekintete , s kinek jóság- teljes arcza bő tanúságot tett felőle , hogy a sziv nemes-ségében , az igaz keresztény szeretetben , ő az előkelő s urnő mindenek felett . . . . Ki e hölgyet jelen foglalkozásában látta , nem önfeledő alázattal , de azon szeretetteljes szolgálati készséggel , melly minél alábbra ereszkedik , annál magasban áll , a keresztény felebarátiság e jóságos gyakorlata mellett , elfeledé csudálni ritka szépségét , nemes alakjának és fiatal tagjainak kellemeit; elfeledte, hogy az alamizsna-osztásban szolgálói szerepet vivő hölgy , te-

kintvén lelki és testi bájait, igényt tarthatna rá, szolgálókul látni zsámolya előtt Alexandria összes nőseregét.

Catharina s a vele jött nők ételt és gyógyszereket osztának ki az ügyefogyottak közt, kik a palota előtt letelepedtek . . . . E foglalkozást, melyre az új vallás tanította az embereket, szívemelő volt látni; itt egy elaggott ősz férfi előtt térdén tartá az ételt az úri hölgy; amott karjaiban fogott fel egy beteg nőt, s türelmes gonddal vivé ajkaihoz a gyógyszeres csészét; vagy saját öltönyét szabdalá fel, hogy egy másiknak sebeit enyhítő irral köthésse, s öntagjait mezteleníté meg, hogy a szűkölködőkoldust ruházhassa.

A szeretet lakomájának végeztével egy sem volt a tápláltak és ruházottak közül, ki a jótét becsét hálynyilatkozattal merte volna kisebbíteni . . . . Catharina volt első, ki a sereg közepén térdre hullott, s előmondá a hálaímt, mely köszönetet rebegett a vett jótéteményekért annak, a ki ruházza a föld virágait és táplálja az ég madarait . . . . Mielőtt az ügyefogyott emberek eltávoztak, több marok pénz lett köztök kiosztva ajándékul, hogy a legközelbi összejövetelig ne kelljen fogyatkozást szenvedniök.

Catharina búcsusztót monda keresztény felebarátaihoz, s a palota ajtóján csöndes lakába távozni akart . . . . Most az elszéledő emberek közt egy magas idegen alak nyomult előre. Öltözete s fegyverei romai vitéznek mutaták; egy volt Maximin caesarnak ímént látott kísérei közül. Az aggályosbak és gyöngébb idegzetűek megféleml-

lettek az idegen láttára ; azonban csakhamar eloszlott ijedelmök , midőn Catbarina tartózkodás nélkül nyujtá jobb-ját a vitéznek üdvözlésére , s őt egészen mint ismerőst fogadta bizodalmas szavakkal : „Az Ur nevében , Galba !“ mondá szelid hangon Katalin.

„Az Ur a te Istened legyen , most te veled is , keresztény hölgy !“ mondá az érkezett , „mert szükséged van oltalmára. Catharina , az árulás és hiu kíváncsiság vészt gyűjtenek össze fejedt körül.“

A keresztények , kik széledni kezdének , ujra csoportba gyülekeztek Katalin körül. Benne legbuzgóbb hit-társukat és jötevőjüket tisztelék , s ijedésök a baljóslatu szavakon könnyen volt magyarázható.

„Uram és Istenem , nem hagy el a veszélyben engemet,“ válaszolt bizalommal Katalin ; „mondd el híredet tartózkodás nélkül.“

Galba , a római vitéz , előadá az iménti beszélgetést , melly Maximin és Bellus közt történt , s értesíté őt egyszersmind Maximin szándokáról , mellyet vitézeivel tudatott. „Szeretlek mint rokont és mint keresztény hölgyet,“ mondá Galba ; „azért tanácslom , hogy távozzál Alexandriából minél előbb. E zsarnok caesartól csak vészt rettegek. Bármilly eredménnyel állj szemközt nagyeszű bölcseivel , elég az , ha buja szeme meglátott téged ; vagy ő fog ölelni , vagy kínos halál !“

Galba aggodalmában többen osztozának. Egyedül Katalint találta a hír szilárdon és rendületlenül. Őt a félelem nem érintette , s szintolly kevéssé csiklandozta a hiu-

ság; bátran kimondá szándékát, hogy sem a rettegett zsarnokkal, sem az ellene állítandó bölcsekkel, nem rettegi a szembeállást . . . . Keblét merész remény szállotta meg. A keresztény hit első hívői nem elégtették, szóval vallani s tettel követni az erény szabályait, mellyekre az Üdvözítő példáiból tanítottak; ők egyszersmind szent kötelességökül ismerék, a szeretet vallását, mellynek hívei voltak, minden alkalommal terjeszteni is. S hátha őt, a gyöngé szüzet, hitta volna meg az ég, az evangelium igéinek hirdetésére olly számos hallgató előtt! Hátha neki volna rendeltetése, egy kicsapongó kényurat, Róma valástalan hadfiait, vagy Alexandria híres bölcseit, az igaz hit ösvényére téríteni! S csak egy lélek megnyerése bőven jutalmazná a keresztény ember fáradságát. „Oh Galba! még távol vagy az üdvözítő vallás szellemétől, ha gondolod, hogy elég ékesszólással birsch olly tett véghőzviteléről lebeszélni, mellyet kötelességül tekintek. Áldom Istenemet, hogy utat nyit előttem, evangeliuma k hirdetésére. Minél terhesebb ezen ut, annál buzgóbban járok el rajta. S ha életemmel kellne is hitemet pecsételnem, jöhet-e az ember testére szebb halál, mint midőn életet oszt és hirdet a lelkek számára?”

A római vitéz előtt e buzgalom és lelkeség megfoghatlan volt. Tudta megfogni a férfit, ki fegyverrel kezében csatára kel férfi ellen; de hogy járulhasson a védtelen gyöngé nő hatalommal bíró zsarnokok ellen, ennek felfogására nem volt értelme. „Mint ellenségemet gyűlölöm e caesart!” felkiáltott hévvel Galba, „gyűlölöm, mert

nem egy rokont és jó barátot pusztított el keblemről zsarnoki kénye; — de ha téged merészelne érinteni, Catharina . . . .“

„Galba!“ mond nyugodt fenséggel a hölgy; „te nyilatkozál, hogy a bálványtisztelők hitetlen seregéből a keresztény hívek sorába akarsz attérni; s már vevéd is mestereinknek az üdvöztető hitben oktatásait. Menj, és kérdezd meg e mesterektől: tud-e gyűlölni a keresztény hívő, s nem ölel-e egyenlő szeretettel keblére barátot és ellenséget? Vallásunk, oh Flavius! a szeretett vallása, s kinek lelke fel nem olvadt a szeretetben, az még nem érdemes a keresztény név viselésére . . . . Menj, Galba, és tanuld hitünket mestereidtől, s tanuld mitőlünk, gyöngge közönséges hívektől, kik a melly szeretetet szavunkkal hirdetünk, tettel minden perczen pecsételjük . . . . Holnap megjelenek Maximin előtt; s ha Isten célra vezeti szándékomat, áldani fogom nevét; s ha martalékul ad ellenségim kezébe, imádkozni fogok azokért, kik velem gonoszt cselekesznek!“

Katalin visszavonult . . . . A hívek imádkozva távoztak, áldást kérvén a keresztény felebarát szándokára, ki holnap vész közt jelenik meg a bálványimádók seregében. . . . Galba csudálkozva maradt egyedül, s habozó halk léptekkel távozott . . . . Milly magasztosnak kell lennie a keresztény szeretetnek, — így gondolkozott, — ha ő, bár nem rossz és romlott szivü, azt meg sem foghatja!

III.

Történetünk ideje, a harmadik keresztény század eleje, az üdvözítő vallás diadalkorába esik. A jelenkor egyik legnépszerűbb történetírójának előadása szerint: Görög-
hon és Róma vallásai összeomlottak, töoszlopaikat az idő megrongálván, s egy új hitvallás, zaj nélkül, de minden-
nen győzelmeskedve, terjedt el a föld tartományain. A görög bálvány-rendszer csak egy ifjui nép gondolkozás-
módjának, tele élénk képzelemmel, de érettebb elme-
műveltség nélkül, felelhetett meg. A római hitvallás is er-
kölcsei együgyűséget és gyermeki bizalmat föltétele-
zett virágzására. A bölcselkedés és a tudományok előha-
ladása Görögthonban, valamint az erkölcstelenség és rom-
lottság elterjedése Rómában, aláásta az oltárokat, s a
gyáva hamis-istenek tiszteletét üres idommá tévé, mé-
lyebb benyomás és szentség nélkül. A bölcsészek minde-
nik a maga módja szerint, öneszökben keresték a meg-
nyugvást, mellyet az olympi mesék nem adhattak. Sokfé-
lekép megoszolván egymás közt önalkotta elméleteik által,
mindnyája megegyezett a népvallás megvetésében . . . .
Illy körülmények közt Jézus üdvözítő vallása sokszorosán
áldáshozó volt. A kereszténység egy pár század alatt a
Ganges partjaitól az atlanti tengerig elterjedett: a legtöbb
tartományokban egészen diadalmasan, másokban első csi-

rájában , de napról napra erősebb gyökereket nyerve. El-lentállhatlanul aratta a keresztény hitvallás diadalait ke-letről nyugotig , a durva s a művelt népek közt , s szilárd alapra emelkedett minden jövőendő időkre , mint ezt isteni tanainak benső jóságánál fogva nem is lehetett várni más-kép. Ezen első s legfőbb okon kívül elősegíté ezen üdvös elterjedést a pogány vallások említett megromlása , utóbb az egyháznak benső erős szerkezete , legfőképp pedig hí-veinek buzgósága , kik első századokban az isteni tanit-mányt felfogák tisztán , bevallák állandóan , s hirdeték lel kesedve ige és tett által . . . . A vallásanuk vére volt a legtermékenyebb mag a hívek szaporítására.

A bölcselkedés a régi vallásokkal egyetemben indult hanyatlásnak. Az emberiség elpuhult és szolgaságnak in-dult ; a gondolatok szabad röptének száz körülmény egye-sült szárnya szegésére. S az új vallás nem vert még any-nyira erős gyökereket a földön , hogy törzsébe egy új és magasabb irányu bölcsészet águl lett volna oltható. Az eclecticai vagy új-platoi iskola nagy részben megelégedett a régi tanitmányok ismétlésével , fejtegetésével, vagy sok-szor megrongálásával . . . .

E bölcsészeti iskola fészke s legtöbb követője Ale-xandriában volt.

A bölcsesség ezen barátai a magasztos görög tanokkal keleti ábrándokat vegyítének, s adván hozzájuk még zsidó, sőt keresztény fogalmakat is, oly csuda alkotásu rendszert hoztak létre, melly megzavarta az elmét, üresen hagyá a szívet, és rongálta a képzerőt...

Ezen iskolának két egyénét látjuk déltájban Alexandria egyik előkelő utcáján Serapis temploma felé haladni. Minél kevesbbé hatottak a bölcsesség igaz szellemébe, annál gondosabban őrizék magukon mind azon külső jeleket, mellyek őket a nagy tömeg előtt tisztelet vagy legalább tartózkodás tárgyaivá teheték. Homlokuk borus volt, tekintésök követelő; szemükből fenhéjázás sugárzott, ajkuk körül megvető gúny települt. Nagy szakál verdez mellöket, vegyülvén nyíratlan hajjal, s kezeik ujjait hosszú körmök ékteleníték. Vállukra széles köpeny nehezkedett, felette kisdéd tarisznya függvén, igényelt díszjelül inkább, mint használatra. Lépteiket nehéz bottal támogaták.

A templom előtt egy más csapattal találkoztak, mellynek egyénei annyiban különböztek tőlök külsőképen, hogy az öltözetet nem tekinték hivatásuk kiegészítő részéül, s e részben a divathoz és köz szokáshoz nem tartózkodtak alkalmazkodni.

Üdvözlék egymást ... S az első szóváltás után azonnal két külön felekezetre szakadtak. Köpenybe burkolt vének tevék az egyik csapatot, közönséges öltözetű fiatalok a másikat. — A beszélgetés, mellyet folytattak, egyenesen ütközött azon bölcsészeti szabályba, melly bár-

mi rendkívülit is csudálni tilt, mert nem tagadhaták egymás előtt, miszerint Maximin caesar azon parancsa, melly őket ide rendelé, hogy egy asszonynyal tán épen olly tárgyak felől vitatkozzanak, mellyek iránt maguk közt sem tudtak tisztába jöni, meglepte s csudálkozásra bírja őket. Voltak az öregek közül, kik neheztelve emlegeték, miszerint a bölcselkedés le van alacsonyítva, ha olly mély elméjü képviselői, mint ők, egy asszonynyal, s hozzá még kereszténnyel, kénytelenítettnek, vetekedni; elczésen jegyzék meg, hogy illy egyenetlen vitatkozásban, mellyben sem gyorsabb nyelvre sem az utolsó szóra nem számolhatnak, a győzelemről előre is le kell mondaniok, azonban az ifjabbak sem a neheztelésben sem a gúnyos észrevételekben nem vettek részt, némelleyek azért, mert egy híres szépségü s művelt nővel a szóváltást nem tartották kellemetlen foglalkozásnak, némelleyek pedig — s ezek voltak a legfiatalabbak — azért, mert lelkök elbizottsága s hiuságuk sokkal nagyobb volt, sem hogy saját bölcseségöket bármilly vitatkozásban diadalmasan kitüntethetni nem remélték volna . . . E tanakodások közt sokat jelentő arczczal tette egyik azon észrevételt: vajjon nem valamelly lappangó vonzalom a keresztények iránt adatá-e Maximinnal a parancsot, melly őket a jelen helyben összegyűjtötte? Melly kérdés azonnal összeolvastá az egész csoportot, s a bölcsészet barátai között néhány percz alatt igen barátságosan zaj ütött fel, némelleyek Plato vagy Aristoteles tételeiből, az emanatio, magia, thurgia, astrologia titkos tanaiból iparkodván megmutat-

ni, hogy Maximin Daza caesarnak illy gondolatra jönie lehetlen; míg mások ugyan azon nyomokon vitaták, hogy e gondolat öröktül fogva szükséges és elkerülhetlen volt.

E közben a fiatal caesar fényes kíséretével megérkezett, s a templom előkelő helyén, hol egykor a papoknak és áldozattevőknek volt kiválasztott helyök, letelepült. — A bölcsészek kisdéd serege a kényúr előtt foglalt helyet arra rendelt padokban; míg a nép, melly egyre sűrűbben özönlött a szokatlan látványra, lassankint a fényes csarnok minden helyeit betöltötte. Szemközt e bölcselkedőkkel magasabb emelvény állott, olly helyen, melly a kúpfödelen beözönlő napfény által legjobban meg volt világítva. E hely Katalin számára jelöltetett ki, mint a nagy tömeg gyanusan vélte, megtisztelésül; míg Maximin és baráti annak örvendeztek, hogy a női szépséget illy emelt és világított helyen annál jobban láthatják, és igazságosban bírálhatják.

Most a templom ajtaján néhány nő lépett be. Egyszerű volt öltözetök, s szerény magukviselete azonnal megismerteté bennök a keresztény hit követőit. Csöndesen haladtak előre, el nem bizottan, de meg nem zavarodva ezreknek rajtok függő tekintete által. Maximin közelébe értek, a kisdéd csoport megállapodott, s csak egy folytatta tovább lépteit, szilárdul haladván a rettegett kényúr elé.

Katalin volt. Maximin ülőhelye előtt megállapodott,

s a fátyolt, melly arczát eddig borítá, hátravetette . . . Szépsége tündöklő volt. Mint a templom mesés istennője állt a nép között, s a csudálkozás hangjai repültek ajakról ajakra arcza és termete bájai felett . . . Maximinnak merőn tapadtak a hölgyre szemei, s meglepetése palástolhatlan lön. Arczizmain élénk játék tünt fel; az ámulat elakasztá szavát; majd kedvező mosolylyal mutatta meglegedését, s az érkezett hölgyet üdvözölte.

„Parancsolál, caesar!” mond komoly hangon Katalin, „s én, mint alattvaló, engedelmeskedtem. Add tudtomra, mit kívánsz tőlem, s teljesíteni fogom, ha Is-akaratiával nem ellenkezik.”

Maximin megbizott kegyenczéhez, Bellushoz, fordult. „Isteneinkre!” ugymond lángoló tekintettel, „e hölgy valóban szép, szebb, mint a minőt Alexandriában azok közt, kiket még nem ismerék, találni gondoltam . . . Szólj igazat, Belle, szóljatok igazat mindnyájan,” felszólítá többi kíséreit, „érdemes-e e hölgy, hogy egy hatalmas caesar őt szerelmével boldogítsa?”

A kérdezettek, Maximin felszólítására, nem tartozkodtak nyíltan bevallani, hogy ha van földi teremtés, ki egy isteni fejdelem rokonszenve által boldogíttatni méltó, ugy azok közt az előttök álló hölgy első helyen áll.

„Szívem valóban megindul ennyi báj láttára, s hangosabban feldobog keblemben,” folytatá Maximin; azután hozzá tévé fürkésző tekintettel a kérdezettek, „Hiszitek-e, hogy illy hölgy szerelmét enmagam többre becsül-

ném, mint Alexandria leghiresebb szépségeinek birását, s olly boldognak érezném magam szerelme által, mint a milly boldognak kellne neki lennie, általam szerettetve?“

A kérdezettek némán maradtak; zavarba jöttek az adandó válasz iránt.

„Válaszolatok tartozkodás nélkül!“ parancsolá a kényúr; „ohajtom, hogy igeneljétek kérdésemet!“

Egy sem volt a kísérők közül, ki vonakodott volna, azonnal nyíltan bevallani, hogy valamint Katalin lenne a földön legboldogabb teremtés, Maximin Daza által szerettetve, ugy viszont a fiatal caesar is menyeeileg boldog lenne szive érzelmei által.

„Igazat szóltok“, helyeslé Maximin e vallomást. „A hír, melly e hölgy szépségét páratlannak mondá, valót mondott; s ha szépségének megfelel elméje s műve'tsége, miket a hír szinte egekig magasztal, ugy irigyeim-mé válhatnának miatta az istenek ... Halljátok tehát, mit határoz Maximin e hölgy felől, — Maximin, kiről ti gyáván azt vélték, hogy rabul meghódol a női bájok előtt.“ S most félbeszakasztván beszédét, mellyet kíséretével halkabban folytatott, Katalinhoz fordult. Kimutatóá neki a helyet, melly számára rendeltetett, s fölemelvén szavát, hogy a templom boltozata viszhangzott belé, mondá az összes nép hallatára:

„Keresztény hölgy! Vallásodat isteninek mondog; felőle azt hirdeted, hogy alapját a legtisztább erkölcsi elvek teszik, s hogy ki azok igazságát átlátja, mintha megszállaná menyeei világosság, tartozkodás nélkül hajol a

boldogító hitrendszer ölelésére, mert a szent igazságok vakító fénye előtt eloszlik az olympi istenek híveinek bölcsesége. Halld azért parancsolatomat: Vitasd meg itt előttem és az összes nép előtt e tiszta elveket, mutasd ki vallásod igazságát, s győzd meg Alexandria híres bölcseit, kik előtted vannak, Jézus igéinek és tanításainak ellenállhatlanságáról . . . Ti pedig, bölcs férfiak!“ szolt emezekhez fordulva, „álljatok szembe merészen e vallásrontó s népizgató ujitások ellen; forgassátok ki sarkaitból e nő keresztény okoskodását, s legyetek olympi isteneink dicsőségére. Ha meggyőz e nő titeket, számüzve lesztek örökre hazátokból . . . De ha te lész a túlnyomó bölcseségnek engedni kénytelen, bájos Catharina! akkor légy kész, elhagyni uj hitedet, visszatérni régi isteneidhez; mert nem remélem, hogy átalkodottság által olly büntetést akarnál rovatni magadra, mellyet egy szép nőre csak kényszerűlten szab a kegyes fejdelem, s ez a halál!“

A nép nagy része, a pogány istenségek tisztelője, öröm rivalgással hallá ez utolsó szavakat, s zajosan kívánta a nagy fontosságú vitatkozás megkezdését . . . A nagy tömeg közt, egyenkint vagy kisebb csapatokban, csekély számmal voltak elhintve a keresztény hívők, kik Maximin kegyetlen szavait azon rendületlenséggel fogadják, mellyel az üdvözítő vallás szilárd elveiből magukat felruházák. Részvét szállta meg keblöket, midőn egyetlen keresztény felebarátjokat, s hozzá még gyöngé nőket,

illy nagyszámu ellenfélnek kitétetve láttak; de bíztak Istenben, ki gyakran választá már gyöngye eszközt hatalmas dicsősége hirdetésére; s elvégre megnyugvásuk lön azon kilátásban, hogy legrosszabb esetben az igaz hit mellett egy új tanu lépend föl, pecsételvén annak bizonyosságát élete áldozatával. Arra gondolni, hogy Katalin, bármily nagy legyen az ellene szegülő erő, legkisebbé is ingadozni fog, senkinek sem jutott eszébe. Jól ismerék a szilárd lelkű hölgyet, kinek isteni vallása minden emberi gyarlóság felett győzelmeskedő erőt adott.

Katalint Istenben való bizodalom lelkesítette. Nem vette máskép Maximin kegyetlen rendeletét, mintha felhívatott volna, tanuságot tenni a világ előtt Isten dicsőségére, vallása terjesztésére. Azon szilárd léptekkel, mellyel a templomba jött, foglalta el a számára rendelt széket, s midőn Maximin a vitatkozás megkezdésére jelt adott, megnyitá ajkait Jezus evangeliumának hirdetésére.

Szelidség és a meggyőződés hódító tüze tünt ki Katalin beszédéből, mellyet nem háborgatott meg sem a kegyetlen kényúr jelenléte, sem a néptömeg zúgolódása, melly beszéde kezdetén vészjóslólag emelkedett ellene, sem a pogány bölcsekedők heves megtámadása, kik beszéde első tételeit zajos hévvel rohanták meg, hirdetvén kalandos dicsőségét az isteneknek, kik alatt Göröghon és Roma utólérhetlen nagyságra emelkedtek.

„Egy az igaz Isten“, hirdeté fenhangan Katalin, kiállván a megrohanó bölcsek első szó-ostromát. „Egy az

igaz Isten, a jók jutalmazója s a gonoszak büntetője, a világ teremője s fentartója. Öröktől fogva van, és mind örökké lesz, mint teremő, üdveztő s felvilágosító!“

„A lélek halhatlan!“ folytatá tovább a szüz lelkesülten, „s élni fog a halál után örök időnkig, hogy végnélküli boldogságban fogadja jutalmát jó cselekedeteinek, vagy vég nélküli kinszenvedésben lakoljon, ha gonosz tettek közt és hitetlenül folyt le élete . . . Örök üdvösség vár mennyben a keresztényekre, kik Jézus üdvözítő tanításait szóval és tettel híven követik; örök kárhozat poklokban a pogányokra!“

S hosszasan és meghatólag szólott Isten mindenhatóságáról, végtelen jóságáról, igazságáról, határ nélküli szeretetéről. Szavai, melyekben a lélek halhatlanságát megvitatta, csillapítani kezdék az elejénte zúgolódó néptömeget; s midőn a mennyei boldogság örömeiről beszélt, melyekhez hasonlót még szem nem látott, fül nem hallott, sem az ember elméje fel nem foghat, ékesszólása akaratlanul megragada számos hallgatót, s a bölcselkedők, kik megczáfolására valának rendelve, álmélkodva hallgatának . . . Az egész gyülekezet mély csöndben figyelt megragadó ékesszólására; az örömöket, a menny boldogságát a beszélővel együtt előérezni vélte.

Szólott az elkárhozottak kinszenvedéséről, melyekbe hitetlenség és gonosz cselekedetek döntik az embert. S a megható igékről, melyekben a test és lélek szörnyű kínait, diadalát a gonosz szellemeknek, előrajzoló, bor-

zadás és félelem szállta meg a hallgatók kebelét . . . A szó elnémult Alexandria nagyhírű bölcseinek ajkain.

Előadá a hit, remény és szeretet mivoltát, élő színekkel fejtegette az erényt és jó cselekedeteket, melyek által a menny boldogságát megérdemelni lehet. Rajzolta a bűnt, a gonoszságot, gondolattal, szóval és cselekedettel, melyek gyakorlása pokol fenekére szállit . . . . S számtalanokban ébredt föl a vágy, a menny polgáraivá lehetni, s mind annyit félelem és aggály kinzott, az utóbbi kinszenvedésektől menekülhetni.

Maximin hosszas ideig álmélkodva hallgatott; az ékesszóló hölgy igehirdetése ellenállhatlanul megragadta lelkét, s majdnem ellágyítá igazságainak hívésére . . . De fölébreszté kevély daczát, s eszébe vevé, hogy ő nem jött ide, az igazságot győzelemre sigítani, hanem hogy előmozditsa diadalát megrögzött régi előítéleteknek. Vitára szólítá fel az elnémuló bölcseket. De ezek lágymeleg ajkán hatástalan hanggá sorvadt össze a vitatkozás, midőn olly dolgok igazságát kelle bizonyítaniok, miket önmaguk sem hittek, mert az idő rég emészté már olymp isteneinek egykor bitorlott tekintélyét.

Katalin diadala percenkint határozottabb lön. Egybe hasonlítá a pogányok csalfa hitrendszerét Jézus üdvözítő vallásával. Az egyik részen nyomorult bálványok álltak, gyöngö, korlátolt, legfeljebb emberhöz hasonló istenségek; a másikon egyetlen, mindenható, szellemi s a leg-tökélyesebb Isten; amott egy halom haszontalan, vagy épen erkölcstelen vallási rendszabály s az emberi köteles-

ségek hiányos rendszere : itt az általános észtanitmányok és az eredeti nyilatkozat megerősítésére , a legtisztább , legmagasztosabb erkölcsstan , hézagok , ellenmondások nélkül , a kötelességek tökélyesen összefüggő , természetes rendszere , melly a legtisztább emberszeretetet leheli , s az ész minden követeléseinek minden tekintetben eleget tesz. Végre az egyik részen többnyire ideiglenes vagy legalább érzéki ösztönök az erényre , s az istentiszteletben inkább a félelem , mint a szeretet hatása , s a véres áldozatokban való kegyetlenség , nem az ajtatosság uralkodása ; míg a keresztény vallás égbe vonja a földről a tekintetet , ott tisztán szellemi üdvöt reméltet , s a szeretet Istenét ismerteti a jók iránt , a boszuállását a roszak iránt . . . . Csak a keresztény vallás , melly nincs kötve egyes földrészhez vagy nemzetséghez ; birja azon hivatást , hogy általános legyen , hogy világszerte üdvözítsen.

Midőn Katalin beszédét végzé , hosszú , ünnepélyes csend lön a templom csarnokában. Mindenki meghatva volt a nagyszerű igazságok által , mellyeket a hölgy ékes-szóló ajaka hirdetett , leginkább pedig azok , kiknek Maximin ezen igazságok megczáfolását kötelességökké tévé. Hasztalan emlegette a nép legeggyűgyűbb része , mellynek hitét régi isteneihez megörzé a butaság és rögzött szokás , ezen isteneket ; hasztalan tett a böcselkedők néhány fiatalabbja kísérletet , e hamis-istenek mellett pártoló szót emelni ; mint éj homálya a világító nap előtt , ugy foszlott semmivé minden álokoskodás a felvilágosult nő szónoklatára , s a miket a fiatal bölcsészek a keresztény val-

lás ellen és bálványaik védelmére felhozának, összefüggőtlen szóhalmaz volt, mely csak védett ügyök gyöngeségét állítá szégyenitőbb fénybe; s elvégre a belátóbbak előtt sajnálkozás és nevetség tárgya lett az erőtetett védelem.

Maximin győzelmet várt, s bálványai és védői szégyent arattak. Ez haragját ingerlé föl, s fenyegetéssel rohanta meg a néma bölcsészeket, kiknek azonban ajakit, mellyeket az igazság elnémitott, nem birta többé szóra nyitni a félelem és a zsarnok zord parancsa . . . . Bevalák egy szívvel lélekkel, hogy a keresztény hölgy megczáfolhatlan igéi által meggyőzettek.

Sőt tovább mentek. Az isteni vallás szent igazságainak szelleme megszállta őket; átlátták, hogy Katalin felmutatta a célt, melly felé bölcselkedésükben törekedtek, s feltárva állnak előttök az örök igazságok, mellyeket fűrkésztek, hogy Isten, világ és emberek iránt fogalmaikkal tisztába jöjenek, s belássák a kötelességeket, mellyeket a földi és mennyei boldogság elérése végett teljesíteniök, gyakorolniök kell.

„Az igazság volt célja életünknek“, felszólaltak a bölcsék egyetemben; „s a mit kerestünk, megtaláltuk. Engedd, oh hatalmas caesar, előtted és az egész világ előtt nyiltan bevallanunk, hogy a keresztény vallást egyedül üdvöztőnek hiszszük, s örök igazságainak követésére kész vagyunk életünket áldozni, hirdetésében a halált elszenvedni. Itt, nyilván: Alexandria népének hallatára, megtagadjuk a hamis-istenek tiszteletét, s magunkévá is-

merjük a vallást, mellynek mennyei eredetét halálával pecsételte az Istenfia. Keresztények leszünk!”

Ha Maximint bölcseinek elnémulása bántotta, e váratlan fordulat feletti megütközése rendkívüli volt. Ámulata s haragja a legmagasabb fokra hágott. Mintha nem hitt volna füleinek, mintha lehetlennek tartaná, hogy nyilván kitüntetett akarátának illy számosan a legtekintélyesbek közül merjenek egyszerre ellenszegülni, még egyszer kérdezé a bölcseket, komoly és megfontolt gondolkozásukat adták-e elő.

A bölcsek válasza nyugodt, derült és határozott volt. Eltökélten vallák magukat a keresztény hit hív követőinek.

„Ha tehát az uj hitet fejedelmi kegyeimnél többre becsületek,” szolt Maximin nem csillapuló haraggal, „ám mérközzék meg az uj Istennek, kit hirdettek, hatalma az én hatalmammal, örök életet reméltek az egyetlen Isten színe előtt, s vallástok jutalmául kezéből örök boldogságot? Előmozdítom kívánságtokat; beszállitalak benneteket az örök életbe, részeseivé teszek a tulvilági boldogságnak minél előbb . . . . Három nap múlva mág'ya fog lobogni e templom küszöbe előtt mindnyájatok számára; a templom küszöbén belől pedig készen állnak az oltárok, hogy áldozatokat nyujthassatok Róma dicső isteneinek. A választás tőletek függ, élve akartok-e boldogok lenni fejedelmi kegyelmem által, vagy be akartok-e jutni haragomnak miatta a keresztények mennyországába.”

A fenyegetett bölcsek megháborodás nélkül hallák a

caesar szavait, s állhatatosak maradtak új meggyőződésükben.

Katalin még egyszer fölemelte szavát. „A keresztények egyháza csak olly hívőt fogad be kebelébe, ki üldözésekkel szemközt is bátran bevallja a megismert igazságokat . . . . E szent igazságok nevében szólítom fel, tegyen félre hiu félelmet, s hirdesse hitét nyilvánosan, a ki Jézus evangeliumának követője?” S a lelkesen szóló hölgy a caesar kíséretére függeszté szemeit.

Egy sem volt, ki az udvaroncok közül bátran felszólalni mert volna . . . . Maximin oda hagyá velök a templomot. Katalin szánakozó tekintetet lövelt Galbára, a gyáva szivü udvaroncra. „A keresztény vallás hősi lelkeket kíván,” szolt csak általa érthetőleg, „kik az igazságokat, mellyek átlátására eszközket Isten felvilágosítá, nyiltan bevallják. Lappangva s e világtól félve, nem juthatni be Isten választotti közé. E fegyvertelen férfiak bátorsága megszegyeníti a remegő fegyverviselőt!”

Galba nem mert szólni. Lesütött szemmel haladt tovább a kényur kíséretével.

A bölcsek Katalint körülvék, s vele és a jelenlevő keresztény hívekkel távoznak, hogy megkeresztelten oktatásaik után mielőbb részesüljenek az üdvözítő vallás szomjuhozott igazságaiban.

IV.

A harag dühe , melly Maximin keblében az alexandriai bölcsek iránt magas fokra lobbant , csillapulni kezdett , sőt elnnyészett , midőn a kéjsovár férfit Katalinra gondolt. Bájai feledhetlenné lettek előtte ; magas műveltségét és tündöklő elméjét maga is kénytelen vott elismerni , s heves vágy ösztönzé zabolátlan szívét , hogy őt karjaiba zárhassa. Ő , ki Alexandria hölgyeit fejedelmi kéjelgéseinek áldozatai gyanánt tekintette , nem is gondolta lehetőknek , hogy a könnyű erkölcsű városban legyen még hölgy , ki hatalmas kívánatainak ellenszegülhessen. Könnyelműen üzött tréfát udvaroncza előtt a női erényből , s mint bizonyos diadalra , indult utnak Katalin laka felé. Kíséretét a kertben hagyá , mig maga egyedül járult a szüz hajlékába.

A keresztény hölgyet a megtért bölcsek társaságában lelé , kiket kényurilag parancsolt visszavonulásra . . . a férfiak vonakodtak ; de Katalin erősebb bizalommal volt önmaga iránt , semhogy bárkivel is szemközt állni tartozkodott volna. Szavára eltávoztak.

„Köszönöm e jelét vonzalmadnak ,“ mond a buja caesar szemtelen vakmerőséggel ; „hogy ritka értelmed ez együgyű férfiakét tulszárnyalja , e tettel adod biztos tanu-

ságát. De engem nem csak elméd , nem csak lángoló ékesszólásod , hanem szépséged hódított meg leghatalmasban. Mig e férfiakat halálra kárhoztatám , a te életedet bántatlanul hagyom , keresztény hölgy ; s azért tevém ezt, hogy az enyémet tedd boldoggá szerelmed által !“

A tiszta szüz füleit még nem sérték hasonló hangok. Ő Maximin caesartól kegyetlenséget , zsarolást várt , de nem a női erény hasonló vakmerő megtámadását. Szemérem pirja borítá el arczatát , s egy pillanatig válasz után habozott. Azonban nem soká maradt határozatlanul. Bátran lépett a kéjencz elé. Nem futamlott meg , nem vonult vissza közeléből , mert lelki erejét vallása szent tanításai által elég biztosnak hitte , hogy vele fegyverkezve kiállja a hizelgő csábok bármilly heves ostromait ; s tudta egyszersmind , hogy , okozzon bár arczának önkénytelen pírulást a szemérem élénk érzete , de a csábító szavak soha sem mocskosítják azt , ki azokat hallani kénytelen ; mint rosszul irányzott nyíl hullnak vissza a velök élő fejére . . . .“ Darab ideig némán tekintte a kényur arczára ; de e tekintet olly kevéssé volt nyájas és felszólító , hogy Maximin caesaron kívül minden mást visszariasztott volna.

Maximin illyesmihöz érteni kitanult. Ő e némaságot , e mozdulatlan megállást bátoritásnak vette , s új szavakkal kezdé a szüz szerelmét ostromolni. Azonban csakhamar oszlott csalódása , midőn Katalin szóra nyitá eddig néma ajkait , s a kéjsovár férfiat olly határozottan , olly hideg nyugalommal , de egyszersmind az erényhöz , melyet vallása gyakorolni parancsol , olly hő ragaszkodással

utasítá vissza, hogy Maximinnak e rövid nyomós nyilatkozat után semmi kétsége nem maradt, miszerint itt csásbszavainak remelt sükerét nem várhatja.

De a zsarnok, megszokva kéjczéljai elérésére bármilly eszközöket használni, e bátor és erélyes nyilatkozat által nem jött zavarba. Azon mosolygó arczczal, melly kegyetlen embereknel a legzabolátlanabb szenvedélyeket, mint kigyót a rózsabokor, szokja födezni, kezde uj szót Katalinhoz. „Véled-e, ékes virág!“ mond, miközben hozzá közelebb lépett, „hogymily érzékenyen sértsenek is szód tövisei, általok édes valód illetésétől visszatiltatom? Jobban ismerem én a női tettetést, mint te véled ismerni Maximin állhatatosságát . . . . S miért is vonakodol? van-e itt valaki, a ki tanuja legyen, ha csókjaidd illatos balzsamával fürösztöd ajkimat? A szerelem titká szent előttem, s leginkább szentesítettik, ha őszinte vonzalomból nyújtja a szeretőszív . . . . Miért vonakodol? Istened tart vissza talán? Ne gondolj ábrándokra! Istened, a ki van, jobban el van foglalva többi keresztény hívei körül, kiknek annyi üldözés közt szükségük van teljes pártolására; semhogy ideje maradjon, tetteidet vizsgálni magányos szobád rejtekében.“

„Az én Istenem,“ szolt bátran Katalin, „a mindenható s mindenütt jelenlévő, elég erővel bir, megóni a leggyöngébbet egy világ megtámadása ellen; minden tudása kiterjeszkedik legkisebb hajszáladra, melly le nem hull fejedről megegyezése nélkül. Ha nem akarod érezni sujtó hatalmát, távozzál Maximin e szobából, mellynek

falai közt , mióta lakom , csak keresztény ima szállott fel ég felé , s nem pogány ajkak káromkodása.“

„Kisértsük meg tehát hatalmát Istenednek!“ szolt Maximin vakmerőn , „s ha védni bir , védjen meg karjaim ölelésétől!“ S e szavakkal a megtámadott szüzhöz lépett , s erős karjaival átkulcsolá hullámozó tagjait.

Katalin felsikoltott s fohászt röpítve Istenéhez . . . . Maximin egyre forróbban ölelé őt hevesen verő keblére : miközben kiméletlen ajkai a szüz arczot érinteni törekedtek . . . . Néhány perczig heves küzdelem volt a gyöngénő s az erős férfiú közt ; s az ostromlott szüz majdmajd hanyatlani kezdé erejében , s alélten vala a kerevetre dülendő , midőn a fiatal caesar , a védtelen erény felett erőszakával majdnem diadalmaskodó , mintha villám csapta volna el erejét dagadó izmainak , hirtelen elbocsátá az átölelt szüzet , s ijedten és elsápadva több lépésre visszahanyatlott. Szemei rémülve voltak a terem egyik szögletébe meredve , s aztán elfödé őket , s mozdulatlanul állott. „Ezt nem, ezt nem!“ kiálta magyarázhatlan félelemmel , „ezt nem birom , nem akarom látni!“

A magához tért szüz szinte azon tájra függeszté tekintetét , melly a vakmerő caesarra olly váratlanul gyakorlta borzasztó hatását . . . . Semmi sem volt ott , mi egy igaz keresztényre , ki élete célja iránt tisztában van , ki az élet elvesztésétől nem fél , mert tul rajta szebb és örök életre van kilátása , s ki a halált a dicsőbb világba csak átmeneti szakul tekinti , félelmes lett volna. Egyszerű fekete kereszt állott a falon , az Üdvözítő kinszenvedésének

jelképeül, alatta, feketével bevont imazsámoly felett, egy koponya, hogy az imádkozót az élet végére s minél üdösebb használatára emlékeztesse. A szövet, melly a zsámolyt borítá, a küzdelem közt letipratván, helyéből ki-mozdult, s a halálhirdető csontváz csörömpölve hullott rémitésül, a caesar lábaihoz.

Maximin hosszas ideig maradt mozdulatlanul, a nélkül hogy kezeit szeméről levonni merésznél. „Hála neked, megmentő Istenem! ki gyakran legapróbb eszközöket használsz felséges céljaidra!” fohászkodott Katalin, s az ijedési zavar perceit használván, gyorsan kiiramlott a teremből.

Az üldözött a távozó zaja magához téríté kábultából. Daczos vakmerőséggel hordá szét a teremben tekintetét, s szemeit erőszakkal mereszté a halálfőre, melly csak imént önmaga előtt megfoghatlan rémület okozója lön számára, s melly most békén és mozdulatlanul hevert a padolaton . . . Katalint nem látta. „S ha egy országot a halottaknak küldi Istened védelmedre, karjaim az élet gyönyörére ölelnek a halottak közül!” ordítá, szilaj hévvel törekedett a szabadba menekült szüz után.

Katalin sebesen haladt, utána Maximin még sebesebben, ki mármár beérte a menekült utána nyújtott karjaival . . . A szorongatott hölgy egy közel lugasban több férfit látott. Hozzájok iramlott. „Galba! Galba!” kiáltott esdekelve, „ha Istent ismersz, segíts a kegyetlen caesar üldözése ellen . . .” S a felszólított vitéz előtt remegve megállapodott.

Maximin meglepetve nézett e jelenetre. „Hogyan Galba“, kérdezé fölingerelt haraggal, „te ismered e keresztény nőt?“

„Soha sem láttam!“ válaszolt Galba sápadó arczczal.

„S oltalmadhoz folyamodik karjaim ellen?“ mond tovább a fejedelem, nem csillapult hévvel.

„Legyen e vakmerőség az ő vétke, nem az enyém!“ válaszolt ismét Galba. „Miként mutassam meg, hogy leg-hatalmasabb fejedelmeknek legbuzgóbb híve vagyok?“

„Karold fel e nőt“, parancsolá a haragos caesar. „s vezesd vissza a terembe, melyből megszökött. Őrt fogsz állani az ajtó előtt, míg vad természetét megszelíditem.“

Galba, a gyáva harczi, egy perczig ingadozott . . . Egykor megízlelé a keresztény vallás igazságait, s meg volt győződve üdvösségük felől. De keblében nem élt azon bátor szilárdság, melly a keresztény hívőnek mindenkor mellőzhetlen tulajdona, hogy az igaztalanság és zsarnoki kény vétkes kívánatainak tántorithatlanul ellenszegülni birjon . . . Világi fény vakítá őt. Majd-majd teljesítendő vala a fejedelem vétkes rendelését.

E perczben a bölcselkedők, kiket Katalin ékesszólása megtérített, s kik rövid órák leforgása alatt is szilárdvá erősültek az igaz hitben, a zaj által felhivatva, a lugasba léptek. Maximin utolsó szavaiból, és Katalin remegő külsejéből gyorsan átlátták a helyzet mibenlétét.

Késedelem nélkül kész voltak az üldözött szüz megmentésére.

Maximin nyugodtan hagyá őket cselekedni, azon borzasztó nyugalommal, mely zsarnoki lelkében a hideg kegyetlenség határzatát előzte meg. Rövid kérdést intéze Katalinhoz, ha állhatatosan megmarad-e fejedelmi szíve szerelme megvételében?

A válasz tanusítá, hogy az erényes hölgyet nem tántoríthatja meg a zsarnoki hatalom . . . „Most szabadon bocsáthatjátok e nőt“, mondá környezőihez, „vonzalmam utálattá változott iránta. Senki se mondhassa, hogy Maximin által kedveltetik, ki e rokonszenvet sokszorosan nem rója le számára . . . Kevés idő múlik el, és sanyarúan fogja érezni, hogy egy fejedelmi férfi kegye és haragja sokkalta hathatósabb, mint ábrándos vakbuzgalma, mellyhez együgyü makacsságában ragaszkodik.“ Ezzel a bölcsészekhez fordult, szidalmazva vakmerőségüket; s mint zsákmányán örvendező vad állat, kegyetlen szívvel adta tudtukul, hogy harmadnapig szabadon járhatnak ugyan a városban, azonban ne reméljék, hogy kimondott ítélete alul menekülhetnek, mert felvigyázó őrsereg kíséri minden lépéseiket.

A zsarnok távozott. Kevéssel ezután római csatárok nyomultak a kertbe, kiknek szigorú parancs osztott, hogy a keresztény hitre tért bölcsek minden mozdulatára gondosan felvigyázzanak.

*

*

*

Még az nap alkonyán egy fejedelmi parancsot irt alá Maximin , mellynek rendeletéből a dús vagyonu Katalin minden birtokától megfosztatott , s Alexandria városából száműzetett. Fekvő jószágai Maximin martaléka lettek , mig ingatlan kincseiben az udvaroncok és a zsákmányra mindig kész katonák osztoztak . . . Másnap a csendes kerti lakhely , hol olly sokszor tartottak keresztény hívek barátságos összejöveteleket , s mellynek küszöbétől olly számos ügyefogyott szegény távozott testi lelki vigasztalás után , elhagyottan állott , ki-pusztítva mindenéből.

V.

A pompás várost , mellyet a macedoniai hódító , Dinocrates , az ephesusi Diana-templom hires építészre , által neve örökítésére terveztetett , roppant utca metszé keresztül egyenes vonalban északtól dél felé ; egy másik hasonló szélességű futott keletről nyugatnak ; s e két fő-utczát nagyszerű házak , templomok és nyilvános épületek ékesíték , mellyekre a legdrágább márvány , porfir és gránitkő pazaroltatott. E főutczáktól párhuzamosan vonul-

tak el a szűkebb mellék-utczák mellyek a középrend lakására levén rendelve , az előbbieknél kevesebb pompában ragyogtak. A város előtt hosszú s erős töltés vonult végig a tengerparton , melly a kikötőt két részre osztá , a szárazföldről azon szigedig , mellyen Soter és Philadelphus Alexandria azon híres fénytornyát építteté , melly nagyszerűsége , művészi becse s a rá pazarlott ritka építvények következtében a világ hét csudái közé számláltatott. Az így felosztott kikötők egyike afrikai , másika asiai nevet viselt. Az afrikaival szemközt volt Antirhodus szigete , mellyen pompás színház és roppant terjedelmű palota emelkedett. Közel feküdt ide a gymnasium , mellynek márvány oszlop-folyosója hatszáz lábnyi hosszaságú volt ; a kocsiversenyzésre rendelt circus ; s az amphitheatrum , melly az ötödéves népünnepek megülésére volt szentelve. Itt tündökölt Serapis temploma is nagyszerű pompájában , mellynek világhírű könyvtára egyiránt szolgált az egykori alapítók és ápolók dicsőségére , valamint a későbbi elpusztítók gyalázatára.

A disztéreket e pompás épületek körül most temérdek nép lépé el. E város azon szorgalmas lakossága , mellyről Adrián császár azon szép dicséretet mondá , hogy egy ember sincs közte , kinek becsületes foglalatossága nem volna , a mai nap alkonyán búcsut mondott munkakörének , mi legbizonyosabb jelensége volt , hogy rendkívüli s szokatlan eseménynek kell véghöz menni.

Alkony közelgett. A fejedelmi palota felől számos

kisérettel érkezett Maximin Daza a nép közé, fogadtatván mindenfelől tartozkodó félelmes arcok által, mint szokja a látványos nép az igazság vagy önkény azon szolgáját fogadni, ki midőn a kíváncsiságnak táplálatot nyújt, egyzsersmind mindenkit visszaborzaszt, mert mestersége szabadalmas gyilkolás. A fejdelem Serapis temploma előtt allapodott meg, s míg ezerek remegtek körüle, hideg nyugalommal foglalt helyet a számára készített emelvényen . . . Nem nagy távolságban tőle, közel a templom küszöbéhez, gondosan összerakott terjedelmes máglya emelkedett, mellynek tetejéből hét karó nyult az égfelé, erős lánczokkal megrakva . . . A nép e tájon csoportosult össze.

Kevés idő múlva megnyíltak a templom ajtai, s rajtok fegyveres őrség a keresztény bölcseket vezette a caesar trónja elé, kísértetvén hosszú serge által a kárörvendő papoknak, kik örömmünepet ültek, midőn a hamis bálványok tiszteletére embervért ontott a szabad meggyőződés türelmetlen üldözése. A hölcsészek arczáról eltűnt azon felfuvalkodás, el azon önbálványzó kevélység és dévajság kifejezése, melly még kevés nap előtt jellemzőket; tekintetök magába merültséget tanusított, szerény volt, de egyzsersmind határozott és nyugalmas. A nép, melly közt elvonultak, csüggedő arczokat remélt látni, vagy épen a kétségbeesés siralmait hallani, s meglepve volt azon rendületlen szilárdság és derült lélek által, mellyel e férfiakat ítélet alá menni látta, hogy tanúságot

tegyenek állhatatosságukról, s üdvözítő vallásuk lélekedző erejét sanyaru kinszenvedés által mutassák meg.

Maximin intésére fölemelé szavát a serapis-papok egyike, elmondván a vádakát, mellyekkel a fogoly férfiak, mint az istenek tagadói s legdicsőségesebb caesar személyének megsértői, terheltetének . . . A nép hallgatott. A pogányszertartások annyira tekintélyt vesztek már, s a keresztény vallás szelleme úgy behatott öntudatlanul a pogányok lelkébe is, hogy csak igen kevés volt a jelenlevő néptömegben, ki mélyen ne érezné, hogy a halál illy okokért ártatlanul szenvedtetik. De nagyobb volt a zsarnoki hatalom, semhogy az elkövetendő igaztalanság ellen csak egy szózat is nyílván emelkedni mert volna.

A hét bölcs elevenen elégettetésre volt ítélve . . . Az ítélet elmondása után, az előbbi pap felszólítá őket, hogy térjenek vissza az elhagyott istenekhöz, s tegyenek áldozatot Serapis templomában, s életök és szabadságuk visszanyerése mellett, ajándékokkal fognak jutalmaztatni. — A bölcsek nyugodtan és szilárdul veték vissza ez ajánlatot, s vallásuk és az egyetlen Isten dicsőítésére emelték föl szavukat, az evangelium igazságainak hirdetésével tanusítván, hogy a melly hitet élve üdvözítőnek tartanak, a mellett készek a kínos halált is elszenvedni.

Ennyi lelki erő megszegyeníté s ingerlé a bálványimádó zsarnokot. Hóhérai léptek elő, s a vértanukat a máglyára hurczolák . . . Kevés percz mulva sűrű fekete füst gomolygott fel a maglya négy szögletéről, s a gyulé-

kony galyak lobogni kezdettek. E közben mély, biztos s utóbb el-elakadó hangon megható karének hangzott fel a máglya felett; de az ének mindig csöndesebb lett, s utoljára csak egyes töredékeit lehetett hallani, míg végkép elnémula . . . Ekkor a máglya szögleteiről összezsapott a négyszeres láng, s magas tűzoszlopban szökött fel ég felé, borzasztó világot vetve a néptömegre s a térek pompás épületeire. Közüle a hét oszlop mellett hét halott látszott, kiket a fulasztó füst jótévéleg foszta meg életöktől, mielőtt a kínosabb tűzhalált szenvednök kellett volna. A merrev arczokon azon nyugalmas derűtség sugárzott, mellyel e helyre első lépésöket tévék.

Az összesereglett nép, mintha hirtelen bűnbánat szállta volna meg, hogy a nagyszerű halált alacsony látványul szemlélni meré, gyorsan és észrevétlenül eloszlott . . . Voltak idők, midőn a keresztény vallás vértanuinak erőszakos halála öröm-nyilatkozatokra ébreszté a népet; de ez időket a kereszténység mindinkább előhaladó diadala szerencsésbekkel váltotta fel . . . Midőn a tűz a máglya végmaradványit emésztette, Maximin caesar, a néptől elhagyottan, egyedül állott a gyásztéren kíséretével.

Most egy kised csoport, melly eddig a legbuzgóbb részvételt állott a máglya közelében, melly biztató szavakkal erősíté az áldozatokat, s imát bocsátott értők Istenhöz, hogy erősítse meg őket malasztjával a kísértetben, körülfogá a máglya elhamvadt üszkei, s az elége-

tett vértanuk megmaradt tetemeit gondos kegyelettel gyűjtötte össze. E buzgalomban nem akadályozta őket a félelem, nem a kegyetlen caesar jelenléte.

„Belle!” mond Maximin kegyenczéhez, miközben távozásra készült, „ismered-e ama nőt, rongyos öltözetben, egyikét e szegény csoport legszegényebbeinek, ki olly aprólékos gonddal szedi edényébe a lánczokra fűződött csontmaradványokat?”

„Istenem, dicsőséges caesar!” válaszolt az udvaronc; „e nő kevés idő előtt Alexandria leggazdagabb hölgye volt, szépségben tündöklő, míg testét rongyok nem födezik, s elmésségre híres, míg a legnagyobb szerencsét, melly földi teremtményt érhet, megvetvén, nem tanusítja, hogy agyának tompaság és rövidlátás főtulajdonai. E nő Katalin!”

„Menj”, folytatá Maximin, „és mondd meg e koldusasszonynak, hogy holnap Maximin Daza szándékozik szólni vele. Urrá teszem elfoglalt vagyona felett, s rongyait bársonnyal cserélem föl, ha kész engedelmeskedő lesz fejedelmi parancsom iránt. De ha ellenszegül, ha egy perczig is vonakodni fog, vessen számot életével, mert holnap úgy fognak tetemei szél martalékává lenni, mint ma bölcös barátinéi mellyeket ereklýékül szed.”

VI.

Tiszta holdfény világította meg Alexandria utcáit. Ezek egyikében, legszélről dél felé, a városnak a tenger-től távolabb eső részében, kisdud üledező házat találunk, mind távol eső helyzetére, mind a többi pompás épületekétől elütő csinatlanságáva nézve, alig számíthatót az ékes fejedelmi város köréhez. Ez épület legnyomortabb hajlékában számos keresztényekből álló gyülekezet van. A legfeketebb sötétség uralkodnék e hajlékban, mellynek egy pár szűk nyílásain a nap simulékony fénysugarai sem találtak rést bejuthatásra, s a kün szeliden tündöklő holdvilág annál kevesebbé ragyoghatott e rejtők belsejébe; de néhány bőven olajolt lámpa és vastag fáklák jelenleg nappali világot terjesztettek el benne.

A keresztény gyülekezet szomorú ajtatosságot végzett el: a vallásért halt bölcsek összegyűjtött tetemeit takarítá koporsóba, s buzgó imát emelt Istenhöz az állhatatosságban elhunytak lelkeiért. A szertartás végeztével a hívek letelepedtek, tisztelet és rokonszenv nyilatkozási közt fogván körül egy nőt, kinek ajkairól ihlett hangokon folyt lelkesítő tanítás, magasztalván a hitben állhatatosan meghaltak emlékét, például állítván fel az erényeket,

mellyeket életökben gyakoroltak, halálukban tanusítottak, s követésre intvén a híveket, mint csak a kik a jót állhatatosan teszik, s erényükben élve s a halál közt tántoríthatlanok, azoké mennyek országa.

A jelenlevőket egyszerűség tüntette ki szóban, viselkedésben és öltözetben; sokan voltak, kik a szegénység öltözetét föltételből viselik, sokan, kiket erre vagyontalanság kényszerített. Ez utolsók közt volt a nő is, ki most égtől ihlett ékesszólásával a sziveket elragadta s vallásos magasztaltságra gyújtotta: Alexandria legelmésebb és tanultabb asszonya, szűz Katalin . . . . Annál felöltöbb volt ennyi egyszerűség közt egy jelenlevő római lovag öltöze-
te, ki ékszerekkel és fényes szövetekkel elborítva, a többiek közt helyet foglalt, s Katalin ékes ígéire hallgatott, olly ember félig figyelő félig közönyös tekintetével, mint a ki belátja ugyan a hirdetett igazságok becsét, de nem képes azokat szívébe venni. E férfi Galba volt. Többször és egyre sürűbben adá türethetlensége jeleit, míg végre, a további magatartóztatást lehetlenek nézván, hirtelen felszólala: „Mind jó és igaz a mit mondasz, oh Katalin, s szívem valóban nagyon megindul a hívésre. Azonban most fontosabb ügy forog fen: idétlen dolog, akkor megholtakkal és az ég távollevő Istenével foglalkozni, midőn nyomodban halálvész van, melyet csak okossággal és éber vigyázattal kerülhetsz ki.“

A szavak botrányosak voltak a keresztény gyülekezetre. Katalin a lovaghoz fordult: „A keresztényre,“ úgy-
mond, „ki Istenével foglalkozik, nem jöhet veszély.“

„Azon emberek, kiket ti bálványimádóknak gúnyoltok, nem így gondolkoznak,” válaszolt Galba. „Azért jöttem, hogy megintselek, mint szeretett rokonomat, vedd eszedbe a kegyetlen Maximin fenyegetését!”

„Ha Isten velem, senki ellenem!” mondá Katalin zavartalan szilárdsággal.

„Hidd el, nagyeszű hölgy, hogy Maximin caesar még akkor is ellened van,” félbeszakasztá őt Galba, „és semmi sem bizonyosabb, mint hogy halálod elkerülhetlen, ha annak idején előle félre nem vonulsz.”

„Lelkem halhatlan, és örvend, Istenét minél előbb színről színre dicsőíthetni,” folytatá szavait Katalin.

„De tested annál halandóbb,” válaszolt rögtön a lovag, „s nem tudom, mi tartóztathat, hogy egy becsületes megszökés által kikerüld Maximin hóhérjait, főképmiután biztos utakat simitottam iramlásodra.”

Katalin ismételve visszataszítá az ajánlatot, melyet a lovag ez estve nem először tett . . . . Hogyan is ne tartotta volna a keresztény hölgy halálos véteknek, gyáván és szégyennel visszavonulni az alkalom elől, mellyben hite rendithetlenségét kelle bebizonyítani, s az evangélium isteni igazságai mellett tanuságot tenni. „Nem keresem dicsvágyosan a halált,” mondá visszautasítólag Katalin; „de nem is kerülöm kinjait, ha hitem és meggyőződésem dicsőségeire kell azokat kiszenvednem. Nem szükség, hogy zsoldosaival őriztessen engem a pogány fejdelem: most legkevesbbé fogok Alexandriából eltávozni.”

Galba hiu lelke e gondolkozást felfogni képtelen volt. Ő csak a testi veszélyt látta, s e miatt féltvén rokonát, kit tőle telhetőleg szeretett, iparkodott őt menekülve látni. Nem érté ő, hogy ki a menny birtokára vágyik, a földet meg kell tagadnia . . . . Most már határt ért meressége. Ugy vélte, hogy a mire ember- és rokonszeretet ösztönzé, mindent megtett, s most saját biztonságáról kell gondoskodnia. Puha érzékenységgel vett búcsut a rendithetlen nőtől. „Oh miért e makacsság vallástokban?” szolt saját gondolkozása szerint; „miért azon hit, hogy a lélek üdvét a test jólétével nem lehet összeegyeztetni? Nem lehet-e az ember e világon ur és egyszersmind az egy élő Isten szolgája? Nem élvezhet-e itt jólétet, örömeket, érzéki élvezeteket, fényt, hatalmat, gazdagságot a nélkül, hogy lelke üdvét kockáztatná? Nem, Katalin! illy áron nem szegődhetem vallásokhoz! Hiszek egy Istent, hiszem lelkem halhatlanságát, várom a jók jutalmazását, a gonoszok büntetését, és kész vagyok jót cselekedni emberi erőm és belátásom szerint. De mig e világon élek, nem bírok lemondani a világról. Örömei édesek, hatalma csábító, fénye részegítő, s a melly Isten mind ezek élvezésére érző idegeket adott, nem kívánja, hogy e földi kéjhelyet kinok völgyévé változtassam. Részt veszek sorsotokban, keresztények!” mondá, a gyülekezethez fordulva, melly szájalommal hallá az érzékiség rabjának okoskodását, „de nem bírok erőt, hogy követhesselek benneteket!”

A gyöngé lovag távozni akart. De ismét megállott a terem küszöbén, s tusakodva küzdött önmagával . . . . Rövid percz mulva rögtöni határozattal fordult vissza, s járulván Katalinhoz, titkos beszédre szólítá őt. „Katalin!“ ugymond, „a mit mondani fogok, titkul maradt eddig keblemben. Feltárom előtted, hogy megmentselek. Szökjél el, ne legyen félelmed Maximin előtt. Kevés hónap mulva diadallal vezetlek vissza Alexandria városába. „Maximin Daza,“ s ezt mondva, hangját még inkább csöndesítette, s aggódva tekintett maga körül; „Maximin Daza uralkodása végéhez közelg. Napjai számolva vannak! Hatalmas ellen övezi derekát fegyverrel ellene, kinek erős pártja s nagyszámu serege egy nap alatt kipusztítja világból e zsarnokot . . . . Szökjél el, Katalin, e rövid időre! Tán együtt fogjuk egykor nyilván hirdethetni, mit most tennem tilt világi helyzetem, hogy keresztények vagyunk!“

De az állhatatos hölgyre e csábszavak sem gyakoroltak kívánt hatást; sőt megértvén, hogy Galba árulást készül elkövetni fejedelme ellen, feddésre fakadt ellene. De a lovag, látván, hogy minden törekvése szükségtelen, nem boszuság nélkül szakasztá félbe őt.

„Isten veled, Katalin!“ szólt fölhevült indulattal. „Fogadással ígérem neked, hogy tiltsa bár a kereszténység Istene, boszut fogok éretted állani!“

Elsietett, s a hölgy intését, melly a boszuállást Isten igazságára bizni hirdeté, nem hallgatta meg.

Kevés idő múlva Bellus érkezett a hajlékba fegyveres csapattal, mely a keresztények gyülekezetét szétoszlátá, s Katalint fogva vitte, hogy másnap Maximin caesar színe elé állíttassék.

* * *

Másnap a kényuralgó caesar tomboló víg lakomában pazarolta kizsárolt kincseit. Udvaronczaival vevék körül, kiknek hizelgésre kész nyelvök szokatlanul hallgatag vala; homlokukon aggalom sötét felhője ült, s az erőtetett vígság zajának közepette, melyet Maximin fentartani mindenkép iparkodott, gyakran váltottak titkolózva s félénken suttogó szót egymás közt.

„Félre e remegő arczokkal, víg barátim!” felkiáltott Maximin, illatos rabszolga elé tartván rózsakoszorús kelyhét, ki belé öblös edényből finom italt gyöngyöztete; „balga hírek, melyek Liciniust fegyveres sereggel mondják közeledni ellenem. Maximin caesar az istenek barátja, s Licinius, ha megtámadni vakmerősködnék, csak győzhetlen fegyvereim dicsőségét fogja nevelni. Félre e remegő arczokkal, mondom! mossátok el a bor vidámitó nedvével az aggály redőit homlokotokról! fürösszétek e gyöngyitalban lelketeket. Én, ki mindenben elől járok, adom a jó példát! . . . . Kancsóhoz, rabszolgák!” s a

habzó kehely fenekig fosztva lőn tartalmától . . . . „Csak Galba volna itt, a derék harczoló s az öblös billikomok bátor forgatója!“ tevé aztán előbbi szavaihoz, s lehetlen volt palástolnia, hogy ez emlékezetre némi ellenállhatlan szomorgás ragadja meg lelkét. „Csak Galba volna itt, kit tegnapról fogva nem láthatok . . . . Nem tudjátok-e előadni? Adjátok elő Galbát, és legyetek részegek az örömtől!“ parancsolá a caesar; de az udvaroncok erőködése csak szorongattatások kitüntetésére szolgált.

„Hogy ennyi férfiak közt egyedül kell magamat éreznem jó kedvemben!“ szolt ismét Maximin boszusággal. Liciniusról álmodoztok ugy-e? . . . . Oh, hogy nincs itt Galba, Galba, jó hadvezérem! . . . . Hozzátok el nekem azt a keresztény nőt! Vagyonából eszszük gazdag lakománkat, illik, hogy szépsége vidámitsa fel vendégimet, s elméssége oszlassa el a bűt mogorva arczaikról. Hozzátok el nekem Katalint!“

A parancs azonnal betöltve lőn. Katalin megjelent. Rajta csak az öltözet változott; különben ugyanazon szelid kifejezés derité arczatát, ugyanazon lelkesültség és buzgalom sugárzott szemeiből, s fenséges homlokán és ajtatos ajkai körül azon állhatatosság szelleme trónolt, melly olly nagy mértékben emelte hódító szépségét.

A zsarnok vakmerőbb szóval, mint eddig, szólítá őt engedékenységre, s a szüz szerelmét majd gazdag ígéretekkel csábítgatá, majd fenyegetésekkel akarta kicsikarni. Alexandria legnagyobb asszonyává ígérte őt emel-

ni, ha meghódol előtte s istenei előtt; kinokkal és halállal fenyegette, ha ellenszegül.

Mint csábithatlan tisztaságu angyal állt a keresztény szüz a pogány zsarnok előtt. Hite s erénye legfőbb, egyetlen kincse volt halhatlan lelkének; mulandó örömekért nem leheté azokat feláldozni . . . . Maximin, bortul és fellángolt vágyaitól hevülve, boszútól égett . . . .

Ekkor egy lovag érkezett a terembe. Halkan sugott néhány szót az udvaroncok egyikének, ki azt aggályos arczczal mondta tovább, s rövid percz alatt a vészjóslo hír körülfutott a vendégeskedők során, s csakhamar értésére esett Maximinnak is, hogy Licinius partra szállott táborával, s Galbá a caesar ellenéhez szökött által.

„Áruló!“ riadt fel Maximin . . . . Galba, az erős-káru harczos, kiben legtöbbet biztam!“ tusakodott magában; s aztán, boszu és harag miatt magán kívül fordult az udvari szolgálkhoz, kik Katalint bevezették. „Vigyétek e nőt,“ ugymond, „vigyétek előlem minden arczot, melly szelid külsejével csábit. Boszut esküszöm minden árulóra! . . . . E keresztény nő szolgáljon első példaul. Legyen halála kinos, mint daczos lelke megérdemli. Adjátok át hóhéraimnak! E perczben kezdjenek kinzásához és kivégzéséhez!“

Az állhatatos szüz elviteték . . . . A tér, Maximin palotája előtt, hóhéri kinzás helyévé alakittatott, s mig fen a pompás termekben zajosan folytak a lakoma örömei istentelen pogányok közt, alant rettentő kinokat készíté-

nek a keresztény hölgy számára . . . . De amott az erőszakolt vigságnak közepette aggály és remegés szorongatá a sziveket : itt , a kinszenvedések eszközei közt , nyugalmas és derült lélekkel volt készen a gyöngé nő , vértanúságot tenni hite mellett.

„Liciniushoz pártolt!“ felriadt Maximin, kinek a legutóbb hallott hír ellenállhatlanul ragadta meg lelkét. „Igy hát kettős lesz győzelmem. Egy csapással irtom ki a vakmerő megtámadót és az áruló barátot . . , Mars és Liaeus ti legyetek velem , ti vagytok az istenek leghatalmasbái!“

Az udvaroncok seregéből csak gyéren emelkedett szó , melly a szorongatott kényur magánybeszédét helyeselte , vagy őt bátorította volna.

„Hah ! halljátok ez orditást?“ felszólalt ismét Maximin kegyetlen kacajjal ; „halljátok , hogy a keresztények Istene nem bir megmenteni egy áldozatot hatalmas kezemből. Halljátok-e e jajgatást , e rimázkodást?“

„Dicsőséges caesar , mi nem hallunk semmit!“ mondanak némellyek a jelenlevők közül.

„Árulók!“ riadt rájuk a dühös caesar , „mertek-e süketek lenni ott , hol Maximin világosan hall ? . . . Hah , ez ordítás most édes zene füleimnek!“

Az őrvitézek egyike sápadtan futott a vendégségi terembe. „Csudálatos dolog történt , oh nagyhatalmu fejdelem!“ mondá remegő hangon , s mindnyájan figyelve hallgattak beszédére. „A hóhérok , mint parancsolád , kinzás

alá vevék a keresztény asszonyt, a szekérre kötötték, melynek számos kerekei hegyes szegekkel vannak beverve. De midőn a kerekeket megindítani akarák, hogy testét kinosan marczangolják szét, minden lánczot és kötelet láthatlan kéz szétszakított, s a lekötözött nő sértetlenül és derült arczczal szállt földre a kinzó erőműről.

„Hazudság a mit szólasz, vagy együgyű mese!” kiáltott Maximin a beszélőre. „Figyelmetlenek vagytok parancsom teljesítésében, s rosszul alkalmazzátok a lánczokat és köteleket; ez az a láthatlan kéz, mely őket szétszakította . . . . Meglátom, lesz-e e láthatlan kéznek ereje, elvenni a bárd élet, ha azt hóhéraim izmos karjai e gyöngéd keresztény vállra sujtják. Magam akarom látni e kivégzést!”

S Maximin távozott, és udvaroncjai követték lépteit . . . . Katalint a hóhérok egy csonkafehér márványoszlop mellé vivék. Maximin parancsára az oszlopra hajtá fejét a szüz, s térdre hullván előtte, rövid fohászban ajánlá lelkét Istenének. A hóhérbárd megvillant felette, s a ritka erélyű keresztény hölgy megszűnt élni . . . . Isten megmenté e szüzet a hóhérok kinzásainak szenvedésétől; de részeltette őt azon szerencsében, hogy hite dicsőségére onthatta ki véré.

VII.

Maximin és Licinius közt nem sokára kiütött a vérengző háboru, melyben az előbbi, rövid küzdelem után, trónját elvesztette. Az akkor fény és hatalom tetőpontján állott kényur csak nehezen menthette meg a harcz közt életét, s nyomorban, megvettetés és üldöztetés martaléka, bujdosván mint gonosztevő, s minden emberben árulótól és boszuállótól rettegvén, futott Tharsusba.

Uj harcz lett készülőben, most Licinius és Constantin között, valódi vallási háboru, melyben ez utóbbinak részén keresztény vitézek harczoltak, míg az előbbinek kisebb számu s gyöngébb serege bálványimádók csoportaiból állott . . . .

Egy éjjel, titokban, csak kevesektől észrevétetve és senkitől meg nem ismertetve, érkezett Galba Alexandria városába. Kisded csapat követte őt; s e csapat közepén, jól őrizve, de olly roncstól állapotban, hogy megszökéstől őrizetlenül sem kelle őt féltetni, hurczoltatott Maximin, egykor caesar, az augustusi méltóság helytartója, a keleti tartományokban. A kapunál, mellyen Galba a városba jött, egy római vitézzel találkozott. Jelt adtak egymásnak, s mint egyetértő ismerősök váltottak szót.

Mi hír Alexandriában?“ kérdé Galba a római férfiut.

„Szerencse és dicsőülés vár a keresztényekre!“ válaszolt a kérdezett. „Liciniusra nézve mindig aggasztóbb hírek érkeznek. A bölcs és bátor Constantin nyíltan pártolja a keresztényeket, s kétségtelen, hogy rövid időn át tér az új vallásra, melly ellenállhatlanul arat új és fényes diadalokat minden tartományban.“

„És Licinius?“ kérdé figyelemmel Galba.

Most még ur Alexandriában, zsarnok a keresztényeken, s mindenki retteg tőle,“ válaszolt halkán a kérdezett.

„Nem sokára megfordul sorsa, mint e nyomorult emberé itt,“ közbeszólt Galba, a megköttözött Maximinra mutatván. „Nézd meg ez arcot; ismered-e?“

A fogoly a római vitéz elé vezettetett. De a szenvedések, melyeket kiállott, az élet legszükségesbeinek folytonos nélkülözése, s a nagyravágyó lélek emésztő szenvedélyei, ismerhetlenné tévék arcját.

„Maximin ez a zsarnok!“ mondá boszusan és megvetőleg Galba; „nővérem fertőztetője, s szeretett hitvesem gyilkosa! Sokáig kellett nyomában járnom, míg fogolylyá tevém, miután a harcmezőről gyalázatosan megszökött. De hatalmamban van, s boszut állok a gyűlölt emberen. Ezzel tartozom magamnak, s utolsó szolgálatot teszek Liciniusnak.“

„S azután?“ kérdé a vitéz.

„Azután Constantin dicső zászlója alá szegődöm,“ válaszolt Galba. „A kereszténység fénykora elkövetkezett,

s bármilly magas polczon állhatok Róma fejedelme mellett, a nélkül, hogy hitem miatt rettegнем kelljen . . . Mondd, hol talállok egy keresztény gyülekezetet?”

„Csöndesen!” figyelmezteté Galbát a római vitéz, „még most a keresztényekkel nyilván-társalogni nem bátorságos. Azonban kövess, elvezetlek.”

* * *

A háznak, mellybe Galba és kísérete érkezett, egyik terjedelmes csarnokában számos keresztény volt összegyűlve. Gyásznapot ünnepeltek: évfordulati napját Katalin vértanui halálának.

Galba büszkén lépett vitézeivel a gyülekezetbe, mellyet ennyi harczos megjelentére félelem szállott meg. „Ne rettegjetek!” bátorítá őket az érkezett; „Galba vagyok, jó barátotok . . . . Egy embert hoztam ez ünnepélyre, kinek jelenléte engesztelő áldozat lesz a dicső szellemnek, mellynek tiszteletére összegyűltetek.” S bemutatá Maximint. „Elhozatalak, Maximin,” szólt a fogolyhoz; „e gyülekezetbe. Boszumnak édes élv, látni reszketeg arczodat, mellyet nyomor és félelem, és az öntudat kínai dulkanak . . . . A hölgy, kit egyszer kegyetlenül kivégezel, örök életet él Isten színe előtt boldogul, s élni fog az emberek emlékezetében is; mint szent vallásának vér-

tanuja, a világ végeig dicsőséggel; míg te, a kegyetlen gyilkoló, már ez életben szenveded vétkeidért a büntetés kínjait, s szenvedni fogod mind örökké. A szüznek lelke, kit kegyetlenül feláldozál, bíróul leng feletted . . . Szólj, Maximin! volt-e nyomorultabb percze életednek?”

„Oh nem!” zokogott a zsarnok, s arcát elfödven, kétségbeesve hullott földre.

„E vallomást akartam hallani ajkaidról,” felszólalt örvendezve Galba, „s most boszum félig betöltve van. Hogy egészen betöltessék, átadlak e keresztényeknek, kiket üldözél, kiket gyilkoltatál; sértett sziveik bizonyosan élesebb kinokat fognak találni számodra, mint mikre én volnék képes.” S mint hitvány rabszolgát dobta Galba az egykori caesart a keresztények soraiba.

„Irgalom! irgalom! oh öljetek meg!” rimánkodott Maximin, térdein csúszva esdvén a keresztény gyülekezeti könyörületét.

De e nép boszut nem ismert. Szánalommal nézte a fogoly lelki gyötrelmeit, s csudálkozva hallá Galba ajkairól, miként dulhat olly szivben vérengző boszu, melly magát a keresztény hívek közé akarja számítani.

„Galba!” szólt egy tisztos öreg a keresztények közül; „te vallásunk szellemét nem ismered. Akarod-e látni a keresztények boszuját?”

„Ez szivem legfőbb ohajtása!” szólt Galba szenvedélyesen.

„Lásd!“ mondá az előbbi, s számos társaitól segítve, megoldá a fogoly köteleit . . . Maximin nem tudta, mi történik vele; de csakhamar hálásan omlott a keresztények lábaihoz, midőn a nem remélt szavakat hallá, melyek száz kegyes ajakról hangzottak eléje: „Légy szabad, és térj az igaz Istenhöz!“

Galba elálmélkodott. E cselekvést nem birta megérteni. Keblében a boszu nem illy engesztelést sovárgott. „Igy e zsarnok nem menekül“, szolt ismét, s arcza fel-lángola, „olly sok ártatlan vér kiöntőjánok nem szabad boszúlatlanul szabadulnia!“ S e szavakkal kivonta kardját, hogy a fogolyt legyilkolja.

A keresztények közül számosan álltak Maximin védelmére, kiknek megszabadítása sikerült volna . . . De kétségbeesés sodorta e zsarnok lelkét. A küzködés zavarában megragadta a kardot Galba kezében, s mielőtt megakadályoztathatott, kioltá vele önéletét.

Midőn mások ellen már tehetlen volt, önmaga ellen gyakorolta kegyetlenségét.

A keresztények borzadva nézték e jelenetet. Mint megriasztott galambok vonultak egy csoportba, szabadon hagyván a tért Maximin haldokló teste körül . . . Galba diadalmasan állt a zsarnok felett, s kardját kinyujtva kiáltá: „Boszut álltam érttetek, oh keresztények! S most uj harczba megyek, hogy a hős Constantin zászlója alatt vitézkedjem ügyetekért, melly nem sokára győzelemmel

tölti be a föld kerekességét. Szóljatok, méltó vagyok-e most, hogy befogadjatok egyházatokba?”

„Te, a gyávaság, a világi hiuság és nagyravágás, s végre még a boszuállás embere?” szoltak többen, a vérengzőtül visszaborzadva; „most kevesebbé, mint valaha!”

Kelmenfy László.

ANANIAS ÉS SAPHIRA.

Áthatva Jézus szellemének
Tüzétől a hívő sereg,
Eladja mindenét, s öröm közt
Mással segélyül osztja meg.

Versenygve fut halomra gyűjteni
Az összeszerzett dús vagyont,
Mit a magasztos hittanárok
Előtt közös kincstárba ont.

S daczára annyi üldözésnek
A zsenge egyház térkörén,
Nincs egy, kinek súlyos szegénység
Igája csüggne életén.

Az ég malasztja éltetőleg
Viraszt e szent irány felett,
Mit éltük áldástengerévé
Fakasztott a hű szeretet.

S még itt is a hazug csalárdság
 Kitolta rút kigyófejét,
 De, hogy fulánkja vést ne hozzon,
 Az Isten átka zúzta szét...

Ananias borus szemölddel
 Belép a kincstár küszöbén,
 S az álnokul kezelt mezőnek
 Félára csillog tenyerén.

És monda Péter: „mért kísérti
 Pokol sátána szívedet,
 Hogy elfödé Szentlélek ellen
 Sötét hazugság nyelvedet?

Kiöntve kincsed lábainkhoz,
 Nem a miénk lett, mit hozasz?..
 Az alku nem folyt emberekkel,
 Kinek hazudtál, Isten az!“

S e vádja a vért vészhabokként
 Űzé az álnok szív felé,
 S a rémhalál egy pillanatban
 Őt jégkarába ölelé.

A gyászteremnek széles öblét
 Eltölté néma borzalom,
 És nincs, kinek könnyétül ázzék
 Az újan ásott sírhalom . . .

A nap sugárzó pályatérén
 Még három órát sem futott,
 Midőn Saphíra a terembe
 Együtt hazudni bément.

S megkérde Péter a mezőnek
 Árárt, kevélyen válaszolt:
 „Már férjem ajkiról tudatok
 Hogy épen annyi ára volt.“

A felszökő Péter szívében
 Méltó haragnak lángja forrt;
 S kiált: „ki férjed eltemette,
 Az téged is güdörbe hord.“

S e feddő szóra, mintha villám
 Csapott le volna oldalán,
 A földre rogy, s halál sötétlik
 Az arcok rózsahajnalán.

S a gyász teremnek széles öblét
Eltölti néma borzalom ;
És nincs , kinek könnyétül ázzék
Az épen ásott sírhalom.

De hitt a nép , s hozá reménynyel
A szenvedők kórtáborát ,
Hogy árnya is már enyhet adva ,
Még százszorozná a csodát.

Sujánszky Antal.

ANYÁMHOZ.

Anyám! névnapod van,
Mit hozzak én neked?
Tudod, nem hagyott rám
Jó atyám kincseket;

Minden gazdagsága jóságos szive volt,
Mehalt — s e kincsét is elfűdte a sirbolt.

Avagy nem földé el
Érzetgazdaságát,
Nem! mert! reánk hagyá
Szerelmét, jóságát:

Tennen lelkedéhez csatoltad az övét,
Hogy dusabbá tehesd magzatodnak szívét.

„Kicsiny valék, mikor
Őt sirjába tették,
Kapákkal a hantot
Rá szórták, vetették:

Hallottam kongni a rögtől koporsóját,
Láttam koszorúzva barna keresztfáját.

Ott voltál, oh anyám,
 S több mások is voltak,
 De könyek ugy tudom,
 Csak szemedből folytak;

Sirtál te, oh de én, talán nem is sirtam?

Hisz veszteségemet felfogni sem bírtam!

Mit tudtam én akkor
 Te mért zokogsz, anyám?
 Azt hittem, visszajön
 Estennen, jó atyám;

És ha bevégezte nappali munkáját,

Fölveszi karjára szeretett kis fiát.

Forogtak a napok,
 Jött és ment az idő:
 Hiába vártam én,
 Többé nem tért meg ő;

És menék te veled a gyász temetőre,

Vivén friss virágot barna keresztére.

Sirtál újra, anyám,
 S én is sírtam veled,
 Mert kis szívem érzé
 Nagy veszteségemet:

Nem jött ő, s ölébe nem vette gyermekét,

Hogy mondjon estennen sok szép csodás mesét.

Forogtak a napok,
 Jött és ment az idő:
 S engem nem fedett már
 Az atyai tető;

Messze elszakadtam szerető szivedtől,
 De vittem utamra a szülői kincsből.

Sok földet bejártam,
 Voltam tengereken,
 De lelkem ott csüggött
 Váltiglan lelken:

Neved, szerelmed volt mindig ajkaimban,
 Téged öleltelek éji álmaimban.

Visszatértem újra
 Kedves, édes anyám,
 Te hozzád, s örököm
 Magammal meghozám:

Mellyel találkoztam, a dérző szívhideg,
 Sem bő szerelmem, sem hitem nem vette meg.

Gazdag volt a szívem
 Lángos szeretetben,
 Hittel vértézé be
 Magát a hidegben:

Te szép szavad, gyöngéd anyai intésed
 Vérttem lön: az Isten áldjon érte téged!

E hit- s szeretetből
 Kötök ma koszorút,
 A gyász temetőre
 Tudod, merre az út:
 Jer, vigyük apámnak fenyűkeresztére,
 Sok nagy úrnak nincs illy drága sírfüzére.

Te özvegy, én árva,
 Búsak mind a ketten:
 Csak úgy vigadunk, ha
 Ha könny fakad szemünkben;
 Harmat a mi könnyünk, melly orczánkra hullva:
 Földeríti szívünk édes vigalomra.

Harmat a mi könnyünk,
 Melly orczánkra hullva,
 Orczánkra apámnak
 Sirjára gurulva:
 Virágot fakaszt a hervadtfüvek szálán,
 Virágot a száraz kökénybokor ágán.

S illata bejárja
 Sirját fenkéig,
 Gyöngyörűséget visz
 Lelkének lelkéig:
 Mert szeretet van a virág illatában,
 Melly fakadott szemünk gyöngyös harmatában.

Jer anyám, vigadjunk,

Névnapod van neked:

Szive minden kincsét

Hozza te gyermeked;

Ha magzatim egykor névnapomra nékem

Illy kincset hoznának, örülne a lelkem.

Császár Ferencz.

KÉRELEM.

Sértett szívből, vérező kebellem
Szólok hozzád, édes Istenem!
A kiomló vér legyen tanúja
Lelki harczaimnak keblemen.
Térdre hullok, s mint silány porféreg,
Tőled én most megalázva kérek.

Elhagyott mind, a ki jó barát volt,
Földig vert a gyilkos rágalom,
Hogy az ember mind megannyi farkas —
Szivszakadva rég tapasztalom:
Még is tőled én, silány porféreg,
Nem baráti álhüségét kérek.

A koldusnál koldusabb vagyok tán, —
Senkivel jót tennem nem lehet:
Nincsen tépett, szagztatott ruhám, de
Szívem, mint a koldus öltözet:
Még is tőled én, csekély porféreg,
Nem csalárdul pengő kincset kérek.

Életemben senki nem figyelt rám ,
 Kinevették majd minden szavam ;
 Csak nekem nincs , míg a legkisebbnek
 Önkörében jog- s hatalma van :
 Még is tőled én , csekély porféreg ,
 Nem tekintélyt , nem hatalmat kérek.

Mint az újjam , illy magán maradjak ;
 Haljak éhen a sövény alatt ;
 S a szolgának legyek én szolgája ,
 A ki , mint árny , más után szalad :
 Még is tőled én , silány porféreg ,
 Egyedül csak üdvösséget kérek !

Pájer.

A SZERZETESÉK.

Ballada.

Üvöltve tombol a vihar,
 Völgy- s bérczetőkön át,
 Hófürgeteg terjeszti szét
 Halotti fátyolát.

Hegyekké tornyosúl a jég
 S csevegve melly ered
 Féltében a patakviz is
 Szótlán fagygyá mered.

Ha volna szem, ha volna lény,
 Látó e zivatart,
 Vélné, megdőln a léterő,
 Melly mindent összetart.

De puszta a kihalt vidék
 S a néma táj felett
 Csak a szélversenyos vihar
 Zúg rémes éneket.

Ki még is az , ki vakmerőn ,
 Baj és veszély között ,
 Elemcsatával küzdeni
 E tájra költözött ?

Ki , míg felülemelkedik
 Életmerényeken ,
 Enyészet és halállal itt
 Daczolni megjelen ?

A vándor ő , de nem hiú
 Önérzelem fia ,
 Kit elbizott kevélykedés
 Tőn erre jutnia.

Utat téveszte ő szegény ,
 S elkésve e helyen ,
 Még csak halkan pihegve csügg
 A földi életen.

Dühös vihar s a jéghideg
 Merevvé tette őt ,
 Az éj és hosszú ut miatt
 Biczegve lépdelőt.

Élettelen majd összerogy ,
 S halotti sírkövül,
 Magasbul egy hóomladék
 Zuhanva ráterül.

Ott fekszik elhagyatva ő ,
 Magában , zordonúl ,
 Fölötte a könnyörtelen
 Erőszak átka dül.

És nincs , kí porló hamvait
 Temesse földbe majd ,
 Ki könnyel nedvesítené
 A gyászos ravatalt.

Csupán a vészek éjjele ,
 Mint részvevő barát ,
 Hallatja szélnyögésiben
 Bucsúzó sírdalát.

De , ím , egy eb csaholva jő ,
 Mentők vezéreül ,
 Utána szerzetes tagok
 Alakja fölmerül.

Elszántak ők , mind halni kész
 Felebarátjaért ,
 Kit e havas hegyek között
 Netán vész súlya ért.

Eljöttek ők a hó alól ,
 Mi bérczekről szakadt ,
 Ismét uj létre költeni
 A félhalottakat.

S az eb gyorsan kaparni kezd ,
 Nyöszörgve untalan ,
 A hol az útas hó alatt
 Mélyen temetve van.

A szerzetes tagok hamar
 Munkához kezdenek ,
 Fölöttök vész és fürgeteg
 Versengve küzdenek :

De védi őket mindenütt
 Láthatlan égi kéz ,
 Melly hű emberbarátokat
 Mindig segíteni kész.

Kivájva már hó mélyiből
Az eltemettetett,
Belé a szorgos ápolás
Önt újra életet.

Vidúlva függ tekintete
A szerzet tagjain,
Szent hálaérzelem fakad
Üdülő ajkain.

A jámbor lelkű férfiak
Ott állnak némán, szótalán —
Eléggé szól az öntudat:
„Egy élet ismét mentve van.“

Lakner Sándor.

DICSÉRŐ ÉNEK.

Teljes nagyságban, fényben, hatalomban !

Miként nevezzen a föld gyermeke ?

Minden, mit látok földön és az égen ;

Dicső kezed öröklő remeke.

Nem birhat el szem illy szépségeket :

Dicsértessék, oh Isten, szent neved !

Teljes kincsekben és teljes malasztban !

Miként nevezzen a föld gyermeke ?

Kincstárod megnyil pórnak és királynak ,

Hozzája nem fér rablók orvkeze.

Illy jóságnak nem adhatok nevet :

Dicsértessék, o Isten, szent neved !

Teljes jóságban, kegyben, irgalomban !

Miként nevezzen a föld gyermeke ?

Megterhesült fejünk fölött a sok bűn ,

S nem sujt ránk vést haragod fellege.

Nem érdemel illy sok bűn illy kegyet :

Dicsértessék, o Isten, szent neved !..

Mindenható szent kulcsa a jövőnek !

O nyiss előttünk egy új életet,

Építsd föl újra oltárát a hitnek ,

Teremts szívünkbelől egy élő hitet,

Add : zengje közszív és közszeretet :

Dicsértessék, o Isten, szent neved !

Talabér János.

REGGEL.

Fogadd hálámat , édes Istenem !
 Hogy épen fölvirasztál újra engem.
 Első legyek hajnalban térdemen ,
 Ki szent neveddel a földet bezengem .

Szégyen nekünk , hogy a kis madarak
 Ajkáról zeng hozzád először ének ,
 S az ormokon fénylő napsugárok
 Viszik föl illatját a rét fűvének !

Utánad lett az ember föld ura ,
 Te adsz naponkint néki most is áldást :
 S kész lenne tán veled már alkura . . .
 Érczben leróni egy-két felkiáltást !

Nehéz a szó , nehéz már a fohász ,
 Melly kebleinkből trónodig röpülne ?
 Több szellemet mutatna egy csontváz
 Az öskorbúl . . . ha sírjában felülne !

Hiszen látod , mint feküszünk hanyatt ,
Midőn már a táj délibábja reszket ;
S nincs bennünk annyi lelkes indulat ,
Hogy legalább vetnők ránk a keresztet ...

De vedd hálámat , édes Istenem !
Hogy épen fölvirasztál újra engem.
Első legyek hajnalban térdemen ,
Ki szent neveddel a földet beszengem.

Pájer.

A KERESZT.

A KENNEDY

E jelben fogsz győzni.

Euseb.

Szomoru őszi nap volt; egyike azoknak, melyeken a melegét vesztette nap esőterhes föllegek közé vonulva, éreztetni kezdi a földdel s lakóival a természetben hanyatló életerőt. A mezők és rétek megfosztva virágaik tarka szineitől, búsán várták a halálos szemfödőt, mit a tél vala rájuk hozandó; a ligetek és erdők veszteni indulva fáik zöld koronáját: sárgult lombokkal borítják az ösvényeket, melyeken ibolyát, majd epret járt szaggatni a szende falusi lány, vagy furulyázva bolygott vidáman böngésző nyája után a pásztor.

A természet halni készült. Színén a halál kórjelei tünedeztek föl, melyek hatalmasan emlékeztetik az embert minden pillanatban — mulandóságra.

A nap alkonyatra hajolt; sugárai gyöngén szegélyezék a mindinkább elkomoruló felhőket, melyeket erős nyugatéjszaki szél hajtott maga előtt irámló nyájakként a keleti láthatár felé.

A pilisi hegyláncz éjszakkéleti bércein szétborulva csüggő felhők, leplet vontak a hanyatló nappal miatt el-sötétülő völgyeletekre, mellyek egyikéből sietve haladott a hegynek különvált magaslata felé egy leányka.

Idő, hely és a gyorsított léptek gyanittatják a leányka elszántságát, s a sürgő, fontos ügyet, melly őt ez utra bírá, sőt tán kényszeríté. Ha az estszürkület kétes világa őt előttünk el nem takarná, láthatnók arczán, s még inkább meg megujuló könyeiben, a fájdalmat, melly utában ösztön és kalauz lehetett; láthatnók lihegő kebelén a szorongató vágyat: célját mielőbb elérni, mintha minden percz pótolhatlan veszteséggel fenyegetné. Nem látszott észrevenni a közelgő estet, nem a feje felett összeseregglő terhes föllegeket, mellyek homálya az ösvényt mármár láthatlanná tévé; s nem látszott érezni a hideg szelet, melly a fejére vetett fehér kendő alól gazdag csigákban lecsüggő hollófürtöket kénye, kedveként fodrozá nyakába, mellyet, mint karcsú termetét is, nagy pamutkendő fedett el; egyetlen felruha, melly őt a hidegtől védé, s egyszersmind mutatá, hogy hazulról rögtön távozása nem engedett neki időt önmagáról kellőleg gondoskodni.

— Istenem, teremtőm! még párszáz lépés csak . .
. . Adj erőt, hogy hozzá feljuthassak!

Igy sohajtott a lány, a magaslat oldaláig érve, s ott egy utába eső törzsökre pihenve. A lankadtság legyőzé testének erejét, s a szinte szenvedő lélek nem kölcsönözhetett ruganyosságot a fáradt tagoknak.

— Ah! eddig tán hozzád költözött ő, s én itt vesz-

teglek még? — sohajta ismét; s kendőjével a veriték-cseppeket, melyeket sietése facsart homlokára, s újra fakadó könyeit törle le, melyeket égető fájdalommal üzött szemeibe. És pár pillanatnyi pihenés után az ösvényen látjuk őt ismét, melly a magaslat tetején fejezőlő kápolnához vezet.

Az ösvény itt kanyarulatot tett, hogy kevésbbé legyen meredek a kápolnához menőknek. Míg lépett néhányat a lányka e fordulaton, midőn bánatos elmerültségéből reszketeg hang költé fel, mellyre összerezzenve veté könnyteli szemeit az előtte álló férfirra.

— Ilka! te vagy? illy későn s egymagad? kérdé meglepetés hangján egy aggastyán, ki az uton a leánnyal találkozott, s jobbjaival annak karját fogá meg.

Kevés pillanat mulva, mialatt szemei a megismert aggastyán arczatára tapadtak, visszanyeré a leány ismét bátorságát, s az öreg mellére hanyatlott.

— Én vagyok, jó öreg! sohajta. S perczeneti csönd után, fejét visszaemelve, folytatá: Áldott legyen az ég, hogy itthon talállak; így tán nem késsem el! Jer, siessünk kunyhódba, hová indulék. Atyám igen rosszul van, tán eddig itt hagyott bennünket. Jer, jer! válassz gyógyfűveidből, melyek visszaadják neki ismét az életerőt, s imádkozzál velem, hogy éljen még, ha másképp nem volna megírva a Teremtő élet- s halálkönyvében . . . . Akkor, ám legyen az ő szent akarata.

Ezt mondva az aggastyán egyik karjába foná reszkető kezeit, s tovább ballagtak.

* * *

Mig bánatos utasaink az ösvénykanyarulatban a kápolna felé haladnak, ismerkedjünk meg velök közelebről.

Ilka, kivel legelőbb találkozánk, egyetlen leánya Tabó Mihály vadásznak, ki a pilisi hegyek egyik völgyében, nem messze Dömöstől, épült vadászlakban töltötte el hosszú életének közel félszázadát. A leány most kora legvirágzóbb szakában lehetett. Teste karcsú, mint az őzeké, mellyekkel játszadozott; és sugár, mint a jegenyék, mellyek a vadászlak körül magasodtak. Hosszudad arcza nemes vonásiban angyali szelidség és jóság kinyomata feküdt, s a nagy fekete szemekben, a bájosivezetű homlok és szemöldök alatt, a mélyen érezni tudó kebel tükröződék. Az erdei magány és szabad lég, hatalmasan segíték elő a lányka testi kellemeinek kifejlését; míg anyja, a szelidlelkű Ágota mit sem mulasztott el egyetlen magzata lelkének és szívének, körülményeitől telhető, kiképzésére. Dús volt Ágota lelke vallásosságában; mert hiszen ehhez nem kell földi kincsek halmaza, s a szegény vityillojában, az egyszerű tűzhely körül ugy tenyészhetik az, vagy inkább, mint a legpazarabb fényű márványpalotákban. S e ritka, ez életboldogító erénynek egész gazdagságát iparkodott átvinni az anya zsenge korától óta

leánya fogékony keblébe , ki ekkép növelkedve s fejlődve testben és lélekben , szemfénye lőn szülőinek , s az agastyánnak , kivel a kápolnához vezető ösvényen találkozott. —

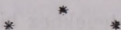
Ezen ősz évek óta lakott a kápolna melletti kunyhóban , mint remete. Honnan szakadt oda , s ki légyen ? megmondani senki sem tudta. A dunaparti helységek népei ismerék , tisztelék és szereték Gellért apát , — így nevezé magát — mint Isten választottát , ki odahagyva a világ zaját ; ide vonult a rideg magányba , hogy annál csendesebben és buzgóbban szentelhesse napjait az ég szolgálatának s a szenvedő emberiségnek. Mert szokott imáját végezvén , bebolygta ő a hegyek bérceit és völgyeit , szedvén füveket és gyökereket , mellyek gyógyerejét jól ismeré ; s ha betegekhez hivaték , sokszor visszaadá azoknak a lankadó életerőt. Hol szereit nem használtak : áhitattal borult a haldoklók nyoszolyájához , s imájával kíséré költözködő lelköket az öröklétbe. Majd vigasztalója lőn az életben maradottaknak , kikben a boldog viszonzolás reményét ápolva , enyhité a fájdalmatokat , mellyeket a szeretett családtagtól lett elválás okozott.

A korban ugyanis , midőn beszélyünk története lefolyt , nem voltak a faluságokon orvosok , s ritkák valának a lelki pásztorok is. Az ozmán fegyver kiirtogatván ezeket , még nem volt idő , s nem elegendő egyén a lelkészi hivatalok szaporítására ; s a gyógytudományok titkait fűrésző férfiak csekélyebb száma a népesb városokban talált szüntelen foglalkozást.

Gellért atyának, az áhitat perczein tul, legkedvesbek valának azok, metlyeket Tabóéknál a vadászlakban tölthetett, hol Ágotát Ilka vallásos nevelésében segitette: a serdülő leánynak a hit, remény és szeretet malasztos tanait csepegtetvén szüz kebelébe. Tabóval majd azon egy időben telepedvén e hegyekbe, a sok éveken át tartó ismeretség közte s Tabó családja közt, a legszorosb barátsági kötelékké szilárdult elannyira, hogy az ősz remete már mint a vadászék családjához tartozó tekinté magát, s illynek tekinteték Tabóék által is.

Midőn Ilkával a kápolna útján találkozott, épen a vadászlakba indult, hol néhány nap óta hiába váratott.

Utasaink nemsokára kiérve a kanyarulatból, a kápolna közelébe jutottak, mellynek keleti oldalán tölgyepallók-ból épült a remete lakása.

A szél folyvást tartott, s itt a magaslaton még erősb volt zugása, mint a hegy tuloldalán, hol Gellért Ilkával találkozott. Az eső még nem esett: az erős szél üzván a terhes föllegeket, de koronként mégis nehéz cseppek hullottak utasainkra.

— Komor idő, leányom! — monda az öreg, s körülnéze, mintha azt akarná kikémlelni, vajjon lehetne-e kilátás szélcsendhez és derülethez.

A szél még erősen süvöltött, s az esőcseppek gyakrabban hulladoztak.

A remete megfogva Ilka kezét, folytatá: Erre jöjj, kedves leányom; itt nem ér olly nagyon a szél. Apád baját, mennyire értelmem engedi, szavaidból ismerem; mindjárt ben leszünk kunyhóban; s mig a kellő gyógyfüveket előkeresném, kipihenheted kissé magadat.

Igy szólva a kápolna keletdéli oldalához fordultak, hol a remetelak állott, századéves tölgyek árnyékában.

Ilka szótlanul engedé át kezét az aggastyánnak, ki nek szavára a remetelak ajtaja mintegy önmagától megnyilt, s a jövő pillanatban a szűk kalyiba két tölgyszékének egyikére hanyatlott az erejében megfogyott leányka, s kendőjével szemeit rejtven el, mellyekből a mély bánat gyöngyei hullottak arczaira, esdeklőleg sohajta:

— Ah! vedd gyorsan füveidet, s térjünk atyámhoz, hogy megmentjük, ha Isten úgy akarja, életét.

A lak, midőn Gellért és Ilka beléptek, sötét vala. Tudta ugyan füvei fekvését a remete; de a szükségeseket csak látva választhatá ki. Első teendője volt tehát világot gyujtani, mit koha, tapló, aczél és kénfonal segítségével csak hamar meg is tőn, s kevés idő múlva bágyadtan pislogott mécsese.

Gellért némán keresgált füvei között, Ilka pedig folyvást elfedve tartá szemeit, s így észre sem veheté, hogy a kunyhóban kettőjökön kívül még egy harmadik is jelen van, kiről azonban a remete, mint látszék, azt ohajtá, hogy láthatlan maradjon.

— Ezeket veszem; mond Gellért. A baj, mellyben apád szenved, epeáradásból származott, s ezek illy baj ellen, igen sok esetben, hathatós szerekül mutatkoztak.

— Vedd, vedd a leghathatósbakat jó öreg! s mentsd meg őt nekem, mentsd meg szegény anyámnak . . . . !

E szavak közben Ilka fölemelkedett székéről, s kezeit esdeklőleg összefonva, a remetéhez vala térdelendő, midőn szemei egy ifjúéival találkozáván, összedöbbsent, s térdei hajlíthatlanokká váltak.

Az ifju arczvonalmain mély rcsszvét és ettől felidézett bánat nyomai valának kivehetők, miket nem csupán emberiség, de egy hatalmasb érzet látszék felkölteni.

A jelenet nyilván tanusítá, hogy a leány és ifju nem most láták először egymást.

Egyébiránt Ilka megelégedése kevés pillanatig tartott csak. A jövő perczben, mintegy megbánva a nagy benyomás hatalmát, sietteté az öreget, hogy atyjához térjenek.

— Megyünk, megyünk, kedves gyermekem; szólt az öreg sürögve s füveit rakosgatva vissza kisdéd faládájába. — Az ég komor, az est sötét, jó lesz gondoskodnunk, hogy az ösvényt el ne tévesszük. Deső, emeld csak le ama szegről azt a rozzant lámpát; im egy darabka viaszgyertya, — folytatá; miközben az ablak párkány-

fája fölül a viaszt levevé, — illeszd belé, s gyujtsd meg.

Az ifju — mert őt hívák Desőnek — teljesíté legott a remete parancsát; s a kis csapat nem sokára utban volt a vadászlak felé.

Deső vivé elől a lámpát; utána, hol az ut szélessége engedé, Gellért karján Ilka lépdegélt, hol pedig az ösvény keskenyült, a leányka középen menve, a remete hátul ballagott.

Vándoraink némán haladtak: mindegyik önnön érte- s gondolatival levén elfoglalva. Csak az öreg remete hallatá koronként egyes szavait a zsoltárnak, melyet magában imádkozék. A vezetnök, mintha üdve utján haladna, nagy vigyázattal vivé lámpáját, mellynek töredezett üvegeit papirragaszték egészíté ki. Ilka azonban mind e mellett is csak akkor haladott biztosban, midőn az ösvény szélesbsége a remete karjain engedé csüggnie. A fájdalom mély érzetéhez, most egy másik, nem kevésbbé hatalmas, csatlakozék — a szerelemé! Mert az ifjuval találkozására ujra felkölté azt szendergéséből: mellybe a gyermeki ragaszkodás egy időre ringatá; s most a több éji virasztások, bú, félelem és fájdalom által meggyöngített idegek, megrázatva a váratlan viszonylátástól is, ingadozókká tevék lépteit.

*

*

*

Néhány száz lépésnyire lehettek a vadászlaktól, midőn eléjük egy férfi sietett.

Ilka! szóla a férfi, siess; Tabót elhagyja a szó . . .

Ilka összeszedve teste és lelkének minden erejét, az elébe sietett férfit is visszahagyva, a legközelebbi pillanatokban már atyja halálos ágyához roskadott.

— Atyám! ne hagyj itt lányodat! zokogá a szüz, s a betegnek ajkához vont kezét könyei tengerével öntözé.

A haldokló apa leánya siralmas hangjaira eszmélni kezdett, s töredezett hangon mondá:

— Leányom, kedves gyermekem, emeld közelebb fejedet . . .

Ilka fölkel, s atyja keblére lankasztá homlokát; anyja pedig rá emelé a haldokló mindkét kezét.

E perczben érkeztek a szobába Gellért és Deső, Robozzal, az eléjük sietett férfival. A remete lassu léptekkel közelite a beteghez; Roboz őt követve, a beteg ágyának lábainál vőn helyet, míg Deső az ajtó közelében állapodott meg.

A kép, melly itt mutatkozott, mélyen megható volt. A halotti csöndet, melly egy pillanatra magasztos ünnepléységgel állt be, időnként a beteg nehezülő lélekzése, a fuldokló nő és zokogó lány siralmi szakaszták csak meg, mellyek közé Gellért áhitathangjai vegyülének.

Ismét csönd lőn: majd mindannyian a betegre függeszték könnyűs szemeiket, ki minden erejét összeszedve, nagy lélekzet után, így hallatá szaggatott hangjait:

— Áldásom rajtad, jó leányom: . . . Roboz viselje gondodat; . . . ő anyádét is . . . Isten veletek . . . a viszonzlásig! . . .

Szavai elakadtak, s jobb keze, melyet utolsó szavánál ég felé akara emelni, visszaesett leánya fejére. Neje befogá pilláit megtörő szemének. — Az öreg vadász nem létezett többé!

— Atyám! sohajta zokogva Ilka; hallasd még egyszer áldó szavaidat . . .

Atyja nem élt! Anyja a halott fejéhez borult, s ketőjük mögött Gellért állott, a meghatottság reszkető hangjain hallatván a zsoltár ime szavait: „A mélységekből kiáltottam Uram hozzád . . .“

Ilkához Roboz közelített, hogy fölemelje a halálos ágytól, mellynél, mint mondá, teendői volnának a halott körül. Karjai érintésére összeborzadt a leány, s rémögő hangon mondá:

— Hagyj atyám mellett első pillanatiban a kínos megválásnak.

Deső, ki szótlanul, de mély illetődéssel nézte a gyászos jelenetet, Gellért intésére távozott; s a fájdalom kevés néma perczei után a magános vadász lak zajos hallottas házzá lőn, mellyben egyedüli vigasztalóul az öreg Gellért volt, ki végezve imáját az elszenderült felett, a vallás égi erejével iparkodott enyhíteni kínjait az özvegynek s leányának.

A következő napok Tabó holt tetemeinek eltakarítására fordítottak. Roboz hideg közönyösséggel sürgösködött a temetés körül. Gellért hű vigasztalója maradt még pár napig az özvegynek és árva leányának. Deső, a halálozás első pillanata óta, csak a sírkertben láttatá ismét

magát, távolról nézve a gyász szertartásokat, s midőn a kesergők mind eltávoztak, a sírásó segítségével fiatal szomorúfüzet ültetett a halott kereszte mellé.

Nap nap után mult, s Roboz a ház és hozzá tartozó csekély gazdaság rendezésével foglalkozott, majd mint hivatalbeli utóda Tabónak kötelessége után látott. Az agg özvegy kora és fájdalma miatti gyöngesége által szobája falai közé szorítva, s így bánatával mintegy elválhatlanul összeölelkezve, csak olyankor látszott enyhülni, ha Ilka, ki a gazdasszonyi tisztet viselé, bár önmaga is bánatos, vigasztaló szavaival környezé.

Igy multak az első hetek Tabó halála után a vadász-
lakban.

Mielőtt tovább haladnánk történetünk ösvényén meg kell ismerkednünk Robozzal, kiről már főlebb emlékezém.

Roboz egy karpátvidéki származásu pórfiu, a boldogult Tabónak távol rokona levén, miután szüléi szegénységben elháltak, atyafiától, a vadásztól, kinek fimagzata nem volt, tizenöt éves korában ön gyermekeül fogadtott, s a dömösi vadászlakban neveltetett. Az öreg Tabó Robozt Ilka férjeül s Ágota halála után csekély vagyonában örököseül ohajtá. Hogy annál könnyebben s biztosban czélt érjen, az ifjut vadászszá nevelé, ki e minőségben

ügyessége és vakmerőséggel határos bátorsága által pár év múlva az egész vidéken híressé válván : nem nagy fáradságába került az öreg Tabónak kieszközölni őt kedvelő uránál, hogy Roboz nyerje el halála után a dömösi vadász-állomást.

Midőn Ilkát egyedül láttuk beszélyünk elején a remetéhez sietni. Roboz akkor Dömösön járt. Tabó maga küldte őt, mert végső pillanatát közeledni érezvén, nyugodtan kívánt megválni övétől. Ohajtása teljesült; mert Roboz, mielőtt Ilka a remetével visszaérkezék, már megjárta Dömöst, s meghozá a haldokló Tabónak a biztosítást az iránt, hogy ura őt hivatalában utódaul ismeri. Innen az agg vadász utolsó szavaiban a megnyugtatás Ágotához és Ilkához, hogy halála után Roboz gondjokat viseli. —

Ott, hol a haldokló Tabó ezen biztosító szavát hallottuk, beszélyünk menete nem engedé, hogy leirjuk a benyomást, melyet azok Ilkára tőnek. A leányka atyja érdeklött szavaiban többet látott talán; mint maga a haldokló Tabó mondani akart. Azt hívé a lány, hogy atyja férjeül szánta Robozt. E gondolat hegyes törként hasította át fájdalommal csordultig megtelt szívét; de e gondolat, és a seb, melyet okozott; akkor tűnékenyek valának; mert elnyomák azokat az atya haldoklása miatti kinok. Csak egyet ohajtott, egyet kért atyjától, hogy ismétlené áldó szavait — Roboz említése nélkül; de az öreg ezt már nem teheté!

Ilka Robozzal együtt nevelkedvén, gyöngé évei óta
Örangyal.

ismerni kezdette lelke mélyeig az ifjut. A gyermeki játékok s mulatozások közt nyiltabban tárul fel a zárkózottabb kebel is, könnyebben s őszintebben szól a leghallgatagabb ajak is. Így történt Robozzal is, ki már ifju éveiben olly természetűnek mutatkozott, ki tűrni és hallgatni tud minden felett, de annál mélyebben hordja s feledhetlenül lelkében azon dolgokat, mellyek kivitelét szándékba vette, és czélul tüzé magában. Akaratlanul monda és tőn ollyakat Roboz, a gyermek, mik Ilkának nem tetszettek, mik a gyöngéd kedélyű leányt tőle, a serdültől, mindinkább elidegeníték.

Részint tehát ezen idegenség, mást részt pedig a vonzalom, mellyet Ilka legyőzhetlenül érze Desőhez: voltak okai azon metsző fájdalomnak, melly Ilka szívét apja végszavainál, Roboz említésekor, érintette.

Ilka, bár önmaga sem latszék tudni még, szerette Desőt, kit először a dömösi bucsú alkalmával, a remetelaki találkozás előtt néhány hónappal, látott vala. Ő nem tudta s nem is kérdezé: ki a szép daliás termetű barna ifju, a nagy sötét szemekkel, a vállaira lecsüggő hosszú fekete fürtökkel, vadászöltözetben? . . . Ő látta őt, s szívében addig nem tapasztalt érzet támadott; uj világ nyílt előtte, melly szép és bájoló vala, minőnek az agg Gelért tanításaiban a paradicsomot festette.

Ez időtől óta Ilka lelkében még inkább növekedett azon idegenkedés, mollyet Roboz iránt már előbb tapasztalta; s a lehető legmagasb fokra érte az, midőn temetési hideg sürgőségére, ellenben Deső részvevő jelenlé-

tére a sírkertben visszaemlékezék. Gondosan került ő már előbb minden összejövetelt a nyers ifjuval, miben hatalmasan segítettett azon körülmény által, hogy atyja nem-sokára ágyban fekvő beteggé levén, hivatala körét Roboz lön kénytelen teljesíteni. Ez távol tartá sokszor napokig Robozt a vadászlaktól; s ha megtért, Ilka beteg atyjának ápolásával volt untalan elfoglalva.

Desővel, első látása óta atyja haláláig, szinte nem találkozott. A házat épen atyja miatt ritkán hagyható el, de ha elhagyá is, messze attól csak azért sem távozott, nehogy Robozzal találkozzék. E gondolat fojtá s győzé le többször vágyát is: virágokért menni a völgyekbe, vagy Gellértet meglátogatva, a kápolnában áhitatát végezni, s illy kirándulás alkalmával a kedvelt ifjut, ki öltözeténél fogva szinte erdők lakója lehetett, újra megláthatni. E szerint atyja beteg ágya körül töltvén többnyire idejét, a félelem, sőt rettegés annak, mint anyja és saját egyetlen támaszának elveszthetése miatt; az aggály, melly keblét a jövő iránti bús gondolatok közt tépdelé, ha ki nem törölheté is egészen Deső képét szívéből, legalább meghalványítá azon tündér világot, mellyet annak első látásakor szíve bensejében alkotott. Innen azon, csak pillanatnyi, de hatalmas meglepetés, mellyet Desővel Gellértnél lett találkozásakor tapasztalt. — Azonban a bekövetkezett gyászos események ismét elvonák néhány napra Ilka gondolatit szerelme tárgyától, miután ő perczeit, s magát egészen szeretett anyja ápolására, vigasztalására szentelé.

Alig mult el egy-két hét Tabó halála után, s Roboz

már teljes urrá tevő magát a vadászlakban. Szavai- s tetteiben éreztetni kezdé az özvegygyel s leányával, hogy csupán kegyelme után van lakásuk s élelmök a háznál; hogy a hivatal övé, s a mi javadalom azzal összekötve, szinte sajátja.

Roboz illy szavai, s még inkább tettei, keserűen hatottak Tabónéra, ki hiába figyelmezteté őt, mikép sok éveken át anyja volt az elhagyatottnak. Ilkát szinte igen fájdalmasan érinté, de nem lépé meg Roboznak e magaviselete. Ő ismeré már a gyermeket, s a férfikorba lépett ifjútól nem várhatott más bánásmódot. Csak egytől rettegett — hogy kezét ne akarja. Ez, s egy másik gondolat rettetgeté őt: hová forduljon agg, beteges anyjával, ha Roboz magaviselete türhettlenné válnék? Mindkettőre nézve imájában keresett megnyugvást; s imája közben erősült bizalma, hite az iránt, hogy Roboz szilaj természete olly egyszerűen csöndes lényt, mint minőnek önmagát ismeré, nőül nem akarand; s hogy a háladatosság, mellyel boldogult atyja, s részben öreg anyja iránt is viseltetni tartozik, nem enyészend ki annyira bár zordabb kebeléből, hogy azt a régi lakból, mellybe ő könyörületből fogadtatott csak, tova üzni képes legyen.

Igy gondolkodott, így hitt a szelid lelkiüetü leány. S ezt természetesenek találjuk, ha meggondoljuk, mikép a nemesebb lélek önmaga szerint szokott itélai másokról s; s mit ő bűnnek tart, nem hiszi elkövethetőnek mások által, mig a tettet szemeivel nem látja. — Boldog ártatlanság, áldott egyszerűség, melly a keresztény vallásnak

égien tiszta oktatásain szilárdulva , édes reménnyel a jövőbe , teljes bizalommal az Isten atyai gondviselésében , mentnek hiszi magát az elfajult , minden jót és szentet tapodó emberek bűnös tetteiből rája is aradható szenvedésektől ! Önnön angyali indulataikkal vértézvén be magokat , feledni látszanak , mikép az isteni bölcsesség gyakran intézi ugy a világi dolgokat , hogy hatalmat adjon a bűnösnek az erény sanyargatására , az ártatlan szenvedtetésére : kísértni akarván ez által erényét a jóknak ; a választottaknak.

De térjünk vissza Robozhoz.

Néhány hét mulva Tabó halála után , a vadászlak gyűlpontja lőn az uj vadász szilaj pajtásinak , kik nem ügyelve az özvegy , az árva gyászos érzetire : zajt ütének a csöndes erdei magányban , mellytől szerte viszhangozának a bérczek és völgyek a pilisi rengetegeekben. Ágota intő , esdeklő szavai vagy nyomtalan hangzottak el a vig czimborák lármái között , vagy daczosan , durván utasítottak vissza Roboztól , ki — ugymond — ur levén a háznál , széles jó kedvében senkitől sem engedi magát korlátoztatni ; s a kinek életmódja nem tetszenék , tágas az országot.

Roboz illy nyilatkozatára örömmel távozott volna az özvegy , örömmel , s szinte még nagyobb , Ilka is , ha volt volna közel avagy távol hajlék , mellyben atyafiságos vonzat , vagy barátságos érzet által biztos menedéket remélhettek volna. De illyen nem mutatkozott sehol ! A mi kevés értéket Tabó megtakarított , azt Roboz harácsol

foglalá el, s mi a házban látható volt, az hagyományképen, vagy inkább az erősb jogánál fogva, őt illeté. Hová tehát öreg anyjával, ha nem koldulni tán, s bolygani tető nélkül, hol fejöket nyugalomra hajthassák?

Az agg remete, ki olykor tanuja volt Roboz illy szavai- s tetteinek, vagy hallója Ágota keserű panaszinak, ajánlá szomorú tanyáját addig, míg Isten máskép gondoskodnék. S ez volt vég reményök; ha majd türhetlenné válnék Roboz vadsága.

* * *

Vizkereszt estéje volt.

Az özvegy és leánya, a nagyobb szoba melletti be-nyilóban, áhitattal hallgaták Gellértet, ki ez alkalommal az Üdvözítőt imádó szent Királyokról olvasá az illető szent evangéliumot.

A vadászlakban és körüle uralkodott csöndet egyszerre ebek vonítása, lövési robaj és éktelen kurjongások zavarák meg. — Roboz tért haza néhány czimborájával.

Gellért félbenszakasztá olvasását, s a hölgyek meg-rezzenve néztek az aggastyánra, ki megütközését nem nyomhatván el, fejét csóválva jelenté ki elégtelenségét a kin történőkön.

— Tehát illy szent napon sem tartóztatja magát vissza illy bűnös zajoktól! — mondá magában a remete. — Majd összeszedve minden rábeszélési tehetségét, iparkodott megnyugtatni a megfélemllett özvegyet s leányát.

A víg csapat azonban a külső szobába tódult, s miután néhány pórias elczét száltak volna az áhítatoskodókról: letelepedének az asztal köré, melyet Roboz boros kancsókkal, kenyér és sódorral rakott meg.

Folyt a dőzsölés, míg a mellékkamrában Gellért, visszaadva a hölgyeknek csökkent bátorságukat, folytatá olvasását.

A borosok vigan köszöngeték egymásra kancsóikat; míg egyikök szokott, s hozzá egészen illő, durva modorában, hosszan elkerítve a magányos élet unalmait, egy jó házastárs szükségét, stb., Robozt vőlegényül s Ilkát mátkájául élteté, mire a czimborák összekocszantva kupáikat, zajosan kiálták föl tetszésöket; kettő legott kérőül ajánlkozván.

Ilka, szivét érezé szorulni a hallottakra, s remegve vonult anyja mellé, hogy magát elrejtse a készülő vihar elől.

Alig borult le anyja kebelére, midőn a benyíló ajtaja kitárva, s két czimbora, Robozt vezetve, előttük állottak, fölkérve Ilkát Roboznak hitvesül.

— Anyám! — mond zokogva s lábaihoz borulva, Ilka, ha valaha szeretted leányodat, ne engedd, hogy martalékul essék e vadnak, ki olly méltatlanul bánt és bántik veled, ki lábbal tapossa jó atyám emlékét . . . .

A remete felállt székéről s félrevonulva nézte a jelenetet. Ágota fölemelé leányát, s könnyes szemekkel szólt:

— Ne legyen, leányom, soha! hogy elgázoljon

utában a vad, ki, miután biztos menedéket adánk neki hajlékunkban, bűnodúvá tette azt, hogy annál biztosabban tova üzhessen bennünket.

A kérők Robozra néztek, s kaczagva mondták:

— Vége a násznak, pajtás, nincs menyasszonyunk!

— Nincs? ismétlé a szót Roboz olly hangon, melly vad indulatát árulá el, melly a durva kebelnek az illy váratlan elmellőzés szégyenéből, s a vasakarattól támadott harcza által gerjesztetett. Majd folytatá:

— Azt hívém, irgalmat cselekszem, midőn kezemet ajánlom atyja vég akarata szerint, ez együgyű leánynak, s ti vakmerők vagytok azt megvetni? Nem úgy, öreg! Tabó, volt férjed, azt hagyá meg nekem utolsó szavában, hogy gondodat viseljem neked és leányodnak, mi annyit tesz, hogy feleségül vegyem őt, s tartsalak téged az ő kedvéért, míg férjed után nem mégysz. Én tehát akarom, hogy Tabó szava teljesedjék.

Ezt mondva oda lépett Ilkához, hogy karját megfogja.

— Az nem volt, nem lehetett az én jó férjem akarata — szólt remegve Ágota. — Ő gondodra bizott; s te gondviselésnek nem mondhatod azon bánásmódot, mellyel saját lakomat, s kenyérfalatinkat megkeserited. Azért távozzál leányomtól.

A két kérő az ajtóban állapodott meg; a többi czimbora pedig mögójök vonult, hogy lássák a jelenetet, melly rájuk nézve érdekes kezdett lenni.

Ilka azon pillanatban, midőn Robez feléje közele-

dett, Gellérthez sietett, s kérte, legyen védője. Az aggyöngéden emelé balát a hozzá siető lányka nyakára, és mondá:

— Igen, védőd leszek, ha épen az, kinek védelmére haldokló atyád bizott, támad meg illy garázdaul. Az ég erőt adand e gyöngé karnak, hogy ótalmadra emelkedhessék. — Vissza, bősziült karvaly a szelid galambtól! riadá Robozhoz, kit jobbjával tartóztatott vissza Ilkától.

Robozban forrt a méreg; s forrt még inkább akkor, midőn czimborái közül egypár kaczagva elczéskedett a meghiusult leánykérés felett. A durva kebelnek, melly akaratában illy váratlan ellenszegülésre talált, láng volt a kaczaj,, mellyben szégyenét érezé megtestesülni. Egy pillanatnyi csend után, mialatt haragban égő szemekkel mérte a martalékul szánt leánykát s a gyöngének vélt aggot, egy lépéssel ott termett a visszavonuló remete előtt, s kiütve kezéből a feszületet, mellyet pajzsul emelt volt elő a ruháját övező kötélke alól, tova taszítá őt, és erős karral ragadá meg a remegő leánykát.

E jelenetre megdöbbenve léptek közelb Robozhoz a czimborák, majd egyszerre kiáltva fel.

— Roboz! mit cselekszel?! . . .

— Enyém léssz, enyémnnk kell lenned! kiáltá a bősziült Roboz, anyád s e gyáva agg daczára, kik e pillanatban takarodni fognak házamból. És szeretném látni, ki lesz az, ki téged karjaim közül megszabaditson . . .

— Én! — felelt a büszke kérdésre egy ifju vadász, ki épen azon pillanatban lépett három kísérijével a szo-

bába , s az előtte kitérő czimborák között egyenesen Roboznak tartott :

— Deső ! — kiálta Ilka.

Az ifju vadász csakugyan Deső volt.

* * *

Miután Roboz magaviseletét, kivált a remete irányában , magok a szilaj czimborák is rosztalták , nem került Desőnek nagy fáradságába. Ilkát karjai közül kiszabadítani , s anyjával és a remetével együtt a vadászlakból sértetlenül elvezetni , magok az előbb víg pajtások , tartóztatván vissza Robozt , nehogy dühében végsőségekre vetemedjék.

Tabóék megszabadítása Roboz hatalmából néhány pillanat müve volt, s Deső és kísérete nem sokára Dömösre kalauzolák a szép holdvilágos éjben Agotát és Ilkát , kiktől Gellért néhány napig semmi esetre sem akart megválni. —

Dömösön egy öreg anyóknál lett lakásuk. Ezen öreg némbert , rokonát , Deső vitte néhány héttel előbb Dömösre , s ő fogadott neki ott szállást is olly czélból , hogy ha Tabóékat Roboz csakugyan kizavarná lakukból , mit Gellérttől meg vala értendő , legyen nekik helyök , hol hamarjában megvonulhassanak.

Csöndes és biztos volt e lakás Tabóékra nézve , mert voltak Desőnek emberei , kik örködtek a felett , ne-

hogy Roboz, kitudván hollétöket, újabb bajt, s Desőnek tán kipótolhatlan veszteséget okozzon.

Több hónapot töltöttek itt özvegy Tabóék, békés nyugalomban, s háborítatlanul folytaták szokott ájtatosságukat, forró hálát hozva az isteni gondviselésnek, melly őket, s különösen Ilkát, Roboz karjai közül kiszabadította. Gellért itt is gyakrabban meglátogatta őket. Ő mindig bátran járta be ismert bérceit, nem tartva Roboz boszujától, kinek, ha messziről tán meglátta őt, tüstint a magával hordott fészületet szokta mutatni, mellyet megpillntván a vadász, sebesen iramlott tova a remete szemeiből. A házon, mellyben Tabóék Dömösön laktanak, szinte fészület volt a homlokzat alatt látható; s midőn tudakolására, eljött-e háborgatni őket Roboz ide is, mindig tagadó választ nyerne; hajlandó lőn az agg remete a vizkeresztű est jelenetének tulajdonítani Roboz illetén tartózkodását megtámadásától a háznak, mellyben Ágota és leánya laktanak.

És ki merné tagadni, mikép azon magaviselet, mellyet Roboz Gellért irányában mutatott, s azon bűnös merény, mellyet megváltásunk szent jele ellenében vizkereszt estején elkövetett, nagy hatással lehetett; és volt, e zordon kedélyű ifjura? Környezve víg és merész czimboraitól, szemközt két gyámoltalan néemberrel, s egy elgyengült aggall, kinek egyetlen szent fegyverét vak dühében földre ütötte: olly váratlanul meglepetni egy majd egészen ismeretlen férfit által, és megfosztatni a szép hölgytől, kit már hatalmában hitt; elhagyatni önnön paj-

tásítól , s békében látni távozni a leányt , anyját s az agg remetét , — mind ez bizonyára mélyen megillette az ádázatából magához térő Robozt ; s lehetlen vala , hogy visszaemlékezvén e tetteire , e körülményekre : bűnén , mellyet megváltása jelképen elkövetett , el ne iszonyodott legyen ! Mert nincs a gonoszban annyira megrögzött kebel , melly józanabb óráiban önmagába leszállva , s tetteit lelki szemei elé állitva , ne érezze elkövetett bűnének súlyát , s az által önmaga , s még inkább azon tárgy előtt , melly őt bűnére ellenállhatlanul emlékezteti , meg ne rendüljön !

Hogy Roboz , ekként magába szállva , nem sietett Gellérthez , vagy Tabóékhoz tetteért bocsánatot kérni , ez ismét azon keménységből magyarázható , melly természetében lelte alapját. A duryán büszke kebelnek sajáta az , hogy veszni kész inkább , mint hibás tettét megismerve , azt jóvá tenni iparkodni. Törni inkább , mint meghajolni , tulajdona a szírtnek. És vannak emberek , kiknek szivök szírt ; mert megkeményítette az Ur méltó haragjában az ő lelköket , és elvette erejüket az erény utára visszatérhetni. Kemény , de sohasem nemes lelküek , kiknek kérkedésök egyik legkedvesb ágazata a konokság , mellyet ők férfias állhatatosságnak neveznek. Méltán sajnálat tárgyai , kikben a vallásos nevelés hiánya meghagyta az állatiság egész hatalmát.

Roboz tehát kerülé Gellértet s az özvegy Tabóékat : nem mintha Ilkát feledte volna , hanem mert nem lőn még alkalma hozzá ugy közeledhetnie ; hogy hatalmába ejthes-

se; de annál inkább üzőbe vette Desőt, kiről még azon este megtudá, hogy a pilisi vár közelében van szinte vadásztanyája.

* * *

A Husvét utáni napok egyikén Desőt Gellértnél találjuk a kápolna melletti remetelakban. Szótlanul áll soká az ifju vadász a nehéz tölgyszékbe települt remete előtt, ki végre így szakasztá meg a csöndet.

— Tehát nőül akarod venni Ilkát, öcsém?

— Nőül, bátya! Kenyeret szereztél jóságodban, most tetézd kegyességedet azzal, hogy Ilkát megnyerhessem.

— Bizd rám a dolgot, szólok az özvegygyel és leányával. — De ha nőül nyered, meg fogod-e őrizni tudni Roboztól?

— Az viszont az én dolgom, jó bátya. Csak ragaszkodását és szerelmét birjam: Roboz miatt nem fogok aggodni.

— Jó! Ugy hiszem a hála is, mellyel hozzád, mint szabadítójokhoz viseltetnek, szinte fog nyomni valamit a latban. — Igaz bizony, öcsém, még maig sem tudom mikép történt, hogy Vizkereszt estéjén olly váratlanul, és épen olly idején ott termettél a vadászlakban.

— Egészen egyszerűen, s hogy az igazat megválljam, szerelmem hajtott oda.

— Bocsásd meg, ha illy világi tárgyakról szölok, de akaratod parancs levén nekem, csak elmondom,

— Beszélj!

Roboz czimboráinak egyike mondá, mikép azon nap estéjén a dömösi vadászlakban lesznek kézfogón, mert Roboz megkéreti, csak amugy csupa szertartásból, mint-hogy már különben is birtokában volna anyóstól, Ilka kezét. Hítt engem is ez áldomásra. Én azonban, a mint tudtam, kimentém magamat; s mentségemül nem voltam okok hiányában, a nélkül, hogy a valót kellett volna fölfedeznem. Ilkát, kit egy bucsú alkalmával láttam először, s kivel, midőn mostani állásom ügyében fáradozál, s annak elnyeréseig atyafiságos szeretettel fogadtál szűk lakodba, itt nálad találkozám másodszor, s kiről te azóta o'ly sok szépet, jót és nemest szóltál előttem, kimondhatatlanul megszerettem. A gondolat, hogy ő másé, s különösen Robozé leend, kinek embertelen bánásmódjáról az özvegy s leánya irányában te ismételve töl említést előttem, kínosan járta át agyamat, szívemet. Tünődtem, mit tegyek? Legczélszerűbbnek hittem oda menni, hol téged is lenni gondoltalak, s megkérni a lányt magam számára. Egypár jó barátot híttam kísérekül, mert a szilaj Roboztól méltán tarthaték. Az ég sugalta e gondolatot. Megmentém a szelid leányt e hiúz körmei közül; s ha enyém nem lesz is, legalább azon megnyugvásom lehet, hogy nem esék martalékul Roboznak. — A többit tudod, bátya.

— Tudom, ugy van. Tehát szereted a leányt?

— Inkább, mint életemet.

— S azt, vajjon szeret-e ő, nem tudod?

— Nem. Csak azt tudom, hogy első találkozásunkkor Dömösön szemeim övéibe lópódzván, néhány pillanatra úgy nyugodtak egymáson, mintha lelkeink mennyei örömet éreztek volna a találkozáson. S azon zavarodása, midőn itt nálad meglátott . . .

— És te egy szót sem szóltál nekem mind erről?

— Bátyám, ez megbocsátható. Valamint tola-kodó lenni Tabóéknál nem mertem; úgy neked, szentebb foglalatosságod közt illy dolgokról szólni nem bátorkodtam.

— Ezt megbocsátom; s minthogy látom, mi tisztán, mi szentül vonzódol Ilkához, tőlem telhetőleg azon leszek, hogy nőül nyerd, mert hiszem, hogy meg fogod becsülni tudni e ritka kincset, melyet én ismerek legjobban, ki gyenge kora óta egyik nevelője voltam, és kalauza az erény szent ösvényén, mellyen ritka buzgalommal járdalt mindekkorig.

— Bátya! — sohajtá Deső, a remete elé omolva, — tedd, hogy enyém legyen e leány, s én tiszteletben tartandom őt, mint az ég egyik legnagyobb, legdrágább ajándokát a földön.

Pillanatnyi csend után a remete és Deső, uton valának Dömös felé.

* * *

Hogy Ilka szereté Desőt, már tudjuk; s hogy a vizkeresztii este után a legforróbb kálaérzetével is vonzódott

hozzá, azt, ismerve a leány jámbor lelkületét, bizton hihetjük. E hálás érzetben osztozván Tabóné is: nem volt szükség hosszas kérésre, vagy épen rábeszélésre Gellért részéről, hogy Ilka az általa szinte, mint Deső által ohajtott házassági frigyben beléegyezzon, s hogy Ágota azt megáldja,

A kézfogó még az napon megtörtént, s néhány héttel utóbb a frigy egyházilag is megáldatván: a dömösi három némbor Deső vadászlakába költözött.

Roboz előtt nem volt titok e házasság; hanem Deső mindent úgy intéze el, hogy azt akadályoznia semmikép sem lehetett. De a mit meg nem gátolhatott, azt megbosszulni eltökélte.

Nem mernők állítani, hogy Roboz Ilkát nem szeretete volna. A legnyersebb ember kebelében is megvan némi csirája a szerelmi fogékonyságnak; sőt ha azon szenvedélyt, mellyel most Ilka birtoka után vágyott, szerelemnek mondhatnók: örvöngőnek kellene neveznünk Roboznak Ilkáhozi szerelmét. De e szenvedélyben nem volt semmi tiszta, semmi szent, semmi mennyei, mi pedig a szerelemnek egyik elválhatlan tulajdona. Azon hajlam, melly az együtt töltött serdülési években Ilka iránt Robozban kifejlett, fenmaradt benne, mint általában a szokást emberben fenmaradni tapasztaljuk, férfikorában is. De ez szinte állati ösztön volt inkább, mint szerelem! Mi őt most Ilka birtokára leghatalmasabban, s tán egyedül tüzelte, azon visszautasításból eredő szégyen volt, mellyet czimborái előtt vele Ilka éreztetett. A megsértett hiúság, melly

a hozzá hasonló durva kedélyü emberben is szinte úgy megvan, mint a legműveltebb kebelben, s melly nála dühögésig csigáza a fallázadt szenvedélyt: mindent-merővé teendé őt — ha idő és alkalom mutatkoznék Ilkát hatalmába kerithetni, s ez által Desőn boszút állani.

Megjött végre ez idő, s meg az alkalom is.

Szép nyári délután volt, midőn Deső, lakását elhagyva, uraságához ment hivatalos dolgaiban. A két nő — Ágota és Ilka — a vadászlak körüli kertben bolyongtak; Ilka a kis őzet vezetgetve, mellyet férje hozott volt neki a napokban. Az állat még vadacska levén, addig rángatá a zsineget, mellyen őt asszonya fogva tartá, míg az ennek ujjai közül kisikamolván, az őzike szabaddá lőn. Néhány eviczke fordulat után a kertben, átszökék annak alacsony kerítésén, ki az erdőbe. Ilka utána iramlék, névén kiáltozva a mindig tovább szökellő állatot. Hiába inté anyja a maradásra. Az őz végre egy csalitos völgybe jutott, jó tova a vadászlaktól. Eddig üzé őt Ilka; ilt sűrűség miatt felhagyva üzési szándékával, megfordult. Utját azonban egy férfi állotta el. — E férfi Roboz volt, ki tudva Deső távollétét, ott leselgett a ház körül.

Egy sikoltás — és Ilka ájultan rogyott rablója izmos karjai közé, ki felölelve a tehetlen hölgyet, magával ragadta a rengetegnek előtte ismeretes ösvényein.

Ilka sikoltását hallotta Ágota, s utána sietett, merre őt távozni látta. Viszhangzott kiáltásira az erdő, de Ilka nem felelt.

Kétségbeesetten tébolygott az anya, midőn a meg-
térő Desővel találkozott, ki a történeteket hallván, rögtön
Robozra gondola, s villámsebességgel rohant a dömösi
vadászlakba. — A lak tárva és üresen, nesztelen állott.

Deső mintegy ösztönszerűleg eredett tova az ösvé-
nyen, mely a vadászlaktól a dunára vezetett. Léptei se-
besek voltak, mint a szél. Hiszen élete, üdve után sietett.

* * *

Mig Ágota fájdalmát áhitatos fohászok közt iparko-
dott otthon lecsilapítani, a mig Deső kínos őrjöngéssel
iramlott sziklán és csaliton keresztül az uton, melyen a
dömösi vadászlaktól megindult: az alatt Roboz martalé-
kával a dunához ért.

A folyam partját itt több helyütt sziklák képezik,
mellyek magas hegyekké emelkedve, irtózatos mélységet
láttatnak a hullámok színeig. Az erdőség felől széles vál-
lakkal folynak össze az erdőséggel, mig a folyóba óriási
lobrokként ¹⁾ tolják ki talapjaikat.

Igy állottak a szirtoszlopok azon korban is, midőn
beszélyünk emberei éltek. S egy illy meredek oszlop mel-
letti öbölben volt kikötve a csolnak, mellyben Roboz em-

1) Lobar-píramys, a nem szép hangzatú, s más tárgyat is je-
lentő g u l a helyett. — Szemere Páltól.

berének várakoznia kellett, hogy őt, ha zsákmányával jöend, a tulpartra szállítsa.

A parthoz érvén Roboz, minthogy a lejárát meredek volt, s különben is fáradt levén, magát s szép martalékát veszélyeztetni nem akarván: a vízhez vezető ösvény kezdetén dombos faárnyában pihenésre tette le terhét — az eszmélni kezdő hölgyet; s míg egy kezével annak karját fogá, a másikat szája mellé tévé, mintegy lopva kiáltozá biztos emberét a naszádból.

Egyszerre lépteket hall a bokrok által fedezett ösvényen, melyek mindinkább közeledtek, s hangokat, melyek gyanittaták, hogy a közelgők többen vannak.

— Gellért! siess az égre, siess! kiálta Ilka, megismerve a remete hangját; s felugorva Roboz mellől, feléje iramlék, ha Roboz izmos karja őt olly erősen nem tartja.

Ne moczczanj, s ne mozdulj! vagy legitt a dunába hajtlak; — csikorgá Roboz elfojtott dühvel. És visszalépve a biztosabb állásra, felkarolá újra a hölgyet, s neki iramlott azon szirtoszlopnak, melly Dömös közelében óriási szoborként magasodik fel a dunából.

Gellért, ki épen egy betegét volt látogatni tul a dunán, s most emberét hozá magával, hogy általa gyógyszerrel küldjön a betegnek; ráismere Ilka szavára, s a menyire agg kora engedé, sietett segítségére.

Ilka hangja után eredve, a csallitok között nem téveszté el a rablót, ki most már az éber hölgygyel nem

haladhatott olly gyorsan, mint előbb az ájulttal, haladt volt. —

A szirttető közepét elhagyá Roboz, midőn Gellért nyomába ért. Néhány lépés még, és mindketten a dunába zuhantak.

— Megállj; istentelen! — kiálta utána Gellért. Nézdse, itt a kereszt, melyet vakmerő voltál egykor kezemből porba sujtani. És így szólva, magasra feltartá a feszületet, melyet mindenkor övkötélkéje alatt hordozott.

Még nem végzé szavait Gellért, midőn Ilka; összeszedve minden erejét, egy fiatal tölgynek lecsüggő ágát ragadá meg egyik kezével. Roboz, hogy elszabadítsa Ilkát, kénytelen lőn megállani, s időt engedni a hölgynek, hogy az ágat másik kezével is megfoghassa.

Gellért azonban odaért a fához, s Roboznak, ki épen vadászkése után nyult, hogy az ártatlan hölgyet dühének s önző szenvedélyének felaldozza, a feszületet tartá szeme elé.

— Nézd, rabló! Ez a megváltás jelképe! . . .

Nem folytathatá tovább szavait. — Roboz, a feszületet pillantva, összeborzadott, bűne emlékeitől. Pár lépést hátrált, miközben lába egy kőben megbotolván, hanyatt zuhant az irtózatos mélységbe.

Ilka mentve volt!

Deső akkor ért ki az erdőség sűrűjéből, midőn Roboz a dunába hanyatlott.

Látva a rabló végét, s épen találva szeretett Ilkáját s Gellértet, háladó imára térdeltek mindhárman, s emlékül Ilka szerencsés megszabadulásának nagy tölgykeresztet állított a helyre, hol az isteni gondviselés megváltásunk szent jele által menté meg a rabló kezéből, s a szörnyű haláltól kedves hitvesét.

A kereszt ma is látható a szédítő magasban: mert az idő által megrongált helyébe, újat állitnak a buzgó hitek, hogy legyen maradandó emléke az egyszerű történetnek, mellyben az ég hatalma nyilvánult az ártatlanságnak benne helyzett bizalma jutalmául, s a bűnnek igazságos ostorául.

Császár Ferencz.

A ZARÁNDOK.

Ballada.

Búcsut int az ősz zarándok ,

Messze tájra néz az út ;

„Mit nekem , te , földi pálya ,

Túl , az ég dicső hazája

Oszlat el csak vészt , borút“

Szól , még egyszer visszanéz —

S a vidék kódébe vész.

Éj terül a láthatárra ,

Felmosolyg a holdvilág :

Bérczetőkön és lapályon ,

Szerteszét a messze tájon

Fényben úszik minden ág ;

Minden olly nyugodt , derült ,

Ő az egy csak elmerült ,

ges. u. got. von F. Foltz

Orangyal. B. 18.

Ő az egy csak, a zarándok;
 „Int az év, int életem,
 Nyugtomat már nem sokára
 Egy hatalmas Ur szavára
 Tán a sírban föllelem“
 Felsohajt, s mig megy, halad,
 Elmereng a gondolat.

Fák között, bereklapályon,
 A hold fénysugarínál,
 Távol a világ zajától,
 Kéjítől és gond, bajától
 Aggszerű kolostor áll,
 Hozzá csak panaszra tér
 Néha vendégül a szél.

Itt, ez elhagyott magányban
 A zarándok szerténéz,
 S a kolostor ajtajához,
 Mint nyugalma hajlokához
 Indul ő, belépni kész,
 „„Utban a ki erre mégy,
 Vándor, üdvözölve légy!““

S ő könnyörgve válaszolja :

„Nékem itt a pályacél,
Őszbe ment korom homálya
S létem téli éjszakára

„Azt elérni vágyam él;
Vedd fel a magány fiát,
Itt e csendhely nyugtot ad.“

Így az útas, és agyában

Gondolatra eszme gyül,
Vágy, remény és kétes élte,
Hol jó s balszerencse érte,
Ködhomályban elvegyül;
S visszagondol már a rég
Semmisült napokra még.

„„Jer közénk, öreg zarándok,

Tárt karokkal várnak ők,
Éltök csendes alkonyában
Isten e szerény lakában
A nyugalmat föllelők““

A kapus mond, s ő betér:
„Itt a biztos pályacél.“

Napra nap tűnik havonkint,

Két mulékony éve már,

S a zarándok hajlokába,

Mint kibékült lét lakába

Békopogtat a halál.

„Itt a végső perczenet,

Ég, fogadd el lelkemet!“

És nyugodtan száll a sírba

A kibékült ősz kebel,

Messze, melly világ zajától,

Öncsaládja s a hazától.

Ismeretlen hamvad el;

S a homoksír hantinál

Egyszerű keresztke áll.

*   *

A történet följegyezte:

E zarándok s árva holt

Károly, Róma megvevője,

Annyi nép híres győzője

S Németföld császára volt.

Most mi e nagy fejdelem?...

Szóljon a kis sírverem.

Lakner Sándor.

SZENT ISTVÁN, ELSŐ VÉRTANU.

Az égi hit malaszthatása
 Új győzelembabért arat,
 Hiába mind, a gyilkosoknak
 Csoportja vesztég nem marad :

A büszke város tág piarczán
 Mindegyre nő a hangzavar,
 S föl-fölzajong, mint rengetegből
 Szabadba hajtott szélvihar.

S halált ohajt István fejére
 Ki Jézus üdvadó hitét
 Erényvirágul a szívekbe
 Áldott sikerrel hinti szét.

S mert Izraelnek tűzsoborként
 Sugárzott tiszta szelleme,
 A rágalom sötét hadával
 Csatát uszítanak ellene.

Mint istenárulót bilincsen
 Birák elé hurezolva őt,
 Ezernyi átok s gúnykaczajjal
 Kisérik a hős szenvedőt...

A körbe lép, magasztos arcán
 Az öntudat fényhajnala;
 Vélnéd, közénk üdvvarázsban
 Leszállt az égnek angyla.

A vádakat megczáfolandó
 Felnyitja ihlett ajkait,
 S merész szavában csengni hallod
 Az ős proféták hangjait.

Előttük rögtön felsodorja
 A mult s jelen történetét,
 Hogy lángoló arcukra süsse
 Ellenkezésük szégyenét.

S dörögve szóla: nem teremhet
 Szirtkebletek csak búngyomot;
 Mint hajdan a Szentlélek ellen
 Folytatva most is ostromot.

Van-e proféta, kit halállal
 Vérszomjatok nem büntetett;
 Az ég urát is fölfeszítvén,
 Ki nektek üdvet hirdetett.“

Elhallgatott — de bős szivőkben
 Dühös harag viharja dúl;
 Mig újra lángoló beszéde
 Hangzik magasztos ajkiról:

„A fényes ég üdvtengerével
 Elöttem nyitva tündököl;
 S az Üdvezitőt állni látom
 Szent Atyja mellett jobb felől.“,

Szavára, mint sebzett oroslán
 Az összegyűlt nép felszökött,
 S a városon kívül ragadta
 Eget hasító zaj között.

Itt rá rohant, mint a hegyekről
 Szakadva omló hőtömeg,
 S vad arczain sötét alakban
 Czikáztak a vészföllegek.

Fölszedte bosszumámorában
 Az utcza számtalan követ,
 Hogy ráhajított záporával
 Elolsa gyűlölt életét.

S ő térdre hullva, lelkesülten
 Forró imára fon kezét,
 S mond — föltekintve Istenéhez:
 „Fogadd öledbe lelkemet!“

A rémitő haláltusában
 Dicsfény keríti homlokát;
 S elszenderedve — végszavával
 A gyilkosoknak megbocsát...

Az ajk engesztelést rebegjen
 Habár sajogna még sebünk:
 Csak így virúl örök bocsánat
 Reménye Istennél nekünk.

Sujánszky Antal.

JÉZUS EGYHÁZA.

Ártatlanok vérért szivó
Erényduló ármányfelek!
Ti, kikben izzó tűz gyanánt
Hiuzvágys dühöngtenek;
Hol vagytok, üldöző világ? —
A szent kereszt dicsőn ragyog,
Melly ellen olly erőszakon,
S gyakorta hadakoztatok.

Mit árthatott a szomju vas,
S a kintetéző máglyatűz:
Ha rendületlen állta ott
Az ifju, és a gyenge szűz?
A jámbor öszezket vadul
Ölék halomra orkezek,
S az öldösött szülék ölén
Hány csecsemők vérzettenek!

Vérzettek ők — s a vérözön
 Körülfolyá e földtekét,
 S a vérkövér mezőn örök
 Vallásvirány terjenge szét;
 Belőle élő koszorút
 Fűzött a hív utód keze,
 S a sziklatőre épített
 Egyházat ékíté vele.

S olly szép ez egyház, olly szilárd
 Mindent fölértő kelleme!
 Láttára elhomályosul
 A vad kajánság vérszeme.
 Csak tiszta lélek látja őt,
 Mikint van, olly magasztosan,
 Mert benne a szeplőtelen
 Hitgyőzelem fénytrónja van.

S bár mint dulongjon ellene
 A gyáva üldözők soka:
 Kisérletét kiállta már;
 Nem pusztuland el az soha;
 Mert ő, ki népét alkotá,
 S megváltót szent Fiában ad,
 Mig e világ fön állni fog,
 Harczol velünk, velünk marad.

Nyulassy Antal.

ÉHES KOLDÚS.

Adj ennem, mindeneknek szent Ura !
 Én éhezem, — küldj nékem kenyeret,
 Lassúdni érzem bennem az eret ...
 Így nem mehet már éltem hosszura.

Szenvedtem én többet, mint bárki más ;
 Dolgoztam, mint a megterhelt barom :
 De már nem bírom többé a karom ...
 Így lőn síralmas éltem koldulás.

Szenvedtem én, dolgoztam én nagyon ;
 De elvevéd, oh Isten, mindenem ;
 S panaszt nem illik érte ejtenem ...
 Mint néked tetszik, legjobban vagyon.

De adj hát ennem, égnek szent Ura !
 Add számba az életnek kenyerét ...
 S szakítsd meg bennem a szív üt-erét :
 Csak síron túl nyujtsd éltem hosszura.

Pájer.

S A U L.

SZENTTÖRTÉNETI NOVELLA.

I.

Ephraim hegye szorosain, ott, hol az út Salisa felé vezet, két utas halad, a nap hevétől tikkadottan, s nehéz lépteik tanúsítják, miként mesziről jövének. A forróság égető vala, a léget nem élénkíté a kedves madárdal, nem a szellő suhogása, — csak olykor surrant el az utasok lábai alatt egy lihegő gyík, s a vad kecske fütyülése, hangzott a távolból. A két férfiú figyelmesen vizsgálá az ösvényt, s helyenként szorgosan nézék a föld felületét, mintha vadat nyomoznának, majd ismét alább ereszkedtek, s remény helyett csüggedés látszott vonásaikon. Arczaikról patakzott az izzadság, s fürteik hosszú csomókban tapadtak vállaikra, — egyikök kitünő szépségű — alig harmincz éves, s sugár növése hasonló a Libanon czédruséihoz. Tűz szemét éj fürtök árnyazzák, s mozdulataiban olly nemesség mutatkozik, melly szembeötlőleg különbözteti meg a szolgától, ki oldalánál halad.

Midőn Saalim határába értek, a szép ifjú megállott, — szemei árnyat kerestek, s öröm villant arczaira midőn az út közelében forrást láta buzogni. — Oda heveredett szolgájával, és falatozni kezdé . . .

„Hiába jártunk Uram! — szolott kísérője — elvesztők a nyomot, — az ösvérek erre nem jöhettek.

Az ifjú nem felelt; tekintete a forrás mélyébe mért; a félfakadozó ezüst cseppek ezer színben ragyogtak vissza a viz tükréről, — de fényük még sem közelit meg az utas szemei villogását, midőn nyugot felé pillantott, hol mérhetlen távolban sátrakat lehete látni, mik alatt népének ellenségei nyugodtak. — Az ifjú agyában eszmék tábora ébredett. — Először éltében kérdezé: miért hullanak ellenséges csapások alatt az Isten választottjai, — miért bolyongnak szerte céltalanul a törzsökök, s miért nem ad Jehova e népnek vezetőt, melly egyesítse az elkalandozó erőket, s felette uralkodva célra vezesse, minőt a darabolt elemek nem érhetnek el soha — s midőn illy eszmék futák el agyát, csüggedve bocsájtá kezére fejét, mosolygott balgaságán, melly magasztos térekre ragadá képzezeit, holott feladata ez úttal egyéb nem vala, mint atyja ösvéreit keresni fel. — Az ifju Saul vala, Kisnek fia, ki volt Ábielnek fia, — ki volt Seror fia, ez Bekorath fia, s mindnyájan dús földmivelők az Ephraimon túl, hol a búza rozs nélkül terem, s a nyájak legszámosabbak.

Volt pedig Kisnek, Saul atyjának kedvencz két ösvére, — melly munkásaihoz hordozá, s emberként

érté szavát. Múlt éjjel e két öszvér elveszett, s Saul szolgájával keresésükre indult — azonban az eddig sikertelen vala — Reggeltől napszállatig jártak a vándorok hasztalanul, s nem találhaták a keresett állatokat; de Saul gondolatokba mélyedve mindig előre haladt, — úgy látszik, mintha titkos erő intézné lépteit, s midőn a kút mellett a nap vég sugárait árasztá vonásaira, a fény magasztosabbnak tetszett, és a szolga szemei kápráztak, hogy kezeivel fedé el azokat. Midőn pedig ismét feltekintte, Saul botjához nyúlt . . .

„Hagyjunk fel a hasztalan kereséssel — mondá — menjünk haza — atyám aggódni fog . . .”

„S az öszvérek? kéré a szolga . . .”

„Talán ott vannak az Ammoniták táborában. — E pogányok elszedik mindennünket — elrabolják kincseinket, — a nőt, gyermekeinket sajátunknak nem nevezhetjük, mióta Jehova ez ostort bocsátá Izraelre — s nincs kar, mely segítsen, — az ur elhagyá népét . . .”

Ismét gondolatokba mélyedett, s vonásai tanusítottak, miként, e főben igen sok ábránd él, és hogy a földmivelő keble vérzik, mert népét szabadnak nem látja. —

Szolgája ujjával megillette vállát.

„Uram — mondá — Rámában Isten embere lakik, — a bölcs látnok — az ur megvilágosítá elméjét, s látni engedé, mit mások előtt titok fedez, menjünk hozzá, kérjük tanácsát . . .”

Saul kételkedék . . .

„Fáradt vagyok — mondá, s nincs mit vigyünk az Isten emberének . . .

A szolga pedig pénzdarabot vön ki övéből.

„Im e pénz sajátom! szóla, — áldozzuk neki; talán segít bajunkon, mint segíté Joelt midőn tehene vészett.“ —

„Nem bánom — válaszolt Saul, s a város felé fordúltak.“

Mig a két utas Rámához közelg, az ősz Sámuel álomba merülve fekszik pamlagán — kevés óra előtt érkezék meg utjából, mit Bethel, Gilgál, s Mispában tett, hogy ítéljen a nép között, s az Urnak emeljen oltárokat, — most pedig fáradt tagjait az alvás lánczolja le, mig szelleme Jehovához emelkedik, kinek isteni szózata hangzik a fellegek közül . . .

„Izrael népe, választott népem, s te birája vagy . . . Samuel öszve kúcsolá kezét.

„Az ellenség pusztit téreiteken, s nincs erőtök a győzelemre. — Karotok nem az Ur nevében sújt. — Nincs fő, melly vezéreljen, s el fogtok vérzeni, mielőtt üdülhetnétek . . .“

Az alvó szemein könny ragyogott; szereté hazáját, hol születék, hol gyermekjátékait üze, — hol a szellővel enyelgett, s futosott a rét virágai közt; szereté e hazát, mellynek hantjai alatt ősei nyugodtak, s szive keservben jajdúlt fel, midőn e szép téreket sorvadni látá, s az Isten áldását távozni választottjaitól . . . De az Ur ha-

ragja nem kérlelhetlen, s a köny csak hamar kiapadt a látnok pilláiról . . . Az Ur imigy szóla:

„Izrael népe boldog legyen, — én úgy akarom; — válaszszon királyt; mely győzelemre vezesse, s helytartója legyen hatalmamnak. — Estve két utas álland küszöbödön, — egyikök kijelöltem — őt kened királynak, s Izrael hadnagyának . . .“

S az isteni hang elnémult, — Samuel pedig félalomban, alig hallhatóan suttogá:

„Uram szólottál, s szolgád engedelmes.“

És midőn felnyitá szemeit az esti bibor fénylett szobájában; úgy látszék, mintha ez arany sugarak véghangjai lennének az isteni szónoklatnak, s a lenyugvó nap zsámolya a Mindenhatónak. Samuel, ki soha nem kételkedék Isten szaván, fölkelt, hogy öszvehívja a nép véneit, — midőn küszöbén Saul jelent meg szolgájával.

Egy benső szózat pedig ezt sugá neki:

„Ezen ifjú az Ur választottja, — Izraelt ő mentendi meg.“

És midőn tárt karokkal sietne feléje, a nap még egyszer küldé hozzájuk bucsú fényét — körül sugárzá ez Saul férfias alakját, s Samuel földre borúlt; az Ur szavát hallá, mely ekként hangzott:

„Ez legyen Izrael királya — kend őt hadnagyomnak.“

II.

A látnok háza körül a nép vénei gyülekezének, kiket Jehova parancsa szerint magához hítt vala, — s midőn a tornácra lépett harminczan vevék körül Sault, tetszéssel nézvén férfias alakját. —

Samuel pedig kézen fogva őt szobájába vezeté, az asztal fő helyére . . .

„Tegnap — így szólott hozzá — elvesztek Gibeából szülőd öszvérei, s te keresésükre indulál — Jehova úgy akará, legyen áldott neve. Az állatokat most köti atyád óljaikba. Te pedig ülj közénk, s költsd el az étet, mit régóta készíték számodra . . .

Saul csodálkozva tekintte a szólóra — úgy látszék, mintha minden szavára isteni erő futná meg tagjait, mint ha feje magasbra emelkednék. — Ismét az ábránd azon képei tüntek föl lelke előtt, mik útközben népe szabadtására hívták — de csakhamar meggondolá, miként ő földmivelő, s nem hatalmas Izraelben . . .

„Nem vagyok-e Saul Kisnek fia? kérdezé — nem vagyok-e tagja Benjamin kis törzsökének; mi az, hogy eként szólasz hozzám . . .

Samuel kéznél fogva őt ablakához vezeté. — Ott

látszék az Ephraim csúcsa arany biborában, s a napsugár csillogva tört meg szikláin . . .

„Az ur mindenható teremtésében, hatalmas akaratában, — ő parancsolá, hogy népének királya légy.“ — s a vének földre borultak az ifju előtt, ki fejét mellére hajtá . . .

„Az Ur szava szent — mondá, de lelkem gyenge, fogom-e kormányozhatni e népet, melly számos, miként a tenger fővényszemei . . .“

„Hivatással Jehova erőt párosít — választottja gyenge nem lehet . . . Üdvöz légy Kisnek fia! üdvöz légy Saul királyunk!

Igy szóltak a vének, s körükbe vevék az ifjat. — Ez még mindig kétkedék; Samuelhez lépett, s megfogá kezét . . .

„Nem tudom atyám Isten sugallata-e, — mondá — de lelkemet forró vágy dagasztja, hogy segítsek népemen, s megrontsam ellenségeit; mondd: mit tegyek; hogy méltó vezérük legyek az Ur választottjainak? . . . A látnok vállára tevé kezét . . .

Ismered-e a félelmet, ha atyád nyáját veszély körzi? . . .

Saul elmosolyodék . . .

„Félelmet nem ismer Kisnek fia — szenteld meg kardomat, s ha Isten akarja, győzelemre vezérlem népét . . .“

„Biráskodtál-e házatok szolgái felett?“

„Ha vétkeztek én büntetém, jó tetteiket én jutalmazám . . .“

„S lelked mit sugott, ha igaz valál . . .“

„Örvendettem, s megesküvém lenni mindenkor igazságosnak azok iránt, kiknek szavam parancs, meghajlani azok előtt kiket Isten fölém helyezett . . .“

„Tégy, miként mondád, s jó király léssz; légy igazságos Izrael népe iránt, melly alattvalód, — tiszteld és imádd Jehovát, kinek van egyedül hatalma felett, s győzelmeskedjél ellenségeinken. — Én királynak kenlek . . .“

S fürteire önté a szent olajat, — mig Saul térdre borulva öszve kulcsolá kezét, és midőn fölkel az Ur erőt ada lelkének, s érzé, miként Izrael királya lőn . . . Samuel pedig asztalhoz ülteté őt, s lakoma közben mindenki elsőséget engedett az Ur fölcentjének. —

Reggel Saul szolgájával hazája felé indult, — a látnok elkíséré, s mielőtt elváltak megáldá őt. —

„Rachel koporsójánál két embert találandsz — mondá, kik tudodra adják, hogy atyád öszvérei megkerültek . . . A Tábor hegy alatt három férfi jövend elédbbe, kik Bethelbe utaznak, — egyikök három gödölyt, a másik három fonatos kalácsot, a harmadik egy tömlő bort viszen. Királynak kiáltanak, s két kenyeret tesznek lábaidhoz, a föld első terményeit, — fogadd őket nyájassággal . . .“

„Meglesz — válaszolt Saul, s a hegy felé fordult . . .“

„Ne siess Saul — Kisnek fia dicsőséged elébe — szóla a látnok—várj míg az úr int. Avagy kegyelme most is a nagyravágyás férgét oltá már szívedbe, s ez diadal felé repes, mielőtt jót cselekvél? Légy nagy az Ur akaratja szerint, de lelked ne tudja, hogy több vagy a fény bogárnál, melly a homályban sugárzik. — Csillogása setétséget föltételez, s nap felkeltekor nincsenek sugárjai — ne feledd fiam soha, hogy az emelkedés bukástól nem óv meg, s hogy ez annál iszonyúbb, minél magasbra helyezett Isten kegyelme . . .

S különös sajátága az emberi természetnek — Saul, ki tegnap még egyszerű földmivelő vala, nagyságát ma utolérhetlenné képzelé; csatákról álmodozott, s ellenségeit látá elhullani léptei előtt. — Samuel pedig folytatá szavait:

„Majd az Isten hegyére jutsz, hol a Philistheusok őrei vannak, s bemegy a városba — És a látnokok serege jövend elédbe ünnepi zenével, s körébe fogad — leszesz pedig Jehova kegyelméből miként mi, a jövendő titkai feltáruznak lelked előtt.

És lön, miként az Ur szolgája mondá — Saul pedig ragyogni látá csillagát a jövendőség tengerében felhőtlenül — majd egy kisebb, de mindinkább sugárzó fény közeledék feléje, s Saul ijedten látá növekedni e fényt, míg végre az övét egészen elárasztá. — És lelké-

ben mardosó kétség támadott — a féltékenység kitüzött tárgy nélkül, gyanuját körzőire voná; elégedetlenségében keserűen kiálta föl:

„Miért tévél nagygyá Uram, ha majd hanyatlanom kell? . . .

S ez vala Saul első bűne. —

Midőn pedig a propheták körében a várost elhagyá, iszonyú néptömeg között Samuelt látá, ki Isten parancsát hirdeté, hogy király választassék — és midőn Saul a tömegbe vegyült, nagyobb vala mindenkinél, . . . a sokaság bódultan kiáltá:

„Éljen Saul, az Ur választottja! Éljen a király!“ — s a lelkesedés e pillanatában az ifju feledett mindent, mi kevés percz előtt seabkedé kebelét — tagjairól lefoszlott a pásztor öltöny, — mellét aczél-vért boritá — fején arany sisak diszlett, s karja hatalmas kardot emelt. —

A nép pedig igéző szépnek látva őt, pajzsokra emelé, . . . vállain hordozá — és a halmokon mindenfelé harsogott kiáltása: Éljen a király!

A lelkesült nép nagy tettekre képes; soraiban óriási erő rejlik, mellynek urává tévé az magát, ki gátolva szerte kalandozásait egy czél felé viszi — s ki kevés óra előtt gyenge ember vala, illy kíséretben Isteni hatalommal bir, melly előtt szirtek porlanak el, . . minél csak a mindenhatóság hatalmasabb. — Igy Saul . . . Deli alakja, igéző vonásai megnyerék számára a nép szerelmét. — Ezrek rohantak utána, midőn halál, vagy győzelem elébe

ellenségükre vezérlé őket, ... illy csatároknak emberi erő ellent nem állhat. — Futottak az Ammoniták, s ezenként hullottak Saalim völgyén, melly mostan is vérmezőnek hivatik. —

A koszoruzott király pedig békésen élt népe, s családjá körében, nevelve fiait, buzdítva harczosait, — s teljesíté az Ur parancsát.

III.

A nagyravágyás férgé kiolthatlanúl él a halandó kebelében, hol az egyszer hatalmat nyer, minden tért birodalmává alakít, s korlátlan ura lesz, az akarataknak, melly gyenge ez óriási erő ellenében. — Így Saul is fénye között sokáig boldog nem lehet; győzelmei, miket az Ammoniták, s Philistaeusokon vívott, nem elégiték ki ohajtásait — nem a királyi fény, melly napjait környezé. — Látá fiát — Jonathánt imádottnak a néptől, s gyakran agyába villant az eszme, miként a ragyogó csillag, melly övének elrabolja fényét — saját gyermeke, s gyanuval nézé az ártatlan ifjut, ki jót cselekvék mindenkivel, s nemes érzésű vala.

Történt pedig, hogy az Ur megemlékezők az Amalekiták gonoszságairól, kik Izrael népét aegyptomi utjá-

ban többször megtámadák, megölék harczosait, gyilkolák a nőket s csecsemőket — és jöve Samuel Saulhoz, Isten nevében imigy szólva hozzá:

„Az Ur végtelen kegyelmében; de megboszúlja a bünt. — Eszközévé választá büntetésének, hogy retentő példát adjon azoknak, kik parancsait nem teljesítik. Menj tehát Amalek földjére, s pusztitson fegyveretek mindent el, mi él, emberek s barmok között.“

Saul meghajtá fejét . . .

„Ugy lesz, miként az Ur akarja . . .“

A látnok távozni készült, — a küszöbötől visszafordulva Saul felé nyújtá kezét . . .

„Értettél? — kérdezé — pusztits el minden életet, mert az Ur nem tűri földén e teremtményeket . . .“

„Teljesitem Jehova parancsát“ — kiáltá Saul, s esküre emelé karját. —

Kevés nap múlva Thelaimban 200,000 fegyverest gyűjte, s 10,000-et Inda nemzettségéből. — És lön az Amalekiták földén iszonyú vérontás, vének, ifjak, nők s csecsemők elhullottak a választottak fegyverük alatt, s Amalek földe pusztává lön. De a király sehol nem találta-ték, — nem kincsei, miknek olly nagy hirük vala Izraelben, s a győztes nép már nélkülök honába készült, midőn egy estve a király sátrába idegen lépett . . .

Saul lebocsájtá sátra függönyét, s a két vezér egyedül maradt, — midőn pedig a táborba léptek, bárátságosan fonódtak egybe karjaik, s közösen vizsgálák a

seregeket; a barmok fentartását követelék, s Saul feledve esküjét, teljesíté kívánatukat. Agag kincsei, s a nyájak java, honába kíséré őt. Harmad napra fáradtan érkeztek a seregek Gilgalba, s a király családjához sietve egy őszt láta küszöbén; vonásai haragra mutattak, s kezében hosszú kard nyugovék — Saul büszkén tekintte rá ...

„Ne így Saul! mondá az ősz, s fölemelkedék — az ur szolgálja áll előtted — Samuel a látnok, ki királynak kent, nem hiven, hogy palástodra méltatlan leendsz“ ...

Saul pillanatig hallgatott ...

„S mit tevék hogy ekként kárhoztatsz? — kérdezé; Amalek földje vérben uszik, — teljesítem az Ur parancsát“ ...

„Megszegéd esküdet — dörgé a látnok — megakarád csálni azt, ki soha nem csalatkozik. Avagy azt véled, hogy az Ur szeme nem láta, midőn sátradban Agag rejtett kincsét igéré életéért, — s te aljas vágyadnak áldozád az Ur rendeleteit; mondd: miért él Agag, miért bőgnek táborodban a nyájak?“ ...

„Isten irgalmas — így tanítál, midőn Bethelben szavaidat hallgatám; miért akarta volna büntetni az ártatlanokat a vétkesekkel?“ ... szóla Saul, s türelmetlenül fordúlt el Samueltől.

„Kire Jehovah ítéletet mond, az nem ártatlan — kiálta ez! halld most az Ur szavát Saul! Kisnek fia! ... Földmivelő valál, s Isten királylyá kent, hogy ura légy népének, miként ő ura tetteidnek, — áldással halmozá

napjaidat, hogy boldogítsd kedvelteit, s mit cselekvél? Feledéd parancsait, — feledéd, hogy lenned kell igazságosnak, s botlanod nem szabad soha; feledéd, hogy az ur szolgálja vagy, s urként cselekvél. — Azért Isten elvonja tőled kegyelmét, . . . megszüntél lenni Izrael királya“ . . .

Saul az őszre rohant, — mondhatlan dühösséggel karolta körül tagjait, s a látnok öltönye szakadozott kezei között — ez megilleté kardjával . . . a hős porba rogyott. Majd nép gyülekvek körülök, s Samuel parancsára a büszke Agag előhozaték.

„Kezeiden ezer köny, ezer vércsep ragad“ harsozott feléje a látnok, s magasra emelé kardját. — „Vedd el jutalmadat“ . . .

S a király feje porba hullott . . . vére Saul öltönyére szökelt, ki iszonyodva rohant el a borzasztó látványtól; de mintha győzhetlen varázs kötné le szemeit, — mindenhol a vonagló, s még nem holt tetemeket látá, és a vérsugárban halálos ítéletét. —

Történt pedig ez Gilgalban, a nép elhagyá a király lakát, és kunyhóiba széledett — Saul egyedül maradt lelkismérete furdalásával.

Samuel ez alatt Ephraim hegyére méne, s imádkozék — az Ur pedig meghagyá neki, hogy sietne Betlehembe Isaihoz, fiai közül egyet Izrael királyává kenendő . . .

A látnok először életében kétkedék hivatásán, —

hallá, hogy Isainak hét fia van, — mindnyáján vitézek a harcban, s deli katonák, kik sok jót tevének, s Amalekben Agag halálát kérték. — Miként találja föl közöttök az Ur választottját? . . . Térdre borúlt, Istenhez fohászkodék.

„Tudom Uram — mondá — hogy nem a külsőt tekinted, de a szív érzéseit, s hogy tetszésed nem az alak jutalma. — Adj jelt szolgáltnak, ha eljövend választottad, s áldassék szent neved.“ —

Midőn pedig Isai Eliabot vezeté a látnok elébe, a nap elhomályosult; sűrű fellegek boríták az eget, s Samuel ezt isteni jelenségnek vevé, hogy nem ez a felkenendő . . .

Majd Aminadab jöve a győzhetlen, s Samma a leggyorsabb lovag, — utóbb Isainak mind hat fia — de a nap homályban maradt, s iszonyú dörgés hasogató a léget . . .

„Nincs-e más gyermeked — kérdé Samuel, Isaihoz fordúlva, ki bánkódva tekinté megvetett fiait, s könyet törült arczairól“ . . .

Egy fiam van még — mondá ez — de kardot nem emelt soha; hivatása a pásztorbot . . . juhaimat őrzi . . .

„Az ember hivatása Isten kezében van — válaszolt Sámuel . . . mi neve fiadnak?“ —

„Dávid“ . . .

„S hol tanyáz?“

„Ott az erdő szélében“ . . .

„Siess hozzá, és vezesd ide“ . . .

Midőn pedig a virító ifju egyszerű köntösében — de olly ékességgel minőt arany, vagy drága kő nem adhatuak — az ártatlanság tiszta színével az Isten embere elé lépett, — a sűrű felhők megszakadoztak — napsugár tört ki a homályból, s égi fényt árasztta a gyermeki arcra, melly a büntelenség bizalmával tekintte körül . . .

Samuel vevé az olajat, s Davidhoz lépett . . .

„Üdvöz légy Izrael királya“ — mondá, s megfogá kezét . . . a gyermek elmosolyodott . . .

„Enyelgesz jó atyám — szóla csendesen — Izraelnek királya van; Isten Saul kenetét Urunknak, . . . ezrek kiálták választásakor: Éljen a király!“ . . .

„Nem ugy gyermekem — Saul vétkezett, s a büns egy nagy nép bírása nem lehet — Jehova Isai fiát választá helytartójának . . .“

„Ugy hát vedd Eliabot, kitől minden Ammonita retteg, — látd én boldog vagyok nyájamnál; hallom a madarak csevegését, a szellő zugását, — a rét virágai jó barátokként hajlanak felém, s minden ürü ismeri szózatom; ne halmozz terhet vállaimra, mik gyengébbek, hogysem azt elviselhessék. — Kérdezd atyámat, s megfogja mondani, hogy jó nyájörző vagyok. — Király talán jó nem lehetnék. — Hibáim most emberi tévedések. — Mint nép vezérnek — emberi tévedéseim megbocsájthatlan bűnök, és . . .“

Tovább akart szólani; de a napsugár mindig fényesebb lön, s a felhőkben Isten szava hangzott, — melly imigy szóla:

„Izrael királya vagy — kormányozd népemet.“ —

David felkenetése után juhaihoz tért — de nyugalmat többé nem talált, — erejét feladatához mérte, s úgy találta, miként a jó akarat minden, mit népe javáért áldozhat; nem tudá, hogy trónon jó akarat népek főkincsük, — hogy a király jó szándokát a nép nem ismeri félre soha; nem tudá, miként kormányozni a nép irányában csak ott nehéz, hol a szándok nem tiszta, s az uralkodónak nem fő feladata alattvalói boldogítása. Napjait aggodalomban élte el; s a rózsák halványultak arczain.

IV.

Mióta Sault elhagyá az ur kegyelme, búsan folytak napjai óránként szótlanul ült teremében, királyi székén, mellynek varázsa lelkére többé nem hatott — a büntudat földig nyomá. — sokszor ha Agagra gondolt, kinek kincseiért esküvel ígért életet, keble borzadozott. — Minden zugban vérző testét vélte látni, s az iszonyu tekintet, melly élettelen főből bibor színben meredt reá. — Ha gyermekeihez méne, s szívére szorítá magzatjait, érémes kép tolult karjaiba, — a tenger tükrén, az ég boltozatán — ha kegyelmet esdve Istenhez tekintte föl seregi között . . . és mindenhol, mindig csak e tövis üldözé . . .

Egykor nyugodt órájában szolgálta lépett elébe . . .

„Engedj szólnom uram! mondá, s térdeire hullt. —

„Beszélj! válaszolt a király . . .

„Van Bethlehemben egy ifju, Isai magzatja, . . . deli, és vitéz. Zenéje körébe csalja a szárnyasokat, a mező vadjai hallgatóznak, ha húrjait pengeti . . . Hozasd őt ide, talán segitend bajadon . . .“

„Legyen, miként mondád; Isai fia hozassék ide“ ..

Másnap a királyi lak tornácán ült Dávid hárfájával, s ujjai bájhangokat csaltak a rezgő húrokból. — Midőn Saul hallá az ur dalnokát, rögzött szíve olvadozék, könny ömlött szemeiből . . .“

„Uram Istenem! vétkes vagyok — kiáltá, s térdre borúlt! Kegyelmezz bűneimnek“ . . .

S ugy találá, hogy Jehova a töredelmes szívtől nem tagadja meg a vigasztalást — szaggatott keblébe nyugalmat érze szivárgani . . . havak óta először látszék mosoly ajkain.

Midőn föltekinte, Dávidot látá küszöbén, szerényen hangszeréhez támaszkodva . . .

„Jer be fiam!“ — kiáltá — s az ifju belépett.

„Mi neved?“

„David!“

„Isainak fia?“

„Isainak . . . Bethlehemből“ . . .

„Mit tevék atyád házában?“

„Juhait őrzém?“

„S fegyvert soha nem forgatál?“

Félév óta naponta küzdöm Eliákkal, seregéd első hősével, s már nem képes győzelmeskedni felettem. —

„Ugy hát maradj közelemben, vedd át kardomat. Eliudtól, mert e pillanat fegyvernekemmé tesz . . .

Eliud a terembe rohant . . .

„Mit tévél uram ellenedre, hogy ekként büntetsz — kiáltá — nem valék-e híved mindenkoron?“ . . .

„Nem védtem-e életedet?“ . . .

„Kardod mindenkor leveré ellenimemet . . .

„Akaratod nem parancs volt-e tetteimnek?“

„Ohajtásaimat mindig teljesítéd“ . . .

„Ugy hát fegyverneked maradok“ . . .

De a király arczaira harag villant; . . . fölkelt trónjáról, s szemei villogtak.

„Add kardomat e gyermeknek, — harsogá — úgy akarom“ . . .

Eliud vonakodott . . .

„Nem vagyok-e Izrael királya?“ — dörgé a király, — s arczúl csapá . . .

Midőn a vezér körültekintett, nép csoportozék a tornáczokon; meg volt gyalázva Izrael előtt, s elfödve fejét a szabadba rohant . . . Pillanatig megállott, és fenyegetve nyújtá magasba karjait . . .

„Elűzél király — kiáltá — de esküszöm, hogy halált hozok fejedre, s véled haland három fiad — legyetek átkozottak“ . . .

Az utána száguldó szolgák csak a porfelleget láták,

melly méne lábai alúl emelkedék, Dávid pedig fegyvernök maradt, s zenéje vidámságra deríté a buslakodó királyt. —

Azonhan Dávid, noha tudá, miként ő az ur választotta, s hatalma nagy vala a király felett, nem veté el pásztor köntösét; nem feledé atyja nyájait; az ősz Isai benne mindenkor engedelmes fiut talált — de az ifju nem járt czéltalanul atyja hajlékába. — Közelében lakott Eliab leánya a szép Betsabe, — gyermek, miként Dávid, ártatlan s jó szívü — és midőn az esthomály fátyolt borita a téerekre, dobogó kebellet várá kedvesét az ifju, ki örömmel szökött feléje ... szerelme első kedveltjéhez. — Eliab pedig büszke és dús vala, — leányát Uriásnak ígéré, a király hadnagyának, s a szerető pár gerlékként köny között panaszlá egymásnak keserveit.

Történt, hogy a Philisthaeusok erőt gyűjtve ujra hadba szálltak Izrael népe ellen — táboruk Ela kies völgy szélén állott — és naponta kilépett soraikból Goliáth, az óriás, — harczra híván egyeseket, nehogy egyért ezek ontsanak vért — de Izrael népe közül ellene sikra szállni egyik sem mert.

Egy reggel Isai Dávidot a nyájnál találá; nem tudá milly kedves a király előtt, nem tudá, hogy fegyvernöke lön.

„Vedd e tiz kenyeret — mondá — s vidd a táborba bátyáidnak, a sajtokat pedig hadnagyuknak“ ...

És midőn Dávid teljesítve atyja parancsát Eliábhöz

méne, harsogva hallá hangzani az óriás szavát, ki gúnyolódék a választott nép gyávasága felett . . .

S mond az ifju Eliábnak . . .

„Bátya! Te harczfi vagy . . . kardod éles . . . miért gyalázza hát e bitetlen nemzetünket?“

A harczost e kérdés lesujtá . . .

„Mit fecsegsz gyermek? — kiáltá — el nyájadhoz; minek is jössz nézni csatákat, kinek nem harcz hivatásod“ . . .

„Az ember hivatása az ur kezében van . . . szóla Dávid csendesén, . . . nincs olly gyenge erő, mit feláldozni ne lenne szent tartozásunk, midőn a haza veszélyben van . . . Isten veled bátya . . . ha az ur akarja, Izrael holnap mentve lesz.“

Volt az ifju szavaiban neme a látnoki varázsnak, melly bátyját lefegyverzé; hinni kezdé, hogy Samuel szavai Isten szájából jöttek, s nemes bizalmában szerencsét kívánt öcscsének, ki Saul sátorába lépett.

A király buslakodva ült trónján; fegyverei mellette heverték, s időnként siri rivalgásban hangzottak Goliáth kiáltásai.

„Uram király — mondá Dávid . . . szolgád áll előtted“ . . .

„Mit kívánsz fiam?“

„Megmenteni Izraelt gyalázatától . . . vívni fogok az óriással“ . . .

Saul elmosolyodék . . . atyai szeretettel tévé fejére kezét , s fölkelt üléséből.

„Azon ember — szóla csendesen — ifjúságától kardot forgat , — tagjait érczlepel borítja ; minő fegyvered van ellenében ?“

„Bizalmam Isten szent végzéseibe“ . . .

„Isten elhagyá választottait“ . . .

„Az ur nem hágy el senkit, ki teljesíti parancsát ... de halld szavaimat : „Egykor juhaimat őrzém, s egy orosz-lán csapott közükbe , megragadá kedvenczemet , és konczolni kezdé. — Oda rohanék pálczámmal, kivettem az állatot körmei közül ; midőn pedig a vad felém fordúlt , elvérzett csapásaim alatt. Így tévők egy medvével is ; s hiszed-e , hogy Isten megtagadandja tőlem segelmét , midőn népe boldogságáról van szó . . .

Saul meglepetve néze az ifjura , kinek szavai fokonként harsogóbbak lőnek , s dörgők, miként az ég vilámai. Érzeni kezdé , hogy az ártatlan kebel Istenbe bízva erősebb minden földi hatalomnál , s hogy bármit mond emberi elbizottság , nincs erő olly rendületlen , mint mellyet a tiszta lélek ad.

„Menj hát fiam — szóla , s az ur vezérelje lépteidet.“

És intésére a szolgák fegyvereivel övedzék ; páncélja lapjai szorúltak tagjaira , fejére arany sisak tétett. De az ifju megrázá fűrteit.

„Nem így király ! — kiáltá — ki Isten nevében

küzd , nem szorúlt e fegyverekre ; s aztán én megszoktam a szabadságot , tagjaim bilincsekkel még nem barátkozának ; add parityámat , s megküzdöm fegyvertelenül az óriással“ . . .

Kilépett , s a királyi sátor előtt ezrek gyülekeztek — sokan sajnálák a viritó ifjat , ki éltét a népnek áldozza , és volt egy szempár a tömeg között , melly csillagként ragyogott a remény , s büszkeség sugárral. Midőn pedig Dávid e szempárra emelé tekintetét , szíve fendobogott ... Kedvesét látá ígéző szépségben , s arczán az érzelem magasztos jelenségeit . . .

„Látni foglak Dávid — suttogá — légy erős . . .“

„Szemeid előtt győzni százszoros győzelem ; nemde leány örvideni fogsz , ha ellenségemet hullni látod ?“

A lányka keblére szorítá kezét , s ég felé tekintte.

„Ha pedig meghalok“ . . .

A bibort a hölgy vonásain halál sápadtság váltá föl. Látá kedvesét tátongó sebekkel , s az óriást gúnyolódni áldozatja felett , . . . midőn pedig tovább foná gondolatja fonalát , elhagyott pusztának látá életét , s felsohajtott aggodalmiban.

Dávid pedig bevégzé szavait :

„Ha meghalok , szentelj könyet emlékemnek ...“

A leányka megszorítá kezét — s öt sima követ tőntáskájába. —

„E kavicsokat a folyamból halásztam — suttogá — hogy fegyverül szolgáljanak parityádban. — Gondold ,

hogy látandom győzelmedet, s véled halok meg, ha elhagy az Ur kegyelme!“ ...

Az ifju válaszolni akart, midőn a kürtöt hallá harsogni, melly Góliáthtal tudatá, hogy ellensége közelg.

V.

Büszkén miként a győzhetlen hős, kinek a vágytárs új diadal hirnöke, járdalt Góliáth a völgyben, dárdáját izmos kezében tartá, s kardjára támaszkodék. Szeme az ellenséges táborra meredt, — nem hiheté, hogy a pásztor suhancz, ki vért s kard nélkül közelg, csatát merne vívni vele, ki előtt ezrek már porba hullottak, — de meglepetése nagy vala, midőn Dávid szavát hallá, s viadalra szólították.

„Mi ez — kiáltá — eb vagyok-e, hogy bottal jössz ellenem?“

„Izrael ellensége vagy, s mindenki fegyverével ví ellened; ez pásztor botom és fegyverem . . . küzdjünk az Ur nevében . . .“

Az óriás fölkaczagott . . .

„Jer gyermek — dörgé — az ég madarainak étkül vetem tagjaidat“ . . .

„Nem így! kiáltá Dávid! Te kard s paizsszal jössz

ellenem, én fegyvertelenül, de Isten nevében. — Én népem igaz ügyét védelmezem, s az igaz ügy, ha pillanatig hanyatlik is, nem veszhet el soha.“—

És táskájába nyúlt . . . vön egy követ azokból, miket Betsabe szedett számára, s körültekinte . . .

Ott a halmon a harcznokok között látá kedvesét — ki szemeit éghez emelve, kezével inte feléje bátoritást, s szive fendobogott, a győzelem, a diadal reményében ...

Parityára illeszté követ, s a légben megforgatá — gyorsan, miként a villám hasítá ez az ürt, és Goliáth homlokába ütközék.

Az óriás pillanatig leszegzetten állott — majd karjai oldalára hanyatlának, a fegyver elhullott kezeiből, s miként a százados fenyő, minek a favágó elmettszé gyökereit — földre zuhant.

És lőn Izrael táborában iszonyú diadal kiáltás, Dávid pedig Goliáth fejét kopjára tűzve győzelemre vezeté a népet, melly harmincz ezer Philisthaeust konczott fel e napon.

Alkonyatkor a harczosok visszatértek sátraikba, — Dávid vezeté soraikat, az óriás feje zászlójuk vala; elejökbe jöve pedig Saul Jonathánnal, s megölelé őt . . . Jonathan biborba öltözteté, és harcz ménére ülteté; de Dávid e fényt nem látá. — A halmon, hol győzelmét szemlélte, állott szép kedvese; hajzata éjhullámokban simult szép arczaira, szemeiben a kéj könye ragyogott — ha látod a nyugalom ez égi kifejezését, ha látod, mint te-

kint a felhőkre, mint kúcsolja őszve mellén hókezeit . . . angyalnak hinnéd, ki leszállott Jehova birodalmából, hogy kedvese diadalát ünnepelje. —

Midőn Dávid előtte ellovaglott, a leány magasra emelé kezét . . .

„Üdv Dávidnak, Isai fiának! — kiáltá — üdv Izrael szabadítójának . . .“

És óriási karban a női sereg utána zugta e kiáltást, és kíséré a diszmenetet.

Midőn pedig karöltve láták Dávidot a királylyal lelkesedésük fő fokára hágott . . . Ünnepi dalokkal dicsőíték a hősokeket, Saul a győzelmest, Dávidot a győzhetetlent! „Saul ezret ölt meg — kiálták — Dávid tizezeret!“

E hang törsturás vala a király szívében.

Fölmerült lelke előtt a kép, melly Ephraim hegyén vérét fagyasztá meg; csillagát homályosulni látá, s fényleni Dávidét égi ragyogásban; s a kételyek alvó serege ismét föltámadt szívében, föl emléke a sértett vezér esküjének, s midőn sátrába lépett zokogva borúlt Jonathán fiára és keservesen sírt.

David pedig atyjához tért, feledve diadalát, s hát lát adva az Urnak, ki megjutalmazá bizalmát. —

Egy estve elméne a király lakába, s a tornácra ült — Saul gondolatokba mélyedten nyugvék királyi székén, nyugalom nélkül. — Melléből nehéz sohajok emelkedtek, de nem a remény, s szent vágy sohajtásai — jövőjét letarolt pusztaságban látá, fénypont nélkül, melly-

hez czélként törekedhetnék, s midőn egybe veté multját ... jövőjét; midőn azon időkre gondolt, hol atyja házában pásztori főnök, s szolgálai kedvencze vala, midőn csak nyájakat őrzött, de nem volt megvonva napjaitól Isten kegyelme . . . úgy találta, hogy hatalom, s a dicsőség külszine öntudat nélkül nem boldogít — hogy a nyugtalan kebelnek a korona óriási teher, hogy tiszta lélekkel több örömet nyujt a pásztori bot, mint a terhelt kedélynek királyi pálcza.

Dávid látá a buslakodó királyt, s sajnálkozék e hanyatló nagyság felett, — majd, midőn sűrűbbek lőnek Saul fohászai, hárfájához nyúlt. — Égi hangok bontakoztak ujjai közül, s a király figyelni kezdé. —

A zene malasztja meghatá keblét, — szelidíté a töviseket, mik vérzően nyomultak belsejébe, ... de a fordulat csak pillanatnyi vala. — Feltűntek lelke előtt a baljóslatok, a képzelt nagyság, melly Dávidot körülsugárzá, s gonosz szelleme azt sugá, hogy ezt mind megsemmisítheti. — Dárdájához nyúlt, és az ifjura sujtá. —

Dávid látva a veszélyt, félre szökött. — A vas süvöltve zúgott el oldalánál, s falba furódék. — Néhány perczig hallatszott rezgése, mig az ifju fejledező látnokként a király elébe lépett . . .

„Hallgass reám Saul! Kisnek fia — mondá ünnepelesen! Az Ur szól hozzád általam . . . Megvetéd parancsait, meg intéseit, midőn töredelmes érzéseket önteszivedbe, s gyilkos szándékkal koszorúzád büneidet; el-

hagy tehát Jehova halálod perczéig, melly lesz iszonyú, s véres, miként élted vala . . .

Elsietett — a király pedig felüdülve dühéből, fegyvereseket küldve keresésére, de sikertelenül. — Dávid az erdőbe, barlangba rejtezett, mit csak Jonathán, lelkének barátja ismert.

Alkonyatkor a sűrűben két alakot lehetne látni. — Egyikök ifju harczos, a másik virágzó nő; mindketten siettek az erdő belsejébe egy sziklafal felé, melly a folyam partján ég felé emelkedik. Jonathán volt, és Betsabe, kik a szökevényt keresék . . .

Adott jelre Dávid kilépett rejtekéből, — égi örömderült vonásaira, midőn kedveseit pillantá meg. — Jonathán nyakába borúlt. . . ,

„Futnod kell kedvesem — rebegé, a leányka — Uriás hallá, hogy szeretlek, s a királynak éltedet ígéré ...“

Dávid búsan hajtá le fejét . . .

Ifjusága tavaszában, az Ur kegyétől környezetten sorsa bujdosás vala . . . és keserűen kérdezé; miért bünteti az ég választottjait, kik nem vétkezének? . . . Majd a leánykához lépett, s félre vezeté . . .

„Midőn láttalak Betsabe — szóla — szivemben szerelem gyúlt, — megesküvém, hogy szeretni foglak vég lehelletemig, — mond leány kész vagy-e követni bujdosásomban?“ ... A leányka megrázá fejét. . . .

„Nem lehet — rebegé — atyám élte kezemben van, — távozásom sirba döntené — nem mehetek.“ —

Az ifju arczain köny pergett alá. —

„De mondd — másé nemde soha nem leszesz?“...

Betsabe vállára tévé kezét . . .

„Hagyjuk a jövőt Isten akaratának ; végzése , tölem eltávolít , s én megnyugszom szent akaratában —
— hidd , hogy szeretni foglak mig ez ajk szólhat , lelkemből kialudt az öröm elválásunkkal . . . Az ég vezéreljen . . .“

Dávid vonásait élénk pir borítá. —

„Én pedig esküszöm , s Jehova hallja esküvésemet — hogy nőm leszesz , ha atyám ágyából foglak is kiragadni.“ —

Keblére szorítá kedvesét , búcsút inte barátjának , s eltűnt a sziklák mögé.

VI.

Dáviddal a szerencse távozott Izrael táborából ; a Philisthaeusok Hebronba ütöttek , s véres lön pusztításuk mindenfelé. — Saul fegyvere erejét látszék veszteni , — seregei csata nélkül megfutamodtak , s gúnykaczaj követé rohanásukat. —

Több csatavesztés után Gilboa hegyén ütött táborn ,

sziklák között, mik csak egy felől valának járhatók, míg éjszaki oldalukra rejtett út vezet. — A csata előestvéjén Saul három fiával egy szirten ült, s fegyvere földön hevert. Előttök tűz pattogott, és mind négyen némák valának; alant a tábor zaja zúgott, — távolabb az ellenséges sereg kürtjei rivaltak, de mindenek felett Isten szava dörgött, ki egykori választottjához beszélt. . . .

„Saul! vétkezel!”

A király arczczal földre borúlt . . .

„Üt a bűnhödés percze; bánd bűneidet, s én meg megbocsájtok . . .“

Iszonyú dörgés követé az isteni hangokat, s a fahasábok megszűntek lángolni. Saul felszökött fekhelyéből, ... körütekinte . . .

Az egyetlen út, melly rejtekéhez vezérle seregei által őrizteték, s harczosai megesküvének győzni, vagy elvérzeni — a titkos ösvényt három fián kívül senki nem ismeré, — karja erős a védelemre, s reményleni kezdé, hogy a veszély nem olly nagy talán, minőnek Jehova festé, — reményle, hogy erősebb leend Isten akaratánál.

Gondolkozva járdalt a szirtek között . . .

Fiai álomban feküve, fegyvert szoritának ökleikbe — az atya mondhatlan érzelmével a szeretetnek tekinthe reájok, és felszajta:

„Uram! ha vétkezém, büntess irgalmatlanúl, de ne őket, kik tiszteltek mindenkoron . . .

Térdeire omlott, s öszve kulcsolá kezét.

Ha északra tekintene, egy főt látna kitolulni a szikla-nyíláson, melly a rejtett útra vezet — s e fő két szemében a gyűlölség legiszonyúbb kifejezéseit — látná mi-ként vonulnak gúnymosolyra a leselkedőnek ajkai, — mint lép elő rejtekéből . . . Öszvefont karokkal, némán nézé az imádkozót, s az alvó ifjakat . . .

„Négyen . . . suttogá . . . Megtartom eskümet ; Eliud az Ur vezérli lépéseidet. —

Eltűnt — s midőn Saul fölemelkedék egyedül vala, — fegyvernökére kiáltott, s megnézé a sereget. — Elszánást talált mindenfelé, és halálra készséget. ... reményei újra ébredeztek ; midőn pedig rejtekébe lépett gyermekei folyvást alvának, ártatlan keblek nyugalmaival.

Az éj nagyszerűen küzdött a fakadozó nap első sugárival ; keletről a láthatáron vérpiros vonalokban festé az utat, mellyen a földre deritendi ragyogását, és mind inkább múlt a homály, ... a hajnal derengése világítá az ég boltozatát ; a fák lombjai közt szellő suhogott, a kakuk, a nap e hirnöke hosszan hallatá bús dalát.

Saul álmatlanul feküdt egy szirt aljában . . .

Egyszerre zörgést vél hallani, ... felszökött fekvéséből, s a rejtett ut nyílásához rohant, — de a zaj elcsendesedék.

„Talán a nyúl futja reggeli sétáját — gondolá, s fölkelte fiait. — De az ébredezők meglepetés kiáltásával üdvözlék atyjukat — karjaik fegyverük után nyultak, szemük északra meredt. —

Ott áll a iszonyú csendben, a halál hirnökeként Eliud, s megette a Philisthaeusok legvitézbjei.

A király pedig, midőn látá, hogy körülvéteték, viszanyeré lelki nyugalmát, — kardja halál kaszajaként zúgott az ellenség soraiba, s tizen heverték lábainál, míg teste sebtelenül vala. —

Majd kinos sohaj emelkedék kebeléből. — Kedveltjét, Jonathánt látá elvérzeni Eliud kardja alatt. . . .

„Az egyik rebege“ ...

„Az egyik!“ dörgé gúnykaczajjal Eliud, — s tovább csatázott ...

A királyi hős, vész pillanatában félelmet nem ismere, — vér patakzott sebeiből ... de az atyának kardja erőtlennül hullott oldalához. — Második fiát döfte át a Philisthaeusok vezére ...

„Ez is“ — sohajta Saul — s köny nedvezé szemét — „A másik“ — harsogá Eliud s buzgó vérpatakkal a királyra rohant — csapás csapásra érte, és midőn földre zuhant, vére Saul harmadik fiának szüvérevel vegyült“ ...

„A harmadik is“ ... rebege ... s kiadá lelkét. —

Saul pedig tovább nem csatázott, — százak állottak ellenében, ... látá hogy hálnia kell. —

„Gyermektelen atya, kísérd magzatidat Jehova trónja alá. Izrael népe, királyod meghal“ — kiáltá, s kardjába dőlt ...

Lelke egy sohajásban ég felé emelkedék. —

A Philisthaeusok pedig tisztelettel közeledtek a hős király testjéhez, ki pásztorból népvezér lön, s bír az Ur

kegyelmét. — Egy botlás vétkek tömkelegébe ragadá, dicő napjai helyett homály borúlt életére, vérben lelé sirját. Mert minden bűn kíséretében hordja a büntetés magvát, — nincs erény, mely láthatlan legyen Isten mindenható szemei előtt, — s ha késik bár a jutalom, vagy büntetés, el nem fog maradni soha, — mert az Ur igazságos; szereti a jót — bünteti a gonoszt. —

A Philistaeusok harcz után mély gödörbe fekteték a király testét, s tetemeire kőhegyet halmoztak. Az utazók maiglan láthatják sirját.

M á r k.

TARTALOM.

	Lap.
CSÁSZÁR FERENCZ:	
Az őrangyalhoz	5
Anyámhoz	308
A kereszt, beszély	325
 B. EÖTVÖS JÓZSEF:	
Végzetünk	7
 GARAY JÁNOS:	
Szent Regina	131
Két árva	214
 KELMENFY LÁSZLÓ:	
Szűz Katalin, beszély	217
 LAKNER SÁNDOR:	
Keresztény és pogány, beszély	139
Szerzetesek	315
A zarándok	359

	Lap.
MÁRK :	
Saul, beszély	369
NEY FERENCZ :	
Két anya, beszély	9
NYULASSY ANTAL .	
Jézus egyháza	366
PAJER ANTAL :	
Imádság	129
Kérelem	313
Reggel	321
Éhes koldus	368
SUJÁNSZKY ANTAL :	
Játszó gyermekek	134
Ananias és Saphira	304
Szent István első vértanu	362
SZELESTEY LÁSZLÓ :	
Tapasztalás	137
TALABÉR :	
Dicsérő ének	320
TÁRKÁNYI BÉLA :	
A végóra, két életképben	149

